ISSN 1002-9044

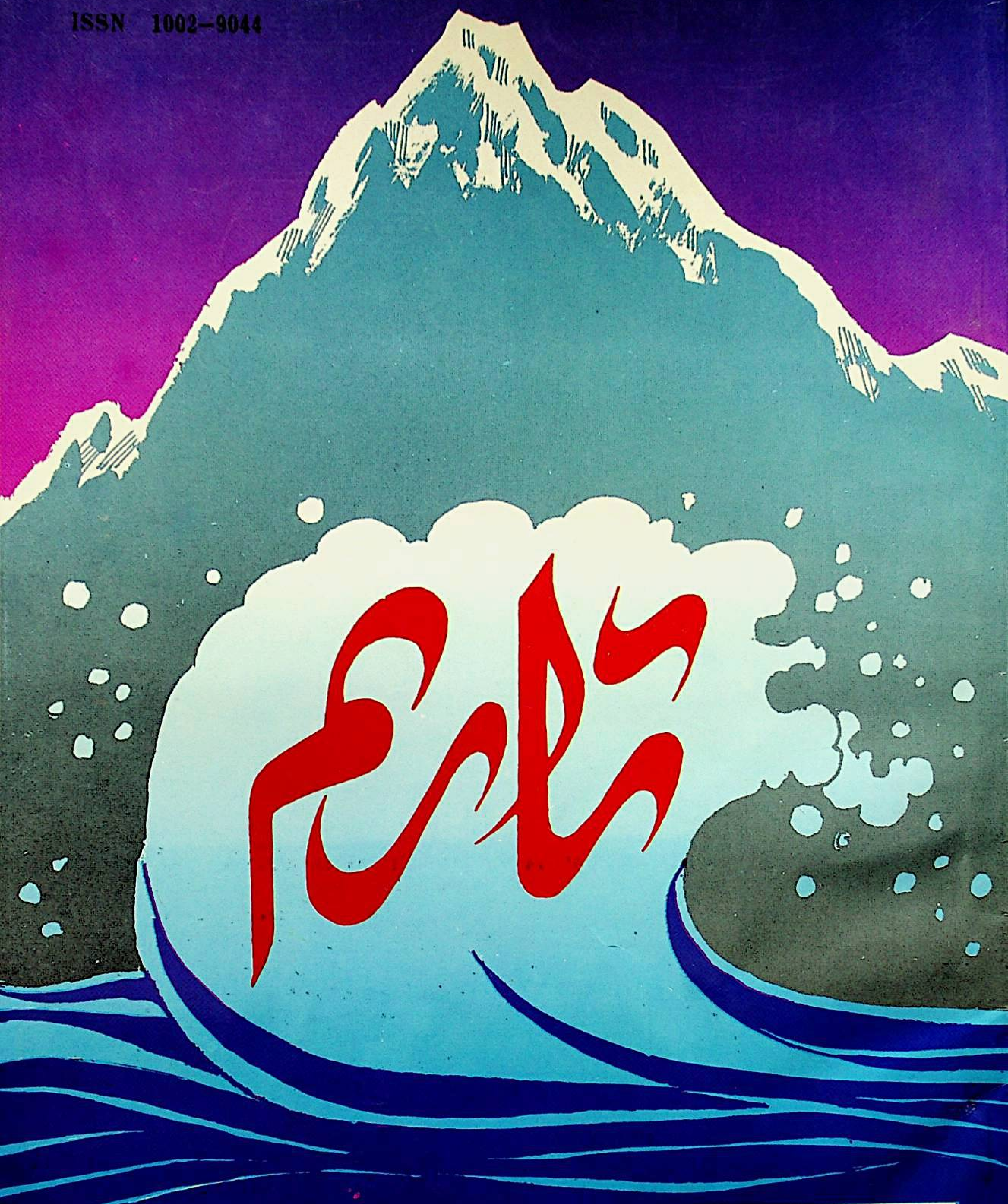

تارىم

1996 6

ISSN 1002-9044

9 771002 904009 06>

www.uyghurkitap.com

《塔里木》文学月刊（维吾尔文） TARIMA MONTHLY LITERATURE JOURNAL IN UIGHUR LANGUAGE

تارىم

编　　辑：《塔里木》编辑部
出　　版：新疆人民出版社
排　　版：《博格达》电子排版中心
印　　刷：乌鲁木齐市印刷厂
发　　行：乌鲁木齐市邮局
国外发行：中国国际图书贸易总公司
订阅，零售：各地邮局所

1996-يىل 6-سان (424-سان). 46-يىل نەشرى.
تۈزگۈچى: «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى.
ئۈرۈمچى جەنۇبىي دوستلۇق يولى 22-قورۇ، تېلېفون نومۇرى: 4516214
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى. «بوغدا» ئېلېكترونلۇق
مەتبەئە مەركىزىدە تىزىلدى. ئۈرۈمچى شەھەرلىك باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى.
ئۈرۈمچى پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلىدۇ.
جۇڭگو كىتاب سودىسى باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ؛
مەملىكەت بويىچە ھەممە جايلاردىكى پوچتا ئىدارىلىرى مۇشتىرى قوبۇل قىلىنىدۇ.

国际标准刊号：ISSN 1002—9044
国内统一刊号：CN 65—1010/I
国外代号：M 4461
邮发代号：58—66　定价　4·00元

خەلقئارالىق ئۆلچەملىك ژۇرنال نومۇرى: ISSN 1002—9044
مەملىكەت بويىچە بىر تۇتاش ژۇرنال نومۇرى: CN 65—1010/I
چەت ئەللەرگە تارقىتىش ۋەكالەت نومۇرى: M 4461
پوچتا ۋەكالەت نومۇرى: 66-58، باسما تاۋاق: 10، باھاسى 4.00 يۇەن

邮政编码：830000 .پوچتا نومۇرى:

广告许可证：新工商广字 01005419 号

ئايلىق

ئەدەبىي ژۇرنال

46-يىل نەشرى

6

1996

باش مۇھەررىر

مەھەممەت شاۋۇدۇن

مۇئاۋىن باش مۇھەررىرلەر

ئارسلان، ئەنۋەر ئابدۇرېھىم

تەھرىر ھەيئەتلەر

(ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە)

ئابدۇسالام توختى، ئابدۇررۇسۇل ئۆمەر، ئابدۇراخمان ئەبەي، ئارسلان، ئازاد سۇلتان، ئەنۋەر ئابدۇرېھىم، ئەبەيدۇللا ئىبراھىم، تۇرسۇنئاي ھۇسەيىن، زوردۇن سابىر، قەييۇم تۇردى، مەھەممەت زۇنۇن، مەھەممەت شاۋۇدۇن، ئوبۇل ئىسلام، ئېلى زاھىد، ئىدرىس بارات، ئىمىن تۇرسۇن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بۇ ساندا

نەسرى ئەسەرلەر

باھارگۈل ساۋۇت.......... ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى (پوۋېست)................ 4
ئابدۇراخمان مامۇت دىيار... پەردە (ھېكايە)........................ 69
ئايمە ھەممەت ساھىبى... پۈرسەتپەرەس (ھېكايە)........................ 104
ئابلىتىپ ھېمىت.......... ۋەسىيەت (ھېكايە)........................ 112
زۇلپىيە ئابدۇراخمان....... ئاشىقلىق چۈشى (نەسىر).................... 115
قۇربان ئېلى.............. مىكرو ھېكايىلەر........................ 119

شېئىرلار

تۇرسۇنئاي ھۇسەيىن...... يۇلتۇزلىرى ئويغاق ئالەمنىڭ.............. 55
مۇساجان يۇنۇس........... غەزەللەر........................... 57
ئابدۇرېھىم زۇنۇن......... سۆيگۈ پۈتمەس، ئالەم قېرىماس........... 62
ئۆمەرجان سىدىق (مىسكىن)... قۇچقىنىڭ مۇھەببەت ئۇچقى گويا............ 64
ئابدۇرېھىم مۇھەممەت... سەھەردىكى سەھرا........................ 65
ئابدۇقادىر ھەسەن..... ئاقسۇ دەرياسى.......................... 67
غوجا مۇھەممەت قابىز... كەچكىچە........................... 68

باللار ئەدەبىياتى

ئابلىمىت قۇربان ساباھى... يۇلتۇزۇمنى تاپىمەن (شېئىر).............. 74
مەھەممەت روزى........ نەي چالدۇ بىر بالا (شېئىر).................. 77
ئابلىكىم ھەسەن.......... قۇلۇلە شاھزادە (شېئىر).................. 79

بۇ سانىدا

مەتىمىن بارى.......... ئۈشەندىم (شېئىر)...................... 81

ئەركىن داۋۇت........... يۇمران كۆيلەر (شېئىر)..................... 81

ئەنۋەر مۇھەممەد.......... قويچى بالا (ھېكايە)...................... 83

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

جۇمادىل مامان.......... قازاقلارنىڭ قانىتى ئۆلەڭ (شېئىرلار).....120

مۇھاكىمە ۋە تەنقىد

قاۋسىلقان قامجان........ ئەدەب ۋە بالىلار ئەدەبىياتى 126

تۇرسۇن ھۇسەيىن......... يۇمۇر ۋە بالىلار ئەدەبىياتى.......... 136

ئەنەيتۇللا قۇربان.......... شېئىرىيەت ئىجادىيىتىدىكى «بوشلۇق» ئىپادىسى ھەققىدە...................... 139

ئەسەر ۋە نەزەر

ئىسمائىل تۆمۈرى.......... «ئالتۇن چىشلىق ئىت» ھېكايىسى توغرىسىدا... 143

يۇمۇر ۋە ساتىرا!

يۇمۇرلار............... 151

تەرمە گۈللەر

مەھەممەت ئىمىن.......... ئازاب (ھېكايە)...................... 152

* * *

رەسسام ۋە خەتتات: مەھەممەت ئايۇپ
مەسئۇل كوررېكتور: قېيۇم تۇرسۇن

www.uyghurkitap.com

باھارگۈل ساۋۇت

ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى

(پوۋېست)

— رەنا، چاقچان بول، ئۆيگە مېھمان كەلدى.

— كىم ئۇ؟

— كامال كەلدى.

— قايسى كامال؟ — مەن دەرھال ئېسىمگە ئالالمىدىم.

— كامالچۇ؟ بىزنىڭ ساۋاقدىشىمىز كامال.

— ھە ھېلىقى ئوقۇش پۈتتۈرمەي...

يولدىشىم باش بارمىقىنى لېۋىگە تەگكۈزۈپ سۆزلىمەسلىك ئىشارىسىنى بەردى. مېھمانخانىغا كىردىم. ئۆيدە ئورۇقلۇقىدىن ياڭاق سۆڭەكلىرى بورتۇپ چىققان، كۆز چاناقلىرى ئىچىگە ئولتۇرۇشقان ياداڭغۇ بىر كىشى ئولتۇراتتى. بۇ مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدىكى كامالغا زادىلا ئوخشىمايتتى. ئۇ مېنى كۆرۈپ ئورنىدىن قوزغالدى ۋە كۆرۈشۈش ئۈچۈن تارشىدەك قوللىرىنى ئۇزاتتى. يا رەببىم نېمىدېگەن ئورۇق، قاتتىق قوللار بۇ؟ ئۇنى كۆرۈپ كۆڭلۈم بىر قىسىملا بولۇپ قالدى. يولدىشىم خەۋەر قىلىۋەتكەن بولسا كېرەك، بىرقانچە مەكتەپداشلىرىمىز ئارقا-ئارقىدىن ئۆيگە كىرىپ كەلدى.

مەن مېھمانلارغا چاي قويۇپ بولغاندىن كېيىن تاماق ئېتىش ئۈچۈن ئاشخانا ئۆيگە چىقىپ كەتتىم. بىز بىلەن تۆت يىل بىرگە ئوقۇپ ئوقۇش پۈتتۈرۈشكە ئاز قالغاندا مەكتەپتىن قوغلىنىپ كەتكەن بۇ ساۋاقدىشىمىزنىڭ پەيدا بولۇشى مەرھۇم دوستۇم رامىلەنىڭ ئۇنتۇلغان ھاياتىنى ئېسىمگە سالدى...

ئالىي مەكتەپ ھاياتىدىكى ئورتاقلىق بىزنى بىر ئائىلە كىشىلىرىدەك قىلىپ قويغانىدى. شۇنداقتىمۇ ھەر كىم مىجەز-خۇلقى كېلىشكۈدەك ساۋاقداشلار بىلەن دوستلىشاتتى، رامىلە ئىككىمىز ئىچكى سىرلىرىمىزنى بىر-بىرىمىزدىن يوشۇرمايدىغان يېقىن دوستلاردىن ئىدۇق. ئۇ بۇلاقتەك كۆزلىرى، باھار ئاپتىپىدەك نۇرلۇق چىرايى،

ئاپئاق يۈزىگە ياراشقان ئوڭ مەڭزىدىكى بىر تال خالى، ئويماقتەك ئاغزى، سەدەپتەك چىرايلىق چىشلىرى، بولۇپمۇ ئۆلۈككىمۇ جان ئاتا قىلالىغۇدەك شوخلۇقى بىلەن كىشىنى مەپتۇن قىلاتتى. ئۇنىڭ تال-تال ئۇزۇن چاچلىرىنى كارۋات ئۈستىگە چىقۋېلىپ تاراپ-ئۆرۈپ قويۇش مەن ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان بىر ئىش ئىدى. تەبىئەت ئۇنىڭغا گۈزەللىكنى، شوخلۇقنى ئايىماي بەرگەنىكەن. مەن ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنىڭغا ھەسەت قىلاتتىم. شۇنداقلا پەرىزاتتەك بىر چىرايلىق دوستۇمنىڭ بارلىقى بىلەن پەخىرلىنەتتىم.

ئوقۇش پۈتتۈرۈشكە بىر يىل قالغان چاغدا رامىلە تۇيۇقسىزلا مېنىڭدىن قاچىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ شوخلۇقى، گەپدانلىقى نەلەرگىدۇر يوقالغان. ئۇنى دائىم خالىي بىر جايدا ئۆزى يالغۇز، كۆزلىرى بىر نۇقتىغا تىكىلىپ ئېغىر خىيالغا پاتقان ھالدا ئىزدەپ تاپاتتىم. لېكىن ئۇ مېنىڭ سورىغان سوئاللىرىمنى ھامان جاۋابسىز قالدۇراتتى. مەن بۇ غەلىتە جىمجىتلىقنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمەي تىت-تىت بولاتتىم. ئەلۋەتتە يېقىن دوستلاردىن بولغاندىكىن، ئۇ ئۆزىنىڭ قايغۇ-ھەسرىتىدىن مېنى خەۋەردار قىلىشى كېرەك ئىدى. قانداق قىلاي، ئۇ خالىمىغانىكەن، مەنمۇ چارىسىز ئىدىم.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە رامىلە قوغلانغۇدەك دېگەن بىر شۇم خەۋەر تۇيۇقسىز تارقالدى.

يامان خەۋەرنىڭ تارقىلىشى شۇنچە تېز بولىدىكەن. بۇ مىش-مىش خەۋەر ئاخىر راستقا ئايلاندى. قوغلىنىدىغان كىشى يالغۇز رامىلە بولماستىن يەنە بىر ساۋاقدىشىمىز— رامىلەنىڭ يۇرتلۇقى كامالمۇ بار ئىدى.

رامىلە ماڭغان كۈنى ئۇنى ئۇزاتقىلى بېكەتكە چىقمىدىم. بۇ مېنىڭ ئۇنى ئۇزاتقۇدەك ۋاقتىمنىڭ چىقمىغانلىقى ئۈچۈن ئەمەس بەلكى ئۇنىڭغا غەزەپلىنەتتىم، نەپرەتلىنەتتىم. ئاشۇنداق شاللاق، ئۆزىنى تۇتالمايدىغان بىر قىزنىڭ دوستى بولۇپ قالغىنىم ئۈچۈن خورلۇق ھېس قىلىۋاتاتتىم.

ساۋاقداشلىرىم قايتىپ كېلىشتى، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى قىزارغان، كەيپىياتى بەكمۇ ناچار ئىدى. ئۇلارنىڭ ماڭا كايىشلىرى، مەندىن خاپا بولۇشلىرى، مېنى يۈزسىزلىكتە ئەيىبلەشلىرى ئېنىق ئىدى. لېكىن مېنىڭ مۇشۇ مىنۇتتىكى ھېسسىياتلىرىمنى ئۇلار بىلەرمۇ؟ «ياخشى بىلەن يار بولساڭ ئېچىلار چېچەكلىرىڭ، يامان بىلەن يار بولساڭ يېرىلار يۈرەكلىرىڭ» بۇ نېمىدېگەن توغرا ئېيتىلغان سۆز-ھە.

ئاچچىقىمدا ئەتىگەنلىك تاماقنىمۇ يېمەستىن سىنىپقا چىقتىم. پارتامنى ئېچىشىمغا ئاغزى يەلىمەنگەن بىر كونۋېرت قولۇمغا چىقتى. ئالدىراپ كونۋېرتنى ئاچتىم. رامىلەنىڭ ماڭا قالدۇرغان خېتى ئىكەن. بۇ ئىپلاس يەنە نېمە رىۋايەت توقۇپ ماڭا خەت قالدۇرغاندۇ دېگەن ھېسسىيات بىلەن خەتنى ئالدىراپ ئوقۇشقا باشلىدىم.

«سۆيۈملۈك دوستۇم، رەنا، بىلىمەن مەن ساڭا نۇرغۇن ئاۋارىچىلىق، مالاللىق تېپىپ بەردىم. مېنىڭ ئىشلىرىم تۈپەيلىدىن سەن نەچچە قېتىم فاكۇلتېت ئىشخانىسىغا

چاقىرتىلدىڭ. ئەمەلىيەتتە سەن مېنىڭ ئىشلىرىم توغرىسىدا ھېچنېمە بىلمەيتتىڭ. ئەسلىدە بىز شۇنداق يېقىن دوستلاردىن تۇرۇپ سەندىن سىر يوشۇرماسلىقىم كېرەك ئىدى. لېكىن مەن ئۇنداق قىلىشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. ئەسلىدە بۇ ئىشلارنى بۇرۇنراق ساڭا ئېيتقىنىمدا بەلكىم ئەھۋال بۇنچىلىك پاجىئە بىلەن خۇلاسىلانماس ئىدى.

سەن مەندىن نەپرەتلىنىۋاتقانسەن. مەندەك بىر ئىپلاس قىز بىلەن دوستلاشقىنىڭ ئۈچۈن پۇشايمان قىلىۋاتقانسەن. دوستۇم، مەندىن نەپرەتلەنگىن، مېنى قانغۇچە تىللىغىن، لېكىن ھەرقانچە قىلغان بىلەنمۇ ئۆتكەن ئىشلارنى ئىزىغا سالغىلى بولمايدۇ.

مەن ئەتە كېتىمەن، ئۆز ئىختىيارلىقىم بىلەن ئەمەس، ئىشقىلىپ كېتىمەن. قايغۇ-ھەسرەت، ئىزادىن ئۆرتەنگەن يۈرىكىم ئاچچىق ئېچىشماقتا. ئانا مەكتىپىم، سۆيۈملۈك ئۇستازلىرىم بىلەن گۇناھكار بالىنىڭ ئانىسى ئالدىدا تىترەپ تۇرۇپ گۇناھىمنى تىلەۋاتقىنىمغا ئوخشاش بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپ خوشلىشىمەن، لېكىن بۇ قانداقمۇ خوشلىشىش بولسۇن؟ قانداقمۇ گۇناھكار بالىنىڭ ئانىسى ئالدىدا كەچۈرۈم سورىشى بولسۇن؟ ئانا بالىنىڭ ھەرقانداق ئېغىر گۇناھىنى كەچۈرۈۋېتىدۇ. چۈنكى ئۇ ئانا-دە. لېكىن مەن ئۇنداق كەچۈرۈمدىن مەھرۇممەن. مەن ئۆز ۋىجدانىم شۇنداقلا يەنە بىر ئىنسان ئالدىدا جىنايەتچىمەن. شۇڭا مەن كەچۈرۈلۈشكە لايىق ئەمەسمەن.

ئەجىبا، مېنىڭ ھاياتتىن، تەقدىردىن كۈتكىنىم شۇمىدى؟ ياق! دوستۇم بۇ ئەمەس ئىدى، مەنمۇ نۇرغۇن بۈيۈك ئارمانلارنى قەلبىمگە پۈككەنىدىم. ھەممىسىنى بىر يولىلا بەرباد قىلدىم. بۇنىڭ ئۈچۈن مەن ھېچكىمنى ئەيىبلىمەيمەن. مۇبادا قىسمەت ماڭا مۇشۇ شور تەقدىرنى ئاتا قىلغان بولسا..

دوستۇم، كامال ماڭا چېتىلىپ قالدى، ئۇ نېمىشقا قارشىلىق كۆرسەتمەيدىغاندۇ؟ نېمىشقا ئۈن-تىنسىز، داد-پەريادسىز بۇ خورلۇقنى قوبۇل قىلىدىغاندۇ؟ ئۇ مېنى ئەڭ يامان تىللار بىلەن ئەيىبلىشى، ئەڭ بولمىغاندا مېنىڭ كاچاتلىرىمغا ئۇرۇپ بولسىمۇ ئاچچىقىنى چىقىرىۋېلىشى كېرەك ئىدى. لېكىن ئۇ ئۇنداقمۇ قىلمىدى. مەن ئۇنى ياخشى كۆرۈشكە باشلىغان چېغىمدا مېنىڭ قىزلىق گۈللىرىم ئاللىبۇرۇن ۋەھشىي چىلبۆرىلەرنىڭ ئاياغلىرى ئاستىدا يەنچىلگەنىدى... ئۆكتەبىرنىڭ مەن ياتاقتا ناھايىتىمۇ كەچ قايتقان ئاشۇ شەنبە ئاخشىمى ئېسىڭدە بارمۇ؟...

دوستۇم مېنى كەچۈرگىن، سەن مېنىڭ بۇ خېتىمنى ئوقۇۋاتقان چېغىڭدا مەن بۇ ماكاندىن يىراقلاپ كەتكەن بولىمەن. سەن بىلەن قايتا كۆرۈشۈش نېسىپمۇ بولۇپ قالار...

خەير، ئەقىلسىز دوستۇڭ رامىلە
1966-يىل مارت.»

مەن خەتنى ئوقۇپ بولۇپ جايىمدا ئولتۇرۇپلا قالدىم. ئۆكتەبر ئاخشىمى... رامىلە نىمە ئۈچۈن ئەينەن ئەھۋالنى ئېيتىپ كامالنى ئاقلىمايدۇ؟ ئۇ نەگە كەتكەن بولغىيتتى؟

سائەتكە قارىسام، ئاپتوبۇس ماڭىدىغان ۋاقىتتىن بىر سائەت ئېشىپتۇ. كۆز ياشلىرىم بۇلدۇقلاپ ئېقىشقا باشلىدى. ئاھ قىزلار، بىز نىمانچە ئاجىزدۇرمىز؟ ھەتتا ئۆزىمىزنى قوغداشقىمۇ قۇربىمىز يەتمىسە... ئۆزۈمنى زادىلا توختىتالمىدىم. كۆز ياشلىرىم تىنماي قۇيۇلاتتى. بىر ۋاقىتتا قارىسام دەرس ۋاقتى توشۇپتۇ. ئېگىز بوي، ياپىما قاپاق سىنىپ مۇدىرىمىزنىڭ دەرس سائىتى ئىكەن، ئۇ يېنىمدا تۇراتتى.

— نىمە بولدىڭىز، نىمىگە يىغلايسىز؟

مەن ئۇنىڭ سوئالىنى جاۋابسىز قالدۇردۇم ۋە كۆزلىرىگە تىكىلىپ قارىدىم.

— مىجەزىڭىز يوق ئوخشايدۇ، چىقىپ دەم ئېلىڭ! — دېدى ئۇ بۇيرۇق تەلەپپۇزىدا.

مەن نېرۋىلىرىمنى تىنچلاندۇرۇش ئۈچۈنلا سىنىپتىن چىقىپ كەتتىم...

— ھەي تاماقنىڭ تەييار بولدىمۇ؟ — يولدۇشۇمنىڭ ئاشخانا ئۆيىگە كىرىپ كېلىشى خىيالىمنى ئۈزۈپ قويدى، — ھوي... يىغلاپسەنغۇ؟ نىمە بولدى ساڭا؟

ئېھتىمال يىغلىغان ئوخشايمەن، دەرھال كۆز ياشلىرىمنى سۈرتۈپ تەييار بولغان تاماقنى پەتنۇسقا سېلىپ بەردىم. خىياللىرىمنى داۋاملاشتۇرۇشقا پۇرسەت چىقتى.

كۆنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن كامال ۋە رامىلە توغرىسىدىكى پاراڭ بىر ئاز پەسلىگەندى، بىر كۈنى مەكتەپتە ئۇلار توغرىسىدا يەنە بىر شۇم خەۋەر تارقالدى:

— رامىلە ئۆلۈۋاپتۇ.

— توي قىلىسىلا ئىش پۈتمەيتتىمۇ؟

— كامال زادىلا ئىقرار قىلمىغان تۇرسا.

رامىلەنىڭ ئۆلۈمى مەن ئۈچۈن بىر سىر بولۇپ قالدى، بۇ تېپىشماق قاچانمۇ يېشىلەر!؟...

ھەممىمىز داستىخانغا جەم بولدۇق.

— نەلەرگە كەتتىڭ، نەلەردە يۈردۈڭ؟ — ساۋاقداشلىرىمىزدىن بىرى كامالدىن سورىدى.

خىياللىرىم ئۈزۈلگەن، كامال ساۋاقدىشىمىزنىڭ سۆزىگە ھېچقانداق ئىنكاس قايتۇرمىدى. مەن سۆزلىمەكچىدىم، سۆزلىمىدىم. لېكىن مۇنۇلار خىيالىمدىن كەچتى. سەن ئاشۇ دەھشەتلىك يىللاردىكى قارا نىيەت كىشىلەرنىڭ قۇربانى بولدۇڭ، بىز ھەقىقەتەنمۇ ئەيىبكارمىز. ياردەمگە، مېھر-شەپقەتكە مۇھتاج مىنۇتلىرىڭدا، يالغۇزلۇق ئازابلىرى سېنى قىينىغان چاغلاردا بىز ساڭا شەپقەت يەتكۈزەلمىدۇق. قىسقىسى ئۆز غېمىمىز بىلەن بولۇپ كەتتۇق. مەن سېنىڭ ئالدىڭدا بەكمۇ خىجالەتمەن. كەل ساۋاقدىشىم، سەن بىلەن ئەمدى سۆزلىشەي، تۇرمۇش مۇساپەڭ نىمە بىلەن تولدىكىن؟

كامالنىڭ قورۇق باسقان چىرايى تۈرۈلۈپ، چېكە قورۇقلىرى تېخىمۇ روشەن بىلىنىشكە

www.uyghurkitap.com

باشلىدى. تۇرقىدىن ئۇ ئۆز تۇرمۇشىنى سۆزلەشنى خالىمايۋاتقاندەك قىلاتتى.

— سۆزلەسەڭچۇ كامال، — دېدىم ئۇنىڭ پىيالىسىدىكى چاينى لىقلىغاچ، — بىز سېنى ئۆتمۈشكە ئايلانغان شۇ ئازابلارنى قايتا ئەسلىتىپ بىئارام قىلماقچى ئەمەسمىز، لېكىن سۆزلىسەڭ بىر ئاز يەڭگىللەپ قالىسەن. بەلكىم ئۆتمۈشتىكى ئىشلارنى ئۇنتۇپمۇ كەتكەنسەن؟

— ياق، — دېدى كامال ئېغىر تىنىپ، — ئۆتمۈشتىكى ئىشلارنىڭ ھېچقايسىسىنى ئۇنتۇغىنىم يوق. ئۆتكەن يىللارنىڭ چوڭقۇر ئىز تامغىسى مېنىڭ ھايات سەپىرىمگە بېسىلغان، بوپتۇ، سۆزلەسەم سۆزلەي. سىلەر دېگەندەك يەڭگىللەپ قالسام ئەجەپ ئەمەس، — ئۇ ئالدىدا تۇرغان پىيالىدىكى چاينى بىر ئوتلىدى-دە سۆزىنى باشلىدى، — بالىلىق چاغلار كىشى ھاياتىنىڭ ئەڭ گۈزەل، شېرىن چاغلىرى ئىكەن، مەن ئەنە شۇ بالىلىق چاغلارنىڭ گۈزەل خاتىرىسىنى مەڭگۈ ئەستە ساقلاشنى بەكمۇ خالايمەن. ئۇ كۈنلەر خۇددى باھار ئاپتىپىنىڭ تەپتى بىلەن تەكشى بوي تارتىشقا باشلىغان يۇمران مايسىلاردەك ھېچنېمىدىن غەمسىز، غۇبارسىز ۋاقىتلىرىم بولسا كېرەك. دادامنىڭ جىددىي ئەمما نۇر يېغىپ تۇرىدىغان سۇرلۇك چىرايى، ئانامنىڭ خىزمەتتىن قايتىپ كېلىپلا قىلىشقا باشلايدىغان تۈگىمەس ئۆي ئىشلىرى، بىزنى مۇلايىم ئەركىلىتىشلىرى ھازىرغىچە يادىمدا. ئەنە شۇ كۆرۈنۈش، ئەنە شۇ تاتلىق سېزىم، يالغۇزلۇق مۇھتىجلىقىدا ئاچلىق جېنىمغا پاتقاندا ماڭا پۈتمەس-تۈگىمەس مەنىۋى ئوزۇق بولدى. توسۇن ئاتتەك چېپىپ يۈرۈپ ھارغىنلىق ئىچىدە ئانامنىڭ ئەتكەن لەززەتلىك تامىقىنى ئىشتىھا بىلەن يەيتتىم-دە، شېرىن ئۇيقۇ دەرياسىغا غەرق بولاتتىم. باشلانغۇچنى پۈتتۈرۈپ ئوتتۇرا مەكتەپكىمۇ چىقتۇق. مېنىڭ ئەمەت ئىسىملىك بىر ساۋاقدىشىم بار ئىدى. بىز ئۆزئارا ئوبدانلا چىقىشىپ قالدۇق. ئۇ ئۆگىنىشتە تىرىشچان، مىجەزى ئېغىر بىر بالا ئىدى. بىز بىرلىكتە دەرس تەييارلايتتۇق. بۇ جۇل-جۇل كىيىملىك سەھرالىق ئاغىنەم ئۆگىنىشتە سىنىپتىكى بالىلارنىڭ ئالدى ئىدى.

ئۆسمۈرلۈك چاغلىرىمىزدىن ھالقىپ ياشلىققا قەدەم قويۇش بىلەن بىزنىڭمۇ ئۆزىمىزگە چۇشلۇق غايىمىز، كېلەچىكىمىزنىڭ غەملىرى قەلبىمىزدە ئۆز ئەكسىنى تاپتى. گەرچە بىزنىڭ غايىمىز ئۇنچىلىك ئۇلۇغ، يۈكسەك بولمىسىمۇ ھەرھالدا كۈچلۈك بىر ئىنتىلىش بىلەن تولغان.

ئىمتىھانلارنى بېرىپ تۈگەتتۇق. ئەمەت ئىككىمىزنىڭ نەتىجىسى ئالاھىدە ياخشى بولغىنى ئۈچۈن مەكتەپلەر ئارا تالاشقا قالدۇق. ئاپام بىلەن دادام مېنىڭ ئالىي مەكتەپتە ئوقۇشۇمغا خۇشاللىق بىلەن رازى بولدى. لېكىن ئەمەتنىڭ دادىسى: قېرىغىنىمدا ماڭا قوي-پادىلارغا قارايدىغان ئادەم يوق، دەپ ئەمەتنىڭ مېڭىشىغا زادىلا ئۇنىمىدى.

بىز ئوقۇتقۇچى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئەمەتنى ئېلىپ قاچماقچى بولدۇق. بىز ئەمەتنى ئىزدەپ كەلگىنىمىزدە، ئۇ بوز ئېشىكىنى مىنىپ بىز تەرەپكە قاراپ

كېلىۋاتقانىكەن.

— ياخشى بولدى، — دېدى ئوقۇتقۇچى — سېنى ئىزدەپ كېتىۋاتاتتۇق، ماشىنا ساقلاپ قالدى، بولە چاققان.

— ئاپلا، — دېدى ئەمەت بېشىنى قاشلاپ، — دادام مېنى ياقا تام گۈگۈشىسىغا تۇغقانلارنىڭ ئۆيىگە بىر ئىش بىلەن ماڭدۇرغانىدى. چاتاق بولدى.

— بولدى، ئۇ يەرگە بارمايلا قوي، — ئوقۇتقۇچى ئۇنى ئالدىراتتى، — ئېشەكنى تاشلا-دە، ماڭ، — دېدى بۇيرۇق ئاھاڭىدا.

— مۇشۇنداقلا ماڭامدىم. يوتقان-كۆرپە، كىيىمچۇ؟

مۇئەللىم ئەمەتنى ۋېلىسىپىتقا مىندۇرۇپ ئېلىپ ماڭدى. بىز ماشىنىغا ئەمدى چىقىپ تۇراتتۇق، ئەمەتنىڭ دادىسى يېتىپ كېلىپ، قولىنى پۇلاڭلىتىپ بىر نېمىلەرنى دېدى. ئەمەتمۇ قولىنى كۆتۈرۈپ يىپىنىڭ تەۋرەتتى. مەن ئەمەتكە قارىدىم. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە شەبنەم دانىچىلىرىدەك ياش تامچىلىرى يالتىرايتتى. تۇرمۇشتا ئاز ئۇچرايدىغان بۇنداق تەساددىپىي تەسىرلىك ۋەقە — كۆيۈمچانلىق، كەلگۈسىگە بولغان ئىنتىلىش، ئىشەنچ ۋە ئۈمىد، ئىنسانلار ئارىسىدىكى ئەڭ ئىنچىكە نازۇك تۇيغۇلار ئاتا-بالا، ئۇستاز، شاگىرت ئوتتۇرىسىدىكى چوڭقۇر مېھرى-مۇھەببەتنى، مەڭگۈ قەدىرلەشكە تېگىشلىك بولغان ئاشۇ ھېسسىياتنى ھازىر مەن ئەينەن تەسۋىرلەپ بېرەلمەيمەن. پەقەت چار ساقال بوۋاينىڭ تەرسالىق بىلەن كەينىمىزدىن قوغلاشلىرى، ئوقۇتقۇچىنىڭ ئەمەتنى ۋېلىسىپىتكە ئولتۇرغۇزۇپ ۋېلىسىپىت پېدالىنى كۈچەپ تېپىشلىرى، ئەمەتنىڭ ۋېلىسىپىت كەينىدىن يىقىلىپ چۈشۈپ ئۆملەپ قوپۇپ يەنە ئالغا ئىنتىلىشلىرى ھازىرمۇ كۆز ئالدىمدا، ئەمەت خېلى كۈنلەر ئاقساپ يۈردى. مەن ئۇ كۈننى ئويلىسام ئۇچىيىم ئۈزۈلگۈدەك كۈلىمەن. ھەم شۇ كۈندىن مەڭگۈ پەخىرلىنىمەن.

كىچىك چاغلىرىمىزدا بەكمۇ ئەركە ئىدۇق. ئاكام بىلەن ئىككىمىز تاماق تاللاپ بەكمۇ قەغىشلىق قىلاتتۇق. بۇنداق چاغدا ئاپام ھەمىشە «خەپ ئۇپچە تۇرمۇشتا بىر ياشاپ باقساڭلاردى، مىجەزىڭلارنىڭ ئۆزگەرمىگىنىنى بىر كۆرسەم ئىدىم» دەيدىغان.

تۇرمۇش كىشىنى چېنىقتۇرىدىكەن، تاۋلايدىكەن. مەنمۇ ئاستا-ئاستا كۆنۈشكە، ئاتا-ئانا دېگەننىڭ قەدرىگە تازا يېتىشكە باشلىدىم. گاھىدا قايىنىمىغان ئىلمان سۇغا قاتتىق ناننى چىلاپ يېسەم، گاھىدا تۇرۇبىنىڭ مۇزدەك سۈيىدىن گۈپۈلدىتىپ ئېچىۋېلىپ كېتىۋېرەتتىم. بەزىدە ئاجايىپ سېخىي بايلاردىن بولسام، بەزىدە سەككىز پۇڭلۇق ماركا ئۈچۈن بويۇن قىساتتىم. نېملا بولمىسۇن ئالىي مەكتەپ ساڭا كىتاب بىلىملا ئەمەس ئادەم بولۇشنىڭ ئېپىنىمۇ ئۆگىتىدىكەن. ئەتراپىڭدىكىلەر بىلەن مۇناسىۋەت قىلىشنىڭ، ئۇلارنىڭ ھەرخىل ئۇسۇللار بىلەن سېنى ئالداشلىرىغا، بوزەك قىلىشلىرىغا تاقابىل تۇرۇشنىڭ كېرەك، ئىكەن.

شۇنداق قىلىپ گۈزەل ئوقۇغۇچىلىق ھاياتىنى باشلىدىم. گاھ يۇلتۇزلۇق ئاسمانغا قاراپ خىيال قىلسام، گاھ كىتابلار ئارىسىغا چۆكۈپ بىلىم ئىزدەيتتىم. ئالىي مەكتەپكە بېرىش ھەر بىر ياشلارنىڭ ئورتاق ئارزۇسى بولسا كېرەك. مەن ئارزۇيۇمغا يەتكەندىم. بىراق خوش پۇراق گۈللەرنىڭمۇ سولىشىدىغان، ۋاقىتسىز توزىيدىغان چاغلىرى بولغىنىدەك مېنىڭمۇ بەختىمگە چېچەك چىقتى. قەلبىمدە جاراھەت پەيدا قىلغان، بەخت غۇنچىلىرىمنى قىرقىغان، پارلاق ئىستىقبالىمغا چاڭ قوندۇرغان ئۇ بەختسىزلىك مېنىڭ ھايات يولۇمدا قانچىلىك چوڭ بورۇلۇش، تەقدىرىمگە قانچىلىك زور ئۆزگىرىشلەرنى ئېلىپ كەلگىنىنى ئويلىسام ئۆزۈمگە زادىلا ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ.

ئالىي مەكتەپنىڭ ئۈچ يىلىنى تۈگىتىپ 4-يىلىغا قەدەم قويغاندا روھىي ھالىتىمدە ئۆزگىرىش پەيدا بولدى. بۇنىڭ سەۋەبى چۈشىنىكسىز بىر ھېسسىيات بىلەن سىنىپىمىزدىكى رامىلەنى كۆرسەملا يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سوقۇپ، غەلىتە بىر خىل ھېسسىياتقا چۆمەتتىم. ئۇنى كۆرۈشنى خالايتتىم. بىراق ئۇنى كۆرسەملا تىلىم كالۋالىشىپ، ئاغزىم گەپكە كەلمەي قالاتتى. ھەتتا توپ ئويناۋېتىپمۇ ئۇنىڭ مەيدان سىرتىدا مۇسابىقە كۆرۈۋاتقىنىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالسا پاسچى شۇنچە ياخشى چىقىرىپ بەرگەن توپنى يا سېپتىكىغا ياكى بولمىسا سىزىقنىڭ تېشىغا ئۇراتتىم. تەبىئىيكى مەن رامىلەنى ياخشى كۆرۈپ قالغانىدىم. ئاخشاملىرى ئۇخلاش ئۇچۇن ياتقىنىمدا ئۇنىڭ ئۆلۈكنىمۇ كۈلدۈرگۈدەك شوخلۇقلىرى كۆز ئالدىمدىن زادىلا نېرى كەتمەيتتى... شۇنداق قىلىپ كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بۇ ئوقۇش مەۋسۇمى ئاخىرلىشىپ بەشىنچى ئوقۇش يىلىغا قەدەم قويدۇق. مەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولسام ئۆزۈمنى شۇنچىلىك خۇشال سېزەتتىم. ئەپسۇسكى مەن ئۇنىڭغا ئالدىراپ مۇھەببەت ئىزھار قىلىشنى خالىمايتتىم. چۈنكى مېنىڭ نەزىرىمدە دەريا قانچە چوڭقۇر بولسا ئۇ شۇنچە ئاستا ئاقىدۇ. مۇھەببەت قانچە چوڭقۇر بولسا ئۇ شۇنچە قاتتىق سىناقلارغا بەرداشلىق بېرەلەيدۇ. نېمىگە ئالدىرايمەن؟ ئۇ مېنىڭ يۇرتلۇقۇم، ئۇ ھامان ماڭا تەئەللۇق، دەپ ئويلايتتىم. شۇڭا كىنولارغا باراتتۇق، لېكىن پاراڭلىرىمىز كەسپىمىز، يۇرتىمىز ھەققىدىلا بولاتتى. لېكىن مەن شۇ چاغدا بەكمۇ خاتا قىلغان ئىكەنمەن... بەلكىم تەقدىر شۇنداقمۇ؟ ئۇ مېنىڭ ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم بىر قىزنى ياخشى كۆرۈشۈم ئىدى. مەن رامىلەنى ھەقىقىي چىن يۈرىكىمدىن ياخشى كۆرەتتىم. ئۇنى ماڭا ئۆمۈرلۈك ھەمراھ بولالايدۇ، دەپ قارايتتىم. بىز ياشلار بەزىدە شۇنچىلىك سادىدا، ئەخمەق بولۇپ قالىدىكەنمىز، ئۆزىمىزگە تېگىشلىك بولغان نەرسىلەرنى قولىمىزدا تۇتالماي كېيىن پۇشايمان ئىچىدە ھەسرەت چەككەننىڭ نېمىگە پايدىسى؟ كېيىنكى كۈنلەردە رامىلەدىكى ئۆزگىرىشلەر مېنىڭ دىققىتىمنى قوزغاشقا باشلىدى. ئۇ خىيالغا پېتىپ ئۆزى يالغۇز دەرەخ تۈۋىدە ئۇزاق ئولتۇرىدىغان، گەپ سورىسام ئۈركىگەن كېيىكتەك ئۆزىنى قاچۇرۇپ ماڭا جاۋابمۇ بەرمەيدىغان بولۇۋالدى. بۇ تەبىئىيكى ئۇنىڭ ماڭا بولغان بىزارلىقىدىن ئەمەس، بەلكى قانداقتۇر بىر يوشۇرۇن

سىرنىڭ ئۇنى قىيناۋاتقانلىقىنى چۈشىنىپ تۇراتتىم. لېكىن بۇ سىر زادى نېمە؟ ئۇ نېمىشقا شۇنچە پەرىشان؟ مەن بۇ سىرلارنى يېشىشقا ئامالسىز ئىدىم. مەن بىرقانچە قېتىم ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشماقچى بولساممۇ بۇ ئۇرۇنۇشلىرىم بىكارغا كەتتى.

شۇنداق تىت-تىتلىق ئىچىدە تۇرغاندا بۇ سىرمۇ يېشىلدى:

— كامال! سېنى ئوقۇغۇچىلار باشقارمىسى چاقىرىۋاتىدۇ، — دېدى ساۋاقداشلىرىمدىن بىرى سىنىپقا كىرىپلا. مۇزاكىرە ۋاقتى ئىدى، مەن ئۈستەل ئۈستىدىكى كىتاب-دەپتەرلىرىمنى يىغىشتۇرماستىن ئالدىراپلا باشقارمىغا چىقتىم. سىنىپ مۇدىرىمىز غەزەپ بىلەن كۆزلىرىنى ئالايتقىنىچە بىرپارچە قەغەزنى ئالدىمغا تاشلىدى.

« ئۆز ئىختىيارلىقىمىز بىلەن ئۈچ قېتىم بىللە بولدۇق...» مەن ھېچنەرسىنى چۈشەنمەي ھاڭۋاقىنىمچە بىر سىنىپ مۇدىرىغا، بىر باشقارما باشلىقىغا قارىدىم. ئۇلار ھەممىسى « خەتتە يېزىلغانلىقمۇ؟ يەنە نېمىگە ھاڭۋىقىسەن؟» دېگەندەك ماڭا ئۈن-تىنسىز قاراپ تۇرۇشاتتى. مەن يەنە قايتىدىن خەتكە كۆز يۈگۈرتتۈم، ئاخىرىدا « راملە» دېگەن ئىمزانى كۆرۈپ ھەيرانلىقىم تېخىمۇ كۈچەيدى. سىنىپ مۇدىرىمۇ مېنىڭ تېخىچە ھاڭۋېقىپ تۇرغىنىمنى كۆرۈپ چۈشەندۈردى:

— سىز ئوقۇغۇچى تۇرۇپ ئۆز مەيلىڭىزچە مۇھەببەت پاتقىقىغا پېتىپ، بىر قىز ئوقۇغۇچى بىلەن ناشايان ئىشلارنى قىپسىز. قىزنىڭ قورسىقىدىكى بالا بەش ئايلىق بولۇپتۇ، بىلدىڭىزمۇ؟

ئاھ! شۇ غەمكىن چىرايلار، ھەسرەتلىك كۆزلەر، راملەنىڭ مەندىن ئۆزىنى ئەپقېچىشلىرى، ساۋاقداشلىرىمنىڭ شۈبھىلىك قاراشلىرى، گۇدۇڭ-گۇدۇڭلىرىنىڭ سەۋەبى شۇ ئىكەندە...

بېشىم پىرقىراپ، پۇت-قولۇمدا زادىلا جان قالمىدى. ئەرىبىرايى خۇدا بۇلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇنىڭ ئۈچۈن، مۇشۇ « گۇناھ» لىرىم ئۈچۈن ئىكەندە! مەن بىر بالىغا دادا ئىكەنمەن؟ نېمىدېگەن كۈلكىلىك-ھە؟ مەن ياخشى كۆرگەن، ئەمما تېخى قولىنىڭ ئۇچىنىمۇ تۇتۇپ باقمىغان بىر قىزنىڭ قورسىقىدىكى ھامىلىگە...

كۈلەيمۇ ياكى يىغلايمۇ؟ ئوغۇل بالا ئۈچۈن يىغلاش بەكمۇ ئۇياتلىق ئىش. لېكىن مىگەمدىن كىرگەن ئوت تاپىنىمدىن چىقىپ كېتىۋاتاتتى. ئىشخانا پىرقىراپ، كۆز ئالدىم قاراڭغۇلاشتى.

— ياق، مۇئەللىم، بۇنداق ئىش يوق، بۇ تۆھمەت... — دېدىم مەن ئوقۇتقۇچىمغا قاراپ.

— ۋارقىرىماڭ! — دېدى ئوقۇتقۇچى زەردە بىلەن، — بىز پاكىتقا ھۆرمەت قىلىمىز، راملەنىڭ يازما ئىسپاتى بارغۇ؟

بىرقانچە قېتىم بىللە كىنوغا بارغىنىمىز، بەزىدە مەكتەپ ئارقىسىدىكى ئالمىلىق باغقا چىقىپ بىللە ئۆگىنىش قىلىشىمىز بۇ پاكىتنىڭ ئاساسى بولۇپ قالدى... ئۆسەك

سۆز خۇددى قار پوگزىكىگە ئوخشاش دۇمۇلاتقانسىرى يوغىنايدىكەن. مەكتەپنىڭ ھەممىلا يېرىدە مەن توغرۇلۇق گەپ. مەن راملەنى چاقىرتىپ چىقىپ ئۇنىڭ ماڭا نېمىشقا قارا چاپلىغانلىقىنى سوراپ باقماقچى بولغان بولسامۇ بۇ ئۇرۇنۇشلىرىم بىكارغا كەتتى. راملە مەن بىلەن زادىلا كۆرۈشكىلى ئۇنىمىدى. شۇنداق قىلىپ ئارىدىن بىرھەپتە ئۆتۈپ مەن مەكتەپتىن قوغلاندى قىلىندىم. مېنىڭ تۇنجى مۇھەببىتىم ماڭا شۇنداق ۋەيرانچىلىق ئېلىپ كەلدى.

تەبئىيكى، ساۋاقداشلىرىم ئىچىدە ماڭا ئىچ ئاغرىتقانلارمۇ، كۆيۈنگەنلەرمۇ، ماڭا تاپا-تەنە قىلىپ تىللىغانلارمۇ بولدى. لېكىن ئۇلار ماڭا ھېچنېمە قىلىپ بېرەلمەيتتى.

ئەگەر بىرەر ئادەم ئوقۇشماسلىقتىن بىرەر گۇناھ ئۆتكۈزگەن بولسا شۇ گۇناھنىڭ جازاسىنى تارتىشقا ھەقلىق ئىدى. بىراق مەن ئۆتكۈزمىگەن گۇناھنىڭ جازاسىنى تارتىۋاتاتتىم. بۇ ئازابنىڭ قانچىلىك ئېغىر ئىكەنلىكىنى بىر ئۆزۈملا بىلەتتىم. قىيداش، خورلۇق، ناھەق ئازاردىن پەيدا بولغان كۆڭۈلسىزلىك قوشۇلۇپ ماڭا بەكمۇ قاتتىق تەسىر قىلغانىدى، بۇنى باشقىلارغا چۈشەندۈرۈشنىمۇ خالىمايتتىم. شۇڭا ھېچكىم بىلەن ھەتتا ئەڭ يېقىن ئۆتۈشكەن دوستلىرىم بىلەنمۇ خوشلاشماستىن كېتىپ قېلىشنى ئويلىغانىدىم.

ساۋاقداشلار، قىزلار يىغلىدى، ئوغۇللار مەن ئۈچۈن قايغۇردى. مېنى ئۇزىتىشقا چىققان سىنىپ مەسئۇلىمىزنىڭ كۆزىگە شۇنچىلىك قاتتىق تىكىلدىمكى، ئۇ ماڭا ئۇزاتقان قولىنى تارتىۋېلىشقا مەجبۇر بولدى.

مەن مېنى تۆت يىل ئۆز قويىندا مېھرىبان ئانا ئۆز پەرزەنتىنى ئىللىق مېھرى بىلەن ئەركىلەتكەندەك تەربىيىلىگەن ئانا مەكتىپىم بىلەن ھەسرەت ئىچىدە خوشلاشتىم. خەير، مەن ئۈچۈن شەپقەت قىلمىغان بىۋاپا ماكان! بىر ئادەمنى ياخشى كۆرۈشنىڭ ئاقىۋىتى شۇ بولسا ئۆمۈر بويى ئايال زاتىغا يېقىن يولىماسمەن. ياخشى كۆرۈپتىمەن، مۇھەببىتىمنىڭ پىشىپ يېتىلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرۇپتىمەن. ناھايەتكى، تۇنجى مۇھەببىتىم ئاشۇنداق بىر قارا يۈزگە نېسىپ بولسا... راملەنى تاياق-تېپىك ئاستىغا كۆمۈپ تاشلىغۇم كەلدى. لېكىن ھەممە ئىش ئۆتكەن، ھەممە تۈگىگەندەك قىلاتتى.

ئاپامنىڭ يىغىسى، ئاكامنىڭ تاپا-تەنىسى ماڭا بىردەممۇ ئارامچىلىق بەرمەيتتى. ئۆزۈمنىڭ گۇناھسىزلىقىمنى ھېچقانداق قىلىپ ئۇلارغا چۈشەندۈرۈپ بولالمايتتىم.

ئىش تېپىپ ئىشلىشىم كېرەك، ئاچ گېلىمنىڭ غېمىنى ئۆزۈم قىلىشىم كېرەك، يەڭگەمنىڭ دوقۇسلىتىپ، غوتۇلداپ ئۇسۇپ بېرىدىغان بىر چىنە تامىقى ئۈچۈن چىراي سارغايتىشنى، بىچارە ئاپامنى تەڭقىسلىققا قويۇشنى ئۆزۈمگە راۋا كۆرمەي مائارىپ ئىدارىسىگە باردىم.

— بىر ھەپتىدىن كېيىن بىر كېلىپ بېقىڭ — دېدى مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، — گەپ-سۆزىڭىزغۇ خېلى جايىدا ئىكەن. نېمىشقىمۇ شۇ پوقنى يېگەن بولغىدىڭىز، بۇ ئەھۋالىڭىز بىلەن سىزنى شەھەردىكى

مەكتەپلەرگە ئۇرۇنلاشتۇرغىلى بولمايدۇ. يېزىدىن ئورۇن چىقىپ قالسا ئىشلەمسىز؟ ھەي سىلەرنىزە، كۆڭۈلنىڭ كەينىگە كىرىپ نېمىلەرنى قىلمايسىلەر، ئاخىرىدا پۇشايماننى ئالدىغان قاچا يوق، — ئۇ گەپ توگىدى دېگەندەك قىلىپ ئىشخانىسىنى تاقاش ئۈچۈن يوغان قارا قۇلۇپنى قولىغا ئالدى.

كېتىۋاتىمەن، كۆڭۈلسىز خىياللار مېڭەمنى قوچۇيدۇ، قېنى مېنىڭ مۇھەببەت، ھاياتقا شىجائەت ئۇرغىتىدىغان گۈزەل ئىستەكلەر بىلەن تولغان ياشلىقىم؟ مېنىڭ بىر ئادەمنى ياخشى كۆرۈشۈم بىلەن پۈتۈن ئارزۇ-ئارمانلىرىم بەرباد بولارمۇ؟ مېنىڭ ياشلىقىم، ئۇلۇغ ئىستەكلىرىم يىراق سەھرانىڭ خىلۋەت ماكانلىرىدا مۇز تېگىدە قالغان كۆز ياپراقلىرىدەك نابۇت بولۇپ كېتەرمۇ؟ مەندە ئۇنى قوزغاتقۇدەك، ئۇنى قايتا كۆكلەتكۈدەك جاسارەت بارمىكىن؟

قەلبىمنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا بىلىنەر-بىلىنمەس ئۇچقۇنداۋاتقان سۇس ئەمما بەكمۇ يۈكسەك بىر تۇيغۇ ماڭا جۈرئەت بېغىشلىغاندەك قىلاتتى.

ئۆزۈممۇ چۈشىنىپ يەتمەيدىغان بىر ھېسسىيات بىلەن قايمۇقۇپ يۈرگىنىمدە مائارىپ ئىدارىسىنىڭ دولان يېزىسىغا بېرىشىم توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇشنى ئالدىم.

— دولان يېزىسىنىڭ ئادەملىرى بەكمۇ ساددا، ئاق كۆڭۈل، مېھمان دوست، كۆنۈپ قالسەن ئوغلۇم. ئادەم بالىسى نېمىلەرگە كۆنمەيدۇ دەيسەن؟ — دېدى قوشنام سادىق بوۋاي مېڭىشىم ئالدىدا، — ياشلىق قىپسەن ئوغلۇم، قېرى ئاپاڭنى قاقشاتمىساڭ بولاتتى. قارا بىر ئاينىڭ ئىچىدىلا ئون ياش قېرىپ كەتتى. پات-پات كېلىپ ئاپاڭنى يوقلاپ تۇر!

ئاپامنىڭ شۇ چاغدىكى قىياپىتىنى، بەختسىز ئوغلىنى يارىتىش ئۈچۈن تۆككەن ياشلىرىنى ئەبەدىي ئۇنتالمايمەن. راستىنى ئېيتسام شۇ چاغدا بۇ ئايرىلىشنىڭ مەڭگۈلۈك ئايرىلىش ئىكەنلىكىنى پەقەتلا خىيالىمغا كەلتۈرمىگەن ئىكەنمەن...

ئەتىگەندىلا يولغا چىقىپ توپتوغرا يېرىم كۈن مېڭىپ گۇڭشېغا كەلدىم. تىراكتور مېنى تاشلىق يولدا بولۇشىغا سىلكىگەندى. مەن بارغان كۈنى گۇڭشېنىڭ مائارىپقا مەسئۇل كادىرى يىراق بىر ئەترەتكە كەتكەنىكەن. ئىككى كۈن ساقلىشىمغا توغرا كەلدى. بۇ ئىككى كۈن ئىچىدە گۇڭشېنىڭ ئارقا تەرىپىگە يانداپ سېلىنغان ئوتتۇرا مەكتەپنى ئايلىنىپ چىقتىم. راستىنى دېسەم بۇ جاينى مەكتەپ دېگەندىن كۆرە ئەسكى تاملىق دېگەن تۈزۈك ئىدى. ئۆرۈلۈپ چۈشەي دەپ قالغان تام ئادەمگە ھەرقاچان ۋەھىمە پەيدا قىلىپ تۇراتتى. مەكتەپ ئوتتۇرىسىغا يۇمۇلاق قىلىپ ياسالغان كۆلدە ئوقۇغۇچىلار چورۇقلىرىنىڭ يىرتىقىدىن چىقىپ قالغان پۇتلىرىنى سۇغا چىلاپ تۇرۇپ دېگۈدەك قوللىرىنى يۇيىدىكەن. مەكتەپ ئاشخانىسىمۇ شۇ كۆلنىڭ سۈيىنى ئىشلىتىدىكەن.

ئىككى كۈندىن كېيىن گۇڭشېنىڭ مائارىپقا مەسئۇل كادىرى مېنى ئىشخانىسىغا چاقىرتىپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ئۇكام، سىزنى ئوتتۇرا مەكتەپكە ئېلىپ قالالمايدىغان بولدۇق. بىزگىمۇ ئامال يوق، يۇقىرىنىڭ يوليورۇقىنى ئىجرا قىلماسلىققا ھەددىمىز ئەمەس، — دېدى ئۇ.

— مېنى ناھىيىلىك مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئۆزى مۇشۇ مەكتەپكە بەلگىلىگەنغۇ؟

— شۇنداق ئۇكام، دەل شۇ كىشى سىزنى ئوتتۇرا مەكتەپتە ئىشلىتىشكە بولمايدىغانلىقىنى ماڭا ئۇقتۇردى.

— نېمە سەۋەبتىن؟ بىرەر سەۋەبى باردۇر؟

— ئېھتىمال سەۋەبى باردۇر، لېكىن سەۋەبنى چۈشەندۈرمىدى، مەنمۇ كوچىلاپ سوراشنى ئەپسىز كۆردۈم،

بۇ پىشكەللىكنى ئاڭلاپ پىشانەمدىن سوغۇق تەر ئۆرلەپ كەتتى. مەن تەقدىرگە نېمە قىلغان بولغىيتتىم؟ قىلغان نېمە گۇناھلىرىم ئۈچۈن تەقدىر مېنى شۇنچە جازالايدىغاندۇ؟ قاچانلارغىچە چۆلدىكى قامغاقتەك شامالدا ئۇچۇپ يۈرەرمەن؟

بوسۇغىدىن ئەمدىلا پۇتۇمنى ئېلىشىمغا مائارىپ كادىرى مېنى توختىتىۋالدى.

— ئۇكام سىزنى تۆۋەنكە چۈشۈپ بىر مەزگىل ئۆزگەرسۇن، كېيىن ئىپادىسىگە قاراپ بىر ئىش قىلارسىلەر دەيدۇ. قوشئېرىق داۋۇيىگە بارامسىز يا؟

مەن ئۇ ئادەمگە قارىدىم. خىيالىمچە ئۇ ئادەمنىڭ ماڭا يامانلىق قىلىش نىيىتى باردەك قىلمايتتى. بۇنى ئۇنىڭ چىرايىدا ئىپادىلىنىپ تۇرۇۋاتقان چارىسىزلىقتىن، باشلىقنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىۋاتقان بىر بىچارىلەرچە ھېسسىياتتىن بىلىۋالغانىدىم. نېمىمۇ دەيتتىم. مۇساپىرلىقنىڭ ئاچچىق ھەدى دىماقلىرىمغا ئۇرۇلۇۋاتاتتى. مەن ماقۇل ئىشارىسىگە باش لىڭشىتىپ ئېغىر قەدەملىرىمنى ئەستە يۆتكەپ چىقىپ كەتتىم.

ئەتىسى بازار كۈنى ئىدى. توپا ئۆرلەپ تۇرىدىغان يېزا بازىرىدا يېرىم كۈن ئارىلاپ ئاران دېگەندە قوشئېرىق داۋۇيىگە بارىدىغان بىر ھارۋىكەشنى تاپتىم. ھارۋىكەش ئۈستىبېشىمغا ۋە يېنىمدا تۇرغان يۈك-تاقىمغا قاراپ قويدى-دە:

— چىقىڭ، — دېدى بۇيرۇق. تەلەپپۇزىدا.

يوغان چاقلىرى ھەر بىر پىرقىرىغاندا يىغلىغاندەك ئاۋاز چىقىرىدىغان يارىيار ھارۋىغا قوشۇلغان ئىنەك بېشىنى تۆۋەن ساڭگىلىتىپ ئاغزى-بۇرنىدىن ئۇشقىرىتىپ ھور چىقىرىپ قەدەملىرىنى بەكمۇ ئەستە باساتتى. يول بويىدىكى كۆز يەتكۈسىز ئېگىزلىكتەدان ئىزلەپ ئۇچۇشۇپ يۈرگەن قارا قاغىلارنىڭ ئەنسىز قاقىلداشلىرى كىشىنى قانداقتۇر بىر خىل بىئاراملىق تۇيغۇسىغا چۆمدۈرەتتى.

قەھرىتان قىش. قىلىن كىيىنىۋالغىنىمغا قارىماستىن خېلىلا توڭلاۋاتاتتىم. ئۇلتۇراي دەپ قالغان قىش قۇياشى ئۆزىنىڭ ئاخىرقى ئاجىز نۇرىنى ئالەمگە چېچىپ ئۆيىگە قايتىشقا ئالدىرىغان مېھماندەك تاغ كەينىگە مۆكمەكتە ئىدى. ماڭا ھەممە نەرسە مەۋھۇم، بەكمۇ ناتونۇش ئىدى. قۇياشمۇ، دالىمۇ، ھاۋامۇ، كائىناتمۇ، ئاسمانمۇ يېنىمدا

ئۇلتۇرغان مۇنۇ دېھقان يىگىتمۇ ناتونۇش ئىدى، تەقدىر نېمدېگەن غەلىتە-ھە؟ بۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلىرىم نېمە بولار؟... خىيالىمنىڭ ئاخىرىنى زادىلا باشقا چىقىرالمايتتىم.

— توڭلىدىڭىزمۇ؟ — تۇيۇقسىز سورالغان بۇ سوئال مېنىڭ خىيالىمنى بۆلۈۋەتتى، — بۇ يۇرتنىڭ قىشىغۇ ئانچە قاتتىق بولمايدۇ، شۇڭا ئىككىنچى ئاي كىرگىنىگە قارىماي قارمۇ ياغمىدى، لېكىن ھامان قىش-تە! توڭلىسىڭىز مېنىڭ ماۋۇ جۇۋامنى كىيىۋېلىڭ، — دېدى مەن ھارۋىغا چىققاندىن بۇيان ماڭا بىرەر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىغان ھارۋىكەش، — تونۇشۇپ قالايلى ئىسمىم تالىپ، ئەترەتتە ھارۋىكەشلىك قىلىمەن. سىزنىڭ ئېتىڭىز نېمىدى؟

— كامال، — جاۋاب بەردىم مەن.

— ياھ چىرايلىق ئاتكەن. سىلەر شەھەرلىكلەر ھەممە نەرسىنى تاللايسىلەر، راست بىزنىڭ مەھەللىگە نېمە ئىش بىلەن ماڭدىڭىز. تۇغقان يوقلىغىلى ماڭدىڭىزمۇ ياكى...

ئۇ سوئال نەزەرى بىلەن جاۋاب كۈتۈپ ماڭا قارىدى. مەن ئۆزۈم توغرۇلۇق سورالغان ھەر قانداق سوئالغا جاۋاب بېرىشتىن ئۆزۈمنى قاچۇراتتىم، لېكىن بۇ يىگىتتىن نېمىشقىدۇر گەپ يوشۇرغۇم كەلمىدى. شۇڭا بېشىمدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلەرنى قىسقىلا قىلىپ سۆزلەپ بەردىم.

ئۇ بىر ئاز جىمجىتلىقتىن كېيىن بېشىنى تۆۋەن سېلىپ گويا ئۆز-ئۆزىگە سۆزلىگەندەك پەس ئاۋازدا غۇدۇراپ قويدى.

— شۇنداق بۇرادەر، ئازمايدىغان كىم بار؟ ياشلىقتە، ياشلىق. مەنمۇ شۇ كۆكۈلنىڭ كەينىگە كىرىپ تاس قالغان جېنىمدىن ئايرىلغىلى. مانا بۇ تارتۇق شۇ ئىشنىڭ ماڭا قالدۇرغان يادامىسى...

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مەن شۇ چاغدىلا كەچكى گۈگۈمنىڭ ئاخىرقى يورۇقلۇقىدا تالىپنىڭ يۈزىگە تۇنجى قېتىم جۈرئەت قىلىپ تىكىلىپ قارىدىم. قاپقارا توم قاشلار ئارىسىدا چاقناپ تۇرغان يوغان قارا كۆزلەر، چىرايلىق بۇرۇتى ئۆزىگە شۇنچە ياراشقان ھەقىقىي ئۇيغۇر يىگىتلىرىگە خاس ھۆسنىنى خۇدا ئايىماي بەرگەن بۇ يىگىتنىڭ تەلەتى بۇرۇن تۆشۈكىدىن سول ئېڭەك ئاستىغىچە سوزۇلۇپ چۈشكەن تارتۇقتىن باشقىچە بىر تۈسكە كىرگەنىدى. بۇ چىراي ئادەم چۆچۈگۈدەك دەرىجىدە قورقۇنچلۇق ئىدى.

ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ ئون سەككىز ياشقا كىرگەن يىلى بۇرۇتلىرى خەت تارتىپ چىرايلىق يىگىت بولۇپ يېتىلىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن تالىپقا قوشنىسى مامۇت دۈيجاڭنىڭ سەتەڭ خوتۇنى نىساخان يېقىنچىلىق قىلىپ چاقچاق قىلىشقا باشلاپتۇ. بۇنداق ئىش-پەش تارتىشلار بىرقانچە قېتىم تەكرارلانغاندىن كېيىن تالىپ نىساخان بىلەن كېلىشىپ نىساخاننىڭ ئۆيىگە كىرىشكە ۋەدە بېرىپتۇ. قاراڭغۇ چۈشۈشىنى كۈتۈپ تالىپنىڭ تاقىتى تاق بوپتۇ-دە، ھويلىدىكى پاكار ئارا تامدىن ئاتلاپ نىساخاننىڭ ئۆيىگە كىرىپتۇ. ئىشقى مۇھەببەت سەۋداسىدا مەجنۇن بولغان ياش يىگىت ئىشقىۋازلىق راھىتىنى سۈرەي دېيىشىگە يەردىن ئۈنگەندەكلا مامۇت دۈيجاڭ ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بوپتۇ-دە، تالىپنى ئۇرۇپ دومىلاپتۇ. تالىپ ھەتتا ئۆزىنى ئاقلاشقىمۇ چارىسىز قاپتۇ. شۇ ئەسنادا ۋاراڭ-چۇرۇڭنى ئاڭلىغان تالىپنىڭ دادىسى ئۆيگە كىرىپ پىچاق كۆتۈرۈپ تۇرغان دۈيجاڭغا يىلىنىپ يالۋۇرۇپ تۇرۇۋاپتۇ. دۈيجاڭ:

— خەپ، ئاتاڭنىڭ ئاپپاق ساقىلىنىڭ يۈزىنى قىلمىغان بولسام سەن ناكەسنىڭ تېرىسىنى تەتۈر سوياتتىم، مانا ساڭا ئىشقىۋازلىق ئۈچۈن مۇكاپات! — دەپ پىچاقنى ئۇنىڭ يۈزىگە ئۇرغانىكەن، قان ئوقتەك ئېتىلىپ ئۇنىڭ پۈتۈن يۈز-كۆزىنى بوياپتۇ. يۈزى ساقايغاندىن كېيىن كىشى قورققۇدەك مۇشۇ تارتۇق ئۇنىڭغا ئۆمۈرلۈك مىراس بولۇپ قاپتۇ.

— شۇنىڭدىن كېيىن خوتۇن كىشى بار يەرگە يولىماسمەن دېگەنىدىم. يەنە بولمىدى، ئۆيلەندىم، ئىككى بالام بار، ئايالىم دەسلەپتە يۈزۈمدىكى تارتۇقتىن قورقۇپ تېگىشكە ئۇنىمىغانتى، كېيىنچە چوڭلارنىڭ ئارىلىششى بىلەن رىسقىمىز قوشۇلۇپ قالدى.

— مامۇت دېگەن كىشى ھازىرمۇ بارمۇ؟ — سورىدىم مەن.

— ھەئە ھازىرمۇ دۈيجاڭ.

— سىلەر ھازىرمۇ قوشنىمۇ؟

— ياق شۇ ئىشتىن كېيىن بىز باشقا بىر يەرگە ئۆي سېلىپ كۆچۈپ كەتتۇق.

— سىزدىن كېيىن يەنە ئۆچ ئالدىمۇ؟

تالىپ ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ قويدى. تۈن قاراڭغۇلۇق پەردىسىنى كائىناتقا ياپقان بولغاچقا ئۇنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرەلمىدىم. لېكىن ھەسرەتلىنىۋاتقانلىقىنى ئاۋازىنىڭ تىترىشىدىن بىلىپ تۇراتتىم.

— ئۆچ ئالمايدىغان ئىش يوق، تازا ئۆچ ئالدى. مېنىڭ يەنە ئىككى ئاكام، بىر ئىنىم بار، مەنىڭ مەيلى، بار بولغۇلۇق شۇلارغا بولدى. ئۇلار ئېغىر ئەمگەك، ھاشاردىن زادىلا قۇتۇلالمايدۇ.

— سىزدىنچۇ؟ سىزدىن ئۆچ ئالمىدىمۇ؟

— ھەم، — دىمىغىنى قاقتى ئۇ، — مېنى دائىم زاڭلىق قىلىدۇ، ئادەم جىق جايلاردا: تالىپ سەن بەكمۇ قاملاشقان يىگىتسەن، بىراق بىرلا ئەيىپىڭ باردە سېنىڭ، قارا يۈزۈڭدىكى تارتۇقنى، دەپ مېنى بەكمۇ ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدۇ. جىسمانىي ئەيىبىڭنى يۈزۈڭگە سېلىش ئۆلۈم بىلەن تەڭ ئاھانەت ئىكەن كىشىگە. لېكىن لېۋىمنى چىشلەپ ئۆزۈمنى زورىغا بېسىپ تۇرىمەن. نېمىشقا دەمسىز؟ دادام شۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئاز يالۋۇرمىدى، ماڭا خوتۇن ئېلىپ بېرىمەن دەپ ئاز ماڭمىدى. ئاكىلىرىمنىڭ ھازىر تارتىۋاتقان جاپاسىمۇ ئاز ئەمەستە. مەن ئۇلارنى يەنە خاپا قىلسام قانداق بولىدۇ؟

ھەر ئىككىلىمىز جىمىپ قالدۇق. تەبىئىكى بۇ سۆھبەت ئۇنىڭ يۈرەك يارىسىغا تۇز سەپكەندى. يۇلتۇزلۇق ئاسمان بوشلۇقىغا قاراپ ئېغىر خىيالغا چۆكتۈم.

«ياشلىق قىپسىز» بۇ سۆزنى مەن بىرقانچە ئادەمدىن ئاڭلىدىم. ئەجىبا شۇ «ياشلىق» نىڭ گۇناھى شۇنچە چوڭمىدۇ؟ ئادەملەرنىڭ ئۆز ئۆمرىدە ئۆتكۈزگەن گۇناھلىرىنى «ياشلىق» تىن ئىبارەت مۇشۇ بىرلا ئۇقۇمغا دۆڭگىسە بۇ ئادىللىق بولارمۇ؟ توغرا، يېنىمدا ئولتۇرغان مۇنۇ يىگىت ياشلىقتىكى بىر ھەۋەسى ئۈچۈن ئۆمۈرلۈك ھەسرەتكە قاپتۇ. راملىمۇ ياشلىقتىكى بىر خاتالىقى ئۈچۈن ئۆزىنى ۋە مېنى نابۇت قىلدى. ھەتتا مېنى پۈتۈنلەي ۋەيران قىلىۋەتتى. توغرا، ئادەم ياشلىقتا باسقان بىرەر خاتا قەدىمىنىڭ كاساپىتىدىن بىر مەزگىل ھەتتا بىر ئۆمۈر رىيازەت چېكىدۇ. بۇنىڭمۇ ھەقلىق دەيلى. بىراق مېنىڭ ياشلىقتىكى گۇناھىم نېمە؟ مۇھەببەتمۇ دەيلى، ئۇنداقتا مېنىڭ بىرەر قىزنى ياخشى كۆرۈشۈم تەقدىرىمنىڭ شۇنچىلىك زور ئاستىن-ئۈستۈن بولۇشىغا سەۋەب بولسا، ئادەم قايسى يۇرتتا تۇغۇلۇش قانداق ئاتا-ئانىدىن تۇغۇلۇشنى ئۆزى بەلگىيەلمىگىنىدەك، ئادەمنىڭ كىمنى ياخشى كۆرۈشىمۇ ئىنساننىڭ ئۆزىنىڭ ئىختىيارىدا بولمامدۇ؟ كۆڭۈل دېگەن پادىشاھ تۇرسا؟

تۇرۇپلا كۆڭلۈم غەشلىككە تولدى، ھەرقانداق ئىشلارغا بەرداشلىق بېرىشىم كېرەك. نېمە ئۈچۈن؟ ياشاش ئۈچۈن، پەقەتلا ياشاش ئۈچۈن! بۇنىڭدىن كېيىنكى ھايات يولۇم بەكمۇ قاراڭغۇ ئىدى. شۇ قاراڭغۇلۇق ئىچىدىن يورۇقلۇق تېپىشىم كېرەك. قەلبىمنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدا تۇگۇلۇپ ياتقان قانداقتۇر بىر چۈشەندۈرۈپ بەرگىلى بولمايدىغان غۇۋا ئۈمىد، شۇ ئۈمىدتىن چاقناۋاتقان بەكمۇ سۇس، گۇڭگا بىر ئۇچقۇن مېنى ھەممىنى قوبۇل قىلىشقا ئۈندەۋاتاتتى. ۋىجدانىم ئۆزۈمنى ئاقلايتتى. مەن ئۆزۈمنىڭ پاكلىقىغا ئىشىنەتتىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— كەلدۇق — دېدى تالىپ مېنىڭ خىيالىمنى بۆلۈپ، — بۈگۈن بىزنىڭ ئۆيدە قونۇپ قېلىڭ.

ئۇ مېنىڭ رازىلىقىمنىمۇ كۈتمەستىن ھارۋىنى قوش قاناتلىق دەرۋازىدىن ھويلا ئىچىگە ئېلىپ كىردى. ھويلىدا بىزنى ئۇنىڭ ئاق مۈيناق ئىتى، ئاندىن ئايالى كۈتۈۋالدى.

چامغۇر توغراپ ئەتكەن يۇمدان تىلىمغا تېتىدى. جىن چىراغنىڭ غۇۋا يورۇقىدا تورۇسلىرى ئىسلاشقان ئۆي مېنىڭ كۆزۈمگە خېلى ئىسسىق كۆرۈنۈشكە باشلىدى. مۇبادا بۇ ئاق كۆڭۈل ھارۋىكەش يىگىتكە ئۇچراشمىغان بولسام بۇ كېچە نەلەردىمۇ تېنەپ يۈرەتتىم؟

— ئۇخلاڭ، — دېدى ئۇ ئېشىمىزنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن، — يول يىراق، يول ئازابى گۆر ئازابى، دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ؟

قۇشقاچتەك چۇۋۇرلاشقان ئاۋازلار، ئىتلارنىڭ ھاۋشۇشى، كالىلارنىڭ ئەنسىز مۆرەشلىرى مېنى ئويغىتىۋەتتى. ئىسسىق كاڭ مېنى شۇنچىلىك ئەزگەنىدى. ئاسمانغا كۆتۈرۈلگەن قىش قۇياشىنىڭ سوغۇق نۇرى تۈڭلۈكتىن شولا چېچىپ تۇراتتى. تالىپنىڭ چوڭى 8 — 9 ياشلاردا، كىچىكى 6 — 7 ياشلاردا كۆرۈنىدىغان ئىككى ئوغلى ياتسىراپ قارىشىپ تۇراتتى.

— ئويغاندىڭىزمۇ؟ — دېدى تالادىن كىرگەن تالىپ ماڭا قاراپ، — توڭلىغانسىز ھە قاچان؟

— ياقەي، شۇنداق ئىسسىقكەن، خۇددى ئاپامنىڭ ئۆيىدە ئۇخلىغاندەك ئۇخلاپتىمەن.

بۇ سۆزنى دەۋېتىپ كۆڭلۈم غەلىتە بىر ھېسسىياتقا تولدى. ئاپامنىڭ ئۆيىدە ئۇخلىغاندەك ئۇخلىدىم دەپ يالغان ئېيتقانىدىم. يات، ناتونۇش ئۆيدە ھارغىنلىق، چارچاش بىلەن ئۇيقۇغا كەتكەن، ئەمما ئازابلارغا تەشنا بىر روھ بىلەن ئويغىنىدىغان بىر تەننىڭ ئۆز ئانىسىنىڭ ئۆيىدە ئۇخلىغاندەك راھەتلىنىپ ئۇخلىيالىشىنىڭ ئەسلا مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلەتتىم. بۇلارنى ئويلىغىنىمدا يۈرىكىم ئازاب ئىچىدە ئېچىشاتتى. بۇنىڭدىن كېيىن تۇرمۇشۇم پۈتۈنلەي ئۆزگىرەتتى. ناتونۇش، قوپال ئادەملەر بىلەن مۇئامىلە قىلىش، سازاڭغا ئوخشاش مىدىراپ يۈرگەن ئاجىز بەندىلەرنى كۆرۈش، ئۇلارنىڭ يۈرىكىنى ئەزگۈدەك دەرىجىدىكى ساددىلىق چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىدىكى ئۈمىدسىز نۇرلارنى كۆرۈپ يۈرۈشۈم كېرەك.

ئەتىگەنلىك ناشتىدىن كېيىن تالىپ مېنى ئەترەت ئىشخانىسىغا باشلاپ باردى. خام كېسەكتىن سېلىنغان پاكار-پاكار بىر قاتار ئۆيلەرنىڭ ئالدىدىكى زومچاق-زومچاق توپا ئارىلاش پاخال دۆۋىلەنگەن مەيداندا (ئېھتىمال بۇ خامان بولسا كېرەك) توپ-توپ قۇشقاچلار دان ئىزدەپ چۇۋۇرلىشىپ ئۇچۇشۇپ يۈرەتتى. نېرىراقتا ياش جەھەتتىن بىر-بىرىدىن ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيدىغان بىر توپ باللار كالتەك ئويۇنى ئويناشۋاتاتتى.

بالىلارنىڭ بەزىسىنىڭ بېشىدا كونىراپ ئەسلى رەڭگىنى تامامەن يوقاتقان تۇماق، ئۇچىسىغا تىزلىرى يىرتىلىپ ئاللىقانداق رەختلەردىن ياماق چۈشكەن ئىشتان كىيىشىپ ئۆز بويىغا زادىلا ماس كەلمەيدىغان پاختىلىق پەشمەتلىرىنى ئاپىلىرىنىڭ گۈللۈك ياغلىقلىرى بىلەن باغلىۋېلىشقانىدى. ئۇلارنىڭ شامال چىقسا ئۇرۇلۇپ چۈشكۈدەك كۆرۈنىدىغان ئاجىز تېنى ئۆز تېنىگە ماس كەلمەيدىغان كىيىملىرىنىڭ ئىچىدىن ساپاقتەك چىقىپ تۇرغان بويۇنلىرىدىن ياكى كالتەك توپنى ئۇرۇش ئۈچۈن سوزۇلغان تارىمۇشتەك قوللىرىدىن بىلىنىپ تۇراتتى.

ئەترەت ئىشخانىسى دەپ ئاتالغان بۇ ئۆينىڭ ئىچىدە سىرلانمايلا ئەسلى رەڭگىنى پۈتۈنلەي يوقاتقان ئىككى ئۈستەل تۇراتتى. بىر-بىرىگە قارىمۇ قارشى قويۇلغان ئۈستەلنىڭ ئىشكىتىن كىرگەندىلا كىشىنىڭ كۆزىگە چېلىقىدىغان تەرىپىدە گۆشلۈك يۈزلىرى ساڭگىلاپ تۇرىدىغان، هەر بىر تىنغاندا بۇرۇن تۆشۈكى خۇددى كۆل پاقىسىنى ئەسلىتىدىغان دىققاقتىنا بىر كىشى ئولتۇراتتى. بېشىغا كىيىۋالغان تۈلكە قۇلاقچىسى قايرىما ياقىلىق چىپەرقۇت چاپىنى ئۇ كىشىنى خېلى سالاپەتلىك كۆرسەتتەتتى. ئۇنىڭ قارشىسىدا ئاق تۇماق، چىپەرقۇت چاپان كىيگەن گەۋدىلىك بىر كىشى ئولتۇراتتى. ئۇ ئادەم قارىماققا 50 ياشلار چامىسىدا بولۇپ، قارشىسىدىكى ئادەمدىن چوڭراق كۆرىنەتتى. ئۇنىڭ ئۆزىگە تولىمۇ ياراشقان چىرايلىق بۇرۇتى، پاكىز قىرىلغان يۈزى، يوغان كۆزلىرىدىن بىرخىل مېھرىبانلىق، كۆيۈمچانلىق چىقىپ تۇراتتى. ئۆزۈممۇ سەزمىگەن هالدا ئۇ كىشىگە نىسبەتەن هۆرمەتىم قوزغالدى. ئادەم دېگەن قىزىقتە...

— مامۇت دۈيجاڭ — دېدى تالىپ هېلىقى تۈلكە قۇلاقچىلىق كىشىگە، — بۇ پالنى بىزنىڭ ئەترەتكە تەقسىم قىپتىكەن...

مەن يانچۇقۇمدىن گۇڭشېدىن ئالاقە ئورنىدا قىلىپ بەرگەن تونۇشتۇرۇشنى تالىپقا بەردىم. تالىپ تونۇشتۇرۇشنى ئىسمىنى مامۇت دۈيجاڭ دەپ ئاتىغان هېلىقى كىشىنىڭ ئالدىغا قويدى. ئەترەت باشلىقى قەغەزنى ئۆرۈپ-چۆرۈپ، ئۆڭىدىكى تامغا بېسىلغان جايىغا بىرپەس قاراپ تۇرغاندىن كېيىن:

— شۇ تاپتا ئەترەتتىكى خەقنىڭ قورسىقىنى باقالمايۋاتقاندا بۇ كەلگۈندىنى باققۇدەك نەدىمۇ ئاشلىق بولسۇن؟ باي بولساڭ ئۆزۈڭ باق. ساڭا ئوخشاش ئالقاپتۇر بۇمۇ ئەتمالىم، — دېدى دۈيجاڭ زەردە بىلەن تالىپقا.

بەدەنلىرىم خۇددى هاشارەت ماڭغاندەك تىكەنلىشىپ كەتتى. نېمە دېيىشىمنى بىلمەي تۇرۇپلا قالدىم. دېمەك، تەكلىماكان چۆللۈكىگە ياندىش بولغان قۇم بارخانلىرى ئارىسىدىكى بۇ خىلۋەت ماكاندا مەن تۇرغۇدەك، پاناهلانغۇدەك بىرەر ماكان چىقمايۋاتاتتى. هەي، ئادەملەر دۇنياسى بەكمۇ مۇرەككەپ. بىرلىرى ساڭا شەپقەت قولىنى سۇنىدۇ، بىرلىرى ئىچىشكە تەييارلىغان ئېشىڭغا توپا چاچىدۇ...

— كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، — دېدى تالىپ، — ئاستا-ئاستا هەل بولىدۇ،

www.uyghurkitap.com

ئەترەت يالغۇز بۇلا ئەمەسقۇ، ماكانلاشقۇچە بىزنىڭ ئۆيدە تۇرۇۋاڭ، كۈنىمىز قەدىر ئەھۋال، ئۇماچ بولسىمۇ ھەر ھالدا قورساق تويىدۇ. سىز ئەھۋالنى كېيىن چۈشىنىسىز، بەزەنلەر شۇنچىلىك نامرات، ئادەمنىڭ ئىچى سېرىلىدۇ. بىراق، دۈيجاڭنىڭ ئۆيىدە كۈندە بەتتە-پولۇ. پۇقراچۇ؟ بىر يىل ئىشلەپ تاپقىنىمىز گېلىمىزغا يېگەن ئاشنىڭ پۇلىغا چىقىش قىلمىغان.

ئۇنىڭ سۆزلىرى قۇلىقىمغا يېرىم-ياتا كىرەتتى. مەن ئۆز خىيالىم، ئۆز غېمىم بىلەن ھەلەك ئىدىم.

جىن چىراغنىڭ پىلىلداپ كۆيۈشىدىن ھاسىل بولۇپ تۇرۇلۇپ چىققۇاتقان قاپقارا تۈتۈن ئۆي تۈرۈسىنى خۇمداندىن پەرقسىز قىلىپ قويغانىدى. كۆزلىرىم بۇ قاراڭغۇلۇقىمۇ كۆنۈشى كېرەكلىكىنى ھېس قىلىشقا باشلىدىم. تالىپنىڭ ئىككى بالىسىنى يېنىمغا ئولتۇرغۇزۇۋېلىپ، ئۇلارنىڭ چۈچۈك تىلىدا يەرلىك تەلەپپۇز بىلەن ئېيتقان قىزىقارلىق سۆزلىرىنى ئاڭلاپ بىردەم بولسىمۇ ئۆزۈمنى گوللاپ ئولتۇراتتىم. تالىپ كەچ كىرمەيلا تالادا ئازراق ئىش بارلىقىنى ئېيتىپ چىقىپ كەتكەنىدى. ئۇ ئەل ياتقۇ بىلەن قايتىپ كەلدى.

— خۇداغا مىڭ شۈكرى — دېدى تالىپ ئىشكتىن كىرىپلا، — ئەترەتكە نوپۇسقا چۈشىدىغان بولدىڭىز، — ئۇ مەندىنمۇ بەكرەك خۇشال ئىدى. بايا ئۇ دادۈيجاڭنىڭ ئۆيىگە بېرىپ مېنىڭ ئەترەتتە قېلىشىمنى ئىلتىماس قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى ماموت دۈيجاڭنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئۇنى ئۇنۇتۇپتۇ.

— دادۈيجاڭ دېگىنىڭىز كىم، — سورىدىم مەن قۇچىقىمدا ئولتۇرغان ئۇنىڭ كىچىك بالىسىنى يەرگە قويۇپ.

— بۈگۈنكى ھېلىقى ئىشخانىدا ماموت دۈيجاڭ بىلەن ئولتۇرغان كىشى شۇ. قالتىس ئادەم دەڭا ئۇ، پۈتۈن يېزىدىكىلەر ئۇ كىشىنى بەكمۇ ھۆرمەتلەيمىز. ئەترەتتە يا توي، يا نەزىر ئۇ كىشىسىز ئۆتمەيدۇ.

ئەتىسى چۈشكە يېقىن ئەترەت ئەزالىرى ھەممىسى تونۇغۇن مەن كۆرگەن ھېلىقى ئىشخانىنىڭ ئالدىغا يىغىلىشتى. بەزىسى ئورۇندۇق ئورنىدا خام كېسەكلەردە، بەزىسى پاخال تاشلاپ داق يەردىلا ئولتۇرۇشتى. بىر ياخشى يېرى بۇ دالىدا قىش قۇياشى بىمالال ھالدا ئۇلارغا ئازراق بولسىمۇ نۇر ۋە ئىللىقلىق ئاتا قىلالايتتى. دۈيجاڭ مەن توغرۇلۇق شۇنچىلىك ئۇزۇن ۋە مۇھىم نۇتۇق سۆزلىدى. نېمىلەرنى دېدى دېمەمسىز؟ مېنىڭ ياخشى ئۆزگىرىشىم ئۈچۈن ئەزالارنىڭ ھەر بىرى ياردەم بېرىشى كېرەكمىش. پەقەت ياخشى ئىشلەش بىلەنلا كاللامنى ئۆزگەرتىشىم كېرەك ئىكەن. ئۇنىڭ تۇرۇپ كىشى تىترىگۈدەك ئاۋازدا بوغۇلۇپ ۋارقىرىشى، تۇرۇپلا كىچىك بالىنى ئالدىغاندەك مۇلايىملىشىپ كېتىشى مېنى شۇنچىلىك ھەيران قالدۇردى. ئىنائەت قىلىشقىلا يارالغاندەك دۈيجاڭنىڭ ئالدىدا ئۈن-تىنسىز قول باغلاپ تۇرغان ئەزالار شۇنچىلىك ئاجىز كۆرۈندىكى، بۇرۇن تارىخ كىتابلىرىدا ئوقۇغان ھوقۇقسىز، ئۆزىنىڭ ھايات-ماماتىنىمۇ

ئىگە بولالمايدىغان قۇللارنى ئەسلەپ قالدىم.

ماڭا بېرىلگەن ئۆي ئەترەتنىڭ كالا قوتىنىغا يانداپ سېلىنغان كىچىككىنە بىر ئېغىزلىق ئۆي ئىدى. كاڭلىق ئوچاق، كاڭ ئۈستىگە زىغىر پاخلى سېلىنغان بولۇپ بۇ ئۆينىڭ ھەممىلا يېرىدىن نامراتلىق تۆكۈلۈپ تۇراتتى. بۇ مېنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئۆيۈم ـــ مېنىڭ نامرات كەپەم ئىدى.

ئادەم جاپالىق كۈنلىرىدە ھەرگىزمۇ ياخشى كۈنلىرىنى ئويلىماسلىقى كېرەك، پەقەت ياخشى كۈنلەردە يامان كۈنلىرىنى ھەرگىز ئۇنتۇماسلىقى كېرەك. مەن بۇ سۆزنى شۇنچىلىك توغرا دەپ ئويلايتتىم. ھالبۇكى مۇشۇ مىنۇتتا ئىختىيارسىز ھالدا بەختلىك باللىق چاغلىرىم، ئۇنتۇلماس ستۇدېنتلىق ھاياتىم كۆز ئالدىمدىن لەپ قىلىپ ئۆتۈپ كەتتى. بۇ بىر ئاددىيلا ئۆتۈش بولماستىن، يۈرەكلىرىمگە ھەسرەت ئوتلىرىنى ياققۇچى ئەسلىمە سۈپىتىدە كۆزلىرىمگە ئىسسىق ياش كەلتۈردى. مەن بۇ قىسمەتلەرنى ئويلىغانمىدىم، ھەتتا چۈشۈمدىمۇ كۆرمىگەن بولسام كېرەك. ئاپامنىڭ مېھرىبانلىق يېغىپ تۇرىدىغان چىرايى ئورنىغا خىيالىي ۋەھىملەرنىڭ ئازابى، ئاخشاملىرى ناخشا توۋلاپ ئۇسسۇل ئويناپ ئۇخلاتمايدىغان ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئورنىغا، كاللارنىڭ ئەنسىز مۆرەشلىرى بىلەن كېچە-كۈندۈز ئارام بەرمەيدىغان دوكۇر-دوكۇرلىرى ئالماشقانىدى... قانچە ئويلىماسلىققا، ئەسلىمىسىلىككە تىرىشسامۇ، ئاشۇ ئۆتمۈشۈم بىلەن بۈگۈنكى رېئاللىقىم روشەن سېلىشتۇرما بولۇپ كۆز ئالدىمدىن زادى نېرى كەتمەيتتى. ئەمەلىيەتنى يوشۇرۇپ نېمە قىلاي؟ كۆڭلۈم نېمىنى خالىسا شۇنى قىلسۇن. ئەمدى مېنىڭدە شۇنىڭدىن باشقا ھېچنەرسە قالمىدىغۇ ئاخىر.

بىرقانچە كۈنلەردىن كېيىن بىرلىرى كونا قازان، بىرلىرى تاۋاق، بىرلىرى ئەسكى چۆمۈچ، بىرلىرى كونا تەڭنە بېرىپ ئۆي بىساتىمنى تولۇقلاپ بەردى. مېنىڭ قىلالايدىغان تامىقىم قوناق ئۇنىنى ئىلمان سۇ بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ زىغىر پاخلىنىڭ سۇس ئوتىدا پىشۇرىدىغان قوتۇرماچ ئىدى. بۇمۇ بىر ھۈنەر ئىكەن، بۇنىڭدىن كېيىن ئاچ گېلىمنىڭ غېمىنى ئۆزۈم قىلىشىم كېرەك-تە.

كۈنلىرىم ھەر ھالدا ئۆتۈۋاتتى. كۈندۈزلىرى ئىشسىز بىكار يۈرگەن دېھقان باللىرى تۈن تەڭگىچە ماخوغا قارايدىغان قېرى قوشنامنىڭ ئۆيىگە يىغىلىپ قۇرۇق گەپ سېتىشاتتى. ئۇلار تارقاشقاندىن كېيىن بولسا مەن كاللارنىڭ دوكۇر-دوكۇرلىرى ئاڭلىنىپ تۇرىدىغان بۇ غېرىپ كۈلبەمدە تۈننى تاڭغا خىيال بىلەن ئۇلايتتىم. مەيلى نېمىلا بولمىسۇن ئادەمگە ياشاش ئىستىكى، ھايات بىلەن ئېلىشىش جاسارىتى بېغىشلايدىغان تارىم چۆللۈكىنىڭ بۇ چەت ماكانى مېنى ئۆز قوينىغا يامغۇر تامچىسىنى ياكى يول تاپالماي ئېزىقىپ قالغان بىر مەۋجۇداتنىڭ قورقۇنچلۇق ساداسىنى يۇتۇپ كەتكەندەك سىڭدۈرۈپ كېتىۋاتاتتى.

يەر مېھرىبان ئانا، ئانا پەرزەنتىنى قانداق ياخشى كۆرسە، قانداق ئاسرىسا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يەرمۇ ئۆز پەرزەنتلىرىنى، بارلىق مەۋجۇداتلىرىنى شۇنداق ئاسرايدۇ، شۇنداق ياخشى كۆرىدۇ، چۈنكى زېمىندىكى بارلىق جانلىقلارنى ئۇ ئاپىرىدە قىلغان. ئۇ پەپلەپ ئۇخلاتقۇچى، ئۇ جان بېرىپ ئويغاتقۇچى، ئۇنىڭ مەيىن شاملىمۇ، غەزەپتىن نەرە تارتىپ چاقىقان چاقماقلىرىمۇ، سىم-سىم يامغۇرلىرىمۇ، زېمىستان قىشلىرىمۇ، شۇرىغانلىق ئەتىيازلىرىمۇ ئوخشاشلا سۆيۈملۈك. دېمەك ئۇلار ئۇنىڭ ئۆز پەرزەنتلىرىگە قىلغان خىتابى، ئېيتقان يۈرەك سۆزلىرى، ئاگاھلاندۇرۇش ۋە سۆيۈنۈشى... يەر ئانا. خۇددى كىم ساغسا بولۇۋېرىدىغان سۈتلۈك كالىدەك ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ئۆز پەرزەنتلىرى، مەۋجۇداتلىرى ئۈچۈن ئاتىغان. بۇنىڭدىن ياخشىلارمۇ، يامانلارمۇ ئوخشاشلا بەھىر ئالىدۇ. نەپ ئالىدۇ. پەرق پەقەت بىرلىرىنىڭ ئاز، بىرلىرىنىڭ كۆپ نەپ ئالغانلىقىدا. ئەقىللىقلەر بىراۋنىڭ دۆتلىكىنى مازاق قىلىدۇ. نادانلار ساددىلارنى ئۆزلىرىنىڭ قۇربانلىقى قىلىدۇ. قارا نىيەتلەر ئاق كۆڭۈللەرنى ۋەيران قىلىدۇ. بايلار نامراتلارنى مەنىۋى ۋە جىسمانىي جەھەتتىن قۇل قىلىۋالىدۇ. گۈزەللەر ھېچقانداق جاپاسىزلا كۆرۈمسىزلەرنىڭ بەختىنى ۋەيران قىلىۋېتەلەيدۇ. شاھلار ئۆز خاھىشى بويىچە پۇقرانى ئۈن-تىنسىز بويسۇندۇرالايدۇ.

«ھايات بىرلا قېتىم ئوينىلىدىغان قىمار» بۇ سۆزنى مەن قايسىدۇر بىر كىتابتىن ئوقۇغاندەك قىلىۋېدىم. شۇنى ئويلاپ قالدىم. مۇبادا ھايات راستتىنلا بىرلا قېتىم ئوينىلىدىغان قىمار دېيىلسە، مەن تېخى تاۋكاغا چۈشمەي تۇرۇپلا بولانغان، ھەممە نېمىسىدىن ئايرىلغان بىر بىچارە ئىدىم. يۈكسەك ئارمانلىرىم كەلگۈسى ھەققىدىكى شېرىن خىياللىرىم... بۇلارنى قايتىدىن باشلاش، ھەممىگە يېڭىچە بىر غەيرەت، يېڭىچە بىر جاسارەت بىلەن ئاتلىنىش كېرەك، بۇ ئىشنىڭ بەكمۇ مۇشكۈل ئىكەنلىكىنى بىلەتتىم، لېكىن بۇ مۇشكۈللۈكنىڭ سالمىقى، مۇساپىسى ماڭا قاراڭغۇ ئىدى.

بۇ يەردىكى ئەڭ كۆڭۈللۈك ئىشلىرىمدىن بىرى تالىپنىڭ ئۆيىگە بېرىش ئىدى. ئۇنىڭ ئۆيىدە ھۆرنىساخاننىڭ ئىشلەپ ئەتكەن تامىقىنى يەپ ئۆي تامىقى سېغىنغان خۇمارىمنى باساتتىم. يەنە ئۇنىڭدىن باشقا ئۇنىڭ ئىككى بالىسىنى يېنىمغا ئولتۇرغۇزۇۋېلىپ، خەت ئۆگىتەتتىم. بولۇپمۇ ئۇنىڭ چوڭ ئوغلى باقى بەكمۇ چېچەن ئىدى. مەندىن بەكمۇ كۆپ سوئاللارنى سورايتتى. مەنمۇ زېرىكمەي-تېرىكمەي جاۋاب بېرەتتىم.

— ئۆگىنىڭ! — دېدى تالىپ قولىدىكى غاڭزىنى تاماكا لىقلاۋاتقاچ، — بىزغۇ قارا قورساق، دۇنياڭنىڭ ئېقى قەغەز، قارىسى سىياھ دەپتىرىگە قاراپ نېمە دېسە ھەدەپ ئولتۇرىمىز.

— بۇ يېزىدا مەكتەپ بولمىغانمۇ؟

— بۇرۇن بار ئىدى. بۇ جاي بەك چەت بولغاچقا مۇئەللىم چىدىماي يۆتكىلىپ كەتتى، — تالىپ بۇ سۆزنى ئادەم چۈشەنگىلى بولمايدىغان بىر خىل ئىستىھزالىق تەلەپپۇزدا ئېيتتى.

ھەش-پەش دېگۈچە ياز ئۆتۈپ ئالتۇن كۈزمۇ كەلدى، ھەممە ئادەم ئالدىراش ئىدى. قۇرت، قۇشقۇزلارمۇ ئادەملەر بىلەن بەسلىشىپ ئۆزلىرىنىڭ قىشلىق ئوزۇقنى جەملىمەكتە ئىدى. ياۋا تېرەكلەرنىڭ، جىگدىلەرنىڭ يالىڭاچلانغان تاللىرى كۆز شامىلىدا ئەنسىز تەۋرىنەتتى. ماڭا بۇ يەرنىڭ كۈندۈزىمۇ، ئاخشىمىمۇ ھەتتا تاڭ سەھىرىمۇ ئىنتايىن سۈرلۈك تۇيۇلاتتى. بۇ سۈرلۈكلۈك ئادەمنى ساراسىمىگە سېلىپ يۈرىكىنى ئېزىدىغان بىر خىل بۇرۇقتۇملۇق ئىچىدە داۋام قىلاتتى. بۇ جاينىڭ ئادەملىرى بۇ چوقۇم شۇنداق بولۇشى كېرەكتەك، تۇغۇلۇشتىنلا ئۆزىگە قۇچاق ئاچقان بۇ مۇھىتتىن رازىمۇ ۋە ياكى نارازىمۇ بىلگىلى بولمايدىغان ھالەتتە ياشىشاتتى.

تالپىنىڭ بالىسىغا قوشۇلۇپ بىرقانچە باللار ۋاقىت تاپسىلا مېنىڭ يېنىمغا كېلىشەتتى. مەن ئۇلارغا دۇنيا، ئادەم، ئاي، يۇلتۇز ھەققىدە سۆزلەپ بېرەتتىم. مەن بۇنداق چاغلاردا ھەممىنى ئۇنتۇيتتۇم-دە، باشقىچە بىر دۇنياغا كىرىپ قالغاندەك روھلىنىپ كېتەتتىم. ئۇلارنى يولغا سېلىۋېتىپ ئەترەتنىڭ كۈندە كەچتە ئېچىلىدىغان يىغىنىغا قاتنىشاتتىم. بۇ يىغىن ئەلۋەتتە مامۇت دۈيجاڭ تەرىپىدىن باشقۇرۇلاتتى. ئەترەت باشلىقى، مۇئاۋىن ئەترەت باشلىقى، ئاياللار مۇدىرى، نومۇر خاتىرىلىگۈچى... ئىشقىلىپ سامانلىقنىڭ ئاچقۇچى بارلىكى كىشىلەر «مەن ئىككى ئېغىز پىكىر قىلاي»دىن بىر باشلىسا رەسمىيلىشىپ قالغان سۆزلەرنى، بىرىنىڭ سۆزىنى بىرى تەكرارلاپ تۈننى تەڭ قىلاتتى. تاڭغا يېقىن ئەسنىگەن يىغىنچىلار ئاستا ئۆيلىرىگە قايتىشاتتى.

ئىلىكلەر سۇيۇلغان. ھورۇن كاللارنىڭ كەينىدىن ئېتىز ناخشىسىنى بولۇشىغا توۋلاپ يەر ھەيدەۋاتقان دېھقان يىگىتلىرى كۈننىڭ پاتراق ئولتۇرۇپ كەچ بولۇشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتەتتى. قاشاڭ كاللارنى تېزراق ماڭغۇزۇش يولىدا تارتقان جاپالىرى ئۇلارنى ئاشۇ ئورۇق جانىۋارلاردىنمۇ بەكرەك ھاردۇرۇۋەتكەنىدى. كالپۇكلىرى گەز باغلاپ چىرايلىرىدىن توپا ئۆرلەپ كەتكەن بۇ بەندىلەر مۇشۇ زېمىندىكى ھاياتلىقنىڭ شاھىدلىرى ئىدى...

باقى ۋە ئۇنىڭ تەڭتۇشلىرى خېلى نەرسىلەرنى بىلىپ قالدى. ئۇلار بىلەن بىرگە بولسام ئۆزۈمنى ئىنتايىن تېتىك، خۇشال سېزەتتىم، ئۇلارنىڭ سورىغان سوئاللىرى بەكمۇ قىزىقارلىق ئىدى.

— مېنىڭ ئاچام كىتاب ئوقۇيالايدۇ. ئۇ شەھەردىكى تۇغقىنىمىزنىڭ ئۆيىدە تۇرغاندا ئۆگەنگەنىكەن، — دېدى بىر كۈنى قوشنا ئەترەتتىن كەلگەن ئەخمەت ئىسىملىك ئون ياشلار چامىسىدىكى بىر ئوغۇل بالا، — ئاڭلىسام شەھەردە بەك كۆپ مەكتەپ بارمىش.

— مەكتەپ بولسا ئوقۇمتۇڭلار؟ — سورىدىم مەن.

— ئوقۇيتتۇق، — ئۇلار خۇددى مەسلىھەتلىشىۋالغاندەكلا ماڭا تەڭلا جاۋاب بەردى.

ئۆزۈممۇ شۇنى ئويلاپ تۇراتتىم. سۇغا تەشنا زىرائەتلەردەك چاڭقىغان يۈرەكلەرگە ئاز-تولا بولسىمۇ بىلىم بېرىش، ئۇلارنى ئاق-قارىنى پەرق ئېتەلەيدىغان قىلىشنى بۇرچۇم ھېسابلايتتىم.

تۈن تاڭغا ئۇلىشاي دېگەن ۋاقىتتا قانداقتۇر بىر خىل ئەنسىزچىلىك ئىچىدە چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. ئورنۇمدىن سۇغۇرۇلۇپ تۇرۇپ ئىشىك تاقىغان غولدىنى ئېلىپ سىرتقا چىقتىم. ئاۋاز ئەترەتنىڭ ئاشلىق ئامبىرى تەرەپتىن كېلىۋاتاتتى. بىردەم ساقلاپ تۇردۇم. كۆزلىرىم قاراڭغۇلۇققا كۆنگەندىن كېيىن ئالدىمغا بىرقانچە قەدەم ماڭدىم. ئىككى ئادەم ئىنجىقلىغانچە لىق نەرسە قاچىلانغان بىر تاغارنى ئىشىك ئالدىدا توختىتىپ قويغان ئېشەك ھارۋىسىغا بېسىۋاتاتتى. بۇلار زادى كىمدۇ؟ مەن ئوغرىنى تونۇماقچى بولۇپ ئالدىمغا سىلجىدىم. دەل شۇ پەيتتە بىرئاقار يۇلتۇز كېچە ئاسمىنىنى يورۇتۇپ جەنۇبقا قاراپ ئېقىپ كەتتى. شۇ بىر دەملىك يورۇقتا مەن ئۇ ئىككى ئوغرىنى تونۇپ ئۈلگۈردۈم، قانداق قىلىشىم كېرەك؟ مەن نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي بىر پەس گاڭگىراپ تۇرۇپ قالدىمدە، كەلگەن يولۇمغا قايتىشقا مەجبۇر بولدۇم.

بۈگۈن كۈندۈزى ئەترەت ئامبىرىغا گۈرۈچ ئالغىلى كىرگەنىدىم. ياشقا چوڭلارنى ئالدىدا ئېلىۋالسۇن دەپ بىر چەتتە قاراپ تۇراتتىم. گۈرۈچ جىڭلاۋاتقان ئامبارچى يۈزلىرىنى ساپسېرىق تۈك باسقان، كۆزلىرى چاشقان مارىلىغان مۈشۈكتەك ھەممە تەرەپنى تەڭ كۆزىتىپ ئۈلگۈرىدىغان 40 ياشلار چامىسىدىكى ۋىجىككىنە بىر ئادەم بولۇپ، ئۇ گويا ئۆز يېنىدىن پۇل چىقىرىپ سەدىقە بېرىۋاتقان سېخىي بايۋەتچىلەردەك تولىمۇ ھاكاۋۇر ئىدى. ئۇ ھالال مېھنىتىنىڭ نېسىۋىسىنى ئالغىلى كەلگەن مۆمىن دېھقانلارنىڭ ئىلتىجاسىغا توڭلۇق بىلەن جاۋاب قىلاتتى. مەن كىچىك چاغلىرىمدا يېزىغا بارغان چاغلىرىمدا ئامبارچى تاغامنىڭ ئەزالارغا ئاشلىق بەرگىنىگە ياردەملىشىپ يۈرۈپ، گىرنى ئۆگىنىۋالغانىدىم، شۇ تاپتا گىرگە قاراپ تۇرۇپ ھەيران قالدىم. چۈنكى جان سانى كۆپرەك ئائىلىلەردىن بەش جىڭدىن كام جىڭلىنىۋاتاتتى. دەسلەپتە خاتا تونۇپ قالدىممىكىن دەپ ئېھتىيات بىلەن يەنىمۇ دىققەت قىلىپ قارىدىم...

نۆۋەت ماڭا كەلدى. ئامبارچى مېنىڭ باش-ئايىغىمغا بىر قۇر سەپسالدى. مەن ئۇ جىڭلاپ بەرگەن گۈرۈچنى خالتامغا قۇيۇپ بۇ يەردىن ئۈن-تىنسىز چىقىپ كەتتىم. بۇ ئىشلار كۆز ئالدىمدىن بىر-بىرلەپ ئۆتمەكتە ئىدى. ئاچكۆز بۇلاڭچىلار، بىچارە دېھقانلارنىڭ گول-نادانلىقىدىن پايدىلىنىپ ساختىلىق قىلىۋاتىدۇ. بۇلارغا جازا يوقمۇ؟... بىچارە دېھقانلار تۈنۈگۈنلا تېخى ئۆتمۈش ئۈستىدىن شىكايەت قىلىپ بۈگۈنكى بۇ كۈننى ماختىغانىدى. ئۇلار خۇددى تۇمشۇقىدىن تۇتۇپ قاياققا يېتىلىسە شۇ ياققا ماڭىدىغان، قوشقا قاتسىمۇ، سۆرەمىگە سالسىمۇ، سېغىۋالسىمۇ ھەتتا قاسساپنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ باسسىمۇ ئۈن-تىنسىز، قارشىلىقسىز تۇرىدىغان بىر كالا، تالىپنىڭ دەسلەپ كەلگىنىمدە ماڭا ئېيتقان سۆزلىرىنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەندەك بولدۇم.

ئەتىسى ئىسمائىل ئاكىنى ئىزدەپ مەكتەپ ئىچىش ئويۇمنىڭ بارلىقىنى ئېيتتىم. ئىسمائىل ئاكا بىردەم خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغاندىن كېيىن بۇرۇتىنى تولغاپ قويۇپ، ماڭا سوئال نەزەرى بىلەن قارىدى.

— نېمىشقا بۇ خىيالنى قىلىپ قالدىڭىز؟

مەن تۈنۈگۈنكى ۋە ئاخشامقى كۆرگەن ئەھۋاللىرىمنى سۆزلەپ بەردىم.

— بۇ بولماپتۇ، بۇ ئىشنى سۈرۈشتە قىلىش كېرەك. لېكىن پاكىت بولمىسا ئۇلارغا تەگكىلى بولمايدۇ، — ئۇ غاڭزىدىكى تاماكىسىنى كۆچەپ شوراپ ئىسنى پۈۋلۈۋەتكەندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — خەلقىمىز تولىمۇ نادان، بۇنداق ئىشلار يالغۇز بۇ ئەتراپتىلا ئەمەس، ھەممىلا يەردە بار. باللىرىمىزنى ئوقۇتۇپ كۆزىنى ئېچىپ قوياي دېسەڭ خۇش بولمىمىز ئۇكا، بىراق ساڭا ئايلىق بېرەلمەيمىز، بىزگە ئوخشاشلا نومۇرغا ئىشلەيسەن، مەيلىمۇ؟

ئىسمائىل ئاكا كېتىمەن دەپ شۇنچە تۇرۇۋالغىنىمغا قارىماي تاماققا ئۆز ئۆيىگە ئېلىپ كەتتى.

— ناھىيە بازىرىدىكى يېڭى سالغان كىنوخانىنى كۆرگەنمىدىڭ؟ — دېدى ئۇ تاماق ئۈستىدە، — ئۇنىڭ ئىچىگە كالتەك-چوماق كۆتۈرۈشكەن كىشىلەر لىق توشۇپتۇ. كوچىدا يۈرەلىك ماڭغىلى بولمايدۇ، يەنە بىر قېتىم تۇڭگان يېغىلىقى بولىدىغان ئوخشايدۇ، — دېدى ئۇ ئېغىر خورسىنىپ، — بىزغۇ بىر نەرسىلەرنى بەك چۈشىنىپمۇ كەتمەيدىغان قارا قورساق ئادەملەر، ھۆكۈمەت قىل دېگەننى قىلىمىز، باغلارنى بۇز دېدى، بۇزدۇق. يەرلەرنى تۈزلە دېدى تۈزلىدۇق، داجەيدىن ئۆگىنىمىز دېۋىدى ئۆگىنىۋاتىمىز. ئەزالىرىمىز ئاچتىن-توق يۈرۈشىۋاتىدۇ. ئاخىرى بىلسەم پۇقراغا زىيان ئىكەن... — ئۇنىڭ ئاخىرقى سۆزلىرى شۇنچىلىك خورسىنىش ئىچىدە ئېيتىلدى.

مىس چۆگۈندە چاي كۆتۈرۈپ كىرگەن ئەخمەتنى كۆرۈپ ھەيران قالدىم.

— ئەخمەت؟

— بۇ، مېنىڭ كەنجى ئوغلۇم. سىزنىڭ گېپىڭىزنى تولا قىلىپ ئاغزى تالمايدۇ، ئوقۇيمەن، كامال ئاكامدەك نۇرغۇن نەرسىلەرنى بىلىدىغان بولىمەن دەپ بېشىمنى ئاغرىتىپ ماڭا زادى ئارام بەرمىدى...

ئەخمەت ھېجىر چىنە بىلەن چۆگۈننى داستىخان بۇرجىكىگە قويۇپ ماڭايەر تېگىدىن قاراپ قويۇپ چىقىپ كەتتى. مەن شۇنچىلىك خۇشال ئىدىم. نېمە ئۈچۈن شۇنچە خۇشال بولىمەن؟ مەن خۇشال بولغۇدەك نېمە بار. ئېغىر ئەمگەكتىن ھارغىنلىق چارچاشتىن قۇتۇلغىنىم ئۈچۈنمۇ؟ ياق! ھەرگىزمۇ ئۇنداق ئەمەس. مەن مەكتەپ ئاچماقچى، تۇرۇپلا ئۆز-ئۆزۈمگە «ھەي قاملاشتۇرالماي قالساڭ قانداق قىلىسەن؟» دېگەن خىيالغىمۇ كېلىپ قالاتتىم. مەيلى نېمىلا بولسۇن نىيەت قىلغان ئىكەنمەن، قىلماقچى بولغان ئىشىمنى چوقۇم باشقا ئېلىپ چىقىشىم كېرەك ئىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بۈگۈن مۇئاۋىن ئەترەت باشلىقى تەرىپىدىن سوزۇپ ئۇرۇلغان جاڭ ئاۋازىدىن جىددىي ئىش بولغانلىقىنى بىلگەن ئەزالار تامقىنى يەپلا مەجلىسخانىغا بالدۇرلا يىغىلغانىدى. مامۇت دۈيجاڭ بۈگۈن ئادەتتىكىدىن باشقىچە تەلەپپۇز بىلەن يىغىننى باشلىدى! ئۇ سۆزىنى... «سىنىپىي كۈرەشنى ھەرگىز ئۇنۇتماسلىق كېرەك» تىن باشلاپ ئارىمىزدا سىنىپىي يات بىر ئۇنسۇرنىڭ بارلىقىنى، ئۇنىڭ بۇنىڭدىن بىرھەپتە بۇرۇن كېچىسى ئەترەتنىڭ ئاشلىق ئامبىرىغا ئوغرىلىقچە كىرمەكچى بولغاندا ئامبارچى بىلەن ئىككىسىنىڭ سىزىپ قېلىپ ئاممىنىڭ مال-مۈلكىنى قوغداپ قالغانلىقىنى بايان قىلدى.

مامۇت دۈيجاڭنىڭ سۆزى تۈگەش بىلەنلا ئىككى خەلق ئەسكىرى يوپۇرۇلۇپ كېلىپ قوللىرىمنى كەينىگە قايرىپ باغلاپ بويىنۇمغا بۇزۇق ئۇنسۇر دېگەن خەت يېزىلغان تاختايىنى ئېسىپ قويدى. ئاغرىق مېڭەمگە چىقىپ پېشانەمدىن يۇررىدە تەر چىقىپ كەتتى. ئىككى خەلق ئەسكىرى مېنى ئۈستۈن قاراپ ئاما ئالدىدا گۇناھىمنى تونۇتقۇزۇشقا ئۇرۇناتتى. ئەمما بويىنۇمغا ئېسىلغان تاختاينىڭ ئېغىرلىقىدىن بېشىمنى كۆتۈرگۈدەك ماجالىم يوق ئىدى.

بۇ ماڭا نېمە تارتقۇلۇق؟

ئالدىنقى رەتتە ئولتۇرغان تالىپقا قارىدىم. ئۇ ئىچ ئاغرىتىش، پۇشايمان، نارازىلىق ئارىلاشقان ھېسسىيات بىلەن قاراپ تۇراتتى. مەن ھازىر ئۆزۈمنى قانچىلىك ئاقلىماي مامۇت دۈيجاڭنىڭ سۆزىنى قامۇس بىلدىغان بۇ بىچارە بەندىلەر ماڭا ھەرگىزمۇ ئىشەنمەيتتى. ئۇلارنىڭ نەزەرىدە مەن بىچارە ئىدىم. ئەپسۇسكى دۇنيادا ھەقىقىي بىچارىلەرنىڭ مەن ئەمەس، ئالدىمدا ئولتۇرغان مۇنۇ كىشىلەر ئىكەنلىكىنى ئۇلارغا بىلدۈرۈشكە، چۈشەندۈرۈشكە ئامالسىز ئىدىم. دۇنيادا باشقىلارنىڭ ئۆزىنى قورباتلىق قىلغانلىقىنى، ئۆزىنى بوزەك قىلغۇاتقانلىقىنى بىلمەسلىكتىنمۇ ئارتۇق ھەسرەت ۋە بىچارىلىكنىڭ بولمايدىغانلىقىنى بۇلارغا ھەرگىزمۇ چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيتتىم. ھېچقانداق نەتىجە چىقمايدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ ئاخىر كۈچۈمنى يىغىپ تۇرۇپ ئۆزۈمنى ئاقلىدىم:

— ئوغرىلىق قىلغان مەن ئەمەس. ئاشلىقلارنى ئوغرىلىغان، نورماڭلارنى كەم بېرىپ ئۆزلىرىنى خالىغانچە بورىدىغانلار ئەترەت باشلىقى بىلەن ئىسكىلاتچى.

شۇ كۈنى تۈگىمەس سوراق، ئېغىر تاختىنىڭ بېسىمى بىلەن بويىنى قىپقىزىل قانغا بويىلىدىغان خۇدا قول پوم بىلەن ھاجىم بايلار ئۆزلىرىنى بىر كۈنلۈك ئارامغا چىقىرىپ قويغان ماڭا ئىچىدە رەھمەت ئېيتقاندۇ.

ئاپام دائىم خۇدا بەكمۇ ئادىل، خۇدانىڭ بۇيرۇقىسىز قىل تەۋرىمەيدۇ. خۇدا بەندىلىرىگە بەكمۇ رەھىمدىل، دەيدىغان. ئۇنداق بولسا خۇدا نېمىشقا بىرەر پەرىشتىلىرىنى ئەۋەتىپ ماۋۇ ئەترەت باشلىقىنىڭ، ئاۋۇ ئامبارچىنىڭ جىنايىتىنى خەلق ئالدىدا ئېچىپ تاشلىمايدىغاندۇ؟ نېمە ئۈچۈن مەندەك بىر بىگۇناھ بەندىسىنى ناھەق تاياقتىن

قۇتقۇزمايدىغاندۇ؟ ماڭا قىلىنغان تۆھمەتلەر، بىرىنىڭ رىسقىنى بىرى ئوغرىلايدىغان ئىشلار خۇدانىڭ بۇيرۇقى بىلەن بولغانمۇ؟ مەن تاياقنىڭ ئاستىدا بىر تامچىمۇ ياش تۆكمىگەنىدىم، كۆزلىرىم سۈيى قۇرىغان دەريادەك، لېكىن يۈرىكىم يىغلىماقتا ئىدى. تاياق، تېپىك مېنى يىقىتتى.

سۇس يورۇق ئۆينىڭ بۇلۇڭىدىن ئەكس نۇر قايتۇراتتى، پۈتۈن بەدەنلىرىم تاش ئېسىپ قويغاندەك بەكمۇ ئېغىر ئىدى. بېشىم چىڭقىلىپ كۆزلىرىمگە قاراڭغۇلۇق تىقىلاتتى. قىمىرلاشقىمۇ مادارىم يوق. بىر كەمدە بىرىنىڭ چاقىرغان ئاۋازى قۇلىقىمغا كىردى.

كۆزلىرىمنى ئەستە ئاچتىم، يېنىمدا ماخوچى قوشنام سايىم ئاكا تۇراتتى. ئۇ دەرەخ قوۋزاقلىرىدەك يىرىك قوللىرى بىلەن پېشانەمنى سىلايتتى. دېمەك ئۆلمەپتىمەن، تاياقتا ئادەم ئۆلمەيدىكەن. ئاخشامقى ئىشلارنى غۇۋا ئەسلىدىم.

— ئويغاندىڭمۇ بالام، خۇداغا شۈكرى. خەتەر ئۆتۈپ كەتتى. كېچىچە سەندىن بەكمۇ ئەنسىرەپ ھېچقايسىمىز كىرپىك قاقمىدۇق. شۇنداقمۇ ئۇرامدۇ كىشىنى لەنتى ئىشەككىلەر.

— رەھمەت ئاكا، — دېدىم تەسلىكتە. كۆڭلۈم بەكمۇ يېرىم ئىدى، — سىزمۇ مېنى ئوغرى دەمسىز؟ مەن راستىنلا ئۇلار ئېيتقاندەك يامان ئادەم بولۇپ قالارمەنمۇ؟ — بوۋاينىڭ نۇرى ئۆچەي دېگەن كۆزلىرىگە بىچارىلەرچە تەلمۈردۈم.

بوۋاي بىر ھازا خىيال سۈرۈپ تۇرغاندىن كېيىن ئېغىر بىر تىنىدىدە، مەندىن ياندۇرۇپ سورىدى:

— سەن ئۇلارنىڭ كېچىدە بىرنەرسە ئېلىپ ماڭغىنىنى بىرىگە تىنىغانمىدىڭ، سېنى بىرى كۆرگەنمىدى؟

مەن ھەيرانلىق ئىچىدە بوۋايغا قارىدىم.

بوۋاي سىر يوشۇرۇشقا ئادەتلەنگەن ئادەملەردە بولىدىغان ئىستىھزالىق بىر قاراش بىلەن ماڭا لەپپىدە قارىدى.

دېمەك بۇ ئادەم شۇ كېچىسى ھەممىنى كۆرگەن.

— نېمىشقا ماڭا گۇۋاھلىق بەرمەيسىز؟ مېنىڭ مۇشۇنداق چالا ئۆلۈك بولۇپ قېلىشىمغا قاراپ تۇرۇپسىز. سىز بەك تاش يۈرەك ئادەم ئىكەنسىز...

بوۋاي ئۈنچىقمىدى. ئۇ كىرلىشىپ رەڭگىنى يوقاتقان خالتىسىنى چىقىرىپ ئۇنىڭدىن ناسۋال ئېلىپ ئاغزىغا سالدى. ئۇنىڭ چىگىشلىشىپ كەتكەن چاڭگا ساقىلى يەڭگىل تىترەيتتى.

ئادەتتە ساراڭغىلا ئوخشايدىغان بۇ جىمغۇر ئادەمنىڭ يۈرىكىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا تۈگۈلۈپ ياتقان نۇرغۇن سىرلارنىڭ بارلىقىنى چۈشەنگەندەك بولدۇم. ئۇ مەن كۆرگەن ئىشلارنى شۇ كۈنىلا ئەمەس، تالاي قېتىم كۆرگەن. بۇ مۆرىمەس ئادەم ھەممىنى ئىچىگە سىڭدۈرۈپ كەلگەن. ئۇنىڭ يىللاردىن بېرى سوپۇن تەگمىگەن يۈزلىرىدە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئازابىنىڭ سۇس شولىسى يالت قىلىپ پەيدا بولدى.

— بىز بەكمۇ مۆمىن بەندىلەرمىز بالام، — دېدى ئۇ ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ.

ھاياجان مېنى ھالسىراتقانىدى. ئىشىكنىڭ غىچىرلاپ ئېچىلىشى ئۇيقۇغىمۇ ياكى بىھوشلۇققىمۇ تەئەللۇق بولمىغان گاراڭلىق ئىچىدىن مېنى ئويغايتتى. قارىسام كىرگەنلەر تالىپ ئۇنىڭ چوڭ ئوغلى باقى ۋە ئەخمەتلەر ئىكەن.

— قوزغالماڭ، ئاخشام ئۇلار سىزنى ھارغۇچە ئۇرۇشتى. تاڭ ئاتقۇچە يېنىڭىزدا تۇردۇق، ئەتىگەن سىزنى سايىمكامغا تاپىلاپ قويۇپ كەتكەن، كۈندۈزى كېلەي دېۋېدىم ئېتىزنىڭ ئىشىدىن زادىلا ئارا بولالمىدىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەترەت باشلىقىنىڭ ئىتلىقى تۇتۇپتۇ بۈگۈن. كېلىڭ ئازراق بىر نېمە يەۋېلىڭ. ئۆلۈپ قالارمىكىن دەپ ئەنسىرىگەنىدىم، خۇداغا شۈكرى بۇنچىلىك بولۇپ قاپسىز، سىزنى ئوغرىلىقمۇ قىلار دەپ زادى ئويلىماپتىكەنمەن ئاغىنە، — دېدى ھېجىردىكى ئاشنى قوشۇق بىلەن ئاغزىمغا قويۇۋېتىپ.

— سىزمۇ ماڭا ئىشەنمەمسىز؟ — بۇ سۆزنى قانچىلىك ئازاب بىلەن ئېيتقانلىقىمنى تەسۋىرلەپ بېرەلمەيمەن.

يىغىدىن ئۆزۈمنى ئاران تۇتۇپ تۇراتتىم. دۇنيادا ئىنسان ئۈچۈن يېقىن ئادىمىڭنىڭ ئۆزىگە نىسبەتەن ئىشەنچسىنى يوقاتقان چاغدىكى روھىي ھالىتىنى كۆرۈشتىنمۇ ئارتۇق ئازاب بولمايدىكەن.

ھاياتلىقنىڭ نامايەندىسى بولغان ئاجىز تەنلەر مىدىرلاپ تۇرغان بىپايان ماكان. سىرلىق سىرتماقلارغا بوغۇلۇپ كۈندۈلۈك تامىقىغا شۈكرى قىلىدىغان نادان خەلق، دوزاخ، پەرىشتە، جەبرائىل، بېھىش بىلەن پۈتۈن ھاياتىنىڭ قەدىر-قىممىتىنى ئۆلچەپ ئادەتلەنگەن، ئۆزلىرىنىڭ ئىنسانلىق قەدىر-قىممىتى بىلەن قىلچە ھېسابلاشمايدىغان ھەتتا ئۆزىنىڭ ئىنسان ئىكەنلىكىنى ئويلاپمۇ يېتەلمەيدىغان نادان، ساددا خەلقىم. ئۇلارنىڭ قانلىرىنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەس زۇلۇكلار تەرىپىدىن شۈمۈرۈلۈۋاتقانلىقىنى زادىلا بىلىشمەيتتى. ھەتتا ئامبارچى جىڭلاپ بەرگەن نورمىنى ئۆزىنىڭ ھالال مېھنىتىنىڭ مېۋىسى، ئېلىشقا تېگىشلىك ھەققى ئەمەس، بەلكى قوپال، ياۋۇز، نەپسانىيەتچى ئەترەت باشلىقىنىڭ ئىلتىپاتى، ئۆزلىرىگە قىلغان غەمخورلۇقى دەپ بىلىشەتتى، رەھمەت ئېيتىشاتتى. ئۇلار پۈتۈن جانلىقلار ئىچىدىكى ئاجىزلار ئىدى. جاھالەت، نادانلىق ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى توسىۋالغان، ئۇلار ئۆزلىرىدىن كۈچلۈكلەرنىڭ سۆزىگە ئۈن-تىنسىز بويسۇنۇشقا ئادەتلەنگەن. ئۇلارنىڭ سۆزلىرى، بۇيرۇقلىرى خۇدانىڭ كالامىدەك مۇقەددەس، ئۇلارنى ئەيىبلەش مۇمكىنمۇ؟ مەن شۇ يالماۋۇزلارنىڭ قىلغان-ئەتكەنلىرىنى كۆرۈپ قالغىنىم، پاش قىلغىنىم ئۈچۈن شۇنچىلىك قىسمەتلەرنى تارتتىم. ماڭا بۇ قىسمەتنى، بۇ خورلۇقنى ھەدىيە قىلغۇچىلار ئاشۇلار — ئۆز نېسىۋىسىنىڭ شەيتان قولى بىلەن ئېلىپ كېتىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپمۇ ھېچنەرسە بىلمىگەن نادان ئىنسانلار، مۇبادا

بۇ تاياق ماڭا ئەترەت باشلىقى ياكى چاشقان كۆزلۈك ئامبارچىدىن تەگكەن بولسا مەن بۇنچىلىك ئازابلانمايتتىم، يۈرىكىم پۇچۇلانمايتتى. ئىختىيارسىز يىغلاپ تاشلىدىم، ھۆركىرەپ ئەمەس ئانىسىدىن ناھەق تەنبىھ يېگەن كىچىك بالىدەك بۇقۇلداپ يىغلىدىم. بۇ ئارىدا ئىسمائىل ئاكىمۇ مېنى يوقلاپ كەلگەنىدى.

— ئەيىب مەندە ئوغلۇم، مېنى كەچۈرۈۋەت. قانداق قىلىمىز؟ — دېدى ئىسمائىل ئاكا ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ.

— نېمىشقا باشقا بىرىنى ئامبارچى قىلمايسىز، نېمىشقا دۆيجاڭنى ئالماشتۇرمايسىز؟ سۆزلەڭا؟ زادى نېمىشقا؟ ھاياجاندىن جالاقلاپ تىترەيتتىم.

ئىسمائىل ئاكا ئاغزىغا سالغان ناسۋالنى پۈركۈپ تۈكۈرۈۋېتىپ، كۆزلىرىنى بىر نۇقتىغا تىكتى ۋە شۇنداق دېدى:

— راست دەيسەن ئوغلۇم، سەن مېنى ئەيىبلەشكە ھەقلىسەن. چۈنكى سەن ئوقۇغان ئادەم، ھەممىنى بىلىسەن، چۈشىنىسەن. خەق مېنى ھۆرمەتلەيدۇ، لېكىن مېنىڭ كۈچۈم نېمىگە يېتىدۇ؟ مەن نېمە ئىش قىلالايمەن؟ گۇڭشېدىن تارتىپ ناھىيىگىچە بۇلارنىڭ ئادىمى بار، ئۇلارنىڭ ئارقا تېرىكى بەك كۈچلۈك. خۇدانىڭ ئىرادىسى شۇنداق بولسا كېرەك، بۇنى ئۆزگەرتمەك بەكمۇ قىيىن.

كۆزلىرىمنى يۇمدۇم. بۇ دۇنيانى، ئادالەتسىز بۇ دۇنيانى بىردەم بولسىمۇ كۆرمەسلىك ئۈچۈن كۆزۈمنى يۇمۇۋالدىم.

ھايات نەقەدەر سىرلىق، تۇرمۇش نەقەدەر مۇرەككەپ ھە؟

تۆھمەت بىلەن مېھرىبان ئانامدىن، يۈكسەك ئارمانلىرىمدىن، ئىسسىق ماكانىمدىن ئايرىلىپ بۇ يۇرتلارغا — ناتونۇش ئادەملەر يېنىغا پاناھلانغاندا بۇ قىسمەتلەرنى خىيالىمغا كەلتۈرگەنمىدىم؟ ياق، بۇلارنى ھەرگىز ئويلىمىغانىدىم. بۇ نامرات خەلقنىڭ ئاق كۆڭۈللىكى، ساددىلىقى، مېھمان دوستلۇقى مەندە ئۇلارغا نىسبەتەن چەكسىز ھۆرمەت قوزغىغانىدى. مەن ھەسرەت بىلەن ياش تۆكۈۋاتقان مۇشۇ مىنۇتلاردا ئاشۇ نادان ئادەملەر مېنى ئۇرغاندا، قايسى بىرى مۇشتىنى ئەپلەپ ئۇرالىغىنى بىلەن خۇشاللىنىپ يۈرۈيدىغاندۇ، يارەببىم، بۇ ئىنسانلار، بۇ ئادەملەر...

ئىككى كۈن ئۆتۈپ ماموت دۆيجاڭ مېنى ئەترەتتىن قوغلاندى قىلدى. ئۇنىڭ گېپىچە ماڭا ئوخشاش «ئوغرى» نى ئەترەتتە ساقلىغىلى بولمايدىكەن. يۈك-تاقىمنى ئېلىپ تالىپنىڭ ئۆيىگە بېرىپ تۇرۇۋشۇمغا، ئىسمائىل ئاكا بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ ئەترەتنىڭ كالا ھارۋىسىنى ئەۋەتىپتۇ. تالىپنىڭ ئېيتىشىچە، ئىسمائىل ئاكا ئولتۇرۇشلۇق ئەترەتنىڭ ئەترەت باشلىقى ياۋاش، باشقىلارغا يامانلىق قىلمايدىغان ئادەم ئىكەن. ئىسمائىل ئاكا مېنى شۇ ئەترەتكە ئورۇنلاشتۇرۇپ قويماقچى بوپتۇ. تالىپنىڭ ئوغلى خەۋەر قىلغان بولسا كېرەك، شاكىچەكلار مەن بىلەن خوشلاشقىلى كېلىشتى. ئۇلار بىلەن غەمكىن خوشلاشتۇق. دېمىسىمۇ مەنمۇ ئۇلارغا بەكمۇ ئىچىكىپ قالغان ئىكەنمەن. لېكىن

ئامال قانچە. شۇ كۈنى كەچتە مەن ئىسمائىل ئاكىنىڭ ئۆيىدە قونۇپ قالدىم. بىر دېھقاننىڭ بىر ئېغىز ئۆيى بىكار ئىكەن. شۇ ئۆينى ماڭاتەييار قىلىپ قويۇپتۇ، ئەتە بارسامۇ كېچىكمەيدىغانلىقىمنى ئېيتىپ ئىسمائىل ئاكا تۇرۇپلا ئالدى.

— بىزنىڭ كىشى بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى دەپ كەلدى. مەن بىرمۇنچە ئاچچىقلاندىم. ئۆتمىگەن مۇشتۇمنى قوينۇمغا سال دەپ، گېپىنى ئۆتكۈزۈلمىگەندىكىن سىلىنى بىرمۇنچە ئاۋارىچىلىققا سېلىپ نېمە قىلدۇ بالام...

چاراسلاپ ئوت كۆيۈۋاتقان ئوچاققا ئېسىلغان قازاندىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان ھوردا ئۆي ئىچىنى تازا ئېنىق كۆرگىلى بولمايتتى. كەينىمگە قويۇلغان تەكىيگە يۆلىنىپ ئولتۇراتتىم. ئاھ... يۈرىكىم ئېقىپ كېتىشتىن ئاران توختاپ قالغاندەك گېلىمغا بىر قاتتىقلىق تىقىلدى. ئانا ساداسىنى ئەسلىتىدىغان بۇ يېقىملىق ئاۋازنى ئاڭلىمىغىلى بىرقانچە يىللار بولغانىدى. بەختى قارا ئوغلىنىڭ بېشىغا چۈشكەن كۈلپەتلەرنى كۆرۈۋاتامدىكىن؟ ھازىرمۇ مەندىن رەنجىپ يۈرەمدىكىن؟ تامىقىمنى پۇشۇرۇپ قويۇپ شېرىن ئۇيقۇمنى بۇزماسلىق ئۈچۈن سائەتلەپ بېشىمدا ئولتۇرىدىغان ئانامنىڭ سىماسى لەپپىدە كۆز ئالدىمغا كەلدى، «ئوغۇل بالا دېگەننىڭ بېشىغا نى-نى قىسمەتلەر چۈشىدۇ» بۇ گەپلەرنىڭ مەنىسىنى مەن ئەينى ۋاقىتتا بىلمەيتتىم. ئانام دېگەن قىسمەت مۇشۇمىكىن؟ مېنى يەنە قانداق قىسمەتلەر كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدىغاندۇ؟

— كەل، دېھقان ئېشى، بۇگۈن زەينەپ ئوگرە ئېتىپتۇ، بۇ ئاي بۇ كۈنلەردە قوي-پوي ئۆلتۈرۈشتىن ئېغىز ئېچىش تەس بولۇپ قالدى. ئەتە بىرەر يېرىم توخۇ ئۆلتۈرۈپ شورپا قىلىپ بەرسۇن، تاياق ئىچىڭگە ئۆتۈپ كېتەرمىكىن دەپ بەك غەم قىلىۋاتىمەن.

ئىسمائىل ئاكىنىڭ سۆزلىرى خىيالىمنى بۆلۈپ قويدى. مەن ئالدىمغا قويۇلغان چىنىدىكى مەززىلىك ئوگرىنى تەستە چايناپ يۇتاتتىم. ۋايساش ئوغۇل بالىغا خاس خسلەت ئەمەس. لېكىن ئادەم تاياق يېگەنگە ئۆلمەيدىكەن. ئەگەر تاياقتا ئۆلگەن بولسام مورداام ئۆزۈمدىن نەچچە ھەسسە غېرىبلىق ئىچىدە بۇ سەھرادا قالغان بولاتتى. ئىسمائىل ئاكىدىنمۇ رەنجىگىلى بولمايتتى. ئۇلارنىڭ شۇنچە ئارقا تېرىكى تۇرسا ئۇنىڭ كۈچى نېمىگە يەتسۇن؟

بىر ئايدىن كېيىن سەللىمازا ساقىيىپ كەتتىم.

— ساڭا بىر ئۆينى تەييارلىتىپ قويدۇم. باللارنى يىغىپ بېرەيلى، ئوقۇتقىن، ئۆزۈڭنىڭمۇ ئارزۇيۇڭ شۇ ئىدى ئۇكا، — دېدى بىر كۈنى كەچتە ئىسمائىل ئاكا ئىشكتىن كىرىپلا. بۇ سۆز مېنى ھەقىقەتەن بەكمۇ خۇشال قىلغانىدى. ئەمما، يەنە بىر تەرەپتىن ئوقۇش كىتابىنىڭ يوقلۇقى مېنى غەمگە سالدى. ئەمدى تاغدىن-باغدىن بىر نېمىلەرنى دەپ باللارنى گوللىسام بولماس... ئەھۋالنى ئىسمائىل ئاكىغا ئېيتتىم.

— خاتىرجەم بولغىن، مەن ئەتە شەھەرگە بارىمەن، كېرەكلىك كىتابىڭنىڭ تىزىمىنى يېزىپ بەرگىن، مەن تۇغقانلار ئارقىلىق سۈرۈشتە قىلىپ ئالغاچ كېلەي. راست ئۇنتۇپ قالغىلى تاس قاپتىمەن. سەن بۇ يەرگە كەلگىلى خېلى يىللار بولۇپ قالدى، ئۆيۈڭگە بىرەر قېتىممۇ بېرىپ باقمىدىڭ. ئاناڭغا دەيدىغان گەپ-سۆزۈڭ بولسا ئالغاچ كېتەي. ئۆيۈڭنى دەپ بەرگىن، ئىزدەپ تېپىپ چوقۇم سالىمىڭنى يەتكۈزىمەن.

دەرۋەقە مەن يېزىغا كەلگەندىن بۇيان ئۆيگە بىرىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىغانىدىم. قىشلىق تەقسىماتتا تەگكەن ئازراق پۇلۇم بار ئىدى. ئۇنىڭدىن ئەللىك كويىنى ئىسمائىل ئاكىنىڭ قولىغا تۇتقۇزدۇم.

— ئاپامغا مۇشۇنى بېرىپ قويۇڭ، دەيدىغان گەپلىرىم بەك كۆپ ئىدى. مېنىڭ سالامەت ئىكەنلىكىمنى ئېيتىپ قويىسىڭىز...

بىر ئۆمۈر جاپا تارتىپ پەرزەنت ئۈتىدا پۇچۇلانغان ئانىنىڭ ئەجرىنى ئۇنداق ئەللىك يۈەندىن قانچىسى بولسىمۇ تۆلىگىلى بولمايدىغانلىقىنى ئوبدان چۈشىنەتتىم. لېكىن، ماڭىمۇ ئامال يوق ئىدى. تەقدىر باشتىن-ئاخىر مەن بىلەن قېرىشىپ كەلدى، بۇنداق ئۆتتۇرمەسمەن دەپ ئويلايتتىم ئىچىمدە.

شەھەردە بىرنەچچە كۈن تۇرىدىغان بولۇپ كەتكەن ئىسمائىل شۇجى ئەتىسىلا قايتىپ كەپتۇ.

— چاققان بول، ئاپاڭنىڭ كېسىلى ئېغىر ئىكەن، — دېدى ئىسمائىل شۇجى مېنى ئالدىرىتىپ.

بەكمۇ جىددىيلىشىپ كەتتىم. يۈرىكىم بىرەر پېشكەللىكنى سەزگەندەك ئەنسىز سوقۇشقا باشلىدى. گۇگۇشىغا كەلسەم قېرىشقاندەك شەھەرگە ماڭىدىغان بىرمۇ قاتناش يوق ئىكەن. كېچەك بېسىلغان بىر قارا ماشىنا شەھەرگە ماڭماقچىكەن. شوپۇرغا شۇنچە يالۋۇرسامىمۇ يۈك ئۈستىگە ئادەم سېلىش بەك خەتەرلىك، بېشىمىزدىن قورقىمىز دەپ ئۇنىماي قويدى. ئىچىم تىتىلدايتتى. لېكىن، ساقلىماقتىن باشقا ئامال يوق ئىدى. سەكسەن كىلومېتىر يولنى پىيادە باسقىلى بولمايدۇ-دە...

ئەتىسى چۈشكىچە ساقلىسامىمۇ يەنىلا ھېچ نەرسە يولۇقمىدى. جىلى بولۇپ تۇرغىنىمدا مېنى يېزىغا ئۇزاتقان مائارىپقا مەسئۇل مۇسا ئاكا ئۇچراپ قالدى.

— نېمىشقا تۇرىسىز ئۇكام، — سورىدى مەن بىلەن كۆرۈشۈپ بولغاندىن كېيىن.

مەن ئەھۋالىمنى ئېيتىشىدىم، ئۇ كىشى:

— سەھرايى قىيامەت دېگەن شۇ دەڭا ئۇكا. بىراق، ئامال قىلمىساق بولمايدىكەن. ئانا ئەمەسمۇ، بۇ يەرگە كەلگەندىن بۇيان ئانىڭىزنى يوقلىمىغانمىدىڭىز؟

— ياق، — دېدىم مەن.

— ھە راست، — دېدى ئۇ بىر نەرسىنى ئېسىگە ئالغاندەك قىلىپ، — سىزنى شۇ چاغدا نېمە ئۈچۈن گۇگۇشى ئوتتۇرا مەكتىپكە ئېلىپ قالمىغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى

www.uyghurkitap.com

ئەمدى ئېيتىپ بېرەي، سىز بىلەن بىللە مەكتەپتىن قايتىپ كەلگەن ھېلىقى قىز بالا ئۆزىنى ئۇلتۇرۇۋالغانىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن يۇقىرىدىن بۇيرۇق چۈشۈرۈپ سىزنى ئوقۇتقۇچى بولۇشقا سالاھىيىتى توشمايدۇ دەپ قارىغان گەپ.

ئەگەر مەن باشقا بىر چاغدا بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان بولسام، ئېھتىمال باشقىچە بىر ھېسسىياتلاردا بولۇشۇم مۇمكىن ئىدى. ھازىر پەقەت ھەيران قېلىش بىلەنلا چەكلەندىم. چۈنكى، مېنىڭ ئەس-خىيالىم ئاپامدا قالغانىدى.

— مەن بىر ئامالىنى قىلاي، — دېدى مۇسا ئاكا، — ناھىيىلىك مائارىپ ئىدارىسىنىڭ ماشىنىسى كەلگەنتى، ئۇلار ھازىر قايتماقچى، مەن شوپۇرغا ئېيتىپ باقاي، ئورۇن چىقىپ قالسا ئېلىۋالار بەلكىم.

تەلىيىمگە ماشىنىدا بىر كىشىلىك بوش ئورۇن بار ئىكەن. كونا جىپ تاشلىق يولدا جالداقشىغىنىچە ئالغا قاراپ چاپماقتا. ئالاھەزەل بىرەر سائەت ماڭغاندىن كېيىن چوڭ يولدىن قېيىپ شەرققە قاراپ يول ئالدى، ماشىنىدا ئولتۇرغانلارنىڭ ئۆز ئارا قىلىشقان پاراڭلىرىدىن ئۇلارنىڭ ناھىيە ھاكىمىنىڭ ئېغىلدا بېقىلىۋاتقان قويلىرى ئۈچۈن يەم-خەشەك ئالغىلى ماڭغانلىقىنى بىلدىم. بەك بولسا بىرەر سائەت ھايال بولارمىز دەپ ئويلاپتىمەن. ئۆي ئىگىلىرىنىڭ بۇ ئەزىز مېھمانلارنىڭ كېلىشىدىن خەۋىرى بولسا كېرەك. ماشىنا سىگنال بەرگىنىچە قوش قاناتلىق بىر دەرۋازا ئالدىغا كېلىپ توختىدى. شۇ ھامان دەرۋازا ئىشىكى ئېچىلىپ (ساھىبخانىلار بولسا كېرەك) ئەللىك ياشلار چامىسىدىكى كەكە ساقال، تەمبەل بىر ئەر، ئوتتۇز بەش ياشلار چامىسىدىكى ئوتتۇرا بويلۇق بىر جۇۋان ماشىنىدىن چۈشكەن مېھمانلارنى بەكمۇ قىزغىن ئىلتىپات بىلەن ئۆيگە تەكلىپ قىلىشتى.

— ماشىنىدا ئولتۇرۇپ تۇرۇڭلار، — دېدى توڭقاپاق شوپۇر ماڭا قاراپ، — بىز ھېلىلا قايتىپ چىقىمىز.

ماشىنىدا ئولتۇرىمەن. كېچە. تۇرۇپ-تۇرۇپ ئۆي ئىچىدىن كۆتۈرۈلگەن قىقاس-چوقانلار كېچە جىمجىتلىقىنى بۇزۇپ يىراقلارغا ئۇچاتتى. ئۇلارنىڭ «ھېلى»سى ئەتىسى كۈن نەيزە بوي ئۆرلىگەندىلا ئاندىن توشتى. ئۇلار ماشىنىغا ئېلىشقا بولىدىغان، كاۋا، قوناق (كۆكباش) پىياز، ئىشقىلىپ شەھەردە پۇلغا يارايدىغانلىكى نەرسىنى بولۇشىغا باستى. يەنە ھاكىمغا ئاتاپ ئالغان بىر تاغار قوناق بىلەن ماشىنا ئىچىدە خۇددى قاسقاندا تىزىلغان مومىدەك قىسىلىپ ئولتۇرۇشتۇق.

— ماۋۇ تېرەك ئەجەبمۇ يوغىناپتا، — دېدى تۈنۈگۈن كەلگۈچە توختىماي ۋاتىلداپ ئولتۇرغان ئېگىز بوي، تاقىر باش، مائارىپ ئىدارىسىنىڭ بوغالتېرى ماشىنىغا چىققۇچە، — ئۆيگە تازا ياخشى لىم بولغۇدەك.

— ۋاي، لازىم بولسا سىلىدىن ئايلانسۇن، — ناز بىلەن كۈلۈپ قويدى ئۆي ئىگىسى جۇۋان بوغالتىرغا مەنىلىك بېقىپ.

ماشىنا قوزغالدى. خۇداغا شۈكۈر. ئۇلار كىچىچە يىگەن تاماقلىرىنى ماختىغانىسىرى قورسىقىمنىڭ شۇنچە قاتتىق ئېچىۋاتقانلىقىنى قارىمامدىغان. ھەي...

— پىشۇرغان گۆشنىڭ لاۋزىلىقىنى دېمەمدىغان، ئېرىنىڭ سۆڭگىچىنى تۇتۇپ ياتىدىغان ئۇخشايدۇ بۇ پەسەندە، — دېدى بوغالتىر يېنىدىكى ھەمراھىغا.

كەچ پېشىندا ئاران ئىشىك ئالدىغا كەلدىم. بىزنىڭ ئۆيگە ئەگىلىدىغان دوقمۇشقا كەلدىم. كىشلەرنىڭ ماڭا سوغۇقلا قارىشى مېنى بىر ئاز ئەجەبلەندۈرۈپ قويدى. ئۈچ يىل كۆرمەي مەھەللىدىكى ھەممە نەرسە ئۆزگىرىپ كەتكەندەك ھېسسىياتقا كېلىپ قالدىم. لېكىن، ئەھۋال ئۇنچىلىك ئاددىي ئەمەس ئىكەن. ئىشىك ئالدىغا كېلىشىمگە ئاكام بېلىگە ئاق باغلىغان ھالدا ئالدىمغا چىقماسمۇ، يۈرىكىم قارتتىدە قىلىپ قالدى. ئىختىيارسىز كۆزلىرىمدىن ياش يامغۇردەك ئېقىشقا باشلىدى. يا ئاكام، يا مەن ھېچقايسىمىز ھېچ نەرسە دېيىشمىدۇق. ھەممە نەرسە ماڭا ئايان ئىدى.

— ئەتە يەتتە نەزىر، — ئاكام شۇنداق دېگىنىچە كوچا تەرەپكە قاراپ كېتىپ قالدى.

ھويلىغا كىردىم. ھويلىمىز بەكمۇ يوغان ئەمەس ئىدى. لېكىن، مەن باللىقىمدا بۇ ھويلىدا يەتكۈچە شوخلۇق قىلاتتىم. ئائىلىمىز بەكمۇ باي ئەمەس ئىدى، بىراق مەن شاھزادىدەك ياشايتتىم. ئاھ ئانام! يېيىلسام يايلىقىم ئانام! ھۆكرەپ يىغلىدىم. گويا پۈتۈن كائىنات مەن بىلەن قوشۇلۇپ يىغلاۋاتقاندەك. پەلەك شۇنچىلىك شۇم ئىكەن. مەن ئەمدى نېمە قىلاي. قانداق قىلاي؟...

— بولدى، كۆزلىرىڭىزنىڭ سۈيىنى ئېقىتىپ يىغلاۋەرگەنىڭىز نېمە پايدىسى؟ سىزمۇ ئوغۇل بولۇپ قاپسىز. بولۇڭ، ئاكىڭىزنىڭ كەينىدىن چىقىپ ئەتىكى نەزىرنىڭ تەييارلىقىنى قىلىڭ. بۇ يەردە سىز قىلىدىغان ئىش يوق، بىز خوتۇنلارمۇ يېتىشىپ تۇرۇپتىمىز.

يەڭگەمنىڭ زەھەردەك سۆزلىرىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم تېخىمۇ بۇزۇلدى. مەرھۇم ئانام بىلەن ھەممە نېمىنىڭ بىراقلا تۈگىگەنلىكىنى سەزدىم. شۇنداق ئوغۇلمىدىم، ئاپىسىنىڭ ئۆلۈكىنى تاشلاپ كېتىدىغان؟ لېكىن...

ئىشىك ئالدىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپتىمەن.

— يۈر بالام، يىراق سەپەردىن كەلدىڭ، ئۆلگەننىڭ كەينىدىن ئۆلۈۋالغىلى بولمايدۇ. قورسىقىڭغا ئازراق بىر نەرسە يەۋالغىن، — قارىسام قوشنىمىز سادىق بوۋاي ئىكەن.

گېلىمدىن ھېچ نەرسە ئۆتمەيتتى. بوۋاينىڭ زورلىشى بىلەن ئازراق بىر نەرسە يېدىم.

— رەھمەتلىك يولۇڭغا بەك تەلمۈردى... — بوۋاينىڭ سۆزلىرى يۈرەكلىرىمنى لەختە-لەختە قان قىلىۋەتتى.

— كېسەلمىدى؟ — دېيەلىدىم ئارانلا ياشلىرىمنى بوغۇزۇمغا يۇتۇپ.

www.uyghurkitap.com

— ھەي نېمىسىنى دەيسەن ئوغلۇم، — بوۋاي ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ قويدى، — سۆزلىسەم گەپ تولا. كېيىن چۈشىنىپ قالسەن بالام. ئاپاڭلارنىڭ نەزىرىنى چىرايلىقچە ئۆزىتىۋېلىڭلار. قان، زەرداپ ئىچىدە كەتتى رەھمەتلىك.

ماڭىدىغان ۋاقتىمدا ئىسمائىل شۇجى ئۈنىمىغانغا قويماي يۈز كوي پۇلنى يانچۇقۇمغا سېلىپ قويغانىدى. بۇ پۇلغا يېنىمدا بار پۇللارنى يىغىپ ئاكامنىڭ قولىغا تۇتقۇزدۇم. ئېغىر ئەلپاتقۇ مەزگىلدە پەتچىلەرمۇ تارقاشتى. ئەمدىلا ھويلا ئىشىكىدىن بوسۇغا ئاتلىشىمغا ئوچۇق دېرىزىدىن يەڭگەمنىڭ دەۋاتقان سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قالدىم.

— ئاران شۇمىكەن قەلەندەرنىڭ تاپقىنى. ئۆلۈكنى بىزگە ئارتىپ ئۆلۈمىگىمۇ كەلمىگەن بالىنى قانداقمۇ بالا دېگىلى بولسۇن؟ ئاپىڭىزنىڭ ئۆلگىنىنى ئاڭلاپ مىراس ئالغىلى كەلگەندۇ ھەقچان؟

— ۋاي، ئاستىراق گەپ قىلسىڭىزچۇ؟ — ئاكامنىڭ بىچارىلەرچە يېلىنىشى ئۇ خوتۇننىڭ تېخىمۇ ئوغىسىنى قايناتقاتتى.

— ھە سۆزلىسەم نېمە بوپتۇ؟ كەچتە نەگە بېرىپ ياتسا ياتسۇن. پېت-بۈرگىلەرنى تېرىۋەتسە تازىلايدىغان ۋاقتىم يوق مېنىڭ...

قالغان سۆزلەرنى ئاڭلاشقا رەۋىتىم قالمىدى. بۇ مېنىڭ ئاكام، دۇنيادىكى بىردىنبىر قېرىندىشىم ئىدى... سادىق بوۋاينىڭ ئۆيىگە چىقىپ ياتسامۇ ياتاتتىم. لېكىن مەن نېمىشقا ئۇ يەردە ياتقۇدەكمەن؟ چۈنكى، بىزنىڭ ئۆيىمىز — مېھرىبان ئاپامنىڭ ئۆيى ئىككى بالىسىنى سىغدۇرالمىغۇدەك دەرىجىدە تار، كىچىك ۋە نامرات ئەمەس ئىدى...

ئاي تۇغدى. بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ شەھەرنىڭ جەنۇبى تەرىپىدىكى قەبرىستانلىققا كەلدىم. مەن دادامنىڭ قەبرىسىنى بىلەتتىم. شۇ قەبرىنىڭ يېنىدا بىر يېڭى قەبرە تۇراتتى. كىچىك ۋاقلىرىمىزدا قەبرىستانلىقتىن بەكمۇ قورقاتتۇق. ئالۋاستىلار، جىنلار توپىلاشقان جاي دەپ كۇندۇزلىرىمۇ تىنىمىز شۇركۇنۈپ كېتەتتى، مەندە ھازىر ئۇنداق ھېسسىياتتىن ئەسەرمۇ يوق.

قەبرە ئالدىغا كېلىپ يۈكۈندۈم. پېشانەمنى مۇزدەك قەبرە توپىسىغا قويۇپ شۇنداق ئۇزاق ئولتۇردۇم. كۆز ياشلىرىم قەبرە توپىسىغا ئاستا-ئاستا ئېقىپ ئۇنىڭغا سىڭىپ كېتىۋاتاتتى. ماڭا نىسبەتەن، مەندەك بالاغەتكە يەتكەن بىر ئوغۇل ئۈچۈن بۇنىڭدىن باشقىچىرەك ئىش قىلىش جائىز ئىدى. لېكىن، مەن ھازىر بۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىش قىلالمايتتىم.

— ئاپا، مېنى كەچۈرۈڭ، بەرگەن سۈتىڭىزنىڭ ئەجرىنى قايتۇرالمىدىم. ئەگەر ئادەملەر ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ روھى بولىدۇ، روھلار دائىم ئادەملەر ئارىسىدا ئايلىنىپ يۈرىدۇ دېگەن سۆزلەر راست بولسا بەختسىز شورلۇقىڭىزنىڭ بېشىغا چۈشكەن قىسمەتلەرنى چوقۇم كۆرەلەيسىز. مەن ھېچكىمگە ھېچقانداق يامانلىق قىلمىدىم. ئەپسۇسكى، سىزنىڭ يەرلىكىڭىزگە يەتتە كەتمەن توپىمۇ تاشلىيالمىدىم. ئاپا،

ئاڭلىسام جان ئۈزۈش ئالدىدا مېنىڭ ئېتىمنى چاقىرىپسىز، بۇ سىزنىڭ مېنى كەچۈرگەنلىكىڭىز ئەمەسمۇ؟ ئىشىنىمەن ئاپا، سىز مېنى كەچۈردىڭىز. مۇشۇنىڭ ئۆزى ماڭا چوڭ مەدەت.

ئاي تۇرۇپ بۇلۇتلار ئارىسىغا مۆكۈنەتتى، تۇرۇپ بۇلۇتلار باغرىنى يېرىپ سۇزۇك قەبرىستانلىققا سوغۇق نۇر چاچاتتى. شەرق تەرەپ سۈزۈلۈشكە باشلىدى. شۇ چاغدىلا مەن ئاپامنىڭ قەبرە بېشىدىن يىراقلاشتىم.

مېنىڭ نەزىرگە قاتنىشىشىمنىڭ هاجىتى قالمىغانىدى. جامائەتنىڭ مېنى ئەيىبلەيدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرساممۇ يەنىلا يېزىغا قايتىپ كەتتىم.

كېتىۋاتىمەن. مەهەللىدىن خېلىلا يىراقلاپ كەتتىم. چېتى كۆرۈنمەس. سۆكسۆكلۈك. يېزا كېچىگە سۇرلۇك جىمجىتلىق بېغىشلايتتى. تۇرۇپلا پالاقشىپ ئۇچۇۋاتقان ئاللىقانداقتۇر تۈن قۇشلىرىنىڭ شەپىسى بۇ جىمجىت ئورمانلىقنىڭ سۇرلۇكلۈكىنى تېخىمۇ ئاشۇراتتى. مەهەللىمىزنىڭ شەرقى تەرىپىدىن ئاڭلىنىۋاتقان سۇس نەي ئاۋازى ئەسلىدىنلا جىمجىتلىققا ئەسىر بولغان بۇ كېچىنى تېخىمۇ مۇڭلاندۇرۇپ، ئادەمدە چىداپ بولغۇسىز بىر غېرىبلىق پەيدا قىلاتتى. بۇ نەي ئاۋازى كىچىك چېغىمدا مومام ماڭا ئېيتىپ بەرگەن «مۇڭگۈزلۈك ئىسكەندەر» دېگەن چۆچەكنى ئېسىمگە سالدى. گويا شۇ سۆكسۆكلۈكنىڭ ئەڭ ئىچكىرى جايىدىن شۇ مۇڭگۈزلۈك ئىسكەندەر چىقىپ بۇ دۇنيانى باشقىدىن قۇرۇپ چىقىدىغاندەك بىلىنىدى... توۋا، ئادەمنىڭ خىياللىرى نېمىدېگەن كۈلكىلىك-هە؟ مەن شۇ خىيال بىلەن كېتىۋاتىمەن. ئايدىڭ كېچە. كۆكتىكى يۇلتۇزلار سۇس جىمىرلايتتى. خىياللىرىمغا شەپە بېرىپ ئاپئاق تۇمان ئەتراپىمدا ئايلىنىپ يۈرگەندەك بىلىنەتتى. قويۇق ئورمان بوش ۋە ئاجىز شىۋىرلايتتى. ئولتۇرۇپ قارا يەرگە تىۋىندىم. چەكسىز خىيال چۈشلىرىمگە يۆگىشەتتى. ئارمانلىرىم شەبنەم بولۇپ يەرگە تۆكۈلمەكتە. قەيەردىندۇر گۈزەل ۋىسال مېنى چاقىراتتى. لېكىن، ئۈمىدىمنىڭ قاناتلىرى بوغۇلۇپ، هەتتا يەردە ياتقان كۆلەڭگەممۇ ئۇچۇپ كەتكەندەك تۇيۇلاتتى. شۇنداقتىمۇ كۆزلىرىمدىكى قېتىپ قالغان بىر تامچە ياش قەلبىمدىكى ئۈمىدنىڭ هەيكىلىنى يۇتۇپ كېتەلمەيتتى. چۈنكى، خۇددى چۈشۈمدىكىدەك بىلىنگەن بىر قىش كېچىسى قەسىمىنى پۈتۈن كائىناتقا چېچىۋەتكەنىدىم. مۇشۇ مىنۇتتا ياردەمدىن، مېهىر-شەپقەتتىن، ئىشەنچتىن ئايرىلغان تەنها يۈرىكىم ئۈنسىز تىپىرلىماقتا. ئاسماندا تولۇن ئاي ئاپئاق ۋە كۈچسىز نۇرىنى چېچىپ مۇڭلۇق ئۈزمەكتە. ئاه! مېنىڭ چوقۇنغان ئىرادەم قېنى؟

يۈرىكىمدىن بىر يىغا يامراپ چىقاتتى. ئەي كائىنات، ۋىسال پەرىشتىسى. ماڭا ئازراق ئۈمىد بېغىشلىغىن. مەن ئېرىشمەكچى بولغان نەرسەمنى چوقۇم ئىزدەپ تاپاي. شۇ يولدا كۈرەش قىلاي!

مەن نېمىنى تاپماقچى؟ بۇ ئۆزۈمگىمۇ قاراڭغۇ ئىدى. لېكىن، ئىزدىشىم، چوقۇم ئىزدەپ تېپىشىم كېرەكلىكىنى بىلەتتىم. بۇ زادى نېمە؟ توغرا! بۇ مېنىڭ هاياتلىقىم.

www.uyghurkitap.com

بۇ مېنىڭ مەۋجۇتلۇقۇم ئىدى...

مەن گەرچە مەكتەپ ئېچىش ئارزۇسىدا شۇنچە يانسامۇ بۇنىڭ ئىمكانىيىتى يوق ئىدى. سىنىپ، دوسكا، دەرسلىك ماتېرىيال... بۇلارنى ھەل قىلىش بەسى مۈشكۈل ئىش. شۇنداق بولسىمۇ ئەترەتنىڭ بىر ئىشخانىسىنى ئانچە-مۇنچە تۈزەشتۈرۈپ ئون نەچچە بالىنى يىغدىم، ئىش ھەقىقىم ئۈچۈن ئەترەتتىكى ئوتتۇرا ئەمگەك كۈچى ھېسابلاپ نومۇر بېرەتتى. بۇ نومۇرلارنى كۆزدە جەملەپ، ئەترەتنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى بويىچە پۇل بېرەتتى، بىر يىل ئىشلەپ قىشتا بىرمۇنچە قەرزنى ئارتتۇۋېلىپ ھەسرەت بىلەن شۈمشىيىپ چىقىپ كېتىشىدىغان بىچارە جاپاكەش دېھقانلار ھەر كۈندىكى نومۇر باھالاشتا تەلمۈرۈشۈپ بىرىنىڭ ئېغىزىغا بىرى قارىشىپ خېلى ۋاقىتنى سەرپ قىلىشاتتى. مەنمۇ بۇلاردىن مۇستەسنا ئەمەس ئىدىم.

مەن ئوقۇتۇشنى بالىلارنىڭ ساۋاتىنى چىقىرىشتىن باشلىدىم. بۇمۇ ئۇلار ئۈچۈن بىر مۆجىزە ئىدى، تېخىچە جىنچىراغنىڭ يورۇقى بىلەن بىر قازان ئېشىنى مىڭبىر جاپادا پىشۇرۇپ ئالدىراپ-سالدىراپ يەپلا قاراڭغۇلۇق ئىچىگە چۆكۈپ كېتىدىغان بۇ خىلۋەت ماكاندا، بۇ پەقەت مەن قىلالايدىغان بىردىنبىر ئىش ئىدى. يېزىدىكى بىر-ئىككى ھاللىقراق ئائىلىنىڭ ئۆيىدىكى يېرىم ئۆتكۈزگۈچلۈك رادىئو خۇددى ئەنتىۋارلىق ئاسار-ئەتىقىدەك پۈتۈن كىشىلەرنىڭ قىزىقىشىنى، ھەۋىسىنى قوزغايتتى. لېكىن ئۇلار بۇ نەرسىلەرنىڭ ھازىرقى دەۋر مەدەنىيىتىنىڭ قالدۇقى ئىكەنلىكىنى، شۇ نەرسىلەرنى ياسىغۇچىلارنىڭمۇ ئۆزلىرىگە ئوخشاش ئادەم ئىكەنلىكىنى ئەسلا بىلىشمەيتتى. بالىلار بەكمۇ چېچەن، ئەقىللىك ئىدى. ئۇلار مەندىن بەكمۇ ئاددىي ھەم قىزىقارلىق سوئاللارنى سورايتتى. مەن ئۆزۈمنىڭ بىلگىنىچە زېرىكمەي چۈشەندۈرۈپ، ئۇلارنىڭ زېھىن بۇلاقلىرىنى ئېچىشقا تىرىشاتتىم. بالىلار مەن بىلەن بىللە بولسا بەكمۇ شوخلىشىپ، توپا ئۆرلەپ تۇرىدىغان سۇلغۇن چىرايلىرىغا كۈلكە يامرايتتى. بۇنداق چاغلاردا مەن باياشات تۇرمۇش ئىچىدە راھەتلىنىپ ئۆسۈۋاتقان شەھەر بالىلىرىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەتتىم. ئۆزلىرىگە دەل كەلمەيدىغان كونا-يېڭى كىيىملەر ئىچىدىكى قورايدەك تەنلەر، ئايلاپ ھەتتا يىللاپ سوپۇن تەگمەيدىغان پاخما چاچلار... ئەسلىدە شۇ تەنلەرنىڭ ئىچىدىكى گۆشمۇ يۈرەك، شۇ پاخپايغان چاچلارنىڭ ئاستىدىكى باشتا ئوخشاشلا مېڭە بار ئىكەندۇق ئەمەسمۇ؟ ئەپسۇسكى ئۇلار خۇددى ئۆسۈملۈكلەرگە ئوخشاش ھېسسىياتسىز، پەرۋاسىز، داد-پەريادسىز ياشاشقا ئادەتلىنىپ كەتكەن...

كۈنلەر تۇرغۇن سۇدەك بىر خىل ئۆتمەكتە. ھەش-پەش دېگۈچە قىش ئېيىمۇ كىرىپ ئۆيلەرنىڭ تۈرخۇنلىرىدىن تۈرۈلۈپ-تۈرۈلۈپ چىقىۋاتقان قاپقارا ئىسلار يېزا ئاسمىنىنى قاپلىدى. بۇ ئەترەتنىڭ ئەھۋالى تالىپلارنىڭ ئەترىتىگە قارىغاندا كۆپ ياخشى ئىكەن. بىر يىل ئىشلەپ يېگەن نورما ئاشلىققا قەرز بولىدىغان ئەھۋال يوق ئىكەن. مەنمۇ ئىشلىگەنگە چۈشلۈك ئاز-تولا نېسىۋىگە ئىگە بولدۇم. مەن تەگكەن

تەقسمات پۇلۇمنى ئېلىپ ياتقىمغا كىرىپ تۇرۇۋشۇمغا ئىسمائىل ئاكا كىرىپ كەلدى.

— يوق، ئۆيگە بارىمىز. ساڭا دەيدىغان جىق گەپلىرىم بار، ئاڭلىساڭ چوقۇم خۇش بولىسەن.

تاماقتىن كېيىن ئۇ كىشى راستىنلا مەن خۇش بولغۇدەك بىر خەۋەرنى يەتكۈزدى.

— ئاخشام گۇڭشېدا مەتنىياز شىياڭجاڭنىڭ ئۆيىدە مېھماندارچىلىقتا بولغانىتىم. سېنىڭ ئەھۋالىڭنى شىياڭجاڭغا ئېيتىۋىدىم، ئۇ ئادەم ساڭا ئوبدانلا قىزىقىپ قالدى. ناھىيىنىڭ ھاكىممۇ بار ئىدى. ھاكىممۇ ئەسلى مۇشۇ يېزىلىق ئەمەسمۇ؟ ئۇ كىشىمۇ بوپتۇ، ئىشلىتىپ باقساڭلار ئىشلىتىپ بېقىڭلار. ئۆزىنىڭ قىزغىنلىقى بولسا كۆرۈپ باقامسىلەر؟ دېدى. سېنى ئەتىلا قوشئېرىقتىكى ھېلىقى باشلانغۇچ مەكتەپكە ئۆزۈم ئاپىرىپ قوياي بولامدۇ؟

مېڭىشتىن بۇرۇن تالىپنى بىر كۆرۈپ كېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئۆيىگە باردىم. ئۇ مېنى بەكمۇ پەرىشان كۈتۈۋالدى. مەيلى مەن دۇنيانىڭ ئۇ چېتىدە بولساممۇ ئېغىر كۈنلەردە مېنىڭ بېشىمنى سىلىغان، ماڭا جىسمانىي ۋە روھىي جەھەتتىن يۆلەك بولغان بۇ يىگىت مەندە ئۆچمەس بىر تەسىرات قالدۇرغانىدى. ئۇنىڭ بۈگۈنكى پەرىشانلىقى مېنى سەل ھەيران قالدۇردى. ئۆتكەندە مەن ئۇنىڭ بالىسىدىن مەن ئەتىرەتتىن كېتىپ بىرقانچە كۈندىن كېيىن ئۇنىمۇ كۈرەش قىلىپ قاتتىق ئۇرۇپ بېشىنى يېرىۋەتكەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم. بۇ ئىشنىڭ سەۋەبچىسى ئەلۋەتتە مەن ئىدىم. شۇڭا مەن ئۇنىڭغا يەنە ھالاقىت بەرمەي دەپ ئوغلىدىن دۇئايى سالام ئېيتىش بىلەنلا چەكلەنگەنىدىم. شۇنىڭغا خاپىمىدۇ يا؟

ئۇ گەپ قىلماي جىم ئولتۇراتتى. ئارىدىكى بۇ ئېغىر سۈكۈنات يۈرىكىمنى بەكمۇ مۇجۇپ ئېچىمنى سىقىلدۇرۇۋەتتى.

— مەن قوشئېرىق يېزىسىدىكى مەكتەپكە بارىدىغان بولدۇم، — دېدىم ئارىدىكى جىمجىتلىققا خاتىمە بېرىش ئۈچۈن.

— ئاڭلىدىم، — ئۇنىڭ ئاۋازى غاراڭ-غۇرۇڭ چىقاتتى، — ئىسمائىل ئاكا ماڭا ھەممىنى ئېيتىپ بەردى. بىراق، بۇ يېزىدىكى بالىلار ساۋاتسىز قالىدىغان بولدى-دە...

ئۇنىڭ پەرىشانلىقىنىڭ سەۋەبىنى شۇندىلا چۈشەندىم.

ئادەم دېگەن ھۆل دەرەخ، قايەرگە ئاپىرىپ تىكسە كۆكلەۋېرىدۇ. مەنمۇ جايىنى تېپىپ قويۇلمىغان كۆچەتتەك ئۇ جايدىن بۇ جايغا يۆتكىلىپ ئاخىر يېڭى ماكانىمغىمۇ كۆنۈپ قالدىم. ئەتىياز قۇياشىنىڭ سۇس ئاجىز نۇرلىرى ئېرىق-ئۆستەڭدىكى مۇزلارنى ئېرىتىپ كۈمۈش تەڭگىلەردەك يالتىرايتتى. زېمىنغا باھار كەلگەنىدى... مەن يىراق ئاسمان بوشلۇقىغا توپ-توپى بىلەن ئۇچۇپ كېلىشىۋاتقان قۇشلارغا قارايتتىم. قۇشلار بىلەن بەسلىشىپ مېنىڭ خىياللىرىممۇ قانات ياساپ يىراقلارغا پەرۋاز قىلاتتى.

خىيال بىلەن يېزىنىڭ سىرتىدىكى قۇملۇققا چىقىپ قاپتىمەن. يىراققا نەزەر تاشلىدىم.

www.uyghurkitap.com

دۇنيانىڭ چېتى يوقتەك. مەن گويا باللىقىم، ياشلىقىم، ئۆتمۈشكە تەئەللۇق ھەممە نەرسەم بىلەن مەڭگۈ خوشلاشقاندەك. ئېھ سەھرا، زېرىكىشلىك سەھرا. ھاۋاسى ساپ، ئاسمىنى كەڭ بۇ سەھرادا ئۆزۈم يالغۇز جىمجىت ئولتۇرۇپ خىيال سۈرمەكتىمەن. تۈيۈقسىز يالغۇزلۇق يۈرىكىمنى شۇنچىلىك ئەزدى. دۇنيادا تىنغدەكلا تەنھا ئىكەنلىكىمنى ئېسىمگە ئېلىپ كۆڭلۈم بىر قىسىملا بولدى.

كەينىمگە ياندىم. يىراق-يىراقلاردىن قوشچىلارنىڭ ئېيتقان يۈرەكنى ئېزىدىغان لاي-لايلىرى ئاڭلىناتتى. ئۇلار سازاڭدەك ئۆمىلىشىدۇ، مىدىرلىشىدۇ. مانا بۇ ھاياتلىق...

مەن ئىشلەيدىغان مەكتەپ ئىككى سىنىپ، ئىككى ئوقۇتقۇچىدىن تەركىب تاپقان يوغان بىر ئېغىزلىق ئۆي ئىكەن. زەي پۇراپ تۇرىدىغان، تورۇسلىرى قارايغان بۇ ئۆينىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا مەش ئورنىدا قويۇلغان كونا بېنزىن تۇڭىغا تاشلانغان ھۆل جىگدە كۆتىكى پىسىلداپ ئىس چىقىرىپ تۇراتتى. قىڭغىر-سىڭغىر بولۇپ ئەسلى ئىسكەتىنى يوقىتىپ قويغان پارتىلاردىن بىرىدە ئولتۇرغان بىر ئوقۇغۇچى پۈتۈنلەي يوقاتقان ئۈستەل-ئورۇندۇقلار سەللا دىققەت قىلمىسا ئۆرۈلۈشكە ئاران تۇراتتى. بۇ مەكتەپتە باللار ئىككىنچى سىنىپنى تۈگەتكەندىن كېيىن بۆزلۈكدىن مەكتەپتىن قالىدىكەن. دوسكا ئورنىدا ئىشلىتىلىۋاتقان تاختاي كۈندۈزى باللار ئۈچۈن، ئاخشىمى ئەترەتنىڭ يىغىنى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىكەن. خىزمەتداشلىرىمنىڭ ئېيتىشىچە بەزى كۈنلىرى مەجلىسخانىنىڭ ئاچقۇچىنى ئالغان ئادەمنى ئىزدەپ تاپقۇچە كۈن ئۆتىدىكەن. بۇنداق كۈنلىرى باللار ھارغۇچە ئويناپ ئۆيلىرىگە قايتىشىدىكەن.

خىزمەتداشلىرىم — ئىككى مۇئەللىم، بىرى كونا ۋېلىسىپىتىنى مىنىپ ئون ئىككى كىلومېتىر يولنى بېسىپ كېلىپ مۇشۇ مەكتەپتە تىل دەرسى بېرىدىغان نايۇپ مۇئەللىم. ئۇ تولۇقسىز ئوتتۇرىنى پۈتتۈرۈپ گۇڭشېدىكى بىر كادىرنىڭ قىزىغا ئۆيلەنگەنىكەن. قانداقتۇر بىر مۇناسىۋەت بىلەن ئۇ مۇشۇ يېزىدا خەلق ئوقۇتقۇچىلىق سالاھىيىتى بىلەن يىگىرمە تۆت يۈەن مائاش ئېلىپ ئىشلەيدىكەن. ئايالى گۇڭشېنىڭ دوختۇرخانىسىدا سېستىرا بولغاشقا ئۆيى شۇ يەردە ئىكەن.

— قانداق قىلىمىز، — دېدى ئۇ مەن كېلىپ بىرقانچە كۈندىن كېيىن، — دېھقانلارنىڭ تۇرمۇشى بەكمۇ ناچار. كۆرمەمسىز، بۇ باللارنى. مېنىڭ باللىرىمۇ بۇلاردىن ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيدۇ. ئىشقا يارىغۇدەك باللىرىنى خەق ئوقۇتمايدۇ، راستىنى دېسەم مەنمۇ شۇ كونا ۋېلىسىپىتنى سۆرەپ مۇشۇ يىگىرمە تۆت يۈەن پۇل ئۈچۈن كېلىمەن دەڭا. مەكتەپنىڭ ئەھۋالىنى كۆردىڭىز، مەكتەپ دېگۈدەكلىكى يوق.

يەنە بىرەيلەن مۇشۇ يېزىدىكى ئەترەت بوغالتىرىنىڭ قىزى ئايتۇرەم خانىم. ئۇنىڭ ئېرى ئەترەتتە ھارۋىكەشلىك قىلىدىكەن. ئايتۇرەممۇ باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ بۇ مەكتەپكە ئوقۇتقۇچى بولغانىكەن. ئۇنىڭ بىر-بىرىدىن ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيدىغان ئىككى بالىسى، بىرى ئەمدىلا مېڭىپتۇ. بۇ ئىككى مۇئەللىم باللارغا نېمە ئۆگىتىپ، نېمىنى بىلدۈرىدىغاندۇ؟ دېگەن سوئال كاللامنى چىرمىۋالدى. مەن

يوقنى بار قىلغۇچە يارنى ياخشىلىساق بولىمدۇ، دېگەن خىيال بىلەن بىر قاتار پىلانلارنى تۈزۈپ ئىسمائىل ئاكىنى ئىزدەپ باردىم. چېپىپ يۈرۈپ دادۇي ئىشخانىسىدىكى يەنە بىر ئىغىز ئۆينى بوشىتىپ ئەسلىدىكى ئىككى سىنىپنى ئۈچكە كۆپەيتتىم.

— يارايسەن ئۇكا، جىم ياتماپسەن. بىزگە ئۈنچىلىك ئىش قىلىپ بېرىمەن دېسەڭ مەيلى. بىز خۇش بولىمىز، كۈچىمىزنىڭ يېتىشىچە ياردەم بېرىمىز، — دېدى مېنى يېزىغا ماڭدۇرغان مائارىپقا مەسئۇل كادىر مەن ئىسمائىل ئاكا بىلەن كۆرۈشكىلى بارغاندا.

مېنىڭ مەقسىتىم بارا-بارا يەنە ئىككى سىنىپ تەسىس قىلىپ بۇنى ئىسمى جىسمىغا لايىق مەكتەپ قىلىپ قۇرۇپ چىقماقچىدىم. بەلكىم، بۇ بىمەنە بىر خىيالدۇر. لېكىن، بىر ئىشقا نىيەت قىلغانىكەنمەن، قىلماقچى بولغان ئىشىمنى چوقۇم ئەمەلگە ئاشۇرۇشۇم كېرەك. بۇ چوڭ بىر ئىشلارنىڭ باشلىنىشى بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس.

— دادام سىزنى چوقۇم كېلىپ كەتسۇن دەپ ئېيتىپ بەرگەنىدى، — دېدى تالىپنىڭ مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ئوغلى. ئارىلىقنىڭ يىراقلىقىغا قارىماي تالىپ بىلەن ئىسمائىل ئاكا ئولتۇرۇشلۇق ئەترەتتىن ئوندىن ئارتۇق بالا كېلىپ بۇ مەكتەپتە ئوقۇۋاتاتتى.

— بۈگۈن يېزىدا مەشرەپ بولماقچىدى. شۇڭا، سىزنىمۇ قاتنىشىپ ئىچ-قارنىنى ئېچىۋالسۇن دەپ چاقىرتتىم. بۇ مەشرەپ دېگەن بىلەن يىغلاپ كۆرۈشكۈدەك بولغانىدۇق. نېمە ئىنسابىغا كېلىپ قالدى، بۇ خەق مەشرەپ ئۆتكۈزگۈسى كېلىپ قاپتۇ، — دېدى تالىپ مەن بىلەن كۆرۈشۈپ بولۇپلا.

بۇرۇقتۇرمىلىق ھايات ئىچىدە ياشاپ زېرىككەن بۇ كىشىلەر مەشرەپنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ خېلى جايلاردىن ھارۋىلىق، ئېشەكلىك كەپتۇ. ئەترەت سەيناسىغا يوغان پاختىنى كىرسىغا چىلاپ پانۇس قىلىپ ئېسىپتۇ. مەھەللىنىڭ كونا سازەندىلىرى بار ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ خەلق ناخشىلىرىغا بولۇشىغا تووۇلماقتا. جۈپ-جۈپ بولۇپ ئۇسسۇلغا چۈشكەن ئۇسسۇلچىلار بېقىشىپ، پىرقىرىشىپ ئوينىماقتا. ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۇزاق يىللارنىڭ تىلىقتۇرغان ھارغىنلىقى بىراقلا تۆگەپ كەتكەندەك، ئۇلارنىڭ قەلبىدىكى خۇشلۇق، ھاياجان چېھرىگە تېپىپ چىققان. ئۇلار پۈتۈن جاھاننىڭ ۋەسۋەسىلىرىدىن، خاپىلىقلىرىدىن مۇستەسنا ھالدا شۇنچىلىك ئەركىن...

مەن يىراقتىن يارنى كۆردۈم،
يار مېنى كۆردىمىكىن.
يۈرىكىمگە ئوت تۇتاشتى،
يار بۇنى بىلدىمىكىن.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆك قومۇشقا ئۆتنى ياقسا،
مەن ئۇنى كۆيمەس دېدىم.
يۈزى ئاق، كۆڭلى قارانى
مەندىن ئايرىلماس دېدىم...

تالىپ ماڭا ئىشارەت قىلدى. مەن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ خامانىنىڭ بىر بۇرجىكىگە دۆۋىلەكلىك مەگىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئولتۇردۇق. مەشرەپچىلەرنىڭ ئۇلاپ ئېيتقان ناخشىلىرى شۇنداق مۇڭلۇق.

— مەن بۇلارنى بۇنچىلىك ئويۇنچى دەپ ئويلىماپتىكەنمەن، — دېدىم تالىپ ماڭا سۇنغان تاماكىنى بىر شورىۋېتىپ.

— ئۇلارمۇ ئىنسان-دە، ئۇلار بۈگۈن خۇشاللانغىنى بىلەن ئەتە يەنە ئۆزىنىڭ ئىسكەنتىگە چۈشىدۇ. ئەتە يەنە شۇ بۇرۇنقى بۇرۇقتۇرمىلىق ئىچىدە ياشايدىغان گەپ...

بىز ئورنىمىزدىن تۇرۇپ مەھەللىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتىدىغان ئۆستەڭ ياقىلاپ ماڭدۇق. قىش-ياز سۈيى توختىمايدىغان بۇ ئۆستەڭنىڭ ئىككى يان تەرىپى ئازراق مۇز تۇتقان بولسىمۇ، سۇنىڭ شىلدىرلاپ ئاققان ئاۋازى ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۆستەڭ چېتىگە تىكىلگەن سۆگەت تاللارنىڭ شاخلىرى ئاللىبۇرۇن يالىڭاچلانغان. پەقەت، جاھىللىق بىلەن دەرەخ ئۈستىدە قالغان ئاندا-مۇندا يوپۇرماقلار باش قىشنىڭ سوغۇق شىۋىرغىنىدا شىر-شىر قىلىپ كائىناتنىڭ جىمجىتلىقىنى بۇزاتتى. مەھەللە تەرەپتىن تۇرۇپ-تۇرۇپلا ئىتلارنىڭ ئۆزئارا ئۇلجا تالىشىپ خىرىس قىلىشقان ئاۋازلىرى، ئەنسىز قاۋاشلىرى پات-پاتلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

— ئاداش، — دېدى تالىپ قەدىمىنى توختىتىپ، — گەپ يورغىلاتقانىنىڭ پايدىسى يوق، سىزنى ئۆيلەپ قويايلىمىكىن دەپ ئويلاپ قالدۇق.

مەن تالىپقا قاراپ ئاچچىق كۈلدۈم.

— مەندەك بىر كەلگۈندىگە كىممۇ قىزىنى بېرەر؟

— بايا مەشرەپتە بىر قىز بالىنىڭ كۆزى سىزدىن زادىلا ئۈزۈلمىدى. ئۇ سىزنىڭ ئۇنى پوتا ئويۇنغا تەكلىپ قىلىشىڭىزنى بەكمۇ كۈتكەن چېغى.

— چاقچاق قىلمىسىڭىزچۇ؟ قايسى قىز ماڭا قارايدۇ دەيسىز؟

— راست بىلمەمسىز؟ ئانداق بولسا مەن سىزگە دەپ بېرەي. ئىسمائىل ئاكىنىڭ قىزى زەينەپ.

— ھوي، نېمە دەيدىغانسىز؟ ئاشۇ زەينەپ ماڭا تېگەمدۇ؟ ئاشۇ شۇجىنىڭ قىزى.

— ئۆزىڭىزنى نېمىشقا تۆۋەن چاغلايدىغانسىز؟ ئوغۇل بالا دېگەن پايتىمىسنى تەتۈر يۆگىسىمۇ ئوغۇل بالا جۇمۇ! سىز قانداقكەنسىز؟ سىز بىلەن باغلىشىمەنكى، قىزنىڭ سىزگە كۆڭلى بار.

— ئەجەب ئىشەنچلىك سۆزلەپ كەتتىڭىزغۇ؟

— بولدى تالاشمايلى. بۇ يېزىدا سىزگە ئۇنىڭدىنمۇ لايىقراق قىز تاپماق تەس. چىرايلىق قىزغۇ تولا. لېكىن، زەينەپتەك قىزلارنى تاپماق قىيىن. بۇ ئىشنى ماڭا تاپشۇرۇڭ، سىزگە ئەلچى بولۇپ ئىسمائىل ئاكا بىلەن سارىخان ئاچىنىڭ قېشىغا ئۆزۈم كىرىمەن.

مەن مەكتەپتىن ئايرىلغان چېغىمدا ئايال زاتىغا ئىككىنچى قارىماسمەن، دەپ نىيەت قىلغانىدىم. قارىغاندا تۇرمۇش قانۇنىيىتى يەنىلا ئىنساننى ئۆزىگە بويسۇندۇرىدىكەن، پېشىمۇ بىر يەرگە بېرىپ قالدى. مېنىڭ ساۋاقداشلىرىمنىڭ ئالدىنىڭ ئىككىدىن بالىسى بولۇپ بولغاندۇ ھەقىچان.

تويۇم ئىنتايىن ئاددىي، ئەمما بەكمۇ كۆڭۈللۈك بولدى. مېنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىم ئىسمائىل ئاكىلارغا بەش قولدەك ئايان بولغاچقا، ئۇلارمۇ ماڭا ھېچقانداق ئېغىرچىلىق سالمىدى. ئۇ تويىنىڭ ئالدىدا مېنى ئالدىغا چاقىرىپ:

— ئوغلۇم، سەن بىزنىڭ بۇ مەلىگە كەلگەندە سېنى بىر كۆرۈپ ياقتۇرۇپ قالغانىدىم. لېكىن تاكى تالىپ ساڭا ئەلچى بولۇپ كىرگەنگە قەدەر سېنى كۈيئوغۇل قىلىشنى خىيالىمغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغانىكەنمەن. ھەي نېمىسىنى دەيسەن. مەنمۇ بالىلارنىڭ ئانىسىنى ئەپقېچىپ ئالغانىدىم. ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى باي كىشىلەر ئىدى. بۇنداق يالاڭتۆشكە قىز بەرمەيمىز دەپ قىزنى سولاپ قويۇۋىدى، ئۇنى ئەپقاچتىم. مېنىڭ سېنىڭدىن ئىلتىماسىم، ئۇنى بوزەك قىلمىغىن، كۆڭلىگە ئازار بەرمىگىن، — قېيىن ئاتام شۇ سۆزنى ئېيتىۋېتىپ ماڭا تەتۈر قارىۋالدى. چوپچوڭلا بىر ئادەم يىغلىسا غەلىتە تۇرىدىكەن.

يېزا قىزلىرىغا خاس ياسانغان زەينەپ ئالدىمدا ئولتۇراتتى، ئۇنىڭ توغاچتەك قىزارغان ئىككى مەڭزى، ۋىسال شادلىقىغا چۆمگەن كىشىلەرنىڭ كۆزىدىنلا چاقناشقا تېگىشلىك بولغان بەخت نۇرلىرى چاقناۋاتقان شەھلا كۆزلىرى، سۆيۈلۈشنى كۈتۈپ تۇرغان گۈلاستەك لەۋلىرى... ماڭا تاماق ئېتىپ بەرگەن نازۇك بارماقلار، بۇرۇنلاردا مەن. بۇ چىراي، بۇ جەزبىلىكنى ئۆزۈمگىمۇ تەئەللۇق دەپ بىرەر قېتىممۇ ئويلاپ باقمىغانىدىم. قىسقىسى بۇنىڭدىن قورقاتتىم. چۈنكى، مېنىڭ يۈرىكىم تۇنجى مۇھەببەتنىڭ پاجىئەسى بىلەن پارە-پارە بولۇپ كەتكەن، بۇنىڭ بىلەنلا چەكلەنمەي مېنىڭ پۈتۈن ھاياتىمنى خانىۋەيران قىلىپ، تەقدىرىمنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەتكەنىدى. مېنىڭ يۈرىكىم دەز كەتكەن جانان چىنىدەك سەللا تېگىپ قويسا مۈڭلۈك سىرقىرايتتى. بۇلارنى ساقايتىش، بۇلاردىن پەيدا بولغان ئازابنى يەڭگىللىتىش ھېچقانداق بىر ئىنساننىڭ قولىدىن كەلمەيدىغاندەك ھېسسىياتتا ئىدىم. شۇڭا، مەن بىرەر ئايال زاتىنى ئويلاشتىنمۇ قورقاتتىم.

مۇشۇ مىنۇتلاردا ئالدىمدا ئولتۇرغىنى زەينەپ ئىدى. مېنىڭ كۆز ئالدىمغا رامىلەنىڭ خۇش خۇي چىرايى كەلدى. ئۇ مېنىڭ ھاياتىمدا تۇنجى مۇھەببەت ئوتى ياندۇرغان

www.uyghurkitap.com

قىز ئىدى. باشقىلار، ئادەم تۇنجى مۇھەببىتىنى مەڭگۈ ئۇنتۇپ قالالمايدۇ. تۇنجى مۇھەببەت ئۇلۇغ دېيىشىدىكەن، ئەپسۇسكى تۇنجى مۇھەببىتىم... راملە ئۆلدى. ئۇ مېنى مەڭگۈلۈك بەدنامدا قالدۇرۇپ قويۇپ كەتتى. مېنىڭ مۇھەببىتىم ئاللىبۇرۇن نەپرەتكە ئايلىنىپ كەتكەنىدى. مېنىڭ يۈرىكىم مۇزلىغان، ھېسسىياتلىرىم ئۆلگەن. مۇشۇ ھالدا تۇرمۇشنىڭ مەجبۇرلىشى بىلەن ئېھتىياج، زۆرۈرىيەت تۈپەيلىدىن بۇ قىزغا، ئالدىمدا ئولتۇرغان بۇ سەھرالىق قىزغا ئۆيلەنگەنىدىم. مەن ئۇنىڭ ئۆيىگە تالاي بارغان. ئۇنىڭ ئەتكەن تاماقلىرىنى ئىشتىھا بىلەن يېگەن بولساممۇ بۇ قىزغا ھېچ بولمىسا بىرەر قېتىم كۆڭلۈم چۈشۈپ قارىمىغانىدىم. تويدىن كېيىن چۈشەندىمكى، ئۇ ماڭا ھەرقانداق باشقا بىر سەھرا ئاياللىرىغا ئوخشاش ئەر بولغىنىم ئۈچۈنلا تەگكەن ئەمەس ئىكەن. تالىپىنىڭ ئېيتقىنى توغرا ئىكەن. ئۇ مېنى پۈتۈن ئىشقى، ۋۇجۇدى بىلەن سۆيىدىكەن. ئۇ مەن تەسەۋۋۇر قىلغاندەك ئۆزىنىڭ ئاياللىق بۇرچىنىلا ئادا قىلىدىغان ئاددىي بىر ئايال بولماستىن، بەلكى ھېسسىياتى ئۇرغۇپ تۇرغان، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى ئەرنى بەختلىك قىلالايدىغان خىسلەتلەر قاپلىغان قىز ئىكەن.

. ئۇ ماڭا ھېچقاچان مۇھەببەتلىك سۆزلەرنى قىلمايتتى. ئۇنىڭ يوغان شەھلا كۆزلىرى چەكسىز ئۈمىد، تەلپۈنۈش بىلەن ماڭا تىكىلگەندە ئۇنىڭ بەختتىن مەست بولغان جامالى تېخىمۇ گۈزەللىشىپ كېتەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ سەۋرچانلىقى، ماڭا بولغان كۆيۈنۈشى، ساداقىتى بىلەن مېنىڭ يۈرىكىمدىكى مۇزلارنى بارا-بارا ئېرىتىپ ماڭا بەخت ئاتا قىلىۋاتاتتى.

مەن كىتابلاردا ئوقۇغانىدىم. ھېسسىياتنى تەربىيىلەپ يېتىشتۈرگىلى بولىدۇ دېيىشە ئىشەنمىگەنىدىم. ئەمەلىيەتتە زەينەپ مېنىڭ ھېسسىياتىمنى ئۇستا دوختۇر كېسەللىكنى داۋالىغاندەك پەپىلەپ يېتىشتۈرگەنىدى. بۇ سەھرا قىزنىڭ كرىستالدەك پاك مۇھەببىتى مېنىڭ دەزلەنگەن يۈرىكىمگە مەلھەم بولۇپ مېنى باشقىچە بىر ئىنسانغا ئايلاندۇرۇپ قويغانىدى.

تۇنجى پەرزەنتىمىز دۇنياغا كەلدى. «بالىلىق ئۆي بازار» دەپ توغرا ئېيتقانىكەن كونىلار. مېنىڭ ھاياتىمغا يېڭى بىر مەزمۇن قېتىلدى. ئىشتىن چۈشۈپ كىرىسىن چىراغنىڭ يورۇقىدا دەرسىمنى تەييارلاپ بولۇپ بالىنى قولۇمغا ئالاتتىم.

ئېھ، بالىلار ھاياتنىڭ مەنىسى، ئىنساننىڭ خۇشلۇقى. ئۇنىڭ ئاتا-ئانىغا بېغىشلايدىغان شادلىقى چەكسىز، شۇڭلاشقىمۇ ئۇنىڭ جاپاسى كۆزگە كۆرۈنمەيدۇ.

مەكتەپتىكى ئوقۇش سىنىپىنى بەشكە يەتكۈزدۇق. بىز جەمئىي ئالتە ئوقۇتقۇچى دەرس ئۆتۈشكە ئاران-ئاران يېتىشىپ يۈرىمىز. تالىپنىڭ ئوغلى بىلەن ئەخمەتنىمۇ گۇڭشېدىكى ئوتتۇرا مەكتەپكە ئۇزاتتۇق.

ئىقتىسادنىڭ يېتىشمەسلىكى ئۆزىنى كۆرسەتكىلى تۇردى. دادۇي، گۇڭشې ئىمكانىيىتىنىڭ بارىچە مەكتەپنى يۆلەپ مۇشۇ ھالغا ئەكىلىپ بەردى. ئەمدى

ئۆزىمىزنىڭ كۈچىگە يۆلەنمىسەك باشقا ئامال يوق. سىنىپلارنىڭ ئۆپرىغان يەرلىرىنى ئۆزىمىز كېسەك قۇيۇپ رېمونت قىلىمىز.

كۆلچەكتە كەتمەن بىلەن كېسەكنىڭ لېيىنى ئارىلاشتۇرۇۋاتاتتىم. پۇرقىرىتىپ توپا توزۇتقىنىچە مەكتەپ قورۇسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىغان بىر جىپ ھەممىمىزنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى. ماشىنىدىن ئوتتۇرا بوي، قىرىق ياشلار ئەتراپىدىكى بىر ئەر كىشى چۈشتى-دە، ماشىنا ئەتراپىغا ئولاشقان كىچىك باللارغا بىر نەرسىلەر دېدى. باللاردىن بىرى قولى بىلەن مەن تەرەپنى ئىشارەت قىلىۋىدى، ھېلىقى كىشى ماڭا قاراپ كېلىشكە باشلىدى.

مەن گۇڭشېدىن بىرەر ئىش بىلەن كەلگەن كىشى بولسا كېرەك دېگەن گۇمان بىلەن كۆلچەكتىن چىقتىم. ئارىلىقىمىز يېقىنلاشقانسېرى ئۆز كۆزلىرىمگە ئىشەنمەي قالدىم...

بۇ ئەمەتقۇ؟ كۆزلىرىم، ھېسلىرىم مېنى ئالداۋاتامدىكىن! ياق. مەن ئالدانمىغانىدىم. دادىسىنى نارازى قىلىپ ئوقۇشقا بارغان بۇ دوستۇم سالاپەتلىك بىر ئادەم بولۇپ كېتىپتۇ، مەن ۋارقىرىۋېتىشتىن ئۆزۈمنى ئارانلا تۇتۇۋالدىم. بالىلىق ۋاقتىمىزدىكى قەدىردان دوستۇمنى باغرىمغا بېسىشنى شۇنچىلىك خالايتتىمكى، لېكىن ئۆزۈمنىڭ ئەپتىگە قاراپ ئۆز-ئۆزۈمگە ھاي بەردىم.

— ياخشىمۇسەن؟... — قوللىرىم ھاياجاندىن تىترەيتتى. ئۇ مېنىڭ قولۇمنى سىقىپلا مېنى قۇچاقلىدى، — بۇ سەنمۇ كامال؟ سېنى زادىلا تونۇيالمىدىم...

— شۇنداقمۇ؟ — تەنلىرىم بوراندا قالغان ياپراقتەك يېنىك تىترەيتتى. ھېسسىياتلىرىم چىگىش، پىكىرلىرىم چېچىلاڭغۇ. بۇ تاسادىپىي شادلىق مېنى گاڭگىرىتىپ قويغانىدى. ئىختىيارسىز كەينىمگە داجىدىم. پاسكىنا تۇرقۇم بىلەن ئۇنىڭ كىيىمىنى بولغاپ قويغانىدىم. لېكىن، ئۇنىڭدىن پەقەتلا ئايرىلغۇم يوق ئىدى. ئۇنى ئۇزاقراق قۇچاقلاپ تۇرۇشنى ئارزۇ قىلاتتىم. بۇ قەلبىم ساھىلىغا چوڭقۇر كۆمۈلگەن سېغىنىش، ساۋاقداشلىق رىشتىسىدە پەيدا قىلغان ھەسرەتتىن بىراقلا پارتلاپ چىققان تۇيغۇ ئىدى.

بۇ مىنۇتتىكى ھېسسىياتلىرىمنى ھېچقانداق بىر تىل بىلەن ئىپادىلەپ بېرەلمەيتتىم. خۇددى دار ئالدىدا تۇرغان بىر بىچارە غايىب قۇدرەت تەرىپىدىن قۇتقۇزۇپ قېلىنغىنىغا ئوخشاش شادلىقتىن، خۇشلۇقتىن ئۆزۈمنى قويىدىغان يەر تاپالمايۋاتاتتىم. مەن ھەم خۇشال ئىدىم، ھەم كۆڭلۈم يېرىم ئىدى. چۈنكى، يۇرتۇمدىن ئايرىلغان ئون يىل ئىچىدە مېنى يا قېرىنداشلىرىم، يا ساۋاقداشلىرىمدىن بىرەرىمۇ يوقلاپ كەلمىگەنىدى. مەنمۇ ھېچكىمنى ئىزدىمىگەن، ھېچكىم بىلەن كۆرۈشۈشنىمۇ خالىماستىن بۇ چەت ماكاندا تەركىدۇنيا بولۇپ ياشىغانىدىم. شۇڭا، بۇ تاسادىپىيلىق مېنى بەكمۇ ھاياجانلاندۇرۇۋەتكەنىدى. مەن ئەتراپىمدا تۇرغان ئوقۇغۇچىلىرىمنى، باشقا خىزمەتداشلىرىمنى ھەتتا، ئۆزۈمنىمۇ ئۇنتۇغان ھالدا ياش تۆكمەكتە ئىدىم. كۆز

www.uyghurkitap.com

ياشلىرىمنى زادىلا تۇتۇپ قالالمايۋاتاتتىم. تىللىرىم تۇتۇلغان، پۈتۈن ھېسسىياتىم كۆز ياشلىرىم ئارقىلىق ئېقىپ چىقىۋاتاتتى. مەن ھېسسىياتىمنى، شۇنچە يىللار ھېچكىمگە تۆكەلمىگەن دەردىمنى كۆز يېشىم، پەقەت كۆز يېشىم ئارقىلىق دوستۇمغا تۆكۈۋاتاتتىم. ھازىر ئەمەت مېنى مەيلى تاسادىپىي ھالدا ئۇچراتسۇن ياكى ئاتايىتەن ئىزدەپ كەلگەن بولسۇن يالغۇزلۇق ئازابلىرىدا پۇچۇلانغان قەلبىم بىردەملىك بولسىمۇ خۇشلۇققا چۆمگەنىدى. دۇنيادا ئەڭ ئېغىر كۈلپەت يالغۇزلۇق ئىكەن...

— كامال مۇئەللىم، سىز ئۆيگە كېتىۋېرىڭ، بۇ يەردىكى ئىشنى بىز ئىشلەيلى.

خىزمەتدىشىمنىڭ بۇ سۆزى مېنى سەگىتتى. مەن لاي قوللىرىم بىلەن كۆز ياشلىرىمنى سۈرتۈپ ئوقۇغۇچىلىرىمدىن ئايرىلىپ ئەمەت بىلەن يانمۇ يان ماڭدىم. ئەمەت شوپۇرىغا گۇڭشىغا كېتىۋېرىشنى ئېيتىپ ئۇنى ماڭدۇرۇۋەتتى. ئەمەتنىڭ مېنىڭ ئۆيۈمگە بارماقچى ئىكەنلىكى ئېنىق ئىدى. مېنىڭ نامرات كۈلبەمدە ئۇنى ئالاھىدە كۈتۈۋالغۇدەك نېمەتلىرىم بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ بارىدىغانلىقىدىن بېشىم كۆككە تاقاشقاندەك خۇش بولدۇم.

— قانداق بولۇپ بۇ سەھراغا قەدەم بېسىپ قالدىڭ؟ — سورىدىم مەن ماشىنا كەتكەندىن كېيىن.

— سېنى ئاتايىتەن ئىزدەپ كەلدىم.

— مېنىڭ بۇ يەردىلىكىمنى قانداق بىلدىڭ؟

— ناھىيىنىڭ ھاكىمى ئېيتىپ بەردى.

دەرھاللا ئېسىمگە كەلدى. بىر چاغلاردا مېنى مۇشۇ مەكتەپكە ئورۇنلاشتۇرۇشتا ھاكىمنىڭمۇ ھەسسىسى بارلىقىنى قېيىن ئاتامدىن ئاڭلىۋىدىم. ئۇنتۇپ قالماپتۇ-دە...

پاراڭ بىلەن بولۇپ ئىشىك ئالدىغىمۇ كېلىپ قالدۇق.

غەربكە قىيسايغان قۇياشنىڭ ئاخىرقى نۇرلىرى تال باراڭنىڭ ئارا-ئارىلىرىدىن ئۆتۈپ سۇپىغا جەزبىدار سۈرەتلەرنى سىزماقتا ئىدى. ئۆيگە باشلاي دېيىۋىدىم ئەمەت سۇپىدا ئولتۇرايلى، بەكمۇ سالقىن ئىكەن دەپ تۇرۇۋېلىۋالدى.

بىردەمدىن كېيىن ئىككى بالامنى ئەگەشتۈرۈپ زەينەپمۇ كەلدى. ئۇ ئەمەت بىلەن سالاملىشىپ بولغاندىن كېيىن ئالدىراشلا قازان بېشىغا ئۆتتى.

«ئاسقۇدا گۆش بولسا مېھمانغا ياراپتۇ» دېگەندەك تويى قىلغان يىلى تىككەن ئۈزۈم كۆچەتىم ئۆتكەن يىللا مېۋىگە كىرگەنىدى. ئەمەتنىڭ رىزقى ئوخشايدۇ، تازا مەي باغلىغان ئۈزۈملەردىن ئۈزۈپ ئەمەتنىڭ ئالدىغا قويدۇم.

— يېگىن ئاداش. سەھرا دېگەننىڭ مۇشۇ نېمىتى بار، ئېغىز تېگىپ باق.

داستىخان بىردەمدىلا تەييار بولدى. تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن زەينەپ ئاپىسىنىڭ ئۆيىگە ئىككى بالىنى ئېلىپ كەتتى. ئۇ مېڭىش ئالدىدا ماڭا كېرەكلىك بولغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى تەييار قىلىپ بېرىپ:

— گەپلىرىڭلار باردۇر، قىلىشىۋېلىڭلار، — دېدى ماڭا.

مەن ئۇنىڭ يىراقلاپ كېتىۋاتقان سىيماسىغا قاراپ خىيالغا چۆمدۈم. ئاھ، ساپ يۈرەك، ئاق كۆڭۈل سەھرا قىزلىرى. ئۇلار ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ئەرلىرىگە، بالىلىرىغا بېغىشلايدۇ...

— ئايالىڭ چېچەن ئىكەن، تەلىيىڭ چىقىپتۇ، — دېدى ئەمەت ماڭا زەينەپ كەتكەندىن كېيىن، — بالىلىرىڭمۇ شۇنچە ئوماق.

— تۇرمۇش دېگەن شۇنداق ئىكەن، ئاداش...

ئەمەت سومكىسىدىن بىر بوتۇلكا پېچەتلىك ھاراقنى ئېلىپ ئۈستەل ئۈستىگە قويدى. بۇ خىلۋەت سەھرادا ھاراق تېپىشنى قىيىن كۆردىمۇ ياكى ماڭا ئەكەلگەن سوۋغىتىمۇ ئۇقمىدىم.

— خوش دوستۇم، ئىزلەپ كەلگىنىڭ ئۈچۈن كۆپ رەھمەت! ئەر كىشى ئۈچۈن كۆز يېشى قىلىش بەكمۇ بىمەنىلىك. بىراق، كەچۈرگىن، بايا تىن سېنى كۆرۈپ ئۆزۈمنى زادىلا تۇتۇۋالالمىدىم. خوش، ئۆتمۈشتىكى دوستلۇقىمىز ئۈچۈن كۆتۈرەيلى.

— ئوقۇش پۈتتۈرۈپ كېلىپلا سېنىڭ ئەھۋالىڭدىن خەۋەر تاپتىم. بىراق، ئىزلەپ كېلىشكە ئىمكانىيەت بولمىدى. ھەممىمىز ئۆز ئىشىمىز بىلەن ئالدىراش بولۇپ كەتتۇق. مېنىڭمۇ خىزمەت تەقسىماتىم ئانچە ياخشى بولمىدى، توقاي يېزىسىغا تەقسىم قىلىنىپ ئۇ يەردە ئىككى-ئۈچ يىلدەك ئىشلەپ ئاران دېگەندە شەھەرگە يۆتكىلىپ كېلىپ سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئىشخانىسىغا ئورۇنلاشتىم. ئاپاڭنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلاپ يەتتە نەزىرىگە بارسام سەن نەزىرگىمۇ قاتناشماي كېتىپ قاپسەن. شۇ ئىشتىن كېيىن بىر ئايال مېنى بىرنەچچە قېتىم ئىشخانامغا ئىزلەپ كېلىپ مەن بىلەن ئايرىم كۆرۈشىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ، بىر كۈنى ئۇ ئايال بىلەن كۆرۈشتۈم، ئايال مېنى كۆرۈپ بەكلا يىغلاپ كەتتى. ئۇ راملەنىڭ ئاچىسى ئىكەن.

يۈرىكىم جىغ قىلىپ قالدى. مەن بۇ ئىسىمنى مەڭگۈ يادىمدىن چىقىرالمايتتىم.

— ئۇ ئايال نېمىشقا كەپتۇ؟

— ئۇ ئازاب بىلەن ئۆلۈپ كەتكەن سىڭلىسىنىڭ ۋەسىيىتى بىلەن مېنى ئىزلەپ كەلگەنىكەن. ئۇ ماڭا راملە قالدۇرۇپ كەتكەن بىر پارچە خەتنى بەردى. خەتنى ئالغاچ كەلدىم. ئۆزۈڭ كۆرۈپ باققىن.

خەتنىڭ چۆرىلىرى قىرچىلغان، سىياھلىرىمۇ ئەسلىدىكى رەڭگىنى سەل يوقاتقانىدى. مەن قارا پلا تونۇۋالدىم. بۇ راملەنىڭ پوچۇركىسى ئىدى. مەن خەتكە كۆز يۈگۈرتتۈم.

«سۆيۈملۈك ئاچا، كەم ئەقىل سىڭلىڭىزنى كەچۈرۈڭ! بىلىمەن، سىز ماڭا شۇنچىلىك ئامراق ئىدىڭىز. سىز مېنىڭ ھىماتچىم ئىدىڭىز، مەن سىزنى ئاپام-دادامدىن كېيىن قالساق ئىككىنچى ئاپام، مېنىڭ يۆلەنچۈكۈم دەپ ئويلايتتىم.

ئېسىمدە، ئوقۇشقا ماڭغان چېغىمدا سىز بىر كېچە ئۇخلىماي مېنىڭ كىيىملىرىمنى

www.uyghurkitap.com

رەتلەپ سەپەر تەييارلىقىنى قىلغانىدىڭىز. سىز مېنىڭ ئىستىقبالىم، كەلگۈسى بەختىم ئۈچۈن ئاپام، دادامدىنمۇ، ھەتتا مەندىنمۇ بەكرەك خۇشاللىقتا چۆمگەنىدىڭىز. شۇ چاغلاردا سىز ياخشى كۆرگەن، سىز سۆيگەن سىڭلىڭىزنىڭ ياشلىق باھارىغا ۋاقىتسىز قىروچۈشۈشىنى، ياشلىق غۇنچىلىرىنىڭ ئېچىلماي توزۇپ كېتىشىنى، سىزنى شادلاندۇرۇپ ئەمەلگە ئاشقان ئارزۇ-ئارمانلىرىنىڭ ۋايىغا يەتمەي بەرباد بولۇشىنى خىيالىڭىزغا كەلتۈرمىگەن بولغىيدىڭىز؟ توغرا، سىز بۇنى ھەرگىز خىيالىڭىزغا كەلتۈرمىگەنىدىڭىز. چۈنكى، ھەر قانداق ئىنسان ئۆز ئەجرىدىن كەلگەن مېۋىسىنىڭ زېدە بولۇشىنى ھەرگىز خالىمايدۇ. سىز مۇشۇلارنىڭ بىرى ئىدىڭىز. ئەپسۇس... مىڭ ئەپسۇس.

ئەمدى مەن يالغۇز ئۆزۈملا يارىماس ئادەم بولۇپ قالماي، پەسكەشلەرچە يەنە بىر بىگۇناھ ئادەمنىمۇ ناھەق ئازارغا قويدۇم. شۇ تۆپەيلى ئۇ مەن بىلەن بىللە مەكتەپتىن قوغلاندى. ھەتتا ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ماكانىدىن، مېھرىبان ئانىسىدىن، قوۋم-قېرىنداشلىرىدىن ئايرىلىپ يەككە-يېگانە ھالدا يات يەرلەرگە كېتىپ قالدى. ئۇ قانچىلىك ئازابلانغاندۇ؟ ئۇ ئۆزىنى ئاقلىيالمىدى. چۈنكى، مەن بىزنىڭ مۇناسىۋىتىمىز ئادەتتىكى مۇناسىۋەتتىن ھالقىغان مۇناسىۋەت ئىكەنلىكىنى، قورسىقىمدىكى تۆرەلمىنىڭ شۇنىڭ بالىسى ئىكەنلىكىنى دەپ ئىسپات بەرگەنىدىم.

خاتالىشىپتىمەن!

مەن نېمانچە دۆت! نېمانچە ئەخمەق! ‹ سەن مېنى قوغداپ قالساڭ، مېنى پاش قىلمىساڭ سىلەرنى مەكتەپتىن ھەرگىز قوغلاتمايمەن. سىلەرگە ھېچ ئىش بولمايدۇ. ›

سۆيۈملۈك ئاچا، بۇ بىزنىڭ سىنىپ مەسئۇلىمىزنىڭ ماڭا بەرگەن ۋەدىسى ئىدى. مەن ئالىي مەكتەپكە ماڭغاندا سىز مېنى يېرىم يولدا قارايۇز بولۇپ قايتىپ كەلگەن ھالەتتە كۆرۈشنى ئويلىغانمىدىڭىز؟ مەن سىزگە يۈز كېلەلمەيمەن. سىزنىڭ ئەقىدىلىرىڭىزگە يۈز كېلەلمەيمەن. ئاتا-ئانامغا يۈز كېلەلمەيمەن. مېنى چىن قەلبىدىن سۆيگەن كامالغا تېخىمۇ يۈز كېلەلمەيمەن!

سۆيۈملۈك ئاچا، مەن ئۆيگە كەلگەندە سىز خىزمەت بىلەن سىرتقا چىقىپ كەتكەنىكەنسىز... بولمىسا مېنىڭ تەقدىرىم باشقىچىدەك ھەل بولارمىدىمىكىن. چۈنكى، سىز مېنىڭ ھىماتچىم، بۆلەنچۈكۈم ئىدىڭىز، بىراق مەن ئۆزۈمنى ھىمايە قىلالمىدىم...

دادامنىڭ ئاچچىقىنى سىز بىلىسىز. بەكمۇ سەپرا مىجەز. ئاخشام مېنى ئېسىپ قويۇپ ھارغۇچە ئۇردى. ئىشىنىسىز بۇ تاياقنى مەن ئۆزۈمگە ھەق دەپ ئويلىدىم. چۈنكى، تەنلىرىمدىكى بۇ ئاغرىق مېنىڭ ۋىجدان ئازابىدىن پەيدا بولغان ئاغرىقىمنى بېسىپ كېتەلمىدى. دادام مېنى ئۇرۇشتىن توختاپ كالا ھۆركىرىگەندەك ھۆركىرەپ يىغلاپ كەتتى. مەن ئۆمرۈمدە دادامنىڭ بۇنچىلىك ئازابلانغانلىقىنى كۆرمىگەنىدىم. دادام بىر كېچىدىلا ئون ياش قېرىپ كەتتى. گەرچە مەن ھەممىگە كېچىككەن بولسامۇ

كامال بۇنىڭ قۇربانى بولماسلىقى كېرەك ئىدى. ئۇنىڭ شۇنداق خورلۇق ئازابىتا ياشاۋېرىشىنى مەن خالىمايمەن.

سۆيۈملۈك ئاچا، مەن ئۆزۈمنى كەچۈرەلمەيمەن. ئانا زېمىن، ئانا تۇپراق مېنى ئېخىمۇ كەچۈرمەيدۇ. مەن پەقەت ئۆلۈم ئارقىلىقلا ئۆز گۇناھىمنى يۇيالايمەن.

ئەلۋىدا سۆيۈملۈك ئاچا! نېمە قىلىشىڭىز كېرەكلىكىنى سىز بىلىسىز.

بەختسىز راملە ...»

دۇنيادا يېشىلمەيدىغان سىر يوق ئىكەن. مەن راملەنىڭ ئۆلۈمگە يا قايغۇرۇشنى، يا ئازابلىنىشنى بىلمەي ئولتۇراتتىم. ئارىنى بىر پەس جىمجىتلىق باستى. ئېھتىمال ئەمەت مېنىڭ نېمە ئويلاردا بولۇۋاتقانلىقىمنى بىلگۈسى بولسا كېرەك. مەن ئۇنىڭغا قارىدىم.

ئەمەت مەقسىتىمنى چۈشەندى بولغاي، سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— ئۇ ئايال كامالنى ئاقلاشقا ياردەملەشمىسەم بولمايدۇ. ئەگەر ئۇ ئاقلانمىسا سىڭلىمنىڭ يېنى يەرگە تەگمەيدۇ. ئۇ مېنىڭ بۇ ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقىشىمنى ئۆتۈنۈپتۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ بۇ خەت سېنى ئاقلايدىغان بىردىنبىر پاكىت ئىدى. بىز شۇنىڭ بىلەن سېنى ئاقلاش ئىشىنى باشلىۋەتتۇق.

مېنىڭ خىزمەت ئورنۇم ماڭا بەكمۇ قولايلىق شارائىتنى يارىتىپ بەردى. گەرچە مەن ساڭا ھېچقانداق ياردەم قىلالمىغان بولسامۇ، مانا ئەمدى ئۆزۈمنىڭ نېمە قىلىشىم كېرەكلىكىنى ئوبدان بىلەتتىم. سېنى يوقلاپ بارالماي سېنى تاشلاپ قويغان گۇناھىم ئۈچۈن خىجىل بولۇپ تۇرغاندا راملەنىڭ خېتى ناھايىتى چوڭ ئىسپات بولدى. راملەنىڭ ئاچىسى بىلەن بىرلىكتە ئۇنىڭ خېتىنى ئېلىپ مەكتەپكە بېرىپ بۇ دېلونىڭ ناھەق دېلو ئىكەنلىكىنى، ساڭا ئۇۋال قىلىنغانلىقىنى ئېيتتۇق. راملەنىڭ ھايات ۋاقتىدا نەلەردىدۇر ساقلىنىپ قالغان قول يازمىلىرىدىكى پوچۇركىلار بىلەن بۇ خەتتىكى پوچۇركىلار سېلىشتۇرۇلدى. لېكىن، بۇ ئىشنى سېنىڭ سىنىپ مەسئۇلۇڭ ھەرگىزمۇ بويىنغا ئالمىدى. مۇشۇ ئىش بىلەن سېنىڭ دېپلومۇڭ ھەل بولدى. بۇنىڭغا فاكۇلتېت مۇدىرى بەك كۆڭۈل بۆلۈپ كۈچ چىقاردى. ساڭا ئۇۋال قىلىنغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۆكۈنىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇ ۋاقىتلاردا ئىشنىڭ بۇنداق بولۇشىنى كىم ئويلىغان دەيسەن؟ راملەمۇ راست گەپ قىلغان بولسا سەنمۇ بۇنچىۋالا سوروقچىلىق تارتمايتتىڭ، ھەي ئۆزىگىمۇ قىلدى، ساڭىمۇ قىلدى...

قايتىپ كېلىپ يۇقىرى-تۆۋەن قاتراپ سېنىڭ خىزمەت ئىشىڭغا ماڭدىم، ستاژىڭنى مەكتەپ پۈتتۈرگەن ۋاقتىڭدىن باشلاپ ھېسابلاشنى ئېيتىپ ئىلتىماس يازدىم. بۇ ئىشتىن ھاكىمنىڭمۇ خەۋىرى بار ئىكەن، سېنى ئەسلى يىلى بىلەن خىزمەت ستاژى تۇرغۇزۇش ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈرۈلدى. مائاشىڭمۇ شۇ بويىچە بولدى. ئەمدى بېرىپ رەسمىيەتلەرنى بېجىرسەڭلا بولدى.

ئارىغا جىمجىتلىق چۈشتى.

www.uyghurkitap.com

— گەپ قىلساڭچۇ؟ بىز كۆرۈشمىگىلى توپتوغرا ئون يىل بوپتۇ، سەن شۇنىڭدىن بۇيان شەھەرگە بىرەر قېتىممۇ بارمىدىڭمۇ؟ — سورىدى ئەمەت، مېنىڭ جىمجىت ئولتۇرغانلىقىمدىن ئىچى پۇشقان بولسا كېرەك.

مەن ئۆزۈمنى زورىغا بېسىپ ئولتۇراتتىم. سۆزلىشىم، چوقۇم سۆزلىشىم كېرەكلىكىنى بىلەتتىم. ئادەم كۆڭلىدىكى دەرد-ھەسرەتنى باشقىلارغا دەۋالسا خېلى يەڭگىللەپ قالىدىكەن. يىللار مېنى يېشىمغا مۇناسىپ بولمىغان ھالدا قېرىتتى: قارا بۇ تەكلىماكان چۆلىنىڭ بۇرجىكىدىكى بۇ ماكانغا. ھەممىلا يەردىن نادانلىق، نامراتلىقنىڭ پۇرىقى دىمىقىمغا ئۇرۇلىدۇ. ماڭا قوشۇلغىنى مۇساپىرلىق، يالغۇزلۇق. يېگانىلىك مەنىۋى جەھەتتىكى يېگانىلىك. مەن ناھەق ئازار يېدىم. دوستلىرىم، قېرىنداشلىرىم تەرىپىدىن تاشلاندىم. شۇنداق تۇرۇپمۇ مېنى ياشاشقا، ھايات بىلەن ئېلىشىشقا رىغبەتلەندۈرگەن، كۈچ بەرگەن نەرسە نېمە؟ ماڭا بىرلا نەرسە ھەمراھ بولۇپ كەلدى. مەن پەقەت شۇ نەرسىنىڭ ئىلھامى بىلەنلا قورايدەك بولۇپ قالغان ئاجىز تېنىمنى سۆرەپ، نەم تۇپراقنى يالاڭغىداق دەسسەپ چەكسىز ئازاب ئىچىدە ياشلىقىم بىلەن خوشلاشتىم. بەزىدە ئۆلۈمنى ئويلىغان مىنۇتلىرىممۇ بولدى. لېكىن، مەن ياشىدىم. ھايات بىلەن، تۇرمۇش بىلەن ئېلىشتىم، ھېرىپ ھالىمدىن كەتكۈچە ئېلىشتىم. كىم مېنى مۇشۇ ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى؟ مەن جاۋاب ئىزلەپ ئەمەتنىڭ كۆزلىرى ئىچىگە تىكىلدىم. لېكىن، ئەمەت مېنىڭ بۇ سوئاللىرىمغا قانائەتلەنگۈدەك جاۋاب بېرەلمەيتتى. بەلكىم بۇ مېنىڭ پېشانەمگە پۈتۈلگەن قىسمەتتۇر؟

ھاياتنىڭ شۇنداق بىر قىسمەتلىرى باركى، بەزى ئىشلارغا زادىلا ئىشەنگۈڭ كەلمەيدۇ، لېكىن ئىشىنىشكە مەجبۇر بولىسەن. چۈنكى، رېئاللىق ھەممىدىن غالىب، ئۇ بويسۇندۇرغۇچى. ئالدىمدا ئولتۇرغان مۇنۇ دوستۇم بىلەن قىلىنغان سۆھبەت خۇددى كىشى ئويغانغاندا قىممىتىنى يوقىتىدىغان چۈشتەك بىلىنەتتى. لېكىن، بۇلارنىڭ چۈش ئەمەسلىكىگە، رېئاللىق ئىكەنلىكىگە چارچىغان، ھارغان نېرۋىلىرىمنى ئىشەندۈرۈش ئۈچۈن ئېھتىمال بىر مەزگىل كېتەمدۇ، قانداق؟

مەن ئەمەتكە قارىدىم، ئۇ كۆزلىرىنى بىر نۇقتىغا تىكىپ خىيال بىلەن ئولتۇراتتى. ئۇ مېنىڭ بېشىمغا كەلگەن قىسمەتنى، ئادەم چىدىغۇسىز ئازابلارنى چۈشىنىپ يېتەلەرمۇ؟ بەلكى چۈشىنەر. شۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئاقلاش، گۇناھسىزلىقىمنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن كۆپ ئىشلارنى قىلغاندۇ. ئۇنىڭ قولىدىكى ئۇقتۇرۇشنى كۆرۈپ ۋارقىراپ كېتىشىم، خۇشاللىقىمنى ئىپادە قىلىشىم كېرەك ئىدى. نېمىشقىدۇر، خۇشال بولالمىدىم. چۈنكى، مېنىڭ يۈرىكىم ئازاب پەردىلىرى بىلەن قاتمۇ قات ئورالغان. مەن ئۇزاقتىن بۇيان زارىقىپ كۈتكەن، لېكىن مۆجىزە سۈپىتىدە پەيدا بولغان بۇ خۇشاللىق قەلبىمدىكى ھەسرەتنىڭ ئورنىنى ئىگىلىيەلمىدى. خۇشال بولۇشقا تېگىشلىك مۇشۇ مىنۇتتا ئۆتۈپ كەتكەن كۈنلىرىمنىڭ ھەر بىر مىنۇتى كۆز ئالدىمغا قايتا كېلىۋېلىپ، بۇ نېمە ئۈچۈن!

زادى نېمە ئۈچۈن؟ دېگەن سوئال بېشىمنى قايمۇقتۇرۇپ ماڭا بىردەممۇ ئاراملىق بەرمەيتتى.

ئادەم دېگەن ئەجەب-ھە؟ بەلكى تاسادىپىيلىق ئىچىدىكى مۆجىزە ئادەمنى گاڭگىرىتىپ قويسا كېرەك. مەن قاراڭغۇلۇقتىن شۇنچە قورقاتتىم. لېكىن، شۇ قاراڭغۇلۇق ئىچىدە تالاي يىللارنى ئۆتكۈزۈۋەتتىم. مەن بەكمۇ ئۇزاق قاباھەتلىك بىر چۈشتىن كېيىن ئويغاندىم. يېڭىدىن تۇغۇلغاندەك ئەمەس، ئۆلۈپ تىرىلگەندەك. مەن ئۆلگەندىم، قايتا تىرىلدىم.

تاڭ خورىزى سوزۇپ چىللاشقا باشلىدى. ئەمەت ئاللىبۇرۇن ئۇخلاپ قالغانىدى. مەن ئاستا سىرتقا چىقىپ يازنىڭ جىمجىتلىقىغا چۆككەن كېچە ئاسمىنىغا قارىدىم. يۇلتۇزلار تاڭ ئالدىدىكى قاراڭغۇلۇقنى بۆسۈپ ئۆتۈپ سۇس نۇر چېچىپ تۇراتتى. بۇ ئاسمان، بۇ سىرلىق كائىنات، بۇ ساپ ھاۋا ماڭا بەكمۇ تونۇش ئىدى. مەن بۇلار بىلەن تالاي سىرداشقان، مۇڭداشقان. بولۇپمۇ قايغۇ-ئەلەمدىن يۈرىكىم پۇچىلانغاندا، مۇساپىرلىق جېنىمغا پاتقاندا، يىراقتىن كۆرۈنۈپ قويۇپلا يوقاپ كەتكەن نۇرغا ئوخشاش ئۈمىدلىرىمنى كۆكتىكى يۇلتۇزلار ئارىسىدىن ئىزدەيتتىم. قىزىق، بۈگۈن چولپان يۇلتۇز ماڭا باشقىچە كۈلۈۋاتقاندەك، كۆزنى چاقنىتىدىغان يۇلتۇزلار سېنى تەبرىكلەيمىز دېيىشىۋاتقاندەك، تاڭ شامىلى ۋىسال كۈيلىرىنى ياڭرىتىۋاتقاندەك.

مېنىڭ كۈتكىنىم دوستۇمنىڭ بۈگۈن يەتكۈزگەن خەۋىرىمدۇ. مەن شۇنىڭ ئۈچۈن ئازاب چېكىپ، شۇنىڭ ئۈچۈن تىركەشكەنمىدىم؟ ئېھتىمال شۇنىڭ ئۈچۈندۇر ۋە ياكى ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەمەستۇر.

ئەمەت بىلەن بىللە شەھەرگە كىرىپ ئىشلىرىمنى پۈتتۈردۈم... پەقەت بانكىنىڭ رەسمىيىتىلا قالدى.

تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان، ئاپام تۇتقان ئۆينى كۆرمەي كېتىشكە چىدىمىدىم، ھويلىغا كىرىشىمگە ئاكام ئالدىمغا چىقتى. يەڭگەمنىڭ ئاغزى بېسىقماي ۋاتىلداشلىرىدىن بىلدىمكى ئۇلار مېنىڭ ئىشلىرىمنىڭ ھەممىسىدىن خەۋىرى بار ئىكەن. يەڭگەمنىڭ قىزغىن مۇئامىلىسى مېنى سەل ھەيران قالدۇرغانىدى. بۇنىڭ سەۋەبىنى ئەمدى چۈشەندىم.

uyghurkitap.com

— سىزگە ئىككى پارچە گىلەم ئېلىپ قويغاندۇق. مىراسىڭىزنى ئالغىلىمۇ كەلمىدىڭىز، — دېدى يەڭگەم چاي قويۇۋېتىپ، — پاكىزەك تۇرسۇن دەپ تامغا ئېسىپ قويدۇق.

ئاپامنىڭ ئۆلۈمىدە يەڭگەمنىڭ ئاكامغا دېگەن سۆزلىرى قۇلىقىم تۈۋىدە يەنە بىر قېتىم تەكرارلاندى.

— پۇللىرىڭىزنى قانداق قىلماقچى بولۇۋاتىسەن؟ — دېدى ئاكام، — بۇ ياخشى پۇرسەت، مۇشۇ باھانىدە يۆتكىلىپ كېلىۋالغىن.

مەن ئاكامغا لەپپىدە قارىدىم. ئاكام قاچاندىن بېرى ماڭا شۇنچە كۆيۈمچان بولۇپ قالغاندۇ؟ پەرۋاسىزلا جاۋاب بەردىم:

— بۇلارنى تېخى ئويلىنىپ باقمىدىم.

— ۋېيىيەي ئەخمەقلىق قىلماڭ، ئاكىڭىز دېگەندەك بۇ ياخشى پۇرسەت دەڭا، شەھەرگە يۆتكىلىپ كېلىپ بۇ ئۆيلەرنى چىقىپ باشقىدىن سالامسىلەر. زېمىن دېگەن ئۆلمەس مۈلۈك دەڭا. ياغاچ دېگەن سەھرادا جىقتۇ ھەقچان. بىرەر تىراكتور ماڭدۇرۇۋەتسىڭىز...

« جىنىنىڭ قەستى شاپتۇلدا » بۇلارنىڭ قىزغىنلىقى ئەلۋەتتە مەقسەتسىز ئەمەس ئىكەن. يېزىدىكى ياغاچنىڭ ئىگىسىنىڭ بارلىقىنى ئېيتىپ سۆزىگە رەددىيە بەرمەكچىدىم، ئاغزىمغا كەلگەن سۆزۈمنى ئىچىمگە يۇتۇۋەتتىم. سۈكۈتنىڭ ئۆزىمۇ ئەڭ ياخشى جاۋاب.

ئۇلار مېنى تۇتۇپ قېلىشقا شۇنچە ئۇرۇنغان بولسىمۇ قەتئىي رەت قىلدىم. ئۆتمۈشتىكى ھەممە نەرسىنى ئۇنتۇپ كەتكىلى بولسىمۇ، قېرىنداشتىن كېلىدىغان ئازابنىڭ تەمىنى ئاسانلىقچە ئۇنتۇغىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ. ئەمدى، مېنىڭ پۇلۇم بار، ئورنۇم بار چاغدا ھەممە ئادەم مېنى خالايدىكەن، ياخشى كۆرىدىكەن. بۇنى قانداقمۇ ياخشى كۆرۈش دېگىلى بولسۇن؟

ئاپامنىڭ قەبرىسىگە باردىم. قەبرە توپىسىنى شامال يالاپ ئازراقلا توپا دۆۋىسى قاپتۇ. ئەتراپىدىكى توپىلارنى قولۇم بىلەن ئاتىلاپ بىر يەرگە دۆۋىلىدىم. خەتمە قۇرئان قىلىپ بولغاندىن كېيىن قەبرىستانلىقتا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتىم. ئاپامنىڭ روھى بەلكىم ئەتراپىمدا ئايلىنىپ يۈرگەندۇ. مېنىڭ خۇشاللىق ياماشقان چىرايىمنى كۆرۈۋاتقاندۇ؟ شۇنچە كۆپ سۆزلىرىم بار ئىدى. مەن ئۆزۈمنى گۇناھكار ئوغۇل ھېسابلايتتىم...

كەچتە ئۆيگە يېنىپ كەلدىم. زەينەپ ئۆيدە ئىكەن، باللارنى سورىسام زەينەپ جاۋاب قايتۇرمىدى. ئۇنىڭ ئويچان كۆزلىرى ماڭا تىكىلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بىر خىل ھەسرەتلىك نۇر چاقنايتتى.

— نېمە بولدى زەينەپ؟ بىر يېرىڭ ئاغرىمىدۇ؟

— ياق، — ئۇ بېشىنى چايقىدى.

— ئەمىسە نېمە بولدى؟

ئۇنىڭ بۇلاقتەك كۆزلىرىدىن ياش تامچىلىرى يىپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تۆكۈلۈشكە

باشلىدى. ئۇ دەسلەپتە ئۈن-تىنسىز بارا-بارا ئېسەدەپ ئاندىن ھىققىداپ يىغلاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ يىغىسى شۇنچىلىك ھەسرەتلىك ئىدىكى، قارىغان ئادەم چوقۇم بىرەر ئىش بولغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قالاتتى.

مەن ئۇنىڭغا سەپسالدىم، ئۇنىڭ ۋاقىتسىز ئاقارغان چېكە چاچلىرى، كۆزلىرىنىڭ چۆرىسىگە چۈشكەن ئىنچىكە قورۇقلار ئىنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. سوزۇق ئاپئاق تېرىلەر ئاپتاپنىڭ كۆيدۈرۈشى، شامالنىڭ سۆيۈشى بىلەن ئەسلى رەڭگىدىن سەل ئۆزگەرگەن. ئۇنىڭ كۆز يېشى زادىلا توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. مەن ئۇنىڭ يىغىسىنىڭ سەۋەبىنى چۈشىنەتتىم. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ ئۆزىدىن سورىدىم:

— نېمىگە بۇنچە يىغلايسەن؟

ئۇ ھىققىداپ تۇرۇپ شۇنداق دېدى.

— سىز راستىنلا كېتەمسىز؟ مېنى تاشلاپ كېتەمسىز؟

— كىم شۇنداق دەيدۇ؟

— خەقنىڭ ھەممىسى شۇنداق دەيدۇ.

— سەن ماڭا تەگكەندە كۈنلەرنىڭ بىرىدە مېنى تاشلاپ كېتەر دەپ ئويلىغانمىدىڭ.

ئۇ باغرىمغا تاشلاندى.

— گېپىمنى ئاڭلا زەينەپ. مېنىڭ ئاقلانغىنىم، بىرمۇنچە پۇلغا ئىگە بولغىنىم بۇ راست. كېتىدىكەن دېگەن سۆز باشقىلارنىڭ قۇرۇق گېپى. مېنىڭ يىلتىزىم بۇ جايغا ئورناپ كەتتى. مەن ئۆز تەقدىرىمنى ساڭا چەمبەرچاس باغلىۋەتكەن. چۈنكى، مېنىڭ بېشىمغا ئېغىر كۈن چۈشكەندە مېنىڭ ھالىمغا يەتكەن، ماڭا مۇھەببەت ئاتا قىلغان بىردىنبىر كىشىمسەن. مەن سەندىن ئايرىلىپ ھېچ يەرگە بارمايمەن. قارا، ماڭا بەرگەن بۇ پۇللارغا سېنىڭ مەھەللەڭگە بىر مەكتەپ سالىمىز.

— راستىما؟ — ئۇنىڭ يىغىدىن قىزارغان كۆزلىرى ئۈمىد بىلەن ماڭا تىكىلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن مەن ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان ياكى كۆرسەممۇ دىققەت قىلمىغان بىر نۇر چاقنىدى.

ئېھ سەھرا قىزلىرى، ئۇلار ئۆزىنىڭ بارلىقىنى ئەرلىرىگە بېغىشلايدۇ. ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدە نە مۇھەببەتنىڭ داغدۇغىلىق قەسەملىرى، نە كىشى قەلبىنى ھاياجانغا سېلىپ تىترىتىدىغان، كىشىنى مەستخۇش قىلىپ خيالىي جەننەتنىڭ مەئىشىتىنى ئەسلىتىدىغان شېرىن شېكەر سۆزلەر، جاننى ئېلىپ ياندا قويىدىغان ناز-كەرەشمىلەر يوق. ئۇلار ئۈن-تىنسىز ھالدا پۈتۈن ئارزۇ-ئارمان، ئىستەكلىرىنى ۋۇجۇدىغا يوشۇرغان. پاكلىق، كۆيۈمچانلىق، تۈگىمەس بەدەل ئۇلارنىڭ تۇرمۇش ئادىتىدىكى ئاددىي ئىشلار. ئۇلار بۇنى ئۆزىگە ئادەت قىلىپ سىڭدۈرگەن.

ئاكام مېنى ئىزلەپ كەلدى.

— ئۇكام، — دېدى ئۇ ماڭا، — زېمىن دېگەن ئۆلمەس بايلىق. شەھەردە

www.uyghurkitap.com

جېنى بارلىكى ئادەم ئۆي سېلىۋاتىدۇ. مېنىڭ قولۇم قىسقا، ھويلا ئىچى كەڭرى بولغاندىكىن ساڭا بەرگەن پۇللارغا ئۆي سالايلى، كېيىنچە ساتساق پۇل. باللىرىمىزغا قالسا مىراس.
— سەن شۇ ئىش ئۈچۈنلا مېنى ئىزدەپ كەلگەن بولساڭ كەلگەن قەدىمىڭگە رازى بولۇپ كەت ئاكا. مەن تېخى ئۆكسى بولغانلىقى ئۈچۈن مېنى يوقلاپ كەلدى دەپ ئويلاپ بەكمۇ خۇش بوپتىكەنمەن، — دېدىم ئۇنىڭ سۆزى تۈگىشىگە.
— بۇ نېمە دېگىنىڭ؟ — سورىدى ئاكام گېپىمنى چۈشەنمەي.
— گېپىمنى تېخىچە چۈشەنمەپسەن-دە، ئۇ پۇلغا مەن ئۆي سالالمايمەن؟
— نېمشقا؟ ئۇنچە جىق پۇلنى نېمە قىلسەن ئەمسە؟ بانكىغا قويساڭمۇ تۇردۇغۇ شۇ!
مەن ئاكامنىڭ كۆزىگە مىختەك قادىلىپ تۇرۇپ شۇنداق دېدىم.
— مەن ئۇ پۇلغا مەكتەپ سالىمەن. مۇشۇ يېزىغا. ئەمدى چۈشەندىڭمۇ؟ مەن ئۇ پۇلنى ئاللىبۇرۇن تېگىشلىك ئورنىغا يەتكۈزۈپ بولدۇم.
ئاكام ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى.
— ساراڭ بوپسەن! ساراڭ! شۇنچە جىق پۇلنى بىكارغىلا خەققە بېرىۋەتكەن بارمۇ؟ بۇ سەھرالىقلار ساڭا نېمە قىلىپ بەردى؟
— چېچىلما ئاكا، بۇ سەھرالىقلار ساڭا نېمە قىلىپ بەردى دېدىڭمۇ؟ بۇ سوئالنى سەن ماڭا ناھايىتى ياخشى قويدۇڭ. بۇ گەپنى يۈزۈڭگە سالماقچى ئەمەس ئىدىم. سەن مېنى مەجبۇر قىلدىڭ، سەن ماڭا نېمەقىلىپ بەردىڭ؟ مېنى بىرەر قېتىم يوقلاپ كەلدىڭمۇ؟ ھەتتا ئاپامنىڭ ئۆلۈمىگىمۇ چاقىرمىدىڭ، ئۆيۈڭگە بارغىنىمدا خوتۇنۇڭنىڭ دېگەن گەپلىرى ئېسىڭدىمۇ؟ ئاكا، مەن ئۇ چاغدا سەندىن مىراس تالىشىدىغان، پىت-بۈرگىلەرنى ئۆيۈڭگە تارقىتىپ ئۆيۈڭنى مەينەتلەشتۈرۈۋېتىدىغان دېۋانىگە ئايلىنىپ قالدىم. مەن شۇ كېچىنى نەدە ئۆتكۈزدۈم، بىلەمسەن؟ مەن قەبرىستانلىقتا ئۆلۈكلەر بىلەن تۈنىدىم. مەن سەن ئۈچۈن شۇ كۈنىلا ئۆلگەن بىر ئادەمگە ئايلاندىم. بۇ سەھرالىقلار ماڭا دوستلۇق مېھرى، ئۆي-ماكان، پەرىشتىدەك بىر ئايال، ھاياتقا مۇھەببەت سوۋغا قىلدى. سەن ماڭا كېرەك بولغاندا بىر يۇتۇم سۇمۇ بەرمىدىڭ. مېنى كەچۈرگىن ئاكا. مەن سېنىڭ دېگىنىڭنى قىلالمايمەن. توغراق يېزىسىدىكى بۇ ئادەملەر سەن ياشاۋاتقان مۇھىتتىكى ئادەملەرگە زادىلا ئوخشىمايدۇ. ئۇلار قوپال، كۆرۈمسىز، نامرات ئادەملەر. لېكىن، ئۇلاردا ھەقىقىي ئىنسانىنىڭ يۈرىكى بار. ئۇلار ئاق كۆڭۈل، ساددا، مېھرىبان، رەھىمدىل، جاپاكەش. ئۇلارنىڭ يۈرىكىمۇ سەن بىلەن بىزنىڭ يۈرىكىمىزگە ئوخشايدۇ. مەن ئۇلارنى سۆيىمەن. ئۇلارئۈچۈن خىزمەت قىلىشنى، ئۆلگەندىن كېيىن مۇشۇ تۇپراقتا ياشاپ مۇشۇ تۇپراقتا ئۆلگەن ئادەملەر بىلەن يانمۇ يان يېتىشنى بەكمۇ خالايمەن، — دېدىم ئۇنىڭغا.
گېپىمنىڭ ئاكامغا بەكمۇ ئېغىر كەتكىنىنى بىلەتتىم، لېكىن مېنى سۆزلەشكە ئۇ

ئۆزى مەجبۇر قىلغانىدى. ئاكام مېنى ھاماقەتلىكتە ئەيىبلىگىنىچە سەندەك ئىنىم يوق دەپ كېتىپ قالدى. ئۇنىڭ قارىسى يىتكۈچە قاراپ تۇرۇپ كۆزلىرىمگە ئىسسىق ياش ئالدىم...

ئادەمنىڭ ھېسسىياتى نېمىدېگەن چۈشىنىكسىز-ھە؟ تۇرۇپ بىرلىرىنى ياخشى كۆرۈۋاتقان، بىرلىرىنى يامان كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئۆچ بولۇپ قېلىۋاتقان، تۇرۇپ بىرلىرىدىن رەنجىۋاتقان، تۇرۇپ بىرلىرىدىن خۇش بولۇۋاتقان؟

شۇ ئىش بولۇپ بىر يىلدىن كېيىن مەن گۇڭشې ئوتتۇرا مەكتىپىگە يۆتكىلىپ كەلدىم. مەن گۇڭشېغا كېلىشتىن بۇرۇن ئۆزۈم بۇرۇن تۇرغان مەھەللىگە بەش ئېغىزلىق بىر مەكتەپ سالدۇق. بۇنىڭغا تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلاردىن ئوقۇتقۇچى تەيىنلەپ بەردى. ئۇلار ھازىرچە خەلق ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ. تالىپنىڭ ئوغلى شۇ مەكتەپكە مۇدىر بولدى. يىللار نېمىدېگەن تېز ئۆتكەن. ئادەمنىڭ ھېچ ئىشەنگۈسى كەلمەيدۇ. تېخى تۈنۈگۈنلا ئېغى ئوچۇق ئىشتان كىيىپ تال چىۋىقنى ئات ئېتىپ ئويناپ يۈرگەن باللار بۈگۈن چوپچوڭلا يىگىت بولۇپ قالغىنىنى.... ئۇلار مېنى پات-پات يوقلاپ تۇرىدۇ. ئۇلار مەندىن يەنىلا شۇ ۋاقىتتىكىگە ئوخشاش كۆپ سوئاللارنى سورايدۇ. لېكىن، ھازىر ئۇلارنىڭ قويغان سوئاللىرى ئۇ چاغدىكىدەك كۈلكىلىك سوئال ئەمەس، ئادەمنى ئويلىنىشقا سالىدىغان سوئاللار...

ماموت دۇيجاڭمۇ ئەمىلدىن چۈشتى. چۈنكى ھېلىقى سېرىق ئامبارچىنىڭ بىر قېتىملىق ئومۇمىيۈزلۈك تەكشۈرۈشتە يىگىرمە ئىككى مىڭ جىڭ ئاشلىق خىيانەت قىلغانلىقى پاش بولغانىكەن. ئۇ قانۇننىڭ جازاسىغا ئۇچراپ تېگىشلىك ئورنىنى تاپتى. ماموتاخۇنىڭمۇ بۇ ئىشقا چېتىشلىقى بولغاچقا كەشى توغرىلاندى. تالىپ ھازىر شۇ ئەترەتنىڭ باشلىقى.

بۇ قېتىمقى ۋەكىللەر يىغىنىغا ئوقتۇرۇش تاپشۇرۇۋالغاندا بەكمۇ ھاياجانلاندىم. ۋەكىللەر ئىچىدىن بىر كىشى سۆزلىشى كېرەككەن، مېنى چىقىرىپ قويۇشتى. ئۇنداق چوڭ كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا سۆزلەش ئوقۇغۇچىغا دەرس سۆزلىگەندەك ئوڭاي ئىش-ئەمەس ئىكەن... مەن ھاياجانلىنىۋاتىمەن. ئالدىمدا ئولتۇرغانلار — شەرەپ مېداللىرىنى تاقاشقان خەلق ۋەكىلى. ئۇلارنىڭ كۆڭلىدىمۇ تالاي ئارمانلار، يۈكسەك غايىلەر بار. ئۇ غايىلەر، ئارمانلار پەقەت مېھنەت بىلەن، ئىجتىھات بىلەن ئىشقا ئاشىدۇ. مەن شۇلارنىڭ بىرى. مەن ئاددىي بىر ئادەممەن. خۇددى ئاشۇ تەكلىماكان جاڭگىلىنىڭ بىر بۆرجىكىگە جايلاشقان قۇمساڭغۇ مەھەللىنىڭ ئادەملىرىگە ئوخشاشلا بىر ئادەممەن. پەقەت شۇلارنىڭمۇ بىزگە ئوخشاش ئادەم ئىكەنلىكىنى، ئاسماندا ئۇچۇۋاتقان ئايروپىلان، ئۆزلىرى مۆجىزە بىلىدىغان ماشىنا، تراكتورلارنى ياسىغۇچىلارنىڭمۇ ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈش ئۆزلىرىنىڭ بارلىق مەۋجۇداتلار ئىچىدىكى ئەڭ ئۇلۇغ بىر مەخلۇق ئىكەنلىكىنى تونۇتۇش ئۈچۈن ئاز، بەكمۇ ئاز بىر ئىشلارنى قىلىۋاتقان بىر ئىنسانمەن. مەن ھازىر شەرەپ مېدالىنى تاقاپ ھۆرمەت سەھنىسىدە تۇرۇپتىمەن. بۇنى ماڭا ئاشۇ خەلقىم

بەرگەن. مەن خەلقنىڭ پەرزەنتى، خەلقنىڭ چاكىرى.

مەن سۆزلىدىم. سۆزلىگۈدەك ھېچ نەرسىمۇ يوق ئىدى. لېكىن، سۆزلىدىم. سۆزلەش پۇرسىتى كەلگەنىكەن، نېمىشقا سۆزلىمەيدىكەنمەن؟

خىيالىم يىراق تەكلىماكان زېمىنلىرىغا ئۇچماقتا. لاي كېچىپ، كېسەك قۇيۇپ مەكتەپتە ئىشلەۋاتقان ئوقۇغۇچىلىرىم. تاياق-توقماق بىلەن مېنى ئۇرۇپ دۇمبالاۋاتقان دېھقان قېرىنداشلىرىم. ھاكىمنىڭ مەن بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈشى. غىچىرلاپ تۇرغان ئەسكى ۋېلىسىپىتىنىڭ پېدالىنى كۈچەپ تېپىۋاتقان خىزمەتدىشىم. مەن ئۈچۈن تاياق يېگەن دېھقان دوستۇم تالىپ، تۈگىمەس سوئاللار بىلەن مېنى كۆمۈۋېتىدىغان نامرات دېھقان باللىرى. بويىنىنى ئېگىپ كۆزلىرىدىن مۇنچاقتەك ياش تۆكۈپ تۇرغان زەينەپ. ماڭا ھاياتنىڭ ھەقىقىي شادلىقىنى تونۇتقان ئوماق باللىرىم... كۆز ئالدىمدىن بىر-بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى. مانا بۇلار ھاياتنىڭ مۇساپىسى. مېنىڭ ھاياتىمنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى. مېنىڭ ھاياتلىقىمنىڭ، مەۋجۇتلۇقۇمنىڭ سىماسى.

— يۇرتىمىز چەت، تۇرمۇشىمىز ناچار. ئوقۇغان، بىلىم سەۋىيىلىك، بولۇپمۇ ساڭا ئوخشاش شەھەردە چوڭ بولغان ئادەم بۇ يەردە ئەسلا تۇرمايدۇ. ئۇكا، ساڭا ئۇۋال بولدى. ساڭىلا ئەمەس، بىز ياخشى دەپ قارىغان نۇرغۇن كىشىلەرگە ئۇۋال بولدى. مانا سەنمۇ ئاقلىنىپسەن. ئەگەر زادىلا كېتىمەن دېسەڭ بىز سېنى تۇتۇپ قالالمايمىز. ئەگەر قېلىشنى خالىساڭ گۆشكىي ئوتتۇرا مەكتىپىگە يۆتكىلىپ كېلىپ مۇشۇ مەكتەپنىڭ مۇدىرلىق خىزمىتىنى ئىشلەپ بەرسەڭ... — دەپلا گەپنىڭ ئاخىرىنى ئىچىگە يۇتۇۋەتكەنىدى گۆڭشېنىڭ شۇجىسى ئاقلىنىش قەغىزىمنى كۆتۈرۈپ ئىشخانىسىغا كىرگىنىمدە.

بۇ ئۈمىد، بۇ مېنىڭ ئۈمىد گۈلخانلىرىمغا ئوت ياققۇچى چوغ. شۇجىنىڭ سۆزلىرى قۇلىقىم تۈۋىدە قايتا جاراڭلىدى.

ئايروپىلان كۆكتە پەرۋاز قىلماقتا. سەرەڭگە قېپىدەك كۆرۈنۈۋاتقان كۆپكۆك دالا نېمىدېگەن گۈزەل. گويا مەن بۇلۇتلارغا ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقاندەك. خۇشاللىق، ھاياجان، تەسىرلىگۈسىز ئىپتىخار ئىچىدە يىراق ئاسمان بوشلۇقىدا ئۇچۇۋاتىمەن. گۈزەل كېلىچەك، چەكسىز ئارمان، تۈگىمەس ئۈمىد مېنى كۈتمەكتە...

كامالنىڭ ھېكايىسى ئاخىرلاشتى. ھەممىمىز جىمجىت ئولتۇرۇشاتتۇق. ئۇ شۇنچە تۇتقىنىمىزغا ئۇنىماي كېتىشكە تەرەددۇتلەندى.

— ئاپامنىڭ تۇپراق بېشىغا بارىمەن، يېزىدىن كەلگەن تراكتور مېنى ساقلاپ تۇرماقچى ئىدى. ئەمەتكە سالام دېگىن، ئۇ يىغىنغا كېتىپ قاپتۇ، كۆرۈشەلمىدىم.

كامال كەتتى. ئۇنىڭ يادەك ئېگىلگەن ئورۇق گەۋدىسى كۆزىمىزدىن يىراقلاشقانسېرى ئوبرازى كۆز ئالدىمىزدا شۇنچە يوغىناشقا باشلىدى. بىز ئۈن-تىنسىز ھالدا ئۇنى ئۇزىتىپ قالدۇق.

مەسئۇل مۇھەررىر ئالىمجان ئىسمائىل

تۇرسۇنئاي ھۈسەيىن

يۇلتۇزلىرى ئويغاق ئالەمنىڭ

تەكلىماكان

ھاياتلىقتا بولدۇڭ بىر ئۆتەڭ،
توختاپ سەندە نوھنىڭ كېمىسى؛
قۇچىقىڭغا ئادەم ۋە ھاۋا
ئېلىپ كەلدى جەننەت مېۋىسى.

كۆرمىڭ ئەسىر ئۇيقۇدا ياتقان
بارخانلىرىڭ دولقۇنمۇ قاتقان.
شېھىتلارنىڭ يۈرەك قېنىمۇ
يۇلغۇنلاردىن تەپچىرەپ ئاققان.

توغراقلىقتا قىران بۈركۈتلەر
سالدى قىقاس، ياڭراتتى ناۋا.
قانىتىدا ئازايدى دەرمان
ئۆتۈپ يىللار، ئۆزگىرىپ ھاۋا.

چۈك-چۈك قىلىپ سېلىشار سۈرەن
ئۇۋىسىدا بىر توپ بالاپان.
ئۇ ئىستەيدۇ ئۇچۇرما بولۇپ
قانىتىدا توسماقنى ئاسمان.

دېڭىزمىدى قۇملۇقلار ئاۋۋال،
ئالەم شۇندىن بولغانمۇ بىنا.
قۇياشنى ئۈزىتىپ قۇملۇق،
تارقاتقانمۇ سۇبھىدىن زىيا.

مۇشۇ يەردە ياشىدى ئادەم،
ياڭراپ كەلدى ئۈزۈلمەي ناۋا.
مۇشۇ يەردىن باشلىنار ئەمدى
يېڭى، گۈزەل بىر ئالتۇن ئىرا.

1996-يىل

تۈن لىرىكىسى

تۈن كۆيلىرى تەۋرەتتى بۆشۈك،
ئۈگدىگەي دەپ جاھاندا بارلىق.
بار مەۋجۇدات بولسا گەر بىدار،
زېمىن قوينى قىلمامدۇ تارلىق.

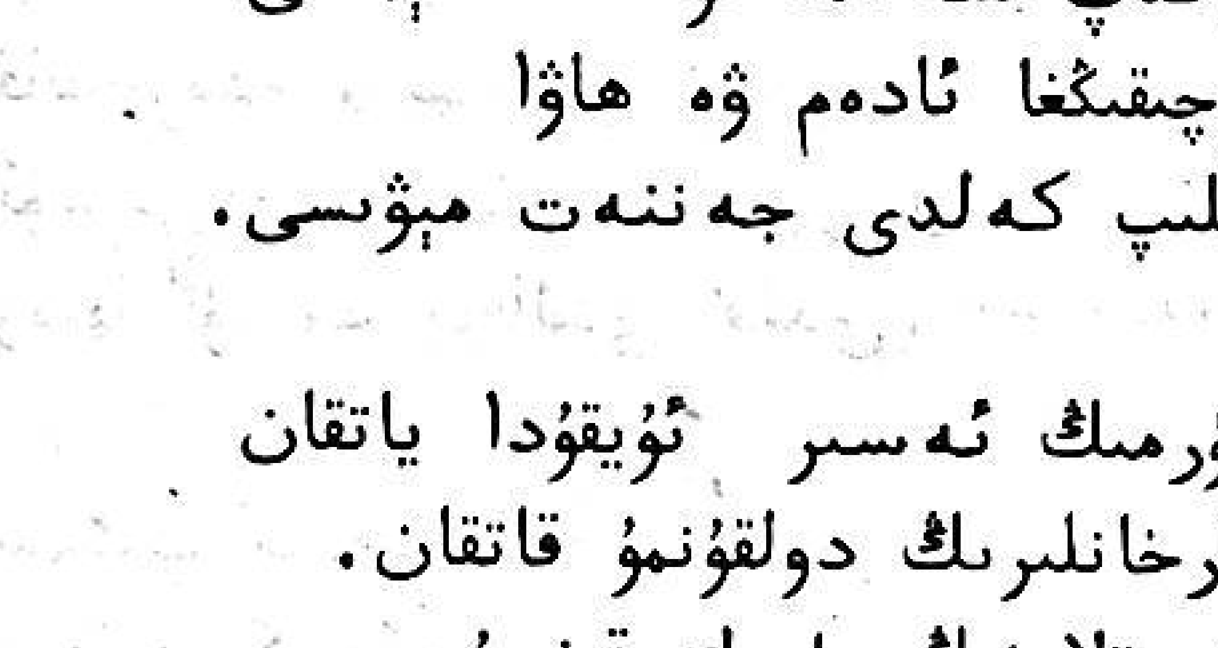

www.uyghurkitap.com

يۇلتۇزلىرى ئويغاق ئالەمنىڭ،
كۆزلىرىدىن تۆكۈلەر زىيا.
ئىشەنچ نۇرى پارلار قەلبىدە،
كۆزەتچى ئۇ زېمىنغا گويا.

زېمىن لېۋى، ئاسمان جىيىكى
قۇش كۈيىنى ئاڭلايدۇ ھامان.
ئىزگۇ كۈيلەر ئەيلەيدۇ مەپتۇن
يۈرەكلەردە قوزغىتىپ ئارمان.

زېمىن لېۋى، ئاسمان جىيىكى،
يۇلتۇز تۆكەر ئالتۇن رەڭ زىيا.
مۇرلۇك قۇشى سىلكىگەندە پەر،
ئۇيقۇسىدىن ئويغىنار دۇنيا.

1996 - يىل

بىر ئىشىك بار ئالەمدە

بىر ئىشىك بار ئالەمدە ھامان،
گۈلدەستىگە پۈركىنەر گاھى.
كۆزلىرىدىن ياش تۆكسە نەرگىس،
ئەتىرگۈلنىڭ ئاڭلىنار ئاھى.

قېرى ئالەم پاتسا سۈكۈتكە،
جۇپ كۆزلەردىن ئېقىپ كېتەر ياش.
گاھ بىمەھەل ساقىغان يۇلتۇز
بوسۇغىغا ياتار قويۇپ باش.

شۇ ئىشىكتىن كىرىدۇ ھامان
ئاددىي نۆكەر ۋە ياكى سەردار.
دىلرەبا يا قامەتلىرى نار،
ھاتەم ياكى بېخىل، ستەمكار.

شۇ ئىشىكتىن كىرىدۇ بىر كۈن
خان، پەيغەمبەر ۋە ئاددىي بەندە.
ئاشۇ ئىشىك بوسۇغىسىدا
بولىدۇ تەڭ تاج بىلەن جەندە.

1996 - يىل، فېۋرال

بىر دەريا

جىم ياشىدى، جىمجىت ئاقتى ئۇ،
بۇ زېمىندا ئاجايىپ تىمتاس.
قۇملۇقلارغا سىڭىپ كەتتى بۇ،
كۈۋەجەمەي، سالالماي قىقاس.

چاك - چاك بولۇپ تەسكەي ئېتىزنىڭ
قاغجىرىدى، يېرىلدى لېۋى.
ئۇسسۇزلۇقتىن تۆكۈپ يوپۇرماق،
رەيھانگۈلنىڭ يوقالدى ھىدى.

سىڭىپ كەتتى قۇملۇققا دەريا
سىڭىپ كەتكەن كەبى كۆز يېشى.
يەر تېگىدە دولقۇنغا ئوخشاپ
ئاڭلىنىدۇ ئۇنىڭ تىنىشى.

1996 - يىل فېۋرال

تۈندىكى خىياللار

— ساۋاقداشلارغا بېغىشلاپ —

تۈن كېچىدە ئاسمان بېتىدە
چاراقلايدۇ تۈمەن يۇلتۇزلار.
ۋە بەزىدە ساقىپ قالىدۇ
قالدۇرۇپ ئۇ ئالتۇن رەڭ ئىزلار.

ئەمەسمىدۇق بىزمۇ بىر چاغلار
ئۇتتۇز ئىككى دوست ۋە قەدىردان.
ئۇتتۇز ئىككى يۇلتۇزى كۆكنىڭ،
يىگىت ۋە قىز ئىدۇق نەۋقىران.

ھۆسن تۈزگەن ئىدۇق قىزچاقلار
بويغا يېتىپ گۈزەل، دىلرەبا.
بالاغەتكە يەتكەن يىگىتلەر
ئالتۇن بويلۇق قامەتلىك بەرنا.

پۈتتى ئوقۇش كەتكەندەك تېزىپ،
بالاپانلار ئۇچۇرما بولۇپ.
كەتتۇق ھەريان — يېزا-قىشلاققا،
ئاچتۇق قۇچاق ئارمانغا تولۇپ.

ئارزۇ، ھايات تەتۈر تاناسىپ،
كۆپ ئىشلارنى كەچۈردۇق باشتىن.
ئەسلىگەندە سانسىز كۆڭلەرنى
تۇمانلىشار كۆزلەرمۇ ياشتىن.

كۆچتى كۆكتىن قانچە يۇلتۇزلار،
ئىز قالدۇرۇپ نۇرانە، يارقىن.
بولدى يۈرەك-پارە ۋە پارە،
كۆز ياشلىرىم ياسىدى ئېقىن.

ھاياتنى ئۆتەڭ، يولۇچى ئىنسان،
ھەممىمىزنى چاقىرار زېمىن.
تېگىدىكەن ئەجەل يېمىشى
ھەممىمىزگە بالدۇر ۋە كېيىن.

ئاھ، رەھىمسىز يىللار ۋارقى
ئۇتتۇز تۆتنى ئالغاندا يىرتىپ.
ئۇتتۇز ئىككى ساۋاقداش دوستقا
دىدارلاشماق بولماپتۇ نېسىپ.

«دەم غەنىمەت، دىدار غەنىمەت»
ئىزدىشەيلى دوستلار يارانلار.
ئۆتۈپ يىللار داۋانلىرىدىن
بۇ ئالەمدە ھايات قالغانلار.

1996-يىل، مارت

مۇساجان يۇنۇس

غەزەللەر

1

تاماشا ئەھلى زورلاپ كۈل، مېنىڭ سەۋدالىقىمدىن كۈل،
كۆزۈڭنىڭ ئالدىدا قىلغان دېۋەڭ تەرسالىقىمدىن كۈل.
جۇنۇن، ئاشىق ئۇچۇن لەززەت لاۋا-گۈلخاندا ئۆرتەنمەك،
ئەقىدەمگە سەبىلەرچە ئىجىل-ئاشنالىقىمدىن كۈل.
لېۋىمدە گەز، كۆزۈمدە نۇر، دىلىمدا كۈي، قېنىمدا ئوت،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

گويا قۇملۇقسمان دەھشەت، يامان تەشنالىقمىدىن كۆل.
يولۇمدا كۆپ تىكەن - توزاق، سېھىل - خەندەك، سېھىر - تىلسىم،
داۋانلاردا يىگانە - تاق، جەسۇر تەنھالىقمىدىن كۆل.
مېنى يەپ بولدى سانسىز كۆز، ئىزىمدىن ئۈندى كۆرمىك سۆز،
تۈمەن پىتنە، ئۆسە كلەردە ھامان پەيدالىقمىدىن كۆل.
ماڭا كەلمەيدۇ غايىبتىن ساماۋى قۇت، توكۇر ئامەت،
ھالاللىقتا، مالامەتكە يېقىن ھەمراھلىقمىدىن كۆل.
يورۇق بولغاي بەخت تېگى تۇغۇلغان بولسا زۇلمەتتىن،
بورانلارغا، جۇدۇنلارغا تولۇق شەيدالىقمىدىن كۆل.
كۆرەي مەيلى لەھەت، دوزاخ ئازابىنى تىرىكلىكتە،
غۇرۇر، ۋىجدانغا بەخشەندە چاكار، ھەمدالىقمىدىن كۆل.
ئىمانىم - ئېتىقادىمغا جېنىم تۇرماق كۆلۈمۇ كۆل،
ئۈمىد - ئىستەك ۋىسالىغا دېڭىز - دەريالىقمىدىن كۆل.

2

ساڭا ئاشىقلىقىمغا يار ۋۇجۇد - جىسمىم، قېنىم شاھىد،
پىراق - ئىشقىدا ئۆرتەنگەن غۇبارسىز دىل، ئىچىم شاھىد.
قارا تۈنلەردە ئاھ ئۇردۇم، سېنى باشلاش ئۈچۈن چۈشكە،
چۈشۈمگە قىلمىدىڭ پەرۋا، بىدارلىقتا تېنىم شاھىد.
بىغەم قۇشلار بىلەن سىرداش بولۇپ چىقتىم چىمەنلەردە،
يۈرەكتىن چاچرىدى ئاتەش، پىغانىمغا بېغىم شاھىد.
كېلەرمۇ دەپ سېنى بىردىن يولۇڭغا بەكمۇ تەلمۈردۈم،
تائام بولدى تەقەززالىق ئاڭا قاتقان نېنىم شاھىد.
جەزىرە، دەشت - باياۋاننى سەيىر ئەتتىم جۇنۇنلاردەك،
ۋىسال دەپ قۇترىدىم تۇرگۈن، چۇقانىمغا تېنىم شاھىد.
مۇساغا سەن ئۈچۈن چەككەن رىيازەتمۇ قەدىرلىكتۇر،
ھامان بىزنى تاپار نۇسرەت، ئەقىدەمگە قېنىم شاھىد.

3

ئەي نىگار باغرىمنى خۇن، ئىشقىمنى گۇمران ئەيلىدىڭ،
تاش بولۇپ يانچىپ مېنى، بىچارە - يۇمران ئەيلىدىڭ.

بىلمىدىم قانداقسىگە ئالدىڭ مېنى ئۈسكە نجىگە ،
ھەممە ئەتراپىمغا خەندەك، تاغۇ قورغان ئەيلىدىڭ.
ھىيلە-نەيرەڭ زەنجىرىگدە باغلىدىڭ مەھكەم مېنى،
قاپقىنىڭدا ئىگرىسام، كۆلكەڭنى فونتان ئەيلىدىڭ.
ناتىۋان ساھىل كەبى چىقتىم باياۋانلار كېزىپ،
يوللىرىمدا مەن ئۈچۈن كۆلپەتنى سۇلتان ئەيلىدىڭ،
يايرىدىڭ جەننەتسىمان باغلاردا زەپ لەززەتلىنىپ،
بۇ جاھاننى .شورلۇقۇڭغا خۇددى خۇمدان ئەيلىدىڭ.
چىن چىراغدەك غېرىبانە مەن ئاران پىلدىرلىدىم،
سەن ئۆزۈڭنى كۆكتە تۇرغان ماھى-چولپان ئەيلىدىڭ.

4

سەن غەنى چاغدا سېنى ئەسلەيدىغانلار بار ئاداش،
ھەر يېنىڭدا ئەركىلەپ پەسلەيدىغانلار بار ئاداش.
ئاقچا-تىللا، ئىمتىيازدىن ئايرىلىپ قالساڭ ئەگەر،
قىلچە ئەيمەنمەي سېنى دەسسەيدىغانلار بار ئاداش.
سەن رىيازەت دەشتىدە باقتىم پادا دەمسەن تېخى،
پاقلىنىڭنى بىئەجىر پەشلەيدىغانلار بار ئاداش.
كۆككە ئۇچساڭ زەر قاناتتا پاك ئەجىر-مېھنەت بىلەن،
پەيلىرىڭنى ھەرىدە كەسلەيدىغانلار بار ئاداش.
چىن ساداقەت سازلىقىدا تاش يۇدۇپ يۈرسەڭمۇ سەن،
قىممىتىڭنى پۇل قىلىپ خەجلەيدىغانلار بار ئاداش.
ھاجىتى چۈشكەندە مۇخلىس بوپ سېنى تەڭرى بىلىپ،
سەنمۇ چەككەندە ئەلەم ئەسنەيدىغانلار بار ئاداش.
ياخشىلارنىڭ بارلىقىدىن بار قۇياش كۆكتە ھامان،
رەزگىلەردىن ھەرقاچان چەتنەيدىغانلار بار ئاداش.

5

پىراق-ئىشقىڭدا، ئەي دىلدار، چېچەن ئەقلىم قاشاڭ بولدى،
جىمى شادلىقلىرىم بىردىن ۋاقىتسىزلا پاساڭ بولدى.
قىلاي قانداق، ئىكەن مۇشكۇل جانانىنىڭ ۋەسلىگە يەتمەك،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تاپالماي ھېچ ئامال-چارە قېتىپ بۇ باش گاراڭ بولدى.
تۇمان باستى كائىناتنى، جۇدا بولدۇم يورۇقلۇقتىن،
قارارگاھىمغا يەتمەستىن يولۇم ئازگال-كاتاڭ بولدى.
پەلەك تارتماي گۈزەل ئىستەك يولۇقتى جۇتقا-ئۇششۇككە،
ماڭا جىلمايغىنى مەغرۇر قاپاقسىز شاخ-باراڭ بولدى.
ئۇسال ھالىمنى كۆرگەنلەر ياقا چىشلەپ دېدى توۋا،
پېقىر ھەققىدە ھەريەردە تۈمەن خىل گەپ-پاراڭ بولدى.
يۈرەككە ئىشق ئوقى تەگكەچ ۋۇجۇد گۈلخانغا ئايلاندى،
چۆلدە ئوت بالاسىنىڭ مۇسا مەجنۇن-ساراڭ بولدى.

6

پاھ، گۈزەل گۈلزاردا بىر گۈل ئۈز ئېچىلغاندەك قىلۇر،
بىر كۆرۈپ شۇ گۈلنى دىلغا ئوت يېقىلغاندەك قىلۇر.
شۇررىدە قىپ ئېرىدى جان، قىزىدى تومۇردا قان،
ئەمدى تارتىشقا پېقىرغا دەرد تېپىلغاندەك قىلۇر.
گۈلگە تەلمۈردۈم ھەۋەستە، گۈلگە باقتىم ئاھ ئۇرۇپ،
ھەر بېقىشتىن يۈرىكىمگە مىخ قېقىلغاندەك قىلۇر.
گۈلنى ئۈزمەكنى ئىرادە ئەيلىدىم مەجنۇنسىمان،
بۇ ئىرادە پۈرسىتى گۆرگە سىپىلغاندەك قىلۇر.
گۈلنى دەپ كۆلپەت، رىيازەت دەشتىگە قىلدىم سەپەر،
(مەن ئۇچۇن ئىزگۈ ۋىسال چۆلگە چېچىلغاندەك قىلۇر.)
نەچچە ئۆلدۈم ھەم تىرىلدىم بۇ ئىشق كوچاسىدا،
ئەمدى زۇلمەت باغرىدا چاقماق چېقىلغاندەك قىلۇر.
پاك نىيەتتىن، ئېتىقادتىن ئېرىدى گۈلنىڭ دىلى،
ئاھ، مانا باغرىمغا گۈل ئوقتەك ئېتىلغاندەك قىلۇر.

7

ئالدىراپ كەتمەڭ ئاداش، دائىمۇ ساماندىن ئايرىلار،
ئۆلمىسە نۇرلۇق قۇياش چېھرى تۇماندىن ئايرىلار.
گاھىدا ھەسرەت تىغى كىرگەي يۈرەككە بەك تىرەن،
بولسىلا ئادەم تىمەن كۆزمۇ توپاندىن ئايرىلار.

نە كىرەك زارلاش، ئىسەدەش باشقا كەلگەندە ئازاب،
قەد كىرىپ تۇرسا كىشى دىلمۇ پىغاندىن ئايرىلار.
كىم ئۆتۈپتۇ بۇ جاھاندىن يىغلىماي دائىم كۈلۈپ،
ئاقچا-ئالتۇندىن بېخىل، ئاشىق جاناندىن ئايرىلار.
ساقلىيالمايدۇ ئەبەدكە نەۋقىرانلىقنى كىشى،
نى غەنىلەرمۇ ھامان زەرلىك چاپاندىن ئايرىلار.
شاھ، گاداي ھەم باي، مالايغا ئاخىرى كەلگەي قازا،
ياخشى ئىزدىن ئۆزگىسى پانىي جاھاندىن ئايرىلار.

8

جانان سېنىڭ مېھرىڭگە قانمايدىغان ئوخشايمەن،
ئوتۇڭدا كۆل بولۇشتىن يانمايدىغان ئوخشايمەن.
لەيلى ئىكەن موماموۇ، مەجنۇن ئىكەن بوۋاموۇ،
شۇ مۇقەددەس ئۇدۇمدىن تانمايدىغان ئوخشايمەن.
سىڭىپ كەتتىڭ قېنىمغا، ئۇيۇپ كەتتىڭ جېنىمغا،
قارىچۇقۇڭدا قۇياش بوپ پارلايدىغان ئوخشايمەن.
تىڭشاپ كۆردۈم يۈرەكنى، دىلغا ئاڭدىم تىلەكنى،
خامىنىدا ئۈستەكنىڭ دانلايدىغان ئوخشايمەن.
ئىزدەپ ۋىسال ساداقەت، مەيلى چەكسەم رىيازەت،
قازىنىدا ۋاپانىڭ قاينايدىغان ئوخشايمەن.
سەن بۇلاقسەن، مەن بىر چۆل، سەن بېلىقسەن، مەن بىر كۆل،
كوچىسىدا ھاياتنىڭ چانمايدىغان ئوخشايمەن.
بەختىم ساڭا كۆيگىنىم، ئېتىقاد قىپ سۆيگىنىم،
شارابىدا سۆيگۈنىڭ يايرايدىغان ئوخشايمەن.

9

بوۋىلاردىن، مومىلاردىن قالغان جاھان بۇ،
ھەر بىر دىلغا بىر سەۋدالىق سالغان جاھان بۇ.
گاھى ئىللىق، گاھى مۇزلۇق، گاھىدا جۇتلۇق،
جۇپ قولىغا ئوت بىلەن سۇ ئالغان جاھان بۇ.
يۈرەك لەختە، يۈرەك يالقۇن، يۈرەكلەر ئاتەش،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يۈرەكلەرنى چالغۇ قىلىپ چالغان جاھان بۇ.
بىر كىملەر گۈل، بىر كىملەر خەس، قىسمىتى ھەر خىل،
بىر كىمگە راست، بىر كىملەرگە يالغان جاھان بۇ.
كۆيگەنلەرگە ئىجىل ئامراق، كۆيمىگەنگە ئۆچ،
ئۆزى ئۈچۈن ئاشىقلارغا داستان جاھان بۇ.

ئابدۇرېھىم زۇنۇن

سۆيگۈ يۈتەس، ئالەم قېرىماس

بىر سەبىينىڭ نالىسى

جان ئانا، كەتمىگىن خۇش بولاي،
سامادا كۆكلىگەن قۇش بولاي.
تىۋىنىپ باش قويدۇم پۇتۇڭغا،
ئايرىما دادامدىن خۇش بولاي!
تاشلىما مەن جىگەر پارەڭنى،
ئاتامدىن ئۈزمە قەلب تارىڭنى!

ئۆتۈنەي مىڭ مەرتە، كەتمىگىن،
موماملار ئۆيىگە يەتمىگىن.
ئىرغىتىپ يېتىملىك چۆلىگە،
ئۆزگىگە مېنى قول ئەتمىگىن.
كىرپىكىم مارجانلار تۆكمىسۇن،
جان قوزاڭ دەردلەرگە چۆكمىسۇن.

بالىغا ئانا بىر گۆھەر ئۇ،
سېنىڭسىز بال يېسەم، زەھەر ئۇ،
بىگۇناھ مەسۇمەن، قىل رەھىم،
قۇلاق سال نالەمگە، كۆڭلۈم سۇ،
بول ماڭا بىر ئۆمۈر باشپاناھ،
تۇتمىسۇن ئۇۋالىم، ئەي ئانا.

يۈت ئاچچىق ئەلەمنى، ئەي ئانا،
بول ماڭا مەڭگۈگە رەھناما،
ئۆتكەندۇر دادامدىن سەھۋەنلەر،
بىراق، مەن بىچارەڭ بىگۇناھ.
قاراپ قوي، ماڭا بىر قاراپ قوي،
خىسلەتتە ھەممىگە ياراپ قوي!

قۇسۇر ۋە ئۇچۇر

ئۇ بۇنداقكەن، بۇ ئۇنداقكەن دەپ،
قۇياشتىنمۇ ئىزدەيمىز قۇسۇر.
قۇسۇر ئىزدەش بىلەن ھەلەك بىز،
ئۆتۈپ كېتەر پۇرسەت ۋە ئۇچۇر.

ماڭا

سۆيگۈ دەپ چەكتۈرگىنىڭ ھىجران ماڭا،
يوق ۋىسال قۇچماقتا ھېچ ماكان ماڭا.
بىر گۈزەل ھۆسنىنى سەير ئەتتىم قاچان،
دەرد تىغى چۈشتى غۇلاپ شۇئان ماڭا.
قالدى قاقشال تەن، كېتىپ پەيكانىغا جان.
بولدى ئەملەشكە كېرەك لوقمان ماڭا.
نە گۇناھ قىلدىم مۇھەببەت تەڭرىسى؟

كۆندۈزلۈك تۈن رەڭگىدە زىندان ماڭا.
يا ياراتمايسەن مېنى ئىشقسىز نادان،
يا بېرىپ قىلدىڭ خاتا ۋىجدان ماڭا.
قالمىدى مەن چۈشمىگەن دوزاخلىرىڭ،
بى نېسىپ بولدى ئەجەب غىلمان ماڭا.
رەھىم قىل بەندەڭگە، ئۈنچە قىينىما،
بەر دېدى، ئابدۇرېھىم جانان ماڭا!

جانان

يۈرىكىمنى رام قىلدىڭ قاچان،
گۈلخان بولدى ئارمىنىم شۇئان.
ئىشتىياقنى يار قىلدىڭ ماڭا،
كۆۋەجىدى تومۇردىكى قان.
ۋەسلىڭ مەيسىز مەست قىلدى مېنى،
ئىككىلەندى، چېچەك ئاتتى جان.
يۈرىكىمدە ئويغاندى ھەۋەس،
تەرك ئەتتىم ئۇيقۇنى ھامان.
ۋۇجۇدۇمنى لەۋ قىلىپ سۆيدۈم،
ئىشقىم ئۇرۇق بولۇپ بەردى دان.
جاپايىڭ چىن راھەت سېزىلدى،
ۋىسالىڭدىن تاپقاندا دەرمان.
ساڭا تارتۇق جېنىم، ھەر دېمىم
ئىجاد ئاتلىق سۆيۈملۈك جانان!

قىلدىڭ

بېرىپ غەيرەت-شىجائەتنى ئۇلۇغ ئارماننى يار قىلدىڭ،
ۋۇجۇدۇمنى ئاشۇ ئارمان ئۈچۈن كۆيگەن چاۋار قىلدىڭ.
ئەقىدەمنى قېتىپ ئىدراك-ئەقىلنىڭ مەيسى ئۆزرە،
ھاياتلىق ھۆكمى تەر-مېھنەت ئوچاقىدا يانار قىلدىڭ.
سەپەردە ھارمىدىم ئەسلا، چېكىپ كەلدىم ئىزىمغا گۈل،
قۇچۇپ نۇسرەت ھاياتىمدىن يېڭى بىر بەت ئاچار قىلدىڭ.
پۈتۈپ ئارمانغا تەڭ دەرمان مىسالى ئەيلىدىڭ سۇمۇرغ،
ئېگىز كۆكلەردە پەر قاقتىم قاناتنى مەندە بار قىلدىڭ.
بېشىغا قوندۇرۇپ ھۇما قۇشنى ئەي گۈزەل ياشلىق،
بۇ ئابدۇرېھىم غۇرۇرىنى ھايات رىشتىگە تار قىلدىڭ.

مۇپتىلا بولدۇم

يۈرەك بىتاپ، پەرى رۇخسار سەنەمگە مۇپتىلا بولدۇم،
كېچە-كۈندۈز پىراقىدا ئەلەمگە مۇپتىلا بولدۇم.
جۇنۇن سەھراسىدا قاقتەك قۇرۇپ، جىسمىمدا نەم پۈتتى،
ئىككىلەپ جاننى، ئوت-ئىشقى ھەشەمگە مۇپتىلا بولدۇم.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇرۇپ قەھ-قەھ كۈلەلمەيمەن، يوقاتتىم كۈلكە-شادلىقنى،
يىراق ھۆكمىدە بىھەد دەرد ۋە غەمگە مۇپتىلا بولدۇم.
ۋىسال جامىدا مەي ئۇتلاش تەقەززاسى، تەمەسىدە
يۇتۇپ مەكتۇپ ئاگا ھەردەم قەلەمگە مۇپتىلا بولدۇم.
جاھاندا كۆپ گۈزەل جانان، لېكىن كۆڭلۈمدە شۇ بىرى،
ئېتەي دەپ مېھرىنى مەلھەم قەسەمگە مۇپتىلا بولدۇم.
يېتەلمەي قۇت ۋىسالغا ئاتالدىم سۆيگۈ سەۋداسى،
كۆيۈك ھىجران تۇپەيلىدىن لەقەمگە مۇپتىلا بولدۇم.
چېكىندى روھ، سۇغۇلدى جان، كۆيۈپ دوزاختا تىنماستىن،
لېكىن يالتايمىدىم قىلچە، دەرەمگە مۇپتىلا بولدۇم.
ۋىسال گۈلشەنى بۇ ئابدۇرېھىمغا بەك يىراق، ئەمما
ئۈمىدتىن كۆكلىگەن باغۇ ئىرەمگە مۇپتىلا بولدۇم.

ئۆمەرجان سىدىق (مىسكىن)

قۇچىقىڭ مۇھەببەت ئۇچىقى گويا

مۇھەررىر

قەغەزلەر شاھ بۇندا، قىسلىغان شىرە،
ۋاقىتلار تەمتىرەپ ئۆتمەكتە تېز-تېز.
مۇھەررىر ئەجرىگە سالغانچە گىرە
ئەسەرلەر چېچىلىپ ياتىدۇ رەتسىز.

ۋە لېكىن شۇ قىسقا تاۋۇش يىراقلاپ،
تىنىقلار سۈكۈتكە بولىدۇ مەھكۇم.
موخۇركا تۈتۈنى يۈزلەرنى ئوراپ،
كۈلداننىڭ بويىنى قاپلايدۇ گۇگۇم.

قەلەملەر يورغىلاپ ئاشالماس قىردىن،
ۋاراقلار تاشلىنىپ بارار تىنىمسىز.
كىمنىڭدۇر يۈتىلى ئاڭلىنىپ بىردىن،
رۇجەكتە لىپپىدە كۆرۈنەر بىر قىز.

تۈيۈقسىز ئاستىلا ئىشىك چېكىلىپ،
بىر دەستە شېئىر ئېلىپ كىرەر ھەۋەسكار.
قارالماس تەھرىرگە بىر رەت تىك بېقىپ،
(كىرگەن ئۇ ئۆيىدا بولساق دەپ ئەسرار...)

توپلە يىنىڭ ئۈنىدىن تىترەيدۇ بۆلۈم،
لىرىكا قونىدۇ تەھرىر ئالدىغا.
بەتلەردە سۆيگۈگە يول بېرەر ئۆلۈم،
چاڭقاق يول ئالمىشار گۈلشەن ۋادىغا.

يېڭى سان كېلىدۇ شادلىقنى يۈدۈپ،
شۇ ھامان جانلىنار بۇ تىمتاس ماكان.
تېزلىكتە ۋاراقلار توگەر ئۆرۈلۈپ،
ئەجرىنىڭ مېۋىسى قوزغاپ ھاياجان.

شۇنچە تېز ئۆتىدۇ كۈنلەر ئۇلىنىپ،
مېھنەتتە بۇ ئۆمۈر ئۆتەر تامچىلاپ.
تەھرىرىنىڭ قۇۋۋىتى خوراپ-بۆلىنىپ،
چىن ئەسەر ۋۇجۇدقا چىقار قانچىلاپ...

پەقەت شۇ خوشلۇقى ماختىسا قۇرداش،
سۆيەتلىك بوپتۇ دەپ قىلغان مېھنەتنى،
بەك ئېغىر يۈكنى ئۇ قىلغانچە ھاپاش،
يارىتىپ كېلىدۇ چەكسىز قىممەتنى.

ئۇ نامسىز، ئاتاقسىز تەر تۆكەر ھامان،
تەكىتلەپ يۈرمەيدۇ لېكىن مىننەتنى.
ئۇ يۈرەك بەرگەندىن تامچىلىتىپ قان،
يېتەكلەپ ماڭىدۇ نۇرغا مىللەتنى...

ئانامغا

باغرىڭدا يېتىلدىم ئەزىزىم ئانا،
قۇياشتەك مېھرىڭدە بولدۇم چىن ئىنسان.
قۇچىقىڭ مۇھەببەت ئۇچقى گويا،
تاۋلاندى ئەقىدەم سېھرىڭدە ھامان.

جاپالار دەستىدە يىقىلدىم كۆپ رەت،
تۇرمۇشنىڭ تەشۋىشى ئاققۇزدى جىق ياش.
ۋە لېكىن رىغبىتىڭ بېرىپ كۈچ-قۇدرەت،
ئالدىمدا ئۇفۇقلاردىن پارلىدى قۇياش.

ئۆگەتتىڭ سۆيۈشنى، گۈللەشنى يەرنى،
ئەجرىمدە دەۋرىمدە ئەزىزمەن بۈگۈن.
ئانىنىڭ مېھنىتى تاۋلاركەن ئەرنى،
ھاياتتىن ھەم شۇندىن چىقاردىم يەكۈن:

تەقدىرىنىڭ رەھىمسىز تىغى دەستىدە،
بەردەملىك نۇرىدا ياشىدىم ھامان.
ھەممىسى ئۆزگەردى ۋاقىت قەستىدە،
پەقەتلا ئۆزگەرمەي كەلدىڭ ئانىجان!

ئابدۇرېھىم مۇھەممەت

سەھەردىكى سەھرا

ئانامغا...

بوۋام يۈدكەن قىزىل قوناقتەك؛
ئېپ كەلگەندەك ساڭا كېلىنچەك؛
باھاردىكى قۇياشنى باشلاپ
مەن بارىمەن قېشىڭغا ئانا
ئارىمىزغا تاشلاپ كۈلۈشمەك.

تۇخۇم چىكىپ قويغان ياغلىقىڭ
كات ئۈچىدە قالدى كونىراپ.
شەھەردىكى تونۇش قىزلارغا
گۈل تىككىلگەن رومال بۇيرۇتۇپ،
قويدۇم ساڭا-ساڭىلا ئاتاپ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يۇلتۇز گۈللۈك چىت كۆڭلىكىڭنى
كىيىپ چىققىن ئالدىمغا ئانا.
بولغۇم كېلەر تەنتەك ئومىقىڭ،
قانغۇم كېلەر مېھرىڭگە پۈتۈن،
بىرقەدەمدە مىڭ قاراپ ساڭا.

قوي، ئۇ لەگمەن، پولۇ دېگەننى،
چوغ تارتىلغان قىزىق ئوچاقتا
قوناق چېچىپ قىزارغان قوماچ
چىشلىرىمغا يوللار سېغىنىش
قار چۆمكىگەن زومچەك قىشلاقتا.

باقالمايمەن بۇ يەردە كەپتەر،
ئېغىللىرىم قالغان يىراقتا.
تۆگىلۈكمۇ يوق تورغاي كۆرۈنگەن،
شەھەردىكى گىچماچ شاۋقۇندىن
ئاغرىق كىرەر ھەردەم قۇلاقتا.

ئۆزۈك تىككەن قۇراق شىرداقتەك،
ھويلاڭدىكى ئۈزۈم سايىسى.
ياغاچ چۆمۈچ، كۆيۈك تۇۋاقلار،
پىننە لەيلەپ تۇرغان چۆچۈرە
سېغىنغاندۇ مېنى ھەممىسى.

سەن ئۈچۈن...

ئۈپۈق بولغۇم كېلەر تاڭلاردا
كۆكسۈڭسىمان قۇياشنى چىللاپ.
بىلىكىڭدەك جۇپ-جۇپ سۇزۇك نۇر
ئۆتسە دەيمەن يۇمشاق باغاشلاپ.

باھاردىكى چاقچاقچى بوران
ئېلىپ قاچقان ياغلىرىڭ دەپ.
ئاق يامغۇرسىز سالتاڭ بولۇتقا
بەرسەم دەيمەن مېھرىمنى سۆزلەپ.

ئۈپۈق بولغۇم كېلەر تاڭلاردا
ئۆرلىگەندە يۇمران ھىلال ئاي.
چاچ تارىغان چېغىڭدا بولسام
تاغاقلىرىڭ چۈشۈپ قالغان جاي.

سەھەردىكى سەھرا

1

سۈبھىدىكى تۇمانلىق سەھرا
تەكشى ئەمەس تىنىقى ئالاڭغۇ.
بۇلۇڭلاردا قالغان ئۇنتۇلۇپ،
پەرىشتىنىڭ كۆلەڭگىسىدەك
نۇردىن قاچقان نىپىز قاراڭغۇ.

ئۈپۈقتىكى قىزىل گۈلدۈرمە
باغ-باغلارغا تۆكۈلۈپ كەتكەن.
قولىۋاقسىمان پاكار ئۆيلەردىن
ئىس كۆتۈرگەن چۇۋۇق تۇرخۇنلار
سىلىكىپ بارار مۇلايىم يەلكەن.

تاشپاقىدەك توپ-توپ بولۇتلار
يۈت سوزۇشقان تەشمە شەپەقتىن.
بۇ تەسۋىردىن قالسەن ئاڭلاپ
ياۋا دېگىنىز ھەققىدە قىسسە
شائىر دېگەن ساماۋى خەقتىن.

2

گىلاس چىگىپ قويغان شاخلارغا
يوپۇرماقتىن ئاداققى شەبنەم.

كۆل چايقىلار قىزىل دولقۇنلۇق،
سەزگۈلەرگە پۈتەر رىۋايەت
تاڭ بەھرىگە چىلانغان كۆكلەم.

دانە تۆككەن يېرىق ئاناردەك
جىلغىلاردا قىزارغان پادا.
ئۇلتۇرىدۇ غوزا شەكىللىك
ئاق دوپپىسى ئاپئاق چېچەكلەپ،
دۆڭ ئۈستىدە پادىچى بالا.

بىر كۆپلېتلىق لىرىكىلار

1

قارلىق دالام چېچەكسەن ئۆرۈكلەردىن تۆكۈلگەن،
قونۇپ يۈرەر بەرگىگە شەپەق دېگەن كېپىنەك.
ئۇخلاپ قالغان يېشىللىق يوپۇرماقسىز باھار بۇ،
مەش ئالدىغا كۆچۈشكەن گۈللەر ئارا كۆلۈشمەك.

2

قار قاپلىغان بۇ يۇرتنى ئېمىپ ياتار يۇلتۇزلار،
قارلىق كۈجۈم باغلاردىن تۆرەلمەكتە سانسىز ئاي.
يىرتىق بۇلۇت ئەمەسمۇ ئۇششاق-ئۇششاق ئۆگزىلەر،
ئاسمان دېسەك ئاسماننى بەرگەن يەنە مۇشۇ جاي.

ئابدۇقادىر ھەسەن

ئاقسۇ دەرياسى

دولقۇنلاپ ئۇزاقتىن ئېقىپ كېلسەن، پەرىشتە ئېغىنغا قويغاندەك قەدەم،
ئاقسۇنى نامىڭغا قېتىپ كېلسەن. خۇمارلىق كۆزۈڭدە ئېقىپ كېلسەن.

ئۇيغۇر
www.uyghurkitap.com

ئەۋجىگە چىقىرىپ كۈيلەردىن كۈيلەر،
ئويناقشىپ، شاۋقۇنلار سېلىپ كېلىسەن.
كۆلدۈرۈپ زېمىننى سەبىي بوۋاقتەك،
ھاياتقا رەڭ بەخش ئېتىپ كېلىسەن.

ئېقىننىڭ زەر ئالتۇن، ئېقىننىڭ جەۋھەر،
تۇپراقنىڭ قويىنىغا سىڭىپ كېلىسەن.

ئوخشايسەن ئەجەبمۇ سامان يولىغا،
باغرىڭغا جەننەتلەر تېڭىپ كېلىسەن.

سەن بولغاچ كۆلكە بار، سەن بولغاچ جىلۋە،
قۇياشقا يوللانما ئېلىپ كېلىسەن.

غوجا مۇھەممەت قابىز

كەچكىچە

مەھەللەڭنى ئەگىپ كەچكىچە،
ھاۋىسىدا سەگىپ كەچكىچە.
كۆتتۈم يېنىپ قالار بەلكىم دەپ،
ۋىسالدىن نۇر چىراغ كەچكىچە.

تۇرغان جايىم شۇ دوقمۇش بولدى،
كۆرۈنمىدىڭ، كىمدۇر خۇش بولدى.
ئەقىدەڭدىن قىلمىدىم گۇمان،
كەلمىسەڭمۇ بىراق، كەچكىچە.

بەزىلىرى يولنى توراشتى،
مەجنۇنمۇ سەن، دەپمۇ سوراشتى.
كىرىپ كېتەي دېسەم يەر قاتتىق،
بولدى ئاسمان يىراق، كەچكىچە.

بىر كۈن گويا ئەسىر تۈيۈلدى،
ھويلاڭ ئېگىز قەسىر تۈيۈلدى.
كۆزۈم يەتمەي سايەڭگە، ئەپسۇس،
ئەزدى دىلنى پىراق، كەچكىچە.

كۆتتۈم سېنى تاقەت يەتكۈچە،
كۆزلىرىمنىڭ نۇرى كەتكۈچە.
سەن ئۆيۈڭدە بىغەم، بىخەۋەر،
مەندە تەگسىز سوراق كەچكىچە.

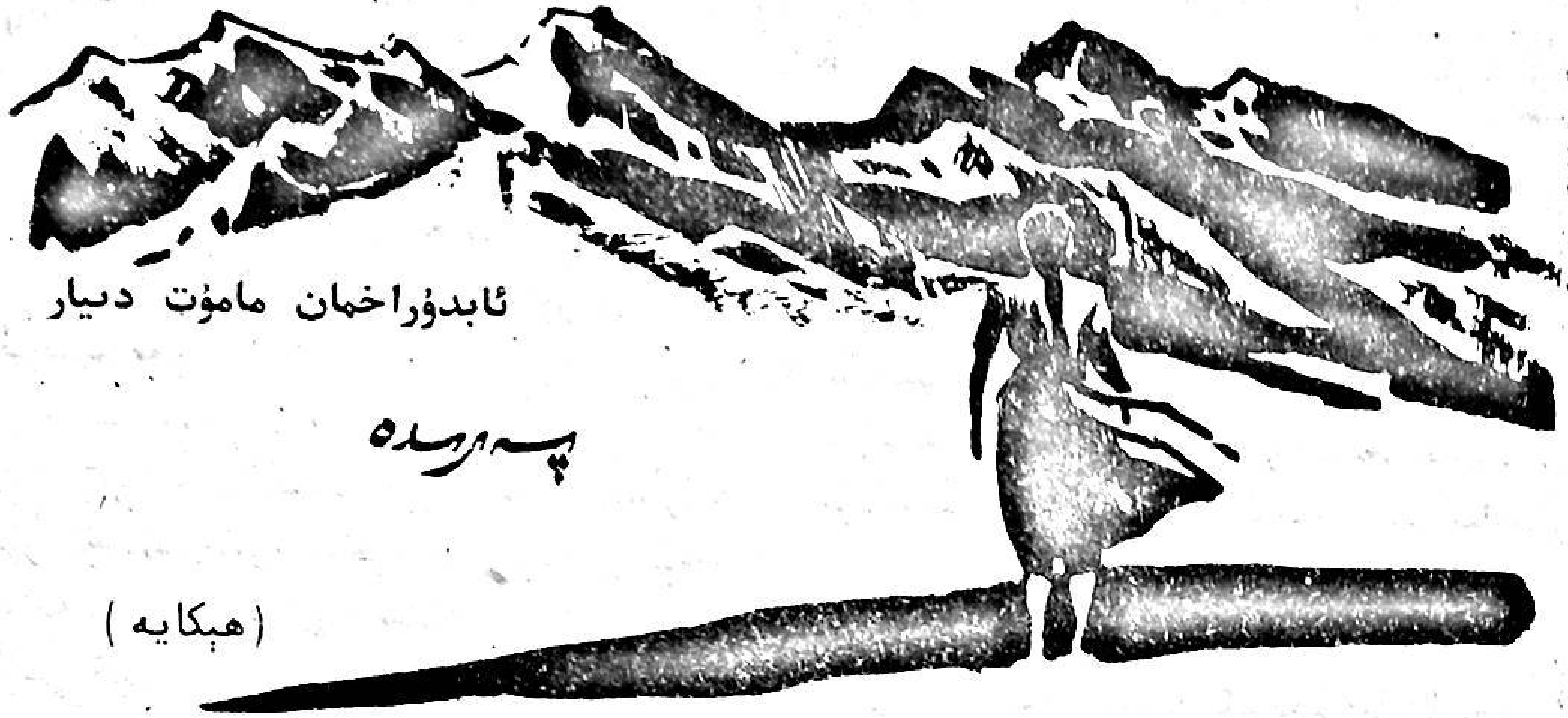

ئابدۇراخمان مامۇت دىيار

پەرىدە

(ھېكايە)

مېنى پەرىدەنىڭ مودا كىيىم ئارتىس-
لىرىدەك ئۆلچەملىك سۇمباتىغا، ناھايىتى
ئاز ساندىكى بەختلىك قىزلارغىلا نېسىپ
بولىدىغان ئالتۇن رەڭلىك، بىلەكتەك توم
ئۇزۇن چېچىغا، قالغاچ قانىتىدەك قاپقارا
قېشىغا، قاش تېشىدەك سۈپسۈزۈك، توغاچتەك
قىپقىزىل مەڭزىگە، ئوخچۇپ تۇرغان بۇلاق-
تەك كۆزلىرىگە، شاپتۇل چېچىكىدەك ھال
رەڭلىك نېپىز لەۋلىرىگە، بالدەك تاتلىق
سۆزلىرىگە قىزىقىۋاتىدۇ، دەۋاتامسىز؟
ئەمەلىيەتتە قىزىقىۋاتقانلىرىم ئىچىدە بۇلارلا
ئەمەس. بەلكى، ئۇنى بۇ ئېگىز تاغدىكى
چەت مەكتەپكە قانداق شامالنىڭ ئۇچۇرۇپ
كەلگەنلىكىمۇ بار ئىدى...

تانسا دېگەن نەرسىمۇ بولىدىكەن.
تانسا ئويناۋېتىپ، كىشىلەر بىر-بىرىنىڭ
ئىسىم-شەرىپى، يۇرت-ماكانىنى بىلىۋالىدى-
كەن. تۇغقانلىرىنىمۇ تېپىۋالىدىكەن. بەختى
ئوڭدىن كەلگەن يىگىت-قىزلار ۋە بويتاقلار
قوشماق مېغىز بولۇشۇۋالىدىكەن. ئەپسۇس،
قىزلاردىن ھەدېگەندىلا، ئىسمىڭىز نېمە،
دەپ سوراپ كەتسە، تولۇمدىن توقماق
چىققاندەك تۇيغۇ پەيدا قىلىدۇ. گەپ
سوراشقىمۇ شارائىت تاللاش كېرەك.

ئۈنئالغۇدىكى ناخشا «سىم-سىم
يامغۇر» دىن باشلاندى. شارائىت دېگەن
مانا شۇ، بۇ ناخشا ئېغىر بېسىق ھەم
لەرزان. ياخشى بولغىنى ساھىبخان
ئابدۇخېلىل بۇ تۆت نەپەر خانىم-قىزنى
تونۇشتۇرۇپ بولغان. بۇ قىزلار ئۆيگە
كىرگەندە يۈز ۋاتلىق لامپوچكا مىڭ ۋاتقا
ئۆزگەرگەندەك، ئۆي نۇر ئىلكىگە كۆمۈلۈپ،
تومۇزدىكى قۇياشنىڭ ھارارىتىگە چۆمۈلگەن-
دى. ئەگەر خوتۇن-قىزلار بولمىغان بولسا،
قۇياش ئاسمانغا چىققىلى ئۇنىماي، ئالەم
تۈن قاراڭغۇلۇقىغا پېتىپ، ھاياتلىق تاش-تۇپ-
راققا ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتىمىكى. مانا
شۇ تۆت قىز كىرىش بىلەن تەڭلا نىمجانلار
ئابىھايات ئىچىپ، ئورنىدىن دەس تۇرغان-
دەك، سورۇنمۇ باشقىچىلا جانلىنىپ كەتتى.

— پەرىدە، — دېدىم مەن، —
بېھىشتەك باغلىرى بىلەن داڭق چىقارغان
ئورمان مەيدانىدىن بۇ يەرگە قاچان
كەلدىڭىز؟

— ئىيۇندا.

— كۆنۈپ قالدىڭىزمۇ؟

— ئۆزۈم خالاپ، تاللاپ كەلگەندىكىن
كۆندۈم.

www.uyghurkitap.com

— نېمىسىنى ياقتۇرۇپ قالدىڭىز؟
— بۇ يەر ئېگىز ھەم سالقىن.
— يۈرىكىڭىز يىلىنجاپ تۇرغان چوغ ئوخشىمامدۇ؟
— ...
پەرىدە بۇلاقتەك كۆزلىرىدىن سېھىرلىك نۇر ئۇچقۇنلىرىنى چاچرىتىپ شۇنداق ئۇماق تەبەسسۇم قىلدىكى، سۆزلەر دۇنياسىدىن ئۇنى ئىپادىلەيدىغان پاساھەتلىك سۆزلەرنى تاپالمىدىم. ئۇ بېشىنى سىگايان قىلىپ ۋىلىققىدە كۆلگىنىدە بېشى مۈرەمگە تېگىپ كەتتى. قەدەملىرىمىز سىم-سىم يامغۇردەك يەڭگىل يۆتكىلىپ، بەدەنلىرىمىز تىنىق كۆلدىكى يەلكەندەك قىمىرلاۋاتىدۇ. سۆزلىرىمىزمۇ سايدىكى بۇلاق سۇلىرىدەك راۋان. يەنە سورايدىغانلىرىم بار. ئۇ بولسىمۇ تەربىيە كۆرگەن ئادەملەرگە مۇناسىپ بولمىغان قانچە ياشقا كىردىڭىز؟ دېگەن سوئال. نوپۇس بېجىرگۈچى ياكى توي خېتى كەسكۈچىلەرغۇ بۇنداق سوئاللارنى سوراۋېرىدۇ.
بۇ ئوڭايسىزلىقنى پەرىدە ئۆزى ھەل قىلدى.
— ئون يىل ئوقۇدۇم. تۆت يىل تەرجىمانلىق قىلدىم. ئىككى يىل ئاپتونوم رايونلۇق پارتىيە مەكتىپىدە بىلىم ئاشۇردۇم...
ئۇنىڭ جاۋابىدىن كۆڭلۈمدىكى يىگىرمە بەشلەرگە كىرگەندۇ؟ دېگەن مۆلچەرىم ئىسپاتلاندى.
— قانچە يىل ئىشلەيسىز؟
— ئون بەش يىل.
— راست دەۋاتامسىز؟
— راست بولمايچۇ؟
زېمىندىكى سىم-سىم يامغۇرنى شامال قوغلاپ كەتكەندەك ئۇنىڭ ئالغۇدىكى «سىم-سىم يامغۇر» مۇ ئاياغلىشىپ قالدى. سۆھبەتنىڭ ئاساسىي نۇقتىسىغا ئەمدىلا ئۆتكەندۇق. پەرىدە ئەۋرىشىم بېلىنى مەجنۇن تالدەك ئېگىپ رەھمەت ئېيتىپ، ئورنىغا ئولتۇردى.
لېنتا يەڭگۈشلەنگەندە باشلانغىنى «تەكىنىڭ ئاستىدا» دېگەن ناخشا بولدى. پەرىدە بىلەن «تەكىنىڭ ئاستىدا» نىقابلىنىپ، سۆھبىتىمىزنى ئۇلىۋالدۇق.
— مەكتەپتە قانچە ئوقۇتقۇچى بار؟
— تۆت قىز، ئىككى ئوغۇل، ئوغۇلنىڭ بىرى بىلىم ئاشۇرۇشقا كەتتى.
— قىز، ئوغۇللارنىڭ سانى تەڭلەشمەپتۇ-دە، ئەپسۇس.
— بۇ يەردىغۇ تۆت قىزغا بىر ئوغۇل بار. ئاقبۇلاق مەكتەپتە ئون تۆت قىزغا بىرلا ئوغۇل.
— شۇنداقمۇ تېخى، ئوتتۇز يىلدىن بۇيان ئوقۇتقۇچىلارنىڭ تەڭپۇڭلۇقى ئەكسىگە قاراپ مېڭىپتۇ-دە؟
— سىز قانداق بىلىسىز؟
— ئوقۇتقۇچىلىق تارىخىمنىڭ بىرىنچى قەدىمى بوزدۆڭ يېزىلىق ئوتتۇرا مەكتەپتىن باشلانغان. ئۇ چاغلاردا موزات دەرياسىدىن لايسىز دەرياسىغىچە بولغان 300 كىلومېتىرلىق ئۇزۇنلۇقتىكى تاغ رايونىنىڭ مەركىزىدە بىرلا ئوتتۇرا مەكتەپ بار ئىدى.
— ئۇ چاغلاردا قاتناش قولايسىز بولغىيتتى؟
— تاغ-جىلغىلار ئارىسىدىكى چىغىر

يوللاردا ئات-ئېشەكلەر قىستىلىشىپ ئاران ماڭاتتى.

— ئۇنداقتا تاغ ئارىسىدىكى چارۋىچىلار مەھەللىسىگە قانداقمۇ بېرىپ بولغان بولغىيتىڭىز؟

— ئېشەك مىنىپ.

— نەسىردىن ئەپەندىمنى دوراپ-تىكە نىسىز-دە؟

— توغرا دېدىڭىز، مەكتەپتە ئېشەك بىر، مىنىدىغانلار كۆپ بولغاچقا، ئېشەكمۇ نەسىردىن ئەپەندىمنىڭ ئېشىكىدەك ئورۇق ئەمما چىرايلىق ئىدى. بىر قېتىم ماڭغان يولنى ئۇنتۇپ قالمايدىغان ئەقىللىك جانۋار ئىدى.

پەرىدە كۈلۈۋەتتى. مەنمۇ سۆھبەتنى «بۇزۇلغان تەخپۇگىلۇق» قا يۆتكىدىم.

— ئۇ چاغلاردا قىز ئوقۇغۇچىلار بەك ئاز بولغاچقا، ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار بىرەر قىز ئوقۇغۇچىنى كۆرسە، ئېچىرقاپ قالغان بۆرىلەردەك لېۋىنى يالاپ تەلمۈرىشەتتى، بىر-بىرىدىن قىزغىنىشىپ، ئاغزىدا دېمىگەن بىلەن ئىچىدە خىرىس قىلىشاتتى...

توكنىڭ ھەسسە تخورلۇقى ئۇتقاندەك لامپۇچكا لاپ قىلىپ ئۆچتى. پەرىدەنىڭ بېشىنى ئەدەپ بىلەن ئەگكىنىنى كۆرەلمىسەممۇ «رەھمەت» دېگەن ئەدەپلىك ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئورنۇمدا ئولتۇردۇم. ھايال ئۆتمەي توك كەلدى. داستىخانلىرى مول نېمەتلەرگە تولغان سورۇن يەنە جانلاندى. پەرىدە دوستلىرى بىلەن بىللە «ئالتۇن تارتايمۇ، يامبۇ تارتايمۇ؟» دېگەن ناخشىلىق مۇزىكىغا مىللىيلاشقان تولغىما ئۇسسۇلنىڭ ياشلارچە شوخ پەدى-سىدە راسا كېلىشتۈرۈپ، ئوينىدى. «ئوماق قىز» ناخشىسى باشلاندى. ئالدىمدا ھۆسنىدە ئوماقلىق بالقىپ تۇرغان پەرىدە.

— پەرىدە، بايا بىر سۆزۈم جاۋابسىز قالغاندەك قىلدىۇ.

— قايسى سۆز؟

— ئاقبۇلاق مەكتەپتىكى ئون تۆت قىزنىڭ خىزمىتى، ئىرادىسى، ئارزۇ-تەلەپلىرى؟ — نېمىلەرنى دەۋاتىمەن، مەن بۇ يەرگە مائارىپ مۇپەتتىشلىكى خىزمىتىگە كەلمىگەنىدىكىن، خىزمەتنى قويۇپ تۇراي--ھە.

— ئون تۆت قىز باھار يامغۇرى يۇمران كۆچەتلەرگە مېۋە ئاتا قىلغاندەك چارۋىچىلارنىڭ بالىلىرىنىڭ قەلبىگە سىڭىپ، بىلىم مەشئىلى بولۇپ ياندى. بۇ ئۆچمەس تۆھپىلەر تاغلىقلارغا ئايان. كەلگۈسى ئارزۇ-ئىستەكلىرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئۆزىڭىز ئويلاپ تېپىڭ؟

— قىزلارنىڭ تەلەپلىرىنى ئاڭلىغاندەك قىلىمەن.

— ئاڭلىغانلىرىڭىزنى دەپ بېقىڭا؟

— مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئاقبۇلاق مەكتەپنىڭ خىزمەتلىرىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ، خۇلاسە قىلغاندا مۇنداق دەپتۇ: «يارايسىلەر قىزلار، ئىرادەڭلەرگە قايىلمەن، مەكتەپ يېشىدىكى باللاردىن ئوقۇشسىز قالغانلىرى يوق ئىكەن. توققۇز يىللىق مەجبۇرىي مائارىپ قانۇنى ھەققىي ئىزچىللاشتۇرۇلۇپتۇ. تەشكىل سىلەردىن رازى. تاغلىقلار سىلەردەك كەسپىنى قىزغىن سۆيىدىغان قىزلارغا مۇھتاج.» باشلىقنىڭ سۆزىدىن كېيىن بىر قىز:

www.uyghurkitap.com

« باشلىق ، بىز سىزنىڭ دېگەنلىرىڭىزدەك تىرىشىپ، قىيىنچىلىقنى يېڭىپ ئىشلەيمىز. بۇ بىزدىكى ئورتاق ئىرادە. لېكىن بىز يېڭىلمەيۋاتقان، بىر قىيىنچىلىق بار. ھاياسىزكەن دېسىڭىزمۇ دەۋېرەي، يىگىرمە بەشكە كىرىپ قالدۇق. بويتاق ياشاۋاتىمىز. قىزلارمۇ ئائىلە قۇرۇشقا، ئەۋلاد قالدۇرۇشقا مۇھتاج. ئېرىق-ئۆستەڭلەردىكى قوشماق ئۆردەكلەرگە، گۈلزارلىقتىكى جۈپ كېپىنەكلەرگە قاراپ بېقىڭ. تاغدىكى چارۋىچى يىگىتلەرگە ئۆز ئىشىغا ماسلىشىپ، يايلاق-قىشلاقلاردا بىرگە بولالايدىغان چوپان قىزلار كېرەك. شۇڭا، ئۇلار مۇئەللىمە قىزلارغا تەلەپ قويمايدۇ» دەپتۇ. باشلىق بۇ سۆزنى ئاڭلاپ تەرلەپ كېتىپتۇ-دە:

« توغرا، بۇ نازۇك تەلەپنى ئورۇنلاش كېرەك، ھەل قىلىش قىيىن بولسىمۇ ئويلاش كېرەك. بۇ ئەقەللىي فىزىئولوگىيىلىك تەلەپ، ئىجتىمائىي مەسىلە،» دەپتۇ.

— خاتاسىز ئاڭلاپسىز، قۇلىقىڭىز بەك ئۆزۈن ئىكەن، — دېدى پەردە ئېغىر تىنىپ.

— بىچارە قىزلارنىڭ ئەڭ مۇھىم ئېھتىياجى ھەل بولۇشتىن يىراقتا، — دېدىم يۈرىكىم ئېچىشىپ.

— شۇنداق، — دېدى پەردە پەس ئاۋازدا، لېكىن ئۇنىڭ ئۇزۇنچاق يۈزى سەھەردە قۇياش كۆتۈرۈلۈۋاتقان ئۇپۇقتەك قىزىرىپ كەتتى. ئاندىن، — مۇلازىمەت ئورۇنلىرى بولمىغان بۇ يۇرتقا ۋە ئادەملىرىگە بەك قىزىقىدىكەنسىز، — دېدى.

— راست، بۇ يەردە ماددىي ۋە مەنىۋىي ھاياتقا يار-يۆلەك بولىدىغان كىنوخانا، تىياتىرخانا، كۇتۇپخانىلار بۇياقتا تۇرسۇن، ئەدناسى كىچىكرەك ئاشخانىلارمۇ يوق. لېكىن ساددا، سەبىي باللاردەك تاغلىقلارنىڭ سورۇنلىرى چىراغلىرى گۈلۈبۈستەك پىرقىراپ، ئالا-بۇلماچ نۇر چىقىرىپ، ئاق كۆڭلەكلەرنى ھاۋارەڭ كۆرسىتىدىغان، ناخشا-مۇزىكىلار ياڭراپ تۇرىدىغان، ئەتىر پۇراقلىرى دىماغلارنى غىدىقلايدىغان رېستورانلاردىن نەچچە ھەسسە يۇقىرى ھۇزۇر بېرىدۇ. تومۇچۇقلار ئالتۇن قەپەستىكى گۈلدار دانچۇقتىكى سىلىق تېرىقلارنى چوقۇشتىن كۆرە، يانتاق، چاتقال، يۇلغۇنلار ئارىسىدا دانلاشنى ياخشى كۆرگەندەك مەن ھەشەمەتلىك سورۇنلاردىن مۇشۇنداق سورۇنلارنى ياخشى كۆرىمەن. بۇ يۇرتتا بولغان مۇھەببىتىم چوڭقۇر. خىزمەت تارىخىمنىڭ بىرىنچى قەدىمى مۇشۇ ئاق كۆڭۈل « چورۇقباي » لار يۇرتىدىن باشلانغان. ئەجىرىمنىڭ تۇنجى تامچە تەرى ئاق يېغىنلىرى بىلەن بوز تۇپراقلىرىغا سىڭگەن...

— ئەمسە، يىلتىز تارتىپ قالالماپتىكەنسىز؟

— دېدىمغۇ، قىزلار ئاز، ئوغۇللار كۆپ ئىدى. ئاز قىزلارغا نېسىپ بولغان ئوغۇللار يىلتىز تارتىپ قېلىشتى. قىزلار يېتىشمىگەنلەر، يېتىشسىمۇ رىزقى چېتىلمىغانلار بوۋاي يىگىت بولۇپ قالمايلى دەپ كېتىشتى.

— شۇ چاغدىكى ياشلىقىڭىز ئەمدى بولسىچۇ؟

— كەتمەيتتىم.

— نېمىشقا؟

— سىز ئۇن بەش يىل ئىشلەيمەن، دېدىڭىز ئەمەسمۇ؟

— ئاتا-ئانىلىرىمىزمۇ خۇددى بىزدەك بەك ئىلگىرى-كېيىن تۇغۇلۇپ قالغان-دە، ئەپسۇس.

— پەرىدە، چەت-ياقا جايلاردىكى قىزلارنىڭ نازۇك، قىممەتلىك تەلەپلىرىنىڭ ھەل بولۇشىغا توسقۇن بولۇۋاتقان توساق نامراتلىق. نىكاھ قانۇنىدا ياشلارغا سۆيگۈنىنى خالىغان جايدىن تاللاپ توي قىلىشقا روخسەت قىلىنغان بىلەن، نامراتلىق سەۋەبىدىن ياخشىلىنالمايۋاتقان شارائىت قانۇنىنىڭ ئىجراسىنى كاپالەتكە ئىگە قىلالمايدۇ. ئەپسۇس، بايلىق ئۆزىمىزدە تۇرۇپمۇ شارائىتنى ياخشىلاشقا جۈرئەت قىلالمايمىز. ئۇرنىمىز نامراتلار قاتارىدا تۇرۇۋەرسە، گۈزەل ئارزۇ-ئارمانلار تاغنىڭ كەينىدە قاپتالدا قىلىۋەرسە بولامدۇ، — دېگىنىمدە ئۇنىڭ قەلبىدىكى ھاياجان، قايغۇ-ھەسرەتلىرىنىڭ ئوت-ئۇچقۇنلىرى يۈزۈمگە ئۇرۇلغاندەك بولدى.

— دادام بىر ئاددىي خىزمەتچى، — دېدى پەرىدە، — ئۇنىڭ ئۈستىگە ھوقۇق بىلەن پۇل ياغ بىلەن گۆشتەك بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كەتتى. بۇ ئىككىسىدىن مەھرۇم ئادەملەر بېشىنى كۆتەرسە مىخقا ئۇسۇۋالىدۇ. تۈز يولدا ماڭسىمۇ پۇتىغا تىكەن سانچىلىدۇ.

— قانداقلا بولمىسۇن، بەخت ئۈمىدۋار دوستلىرىنى تاشلىۋەتمەيدۇ.

پەرىدەنىڭ تەبەسسۇمىدە تومۇزنىڭ چىڭقى چۈش مەزگىلىدىكى قۇياشنىڭ ئاپتىپى چاقنىغاندەك بولدى.

تۈن يېرىمىدىن ئۆتكەندە ساھىبخانىغا رەھمەت، دېدۇق. قىزلارنى ئۇزىتىپ تالاغا چىقتۇق. كۆمۈشتەك سۈزۈك ئاسماندىكى تولۇن ئاينىڭ نۇرى بىر مېتىر قېلىنلىقتىكى ئاپئاق قارنىڭ ئۈستىدە جىلۋە قىلاتتى. پەستىكى دەريانىڭ شاۋقۇنلىرى مۇز ئاستىدىن رېتىملىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

كۆزۈمدىن ئۇيقۇ قاچقانىدى. ھەمراھلىرىمدىن بەزىلىرى ياستۇققا باش قويۇپلا خورەككە چۈشتى. بەزىلىرى جۆيلۈشكە باشلىدى.

كاللامغا كىرىۋالغىنى پەرىدە، مەن ئۇنىڭ بىلەن يەنە سۆزلىشىۋاتىمەن. تاغ كەينىدىكى پەرىلەرنى كۆرمەيۋاتقان، چۈشەنمەي يۈرگەن يىگىتلەرگە كايىۋاتىمەن. «ئالتۇن ياتىدۇ سايدا، تونۇيالمىساڭ نېمە پايدا» دېگەن شۇمۇ ئەمدى دەۋاتىمەن. ئالىي مەلۇماتلىق تەربىيە ئالغان پەرىدە ئۆزىنىڭ ئىستىقبالىنى يازدا يامغۇرغا چىلىنىپ، قىشتا قار كېچىپ يۈرىدىغان زېمىن بايلىقئاتىدىكى پاك سەبىيلەرنىڭ بەختىگە بېغىشلاپتۇ. ئەركەكلىرىمىزگىمۇ پەرىدەنىڭ مۇشۇ ئىرادىسىدىن نېسىپ بولغان بولسا، ئۇن ئەسىر بۇرۇنقى ئەجدادلىرىمىزدىن يېتىشىپ چىققان ئالىم، مۇتەپەككۇرلاردەك ئۇلۇغ ئىنسانلار يېتىشىپ چىققان بولاتتى... نېمە بولدۇم ئەمدى، خۇددى سىياسەتۋازلاردەك ۋەزخورلۇق قىلغىلى تۇردۇم. بۇ ۋەزلەرنى كىم ئاڭلايدۇ؟ ئۆزۈم ئاڭلاۋاتىمەن. خورەك تارتىپ جۆيلۈۋاتقان مەستلەرنىڭ ئويغاق ھالەتتىمۇ ئاڭلايدىغىنى، قۇلىقىغا خۇش ياقىدىغىنى رومكىلارنىڭ سوقۇشتۇرۇلغان ئاۋازى. ئۇلار قولدىن كەتكەن بەختنى رومكىدىن ئىزلىشىدۇ. مەستلىكتە بېشى پىرقىراپ

(ئاخىرى 114-بەتتە)

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئابلىمىت قۇربان ساباھى

يۇلتۇزۇمنى تاپىمەن

كۆك ئاسمان

كۆپكۆك ئاسمان، كۆك ئاسمان،
ئورمانزاردەك بۈك ئاسمان.
سوئال قوياي بىر-بىرلەپ،
سىرلىرىڭنى تۆك ئاسمان:

كۆرۈنسەن زەڭگەردەك،
دېڭىزمۇ سەن، كۆلمۇ سەن؟
بارمۇ بوستان باغلىرىڭ،
يا گىياھسىز چۆلمۇ سەن؟

يېڭى چىققان ھىلال ئاي
سېنىڭ ئەگىم قېشىڭمۇ؟
چاقناپ تۇرغان يۇلتۇزلار
گۆھەر، ياقۇت تېشىڭمۇ؟

ئۈزۈپ يۈرگەن ئاق بۇلۇت
ئوتلاۋاتقان پاداڭمۇ؟
كۈن بىلەن ئاي سېنىڭكى
ئوغۇل-قىزىڭ — بالاڭمۇ؟

سۈرلۈك قارا بۇلۇتلار
بۇدۇر-بۇدۇر چېچىڭمۇ؟
يامغۇر بولۇپ چۈشكىنى
مۇنچاق-مۇنچاق يېشىڭمۇ؟

توڭلىساڭ، ئوت قالاي دەپ،
چاقمىقىڭنى چاقامسەن؟
تاماكىغا دادامدەك
يا سەنمۇ ئوت ياقامسەن؟

رەڭگا رەڭ ھەسەن-ھۈسەن
بېشىڭدىكى لىچەكمۇ؟
قىشتا ياغقان ئاپئاق قار
بېغىڭدىكى چېچەكمۇ؟

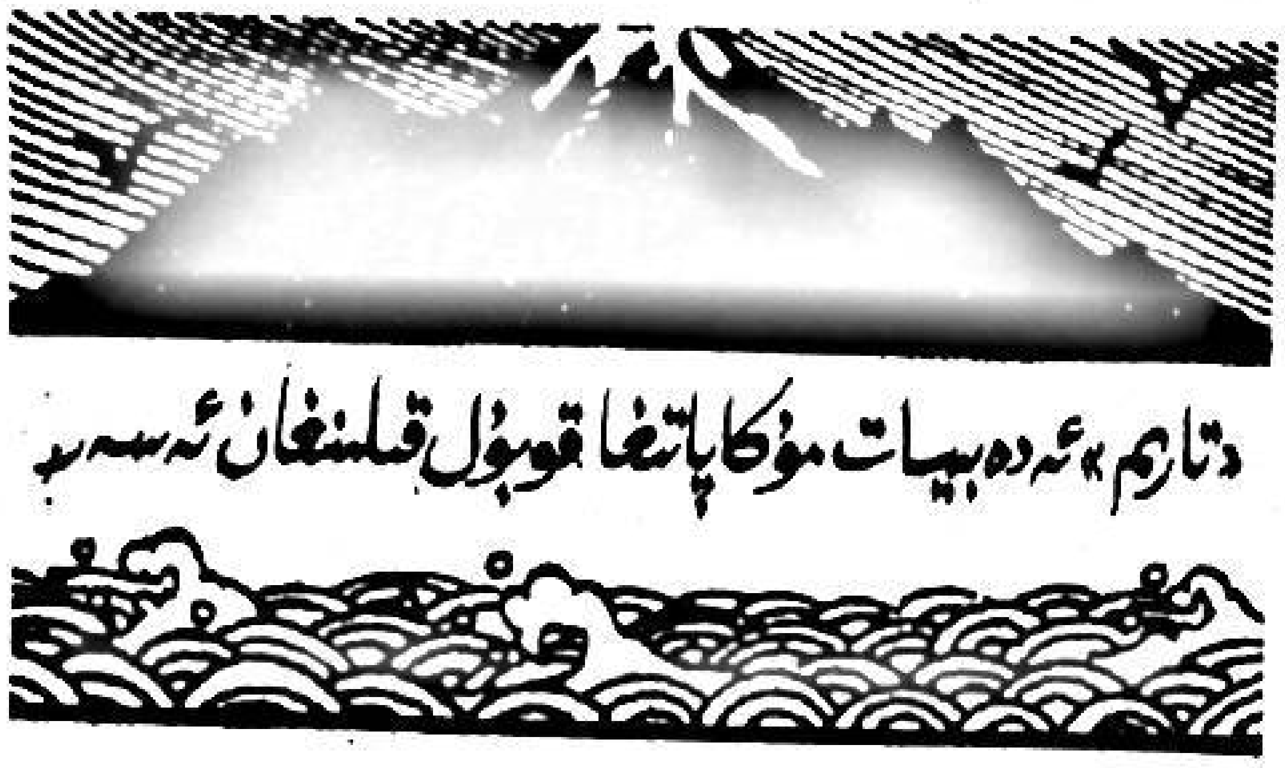
«دۇتارىم» ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا قوبۇل قىلىنغان ئەسەر

سەندىن جاۋاب كۈتمەن
سوئاللارغا، كۆك ئاسمان.
قىلماي مېنى تەقەززا،
سىرلىرىڭنى تۆك ئاسمان!

يۇلتۇزۇمنى تاپمەن

كۆكتە لەيلەپ تولۇنئاي
قولۋاق كەبى ئاققاندا،
چىمىرلىشىپ يۇلتۇزلار
ئاپئاق نۇرلار چاچقاندا؛

ئاڭا قاراپ چوڭ ئانام،
سۆزلەپ مۇنداق رىۋايەت؛
ئويغا سالدى مېنى ئۇ،
ھەيران قىلىپ كارامەت:

ھەر ئادەمنىڭ ئاسماندا
بىر يۇلتۇزى بار ئىمىش.
شۇ يۇلتۇزدىن ئىنسانغا
ھەر خىل قىسمەت يار ئىمىش.

ياخشىلارنىڭ يۇلتۇزى
بەكمۇ نۇرلۇق بولارمىش.
يامانلارنىڭ ئەكسىچە
خۇنۇك-خىرە تۇرارمىش.

چۈشسە ئېقىپ بىر يۇلتۇز،
ئىگىسى تەڭ كۆچەرمىش.
(رىزقى تۈگەپ ئالەمدە،)
ھايات شامى ئۆچەرمىش...

دېدىم شۇئان: چوڭ ئانا،
قايسى يۇلتۇز مېنىڭكى؟
كۆرسىتىپ قوي، نۇرلۇقمۇ
يا خۇنۇكمۇ، مېنىڭكى؟

سوئالىمغا چوڭ ئانام
قالدى جاۋاب بېرەلمەي.
يۇلتۇزلاردىن بىرەرنى
مېنىڭ-مېنىڭ دېيەلمەي.

دېدىم كۈلۈپ ئۇنىڭغا:
خىجىل بولما، چوڭ ئانا.
تاپالمىدىم جاۋاب دەپ،
غەمگە تولما، چوڭ ئانا.

پەندىن ياساپ پەر-قانات،
ئاسمانغا يول ئاچمەن.
كۆك قەھرىنى ئارىلاپ،
يۇلتۇزۇمنى تاپمەن!

تۇتۇق بەرمەس نېمشقا؟

قۇياش ھېرىپ كەچقۇرۇن،
مۆكسە تاغنىڭ كەينىگە؛
كۆتۈرۈلەر تولۇنئاي
كۈن كەينىدىن سەيلىگە.

تىنىم تاپماي ئۈزمەر ئۇ
كۆكتە كۈمۈش قولۋاقتەك.
بۇلۇت ئاڭا يول بېرمەر
توزۇپ گويا توزغاقتەك.

uyghurkitap.com

لېكىن چېچىپ تۈن بويى
يېتەلمەس ئاي قۇياشقا.
قۇياش ئۇنى ئۇخلىتىپ،
چۈشەر ئۆزى ئويناشقا.

مەن ئويلايمەن نېمىشقا
تۇتۇق بەرمەس ئايغا كۈن؟
تەقەززامەن، قاچاندا
يېشىلەركىن بۇ تۈگۈن؟!

شاماللار

سەھەر-ئاخشام غۇرقىراپ
چىققان مەيىن شاماللار،
تۇتۇپ قالسا جۇدۇنى،
ئەلپازى بەك يامانلار.

تەقەززادۇر سىلەرگە
شۇ دەم نۇرغۇن خامانلار.
تېز كېلىڭلار، ئايرىلسۇن
بۇغداي بىلەن سامانلار.

باشاقلارنى بىزمۇ ھەم
ئالدۇق راسا يۇمشىتىپ.
لەرزان-لەرزان چىقىڭلار،
قويماي بىزنى ئۇخلىتىپ.

ئالدى دادام قولىغا
تەييارلىنىپ ئارىنى.
مەن ئۇنچىنى ئىنتىرەي
يېقىن قىلىپ ئارىنى.

گەر قالساڭلار كۆچىيىپ،
دانلار ئۇچۇپ كېتىدۇ.
مول ئېلىشقا ھوسۇلنى
زىيان-زەخمەت يېتىدۇ.

ئەي شاماللار، بۈگۈنچە
جۇدۇنۇڭلار تۇتمىسۇن.
چەشنى قىرلاپ، ئەل بىزنى
تەبرىكلىسۇن، قۇتلىسۇن!

مۇئەللىمگە ئىلتىماس

بىزگە غەمخور، مېھرىبان،
ئاتىلاردەك قەدىردان؛
ئەي مۇئەللىم، سىز ئۈچۈن،
سۆيۈنىدۇ تەن ۋە جان.

جاپا چېكىپ ئوقۇتۇپ
كۆزىمىزنى ئاچتىڭىز.
سەبىي دىلغا ئىلىمنىڭ
نۇرلىرىنى چاچتىڭىز.

بىراق، بەزەن بىزلەرنى
دەرسىمىزدىن قالدۇرۇپ؛
شەخسىي ئىشقا سالسىز
ئۈيىڭىزگە ماڭدۇرۇپ.

تام ئەتسىڭىز ئۇنىڭغا
خىش بىلەن سۇ توشۇيمىز.
چوڭلىرىمىز زەمبىلگە
كەتمەندە لاي ئۇسىمىز.

كۆنلەپ-كۆنلەپ بەزىدە،
گازغا نۆۋەت ساقلايمىز.
يېرىگىمىزدە ئەتىياز
قوناق، كېۋەز تاقلايمىز.

سېنتەبىردە بارىمىز
يەنە پاختا تەرگىلى.
ئۆكتەبىردە بۇيرۇيسىز
قوناق سويۇپ بەرگىلى...

ماگالمىساق شۇ سەۋەب
دەرسلەردە يېتىشىپ،
ئىزا تارتىپ، ئۆكۈنۈپ،
كېتەر يۈرەك ئېچىشىپ.

سىزگە دىلدىن ئىلتىماس،
ئويلاپ كۆرۈڭ، مۇئەللىم.
بۇندىن كېيىن بىزگە بەك،
كۆڭۈل بۆلۈڭ، مۇئەللىم.

مۇھەممەت روزى

نەي چالىدۇ بىر بالا

نەي چالىدۇ بىر بالا

توقايلىقتا مۇڭلىنىپ،
نەي چالىدۇ بىر بالا.
يومران چۆپكە تويۇنۇپ،
ئوتلاپ يۈرەر قوي، كالا.

توقايلىقتا مۇڭلىنىپ
نەي چالىدۇ بىر بالا.
كۆي ئەۋجىدە ئۆگدەيدۇ
كۆز يەتكۈسىز كەڭ دالا.

توقايلىقتا مۇڭلىنىپ،
نەي چالىدۇ بىر بالا.
خىيالىدا قۇياشتەك
نۇرلىنىدۇ دەرسخانا...

خوراز

خورازچىقىم ھە دېسە،
يۈرىۋەرمە سوقۇشۇپ.
ئەرزىمىگەن ئىش ئۈچۈن
دوستلۇق بىلەن بوغۇشۇپ.

ئېيتمىغانمۇ يا ئاناڭ،
دوستلۇق بىلەن ئۆم ئۆت دەپ.
ئويلاپ باققىن بۇ ئىشنىڭ،
نومۇس ئىشمۇ يا شەرەپ.

مېنىڭمۇ كۆپ دوستۇم بار،
شۇ ئارىمىز ئىناقلىق.
دورىمايمىز سىلەرنى،
ئۇرۇشقاقلىق سەت قىلىق.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەيرانلىق

ئاي بەزىدە كۆرۈنەر
ئانام ياقىقان تۇقاچتەك.
ۋە بەزىدە ئەگىم ئۇ،
دادام سوققان ئۇغاقتەك.

سوراپ كۆرسەم بوۋامدىن
ئۇنىڭدا سىر بارمۇ دەپ.
بىلمەيدىكەن بوۋاممۇ،
دوستلىرىم، بۇ قانداق گەپ؟

ئاخىرى بۇ ھېكمەتنى
يېشىپ بەردى مۇئەللىم.
دېدى: سىر يوق يېشىلمەس،
ئۆگەنسەڭلار پەن-ئىلىم.

مېھمان بولۇپ بارىمەن

توختاپ تۇرغىن، لەگلىكىم،
بىر گېپىم بار ئاڭلىۋال.
مارسىتكى دوستلارغا
سالامىمنى ئېلىۋال.

ئېيتىپ قويغىن ئۇلارغا،
كەلسە قارشى ئالىمەن.
كەلگۈسىدە مەنمۇ ھەم
مېھمان بولۇپ بارىمەن.

بۇلۇتلار

يىغلايدىكەن بۇلۇتلار
تامچە-تامچە ياش تۆكۈپ.
سەۋەبىنى زادىلا
بىلەلمىدىم ئويلىنىپ.

بەلكى شوخلۇق قىلغاچقا،
ئۇردىمىكىن ئانىسى.
ياكى تاشلاپ ئۇلارنى
كەتتىمىكىن دادىسى.

چاقنىسام

ئەي يۇلتۇزلار، يۇلتۇزلار
جىمىرلايسەن ئاسماندا،
ۋىلىقلايسەن، كۈلىسەن
مەن زوقلىنىپ باققاندا.

نەقىشلەيسەن كېچىنى
پىل-پىل قىلىپ نۇر چېچىپ.
گۈل-چېچەك كەلەر ئېچىلار
سېنىڭ بىلەن بەسلىشىپ.

مەنمۇ چاقناپ سىلەردەك،
نۇر چاچماقتۇر ئارمىنىم.
يەتكۈزەر بۇ ئارزۇغا
تىرىشچانلىق پەن-بىلىم.

قارلىغاچ

ئەي قارلىغاچ، قارلىغاچ،
ئۇچۇپ كەلگىن ھويلامغا.
سايراپ بەرگىن يېقىملىق،
تىنىم تاپماس ئانامغا.

ئەي قارلىغاچ، قارلىغاچ،
ئانام ساڭا كۆيۈنەر.
ھەر باھاردا كەلسەڭ سەن،
بالىسىدەك سۆيۈنەر.

پېشايۋانغا ئۇۋاڭنى
چىرايلىق قىپ ياساۋەر.

يۇرتۇم قوينى شۇنچە كەڭ،
پەرۋاز قىلىپ ياشاۋەر.

ئابلىكىم ھەسەن

قۇلۇلە شاھزادە

كۈز ناخشىسى

تاقىقا-تۇقىقا، زەنجىر ھالقا،
قۇياش قوندى يوپۇرماققا.
قىزىل-قىزىل ئالماچۇشتى
قاراڭلارچۇ، بىزنىڭ باغقا.
توكۇر-توكۇر ئالما چۈشتى
قۇشلار قونسا شاختىن-شاخقا.

تونى تېزرەك توقۇڭلار.
تومۇزغىلار ھە-قېنى،
نەغمەڭلارنى باشلاڭلار.

— ياخشىمۇ سىز شاھزادە؟
ھارمىغانسىز سەپەردە؟

قۇلۇلە شاھزادە

قۇلۇلە شاھزادە
بېشىدا خان مۈڭگۈزى.
ماڭغان يولى پارقىراز،
دۈمبىسىدە ئوردىسى.
ئۇنىڭ ئۆيى ئاسماندا،
مەكتىپى بار بۇلۇتتا.
ئاخشام يەرگە چۈشۈپتۇ،
چۈشۈپتۇمۇ، چۈشۈپتۇ.
چۈمۈلىلەر، كېلىڭلار!
شاھزادىمىز قېشىدا
قاتار-قاتار تۇرۇڭلار.
ئۆمۈچۈكلەر، بولۇڭلار!

تۇغۇلغان كۈن مۇبارەك

ئېمىدىگەن كۆكۈلۈك
سىز بىلەن بىللە ئۆتمەك؛
دائىم بىللە ئوينايلى
تولۇن ئاي ۋە يۇلتۇزدەك.

تۇغۇلغان كۈن مۇبارەك،
مۇبارەك، ھەي مۇبارەك!
دائىم بىللە ئوينايلى
تولۇن ئاي ۋە يۇلتۇزدەك.

كېپىنەك ناخشىسى

ئۇزلە يەمە نۇ ئۇزلە يەمەن،
باغدىن چېچەك ئۇزلە يەمەن.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

سەن ئۇخلساڭ ئۇخلىغىن ،
مەن ئۇخلىماي ئىزلەيمەن .

بىر قىش ئۇخلاپ ئۆتتۇممەن ،
گۈلنى چۈشەپ چىقتىممەن .
لەگلەك ئۇچتى ، قۇش ئۇچتى ،
گۈلنى ساقلاپ ئۆتتۇممەن .

گۈلچى مومام ئۆيىدە
تەشتەكتە گۈل كۆردۈممەن .
دېرىزىنى كېچىلەپ
قاقتىممەنۇ قاقتىممەن .

دېرىزىنى ئاچمىدى ،
گۈلمۇ مېنى كۆرمىدى .
مەن ئۇلاردىن يامانلاپ
كەتتىممەنۇ كەتتىممەن .

بىخ سۇرۇپتۇ ئۆرۈكلەر ،
ياشىرىپتۇ سۆگەتلەر .
ئېتىزلارنى ئارىلاپ
باغقا قاراپ ئۇچتۇممەن .

قىشنىڭ ئۇزۇن كېچىسى

ئاپئاقىنا دالىغا
كېلەر ئاينىڭ چۈشكۈسى .
ئەگەر ئۇنداق بولمىسا ،
پەسلىگىنى نېمىسى ؟
ئاپئاقىنا يوللاردا
كېلەر ئىتنىڭ ماڭغۇسى .
ئەگەر ئۇنداق بولمىسا ،
قاۋىغىنى نېمىسى ؟
ئاپئاقىنا ئېتىزدا
ئېغىنايدۇ شامالار .
قىشنىڭ ئۇزۇن كېچىسى
شاخ ئۇچىدىن قاغىلار .
كۆز تىكىدۇ تۆۋەنگە
گاھى قاق-قاق قىلىدۇ ؛
قار ياغدى ! دەپ ھەممىگە
كېلەر بارچە قاغىنىڭ
قار بولۇپ تۆكۈلگۈسى .
قوشقاچ تاتلىق مۈگدەيدۇ
قىشنىڭ ئۇزۇن كېچىسى .

مەش تۆۋىگە يىغىلدۇق ،
پاراسلايدۇ ئوتۇنلار .
بوۋام ئۇخلار پۇش-پۇش-پۇش ،
قاچانلىقتا ئويغىنار .

بوۋام تېزرەك تۇرسىدى ،
بىزگە چۆچەك ئېيتسىدى .
ئۇيقۇم نەگە كەتكەندۇ ؟
قىشنىڭ ئۇزۇن كېچىسى .

بىر تال يەكشەنبەم

ئېگىز ،
ئېگىزلىقتا بىر باشاق ،
بىر باشاقتا بىر تال دان .
بۇلۇتلاردەك بىر توپ ئاق كەپتەر
ئاشۇ داننى ئىزدەپ يۈرىدۇ .
كىتابىمنى ۋاراقلاپ شامال
توپىلارغا ئوقۇپ بېرىدۇ .
يەكشەنبەم-يەكشەنبەم
جېنىم يەكشەنبەم
بويۇن قىسىپ قاراپ تۇرىدۇ .

كىتابلىرىم بىر قۇچاق،
تاپشۇرۇقۇم بىر قۇچاق.
بەك زېرىكتىم، زېرىكتىم!
ئۆتۈنەي مۇئەللىم،
ئۆتۈنەي دوستلار،
ئۆتۈنەي دادا،
ئۆتۈنەي ئەلەم
يەكشەنبەمنى بېرىڭلار ماڭا.
مېنى ئىزدەپ كەلمىسەڭلارچۇ!

كەل ئىمتىھان قەغىزى،
قەپەستىكى بىر قۇشنى
سىزىپ قوياي مەن ساڭا.

ئاق كەپتەرگە ئايلىنىپ
چىشلەپ ئاشۇ بىر دانىنى
ئۇچۇپ كەتكۈم كېلىدۇ،
ئۇچۇپ كەتسەم پۇررىدە...

مەتمىن بارى

ئىشەندىم

سېرىك دېسە مەن بۇرۇن
سىر بار، دەيتتىم ئۇنىڭدا.
يۈرەك رىشتىم باغلاندى
بىر كۆرۈپلا بۇنىڭغا.

سىر ئەمەسكەن سېرىكمۇ
بۇ كەسىپنى سۆيگەنگە،
ھۈنەر-سەنئەت، تېخنىكا
ئىشقى دىلدا كۆيگەنگە.

كىچىك مېھراي-ئوماق قىز
ئۆز كەسپىدە يېتىشكەن.
سېرىك ئويناپ سەھنىدە
شان-شەرەپكە ئېرىشكەن.

ئەجىر قىلغان ئۇزاركەن
ئەمدى ئوبدان چۈشەندىم.
تىرىشچانلىق ئاينىمۇ
ئۆزلۈشىگە ئىشەندىم.

ئەركىن داۋۇت

يۇمران كۆيلەر

ھەسەل ھەرىسى

گۈلدىن-گۈلگە قونۇپ شىرنە
يىغدۇ ھارماي.

گۈلزارلىقنى ئەيلەپ ماكان
يىراقتا بارماي.

گۈلدەك ياشاپ، گۈل قوينىدا
كۈلدۈ گۈلدەك.
ئەزىزلەيدۇ گۈلنى خۇددى
جېنىدىنمۇ بەك.

گۈلسىز ھايات كۆرۈنىدۇ
ئۇنىڭغا چۆلدەك.
گۈلنى سۆيۈپ، كەلتۈرمەيدۇ
گۈلگە قىلچە شەك.

گۈلدەك تۇرمۇش قاينىمىدا
چىقىرىدۇ بال.
گۈلدەك ئىسىل گۈل چىرايىنى
قىلىپ ھەر دەم لال.

بۆدۈنەم

قورغۇيىنى كۆرسە
قاچقان بۆدۈنەم.
دانىنى-ئوزۇقنى
چاچقان بۆدۈنەم.

ئىسىت ھالىڭغا،
ۋات-ۋات بۆدۈنەم.
ئۇۋاڭدىن چىقماي
جىم يات، بۆدۈنەم.

ئەنۋەر مۇھەممەد

قوپچى بالا

(ھېكايە)

قوي پاراكەندىچىلىكى

دەرستە ئولتۇرغان نىيازنىڭ
خىيالى بىردىنلا چېچىلىپ كەتتى،
ئۇنىڭ كاللىسىغا ئاخشام كۆرگەن
چۈشى يەنە ئايان بولدى... بۇرۇن بىر
يالغانچى بالا بولغانىكەن، ھەدېسىلا يالغان
سۆزلەيدىكەن. مەنمۇ شۇنى دوراپ بىر
كۈنى قوي بېقىۋېتىپ بۆرە كەلدى، بۆرە
كەلدى! دەپ ۋارقىراپتىمەن، مەھەللىدىكى
دېھقانلار يۈگۈرۈپ كەلدى. بۇنىڭ ئىچىدە
ئاتاممۇ بار ئىكەن. قېنى بۆرە! دېسە
مەن ھىجىيىپ يالغان دەپ قويدۇم دېسەم
ئۇ كەتمەننى دولىسىغا ئارتىپ قويغا ئوبدان
قارا، دەپ كېتىپ قالدى. ئاپام بولسا ھۇ
قۇلاق كەستى، ئادەمنى قورقىتىپ دەپ،
بىر ھازا ۋاتىلدىغۇدەك. ئىككىنچى قېتىم
بۆرە كەلدى! دەپ ۋارقىرىسام ئاتام يەنە
پايپاسلاپ يېتىپ كەلدى. باشقا خەقلەرمۇ
قورقىنىدىن ھەي نىياز قارى! ساراڭ
بولدۇڭمۇ؟! نېمانچە ئۆلگۈدەك ۋارقىراي-
سەن!؟ دەپ ئەيىبلەۋاتقۇدەك. ئاتام:
بۇنىڭ تاياق يېگۈسى كەلدى، قويغا
ئوبدان قارىمايدىغان بولسا ئۆيگە بارغاندا
گەپ بار، دەپ پېشىنى قېقىپ كېتىپ
قالدى. ئۈچىنچى قېتىم بۆرە راستلا كەلسە

بولدۇ. مەن ھودۇقۇپ تاياقنى تاشلاپ
ۋاي بۆرە كەلدى! راست، بۆرە كەلدى!
دەپ ۋارقىرىدىم، ھېچكىم كەلمىدى. بۆرە
قويلارنى سۈرۈپ ئۆزىنىڭ ئۇۋىسىغا ئېلىپ
باردى. ئاندىن چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ،
شۆلگەيلىرىنى ئېقىتىپ نىياز دېگەن دۆت
سىلەرنى ماڭا تۇتۇپ بەردى، ئەمدى
نېمە دەيسىلەر! دەپ خىرقىرىغۇدەك.
بۆرىنىڭ كۆزى ئەڭ ئاۋۋال ئەڭ سېمىز
ئېرىككە چۈشۈپ ئۇنى يېمەكچى بولدۇ.
بۇ چاغدا بەش قوينىڭ ئارىسىدا تۈگۈلۈپ
ياتقان ئاق ئوغلاق ئورنىدىن تۇرۇپ ئاۋۋال
مېنى يېسىلە، نىيازجان بۇ قوي ئاداشلىرى-
نى ئۇزۇندىن بېرى بېقىپ سەمرىتىپ
كەلدى. مەن يېڭى قوشۇلدۇم. مېنى
يېسىلە ھېچنېمە بولمايلا. بۇ قويلارنى يەپ
كەتسىلە نىيازجانمۇ ساق قالمايدۇ. ئاتىسى
ئۇنىڭ پايخىنىنى چىقىۋېتىدۇ، دېدى. بۆرە
ئۇنىڭ ياشقا تولغان چىرايلىق كۆزلىرىگە
قاراپ تۇرۇپ قالدى. سېمىز ئېرىك، قارا
قوشقار، سېرىق ساغلىق، ئەمدى ئەتلە-

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

نئۋاتقان رودو پاقلانلارمۇ بىر ئىغىزدىن بىر قوشۇق قېنىمىزدىن كەچسىلە، رەھىم قىلسىلا! دېدى. ئىچىرقاپ كەتكەن بۆرە: ئورۇق بولساڭلارغۇ مەيلىدى، دەل سېمىز بولغىنىڭلار ئۈچۈن يەيمەن! نىياز سىلەرنى ئۈزۈڭدىن بىرى بېقىپ سەمرىتكەن بولسا، مەنمۇ سىلەرگە ئۈزۈمدىن بىرى كۆز تىكىپ كەلگەن. نىياز مەندىن قۇتۇلغان بىلەن ئاتىسىغا تۇتۇلدۇ. ئۇ تازىمۇ دۆت ھەم قورقۇنچاق نېمىكەن، مۇشۇ ئوغلىقچىلىق بولالمايدىكەن. ماۋۇ ئوغلاق كەتسۇن، قالغىنىڭلارنى يېمىسەم زادى بولمايدۇ، دەپ چىشىنى بىلىدى، قويلار جان قايغۇسىدا قېلىپ يەرگە يۈكۈنۈپ قاتتىق مەرەپ مىنى چاقىرىۋاتقۇدەك، ئەگەر مەن ئاتام- نىڭ ئالدىغا قويىنى بۆرە يەپ كەتتى دەپ يىغلاپ بارسام جەزمەن دۇمبالىنىمەن. قويپالماس قىلىپ تاشلىۋېتىدۇ. پادىچى باللار نەيلىرىنى چېلىپ ماڭا ھازا ئاچىدۇ، ماتەم بىلدۈرىدۇ، تىرەكلەر قايغۇلۇق ھالدا شىۋىرلايدۇ. ياق، ياق، مەن ئۇنداق ھالغا چۈشۈپ قالسام بولمايدۇ. بۆرە ئوتتىن قورقىدۇ ئەمەسمۇ؟ جاڭگالدا يالغۇز قېلىپ، يانچۇقىدىكى سەرەڭگىدە ئوت يېقىپ، چاۋا-چاتقال تېرىپ، ئوتنى ئۇلۇغ قالاپ، تەرەپ-تەرەپتىن قورشاپ كەلگەن بۆرىلەرنى قورقۇتقان ھېلىقى بالىچىلىك بولالمايمەنمۇ؟ ئەگەر ئوت ئۆچۈشكە باش- لاپ بۆرىلەر ئاستا-ئاستا يېقىنلاپ كەلسە مېنىڭ ئاتاممۇ مىلتىق بىلەن پاڭ! قىلىپ ئېتىپلا بۆرىلەرنىڭ ھەممىسىنى قاچۇرۇۋېتىدۇ. ئوھوي! ئاتامدا نەدىمۇ مىلتىق بولسۇن؟ قولىدا شۇ مىنى ئورغىلى ئېلىپ كەلگەن كۆك تاياق بار. ئاتام كەلمىسىمۇ مەيلى، مەن باتۇرلۇق بىلەن بۆرە ئۇۋىسىغا كىرىمەن. بۆرىنىڭ كۆزى قولۇمدىكى ئوتنى كۆرۈپ قورققىنىدىن چەكچىيىپ كېتىدۇ-دە، مېنى تاشلاپ قېچىپ كېتىدۇ. ئوغلاق ھەم قويلىرىم بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشىمەن. بۆرە يەيلىدىن يانماي يەنە ھۇجۇم قىلغۇدەك بولسا قۇربان بولغۇچە ئېلىشىمەن. پاھ، نېمىدېگەن دەھشەت! مەن ئاخىر غەلىبە قىلىمەن، قويلىرىمنى قايتۇرۇپ كېلىمەن. بۆرە ماڭا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقى- نى پەملەپ ھىيلە ئىشلىتىشكە باشلايدۇ. تۇر، تۇر قوزام، تۇر، تۇر! ئوتنىڭ ئۈچىنى ئەپكەلدىم. تۇر، تۇر قوزام، تۇر، تۇر! سۈنىڭ سۆزۈكىنى ئەپكەلدىم، دەپ ئاۋازىمنى دوراپ ئېغىلنىڭ ئىشىكىنى ئاچقۇزماقچى بولىدۇ. قويلار قورسىقىغا ئالدىراپ ئاچايلى دەيدۇ. ئوغلاق: ياق، ئالدىرىمايلى! بۇ ئاۋاز نىيازجاننىڭ ئاۋازى ئەمەستەك قىلىدۇ، دەيدۇ. قويلار: ۋاي شۇ! دەپ مەرەپ ئېغىلنى بېشىغا كىيىدۇ- دە، ئوغلاقنى يېتىم قويىدۇ. قارا قوشقار بېرىپ ئىشىكنى ئاچىدۇ. بۆرە ئىشىكتىن ئېتىلىپ كىرىدۇ. قويلار ھوشىنى يوقىتىپ تىك موللاق چۈشىدۇ. ئوغلاق بولسا بار ئاۋازى بىلەن جارقىراپ مېنى چاقىرىدۇ، مەن دەرھال كالتەكنى، ياق، كەتمەننى ئېلىپ ئېغىلغا كىرىمەن. بۆرە بۇنداق يەردە ماڭا نوچىلىق قىلالمايدۇ. مەن كەتمەن بىلەن بۆرىنى ئۇرۇپ چېپىپ، ئۈچەي-قارنىنى چۇۋۇپ تاشلايمەن. ئوغلاق مېنى چۆرگىلەپ تاقلاپ سەكرەيدۇ. قويلارمۇ خۇشاللىق يېشىنى ئېقىتىدۇ، خورازلار

شادلىق بىلەن چىللايدۇ. ئاتامۇ، باشقا خەقلەرمۇ قوي ھەم توخۇلىرىنى يەپ كۈن بەرمەيدىغان، ئۆزىگىمۇ تەھدىت سالىدىغان بۇ بالايىئاپەتتىن قۇتۇلغىنىغا خۇش بولىدۇ. مەن ئۇ چاغدا كارامەت ئادەمگە ئايلىنىمەن... مۇئەللىمنىڭ كۆزلىرى ماڭا نېمانچە قارايدۇ؟ نېمە سۆزلىگەندۇ؟ بىر نەرسە سوراپ قالسا ياكى دوسكىغا چىقىرىپ قالسا قانداق قىلارمەن؟! ۋاھ، نېمە قورقۇش! بۇ كىچىك مۇئەللىم مېنى يا تىللىيالمايدۇ، يا قۇلىقىمدىن سوزالمايدۇ. ئۇنىڭ كۆزى ئوغلاقنىڭ كۆزىگە بەك ئوخشايدىكەن، چىرايلىقكەن...

ئۇ بۇ خىيالدىن سۆيۈنۈپ ئۇنى يېنىدىكى قارا قومچاق قىزغا پىچىرلاپ تۇرۇپ دەۋەتتى. مۇئەللىم ئۇنىڭ بۇ ھەرىكىتىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا قولىدىكى بورنى ئاتتى. قىز چۆچۈپ، ئۆزىنى كۈلكىدىن توختىتىۋالدى. نىياز ئۆزىنى رۇسلاپ بولغۇچە مۇئەللىم ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ سورىدى:

— ھە، نېمە پاراڭ ئۇ؟

— ...

— تۇرۇڭا روشەنگۈل، نىياز سىزگە نېمە دېدى؟ نېمىشقا كۈلسىز؟

— ھېچنېمە دېمىدى.

— راستىنى دەڭ!

— ئۇ ماڭا سىلىنىڭ كۆزلىرىنى ئۆچكىنىڭ كۆزىگە ئوخشايدىكەن دەيدۇ.

باشقا بالىلار ۋىلىقلىشىپ كۈلگىلى تۇردى. نىياز قىزغا غەزەپ بىلەن ئالىيىپ:

— نەدىكىنى؟! مەن ئوغلاقنىڭ كۆزىگە ئوخشايدىكەن دېدىمغۇ؟! يالغانچىلىقىنى كۆرمەمدىغان بۇ قارا پاقىنىڭ ... — دېدى.

قىز بېشىنى قويۇپ يىغلىغىلى تۇردى. دەرس ئىنتىزامى بۇزۇلدى. مۇئەللىمنىڭ ئەرۋاھى ئۇچۇپ نىيازنى سىنىپتىن چىقىرىۋەتتى. ئۇ بوخچىسىنى ئۆشنىسىگە ئارتىپ، مەكتەپ دەرۋازىسىدىن چىقتى-دە، ئۇدۇللاپ ئۆيىگە ماڭدى، ئۆزىنى قوتاندىن چىققان قويدەك ئەركىن ھېس قىلىپ تۈرلۈك خىياللارغا پاتتى. مۇئەللىم ئەمدى ماڭا يامان كۆزدە قارايدىغان بولدى، قارىسا قاراۋەرسۇن، قارىغانغا قورقۇپ قالامتى كىشى! ماڭ، يوقال، دەپ كېتىشلىرى تېخى خۇددى ئاپامدەك. ئاپام شۇنداق دېسىمۇ مەيلى، ئەمدى مۇشۇ مۇئەللىم قوپۇپ ۋارقىراپ دۆشكەلەپ يۈرىدۇ، خۇددى بىر بالىسىدەك! روشەن قارىۋايغىمۇ خوپ بولدى! يالغانچىنىڭ قۇيرۇقى بىر تۇتام. پاھ، مانا كارامەت! ئۆستەڭ سۈيى مۇز تۇتۇشقا باشلاپتۇ، بۇ سۇ نېمانچە سۈزۈك! يازدا مۇشۇنداق بولسا يەنە سۇ ئۈزسەك، بىر-بىرىمىزنى قوغلىساق، يولغا چىقىپ قىزىق توپىغا مەيدىمىزنى يېقىپ ياكى ئۇڭدىسىغا يېتىپ ھەيكەل چىقارساق، كۆۋرۈك ياغاچلىرىنى سۇدا لەيلىتىپ، ئۆستەڭگە مىنىپ، سۇغا ساڭگىلاپ قالغان جىگدىلەرنى ئۈزۈپ، بىر-بىرىمىزگە ئېتىپ ئوينىساق، لېكىن ئەمدى قىش كىرىدۇ، يەنە چانا تېيىلىمىز. كۈنلەر ئۆتىدۇ، ئەتىياز كېلىدۇ، مۇز ئېرىپ سۇ ئاقىدۇ. سۆگەتلەر بىخ چىقىرىدۇ. ئاندىن چوكانتال بولىدۇ، تال خوراز سوقۇشتۇرىمىز، قوۋزىقىدىن بوتبوت ياسايمىز. ئالما، ئۆرۈكلەر چېچەكلەيدۇ. باغ ئارىلاپ

www.uyghurkitap.com

سۇ ئاقتى، دەل-دەرەخلەرگە ياقتى.
ئاخىرى نېمە ئىدى؟ ھە. بولدۇق مانا
ئەركىن شاد، زامانە بىزگە باقتى.

شۇغىنىسى مەكتەپكە كىرگەنىدىن كېيىنمۇ قوي باقمەن. ئەتىيازدا بوغداي مايسىلىرى ئۆسسە قوي باقىدىغان يەرمۇ قالمايدۇ. كۆرۈك! ئۇ چاغدا قويغا كۆندە ھەلەپ بېرىدىغان گەپ! بۇ جوھۇتلارنى ھېلى تويغۇزۇپ قويسا ھېلى مەرەيدۇ. بىر ئۇغلاق مەرىمەيدۇ، مەرىسمۇ چىرايلىق مەرەيدۇ. ئۆيگە بالدۇر بارسام ئاتام يەنە قوي چىقار! قوي باق! دەيدۇ. ئاپام ئۇكاڭنى باق! دەيدۇ. ئۇ ماڭقىنى باقماق قوي باقماقتىنمۇ تەس! ئاتام مېنىڭ بالا بېقىۋاتقىنىمنى كۆرسە مەن بايا ساڭا نېمە دېدىم! دەپ، تاياقنى ئېلىپ قوغلايدۇ، مەن ئۇكامنى تاشلاپ قوتانغا يۈگۈرىمەن. ئاپام بالىنى كىم باقىدۇ؟ ئاش ئېتەلمىدىم، ئەمىسە سىلى بېقىڭلار دەپ كوتۇلدىغىلى تۇرىدۇ، ئۇكام يىغلىغىلى تۇرىدۇ. ۋاھ، تويۇپ كەتتىم! ئۆيگە بىردەم بارماي تۇراي...

ئۇ شۇ ئوي بىلەن ئۆستەڭ كۆۋرۈكىدە بىردەم ئولتۇردى. بىكارچىلىقتىن زېرىكىپ قىرىندىشىنى ئېلىپ كۆۋرۈك ياغىچىغا قالايمىقان رەسىم سىزىشقا باشلىدى. ئۇ بايا ئۆزىنى قوغلاپ چىقىرىۋەتكەن مۇئەللىمنى سىزماقچى بولۇپ ئۇنىڭ كۆزىنى ئوغلاقنىڭ كۆزىگە ئوخشىتىپ سىزدى. ئاندىن يۈزىنى ئاتىنىڭ يۈزىدەك سوقچاق قىلىپ قالغان يېرىنى قويغا ئوخشاش كالتە، يۇملاق قىلىپ سىزىپ تېگىگە «پاتىگۈل خانىم» دەپ يېزىپ قويدى. ئاڭغىچە مەكتەپتىن ساۋاقداشلىرى ئۇنى يىراقتىن كۆرۈپ چۇرقىرىشىپ كەلدى.

— كۆۋرۈكنى ئۇڭلاپ قوياي دەمسەن؟

— لېي فېڭدىن ئۆگىنىپتۇ.

— ياق لەي نىڭدىن.

— رەسىم سىزىپسەنغۇ؟! كىمنى سىزدىڭ؟ پاتىگۈل خانىم؟! دەپ قويىمەن!

نىياز كەينىگە ئۆرۈلۈپلا يۈگۈرۈپ ماڭغان بالىنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ يېتىشۋالدى. بالا ھودۇقۇپ تاتىرىپ: «يالغان دەپ قويدۇم» دەپ بولغۇچە بۇرنىغا مۇشتتىن بىرنى يەپ ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى. نىياز تۈگۈلگەن مۇشتىنى بوشىتىپ ھالسىز قەدەم بىلەن كۆۋرۈككە كېلىۋاتقاندا ئالدىغا ئۇنىڭدىن تومپاي كەلگەن بىر بالا مۇشتىنى دۈۋەيلەپ كەلدى:

— بىزنىڭ شودۇيلۇك بالىنى نېمىشقا ئۇرىسەن؟

— سېنىڭ كارىڭ نېمە؟

— نېمىشقا كارىم يوق، كېلىڭلار بىرىنچى شودۇينىڭ بالىلىرى!

نىياز دۈمبىسىگە تاش تېگىپ غەزەپتىن يېرىلىپ كېتەي دەپ قالغانىدى، ئۆيگە كېلىپ ئاتىسىنىڭ ئاۋۋالقىدەك قاپقىنى تۇرۇپ: «ماڭ، قويىنى چىقار!» دېگەن كونا بۇيرۇقلىرىدىن بىزار بولۇپ ئۆيگە كىرىپ بىردەم ئۇڭدا ياتتى؛ دۈمبىسىگە تاش تەگكۈزگەن تازنى بىلەلمەي ئىچ-ئىچىدىن ئاچچىققا تولۇپ تۇرغاندا ئاتىسى كىرىپ: «قويىنى باق دېسەم يەنە ياتىسەنغۇ؟!» دەپ ئۇنى ئۆيدىن قوغلاپ قوتانغا ھەيدىدى. نىيازنىڭ كاللىسىدا غەزەپ چاقماقلىرى چېقىپ پۈتۈن ۋۇجۇدى

قاراسلاپ كەتتى.

نىياز تۇغۇلماستا ئاتىسى ساۋۇتاخۇننىڭ ئۈنجى تاپقان بالىلىرى «كۆز تېگىپ» تۈگەپ كەتكەندى. كېيىن نىياز تۇغۇلدى. ساۋۇتاخۇن ئۇنىڭغىمۇ كۆز تېگىپ كېتىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن موللامغا دۇئا ئوقۇتۇپ بىر قوينى بالىسى ئۈچۈن نىياز قىلدۇردى. موللام ئۇنىڭغا بالىسىنىڭ ئېتىنى نىياز دەپ ئاتاشنى، چېچى ئۆسكەندە بىر تال نىياز چېچى قالدۇرۇپ قويۇشنى، ئۇنى زادىلا ئۈزۈپ تىللىماسلىقنى تاپىلىغانىدى. ساۋۇتاخۇن موللامنىڭ دېگىنىدەك قىلدى، نىياز ئەتىۋارلىنىپ ئۆستى. ئەمما ئۇكىسى تۇغۇلۇپ ئەمدى ئولتۇرالايدىغان بولغاندا ئاتىسى ئۇنى گېپىگە ئۇنىمىسىلا ئۇرىدىغان ھەتتا ئاپىسىمۇ ئۇنىڭغا بولۇشىدىغان بولۇۋالدى.

نىياز ئاتىسىنىڭ مۇشۇ قويلارنى ئۆزىدىنمۇ بەكرەك ئەتىۋار كۆرىدىغانلىقىنى ھېچ چۈشىنەلمەي تولا ئويلاپ بېشى قېتىپ كەتتى ۋە ئاخىر ئۇنىڭ مۇشۇنداق ئىش ئىكەنلىكىنى، بۇنىڭدىن باشقا ئىشنىڭ مەۋجۇت ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ يەتتى؛ شۇنداقتىمۇ بۇ قويلارنىڭ ئۆزىدىنمۇ بەك قەدىرلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىغا، ئۇلارنىڭ ئەركىن يايراپ ئۆزىنىڭ بولسا خۇددى ئۇلارنىڭ مالىيىدەك نەگە بارسا ئارقىسىدىن سوكۇلداپ ماڭىدىغانلىقىغا چىدىيالماي قولىغا تاياقتىن بىرنى ئېلىپ قويلارنى ئېتىزلىقىچە سۈرۈپ توقاي قىلىپ باردى. ئابايا دۆمبە-سىگە تەگكەن تاش ھەم ئاتىسىنىڭ قاتتىق ئۆتۈك بىلەن تەپكەن تېپكىنىڭ زەربىسىنى تېخىچە ئۇنتالماي زەردىسى قايناپ يەنە ئاچچىق خىياللارنى سۈرۈپ ماڭدى، خەپ، جوھۇتىنىڭ قويى! مۇناپىقنىڭ قويى! ئۆلسەڭمۇ خوش بولار ئىدىم! خەپ، ئاشۇ تازنى تېپىۋالسام تۇتە، قوينى سەن باقە! دەپ كۆتىگە تېپىپ ھەيدەپ ماڭاتتىم. ئەتە ھېسابلىشىمەن تېخى! ئاتامچۇ؟ بۇ قاتتىق ئۆتۈك بىلەن ھەدېسلا تېپىدۇ، بۇرۇن ئۇنداق ئەمەس ئىدى، ئادەم چوڭ بولمىسا بولىدىكەن؛ ئۇكام ماڭقىدەك ئىش قىلماي نان غاجاپ ئولتۇرۇش نېمىدېگەن راھەت! ۋاي ماڭقا، ئالدىرىماي تۇر! نۆۋەت ساڭمۇ كېلىدۇ. سەنمۇ مەندەك تېپىك يەيسەن! مۇشۇ قويلارنىڭ ئارقىسىدىن چاپراقلاپ يۈرسەن! ئاتام دېگەن بېخىل بۇ قويلارنى يا ساتمىدى، يا ئۆلتۈرمىدى؛ ئوغلاقنى ئايرىپ قويۇپ قالغان ھەممىسىنى كۆزدىن يوقاتسىمۇ بولاتتى. كۈندە مۇشۇنداق خاپىچىلىق، كۈندە مۇشۇنداق جاپا! بۇ نېمىلەر مەن چوڭ بولسام مۇشۇنداق ئىكەن؛ ياق، مەن باققاندىن كېيىن سەمرىدى. ئەنە ئاۋۇ ئېرىكنىڭ قۇيرۇقى لىغىرلاپ تۇرىدۇ، قوشقار-نىڭمۇ شۇنداق. ئۈستىگە مىنىپ بىردەم ئوينايچۇ...

ئۇ قوشقارنىڭ ئەگمەچ مۈڭگۈزىدىن تۇتۇۋېلىپ ئۈستىگە مىندى، مۈڭگۈزنى خۇددى تراكتورنىڭ رولىدەك باشقۇرۇپ، پۇتىنىڭ ئۇچىدا يەرنى تېپىپ باشقا قويلارنىمۇ تەڭ ھەيدەپ ماڭدى. قوشقار سېمىز بولغاچقا دۈمبىسىمۇ خۇددى قۇيرۇقىدەك يۇمشاق، نىيازنىڭ ئاتىسىدىن تېپىك يېگەن سۆڭگۈچى ئاجايىپ راھەتلەندى. ئۇ ئەمدى پۇتىنى كۆتۈرۈپ پۈتۈن ئېغىرلىقىنى

www.uyghurkitap.com

قوشقارغا سىلىشىغا قوشقار چاشقاندەك غىرتلا قىلىپ سوغۇرۇلۇپ ئۇنى يەرگە تاشلىۋەتتى. نىياز سوڭگۈچىنى سىلاپ ئورنىدىن قوپتى-دە، يەردىن چالما ئېلىپ، يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان قوشقارنى چەنلەپ ئاتقاندى، تەگكۈزەلمىدى. قويلار قوشقارغا ئەگىشىپ ئېتىزلىققا قاچتى. ئۇ قويلارنى يول بويىدىكى تېرەكلىككە، غازاڭ كۆپ چۈشكەن يەرگە ھەيدەپ قويۇپ شۇ يەردە قوي بېقىۋاتقان باللارغا قېتىلدى. ئۇلار ئىچىدە نىيازدىن چوڭ تۆگە تازلارمۇ، كىچىك شۇمتەكلەرمۇ، تەڭتۇش باللارمۇ بارئىدى. ئۇلار قىلغىلى ئىش تاپالماي، چوڭلىرى كىچىكلەرنى چىلىشىشقا ياكى «چامباشچىلىق» قىلىشقا چۈشۈرۈپ قويغانىدى. نىيازمۇ بېرىپ تاماشا كۆرۈپ ئولتۇرغانىدى، توساتتىن قادىر قاغا بىلەن سەمەت پاختەك ئۇنىڭ پۇت-قوللىرىنى يەرگە تەگكۈزمەي كۆتۈرۈپ: «نىياز بىلەن قوڭ سوقۇشتۇرىدىغىنىڭ بولسا كېلە!» دەپ ۋارقىرىدى. ئاڭغىچە چوڭ باللاردىن ئىككىسى چىقىپ ئابدۇسالام ئىسىملىك بىر بالىنى ساڭگىلىتىپ كۆتۈرۈپ نىياز بىلەن قوڭ سوقۇشتۇرۇشقا سالدى. نىياز بۇ ئويۇننى خالىمىسىمۇ ئابدۇسالامنىڭ ئالدىدا چىدىماسلىق قىلغۇسى كەلمىدى. قالغانلارنىڭ بىر-ئىككى-ئۈچ دەپ ساناپ بېرىشى بىلەن ھېلىقى تۆگە تازلار بۇ ئىككىسىنى بىر-بىرىگە ئۇدۇل قىلىپ سوقۇشتۇرۇشقا باشلىدى. نىيازنىڭ سوڭگۈچى ئابدۇسالامنىڭ سوڭگۈچىگە ھەر بىر ئۇرۇلغاندا ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزايى تىترەپ، كۆزلىرى يۇمۇلۇپ، چىشلىرى كاراسلاپ كېتەتتى. ئابدۇسالامنىڭ ساغرىسى نىيازغا ئاتىسىنىڭ قاتتىق ئۆتۈكىدىنمۇ قاتتىق بىلىندى. قۇلىقىغا يەنە ئاتىسىنىڭ قويغا قارا! قويغا قارا! دېگەن ئاۋازى ئاڭلانغاندەك بولدى. سۇرلۇك ھەم قەھرلىك بىر جۈپ كۆز ئۇنىڭغا ھامان مىختەك قادىلىپ تۇراتتى، ئۇ بۇنىڭدىن قۇتۇلالمايتتى. «قويۇۋەت! قويۇۋەت! قويۇم قېچىپ كېتىدۇ!» دەپ ۋارقىرىدى ئۇ ئاغرىققا بەرداشلىق بېرەلمەي. شۇ ئەسنادا بىر بالىنىڭ ئەنسىز ئاۋازى ئاڭلاندى:

— بۇغدايلىقتىكى ئاۋۇ قوي كىمنىڭكى؟! ھامۇت ھەيران ھەيدەپ ماڭدى!

قادىر قاغا بىلەن سەمەت پاختەكمۇ ئۇنى دەرھال قويۇۋېتىپ، ئۆز قويىنىڭ قېشىغا چاپتى. نىياز ئورنىدىن قوپۇپ، قوينى ھەيدەپ خېلى بىر يەرگە ئاپارغان ھامۇت ھەيراننىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردى. ھامۇت ھەيران ئوغلاقتىن باشقا ھەممە قوينى ھەيدەپ ماڭغانىدى. نىياز ئۇنىڭغا يېتىشىۋېلىپ يالۋۇردى:

— ئاكا، قوينى بېرىۋېتىڭ، ئاتام تىللايدۇ!

— ماڭ، ئاتاڭنى باشلاپ كەل! قويۇڭ بۇغدايلىرىمنىڭ يىلتىزىنى كولاپ يەپ بوپتۇ! كېلەر يىلى ئون چارەك بۇغداي كەم چىقىدۇ دېگەن گەپ، تارتقان زىيىنىمنى ئاتاڭ تۆلەپ بەرسۇن!

— مەن تېخى قوينى ھازىرلا ئەكەلدىم، باشقا باللارنىڭ قويى يېگەن ئوخشايدۇ!

— ماڭ، ماڭ! ئويۇنۇڭنى ئوينا! سەن باقالمىغان قوينى مەن بېقىپ بېرەي!

نىياز قوينىڭ ئالدىنى توسۇپ ئۆتكىلى قويماي تۇرۇۋالغانىدى، هامۇت هەيران ئۇنى قولىدىن تۇتۇپ ئىتتىرىۋەتتى. نىياز يەردىن چالما ئېلىپ ئۇنىڭغا ئاتتى. چالما بېرىپ هامۇت هەيراننىڭ دۈمبىسىگە تەگدى. ئۇ كەينىگە ئۆرۈلۈپ بارغىنىچە نىيازنىڭ قۇلاق تۈۋىگە شاپىلاق بىلەن بىرنى سالدى. نىياز مىشىلداپ يىغلىغانچە قولىغا يەنە چالما ئېلىپ ئۇنى تاپانداپ ماڭدى. هامۇت هەيران پەرۋا قىلماي، قوينى قوغلاپ ئۆيىگە هەيدەپ كەتتى.

نىياز ئۆيىگە كىرەلمەي بېشى قېتىپ تۇرغاندا ئوغلاقنىڭ مەرىگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى؛ ئوغلاق ئېتىزلىقتىن ئۆزى يالغۇز قېچىپ كەلگەنىدى. ئوغلاق ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ بىردەم تۇرغاندىن كېيىن هويلىغا كىرىپ كەتتى. نىيازمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن هويلىغا كىردى.

— قوي قېنى؟ — دېدى هويلىدىكى كارىۋاتتا تاماكا يۆگەپ ئولتۇرغان ئاتىسى.

— ...

— گەپ قىل دەيمەن، قوي قېنى؟

— هامۇت هەيران تارتىۋالدى، يەنە تېخى مېنى...

— سەن قويغا قارىماي نېمە ئىش قىلغان؟

— ...

— ماڭ، جوهۇت! دەلتىيىپ قاراپ تۇرماي قوينى ئەكەل، ھېلى بىكار ئوشۇقۇڭنى چىقىۋېتىمەن!

نىياز يېشىنى سۈرتۈپ تالاغا ماڭدى، قەدەملىرى ئېغىرلىشىپ خىياللىرى چىگىشلىشىپ كەتتى. ئادەمنى ئەجەب بالاغا قويدۇڭ جوهۇتنىڭ قويى! يا هەممىڭ هامۇت هەيراننىڭلا بولۇپ كەتمىدىڭ! ئاتام دېگەن قاتتىق ئۆتۈك ئۆزى بارسىغۇ بولىدۇ. ۋاي هامۇت ئاداش دەيدۇ، هاراقنى بىللە ئىچىپ دېسە تازا ئىچىدۇ، قىزىل كۆز! هامۇت هەيران قوينى ئۆزلۈكىدىن بەرمەيدۇ. ئۇنداقتا، يا دېرىزىسىنى چېقىۋېتىمەن، يا ئۆيىگە تۇيدۇرماي كىرىپ ئېغىلنى ئېچىپلا قوينى هەيدەپ چىقىمەن. هە راست، ئۇنىڭ بېغىدا قارىسا بۆرىگە ئوخشايدىغان يوغان بىر ئىتى بار، ۋاي كاساپەت! ئەمما ئۇ باغلاقلىق يا بولمىسا بۇ چاغقا ئۇخلاپ قالدى. ئىشقىلىپ، هامۇت هەيراننى هەيران قالدۇرغۇدەك بىر ئىش قىلىپ قوينى هەيدەپ چىقسام بولاتتى.

ئۇ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ هامۇت هەيراننىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، دەرۋازا هېساپىدىكى شادا ئىشىكتىن مارىلىدى. هامۇت هەيران هويلىسىدا تۇرغانىدى، نىيازنى كۆرۈپ دەرهال ئالدىغا باردى:

— هە، نېمە دەپ كەلدىڭ؟

— ئاتامغا دېدىم: دېسەم، هامۇت ئاكاڭغا بېرىپ دە، قوينى هازىرچە بېرىپ تۇرسۇن، كېيىن ئوبدان رازى قىلىمەن دەيدۇ.

— نېمە بىلەن رازى قىلغۇدەك؟

— سىزنى چاقىرىپ هاراق قۇيۇپ بېرىدىكەن، يەنە تېخى توخۇ ئۆلتۈرىدىكەن.

— بىرەر پاقلان سويالمامدىكەن؟

— پاقلان بەك ئورۇق، سەمرىگەندە

www.uyghurkitap.com

ئاندىن سىلەرنى قىچقىرىپ مېھمان قىلىمىز.

نىياز بۇ گەپلەرنىڭ كاللىسىغا قانداق كېلىپ قالغىنىدىن ھەيران بولسا، بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان ھامۇت ھەيرانىنىڭ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرۈپ ئېغىل تەرەپكە ماڭغانلىقىدىن ۋە قوينى چىقىرىپ بەرگىنىدىن ئالامەت خۇشال بولدى. ئۇ قوينى ھەيدەپ مېڭىشىغا ھامۇت ھەيران يەنە:

— ئاتاڭغا دە، مەندىن رەنجىپ قالمىسۇن، ئۆيۈڭلارغا ئەتە-ئۆگۈن بىر بارىمەن، — دېدى.

— بېرىك، بېرىك! ئاتام سىزنى ئوبدان رازى قىلىدۇ، — دېدى نىياز؛ كۆڭلىدە بولسا ئاتام ساڭا پوق سوۋۇتۇپ قويىدۇ دەپ ئويلىدى ۋە ئىچ-ئىچىدىن ئۇرغۇۋاتقان شادلىقىنى باسالماي قوينى تا ئۆيىگىچىلىك قوغلاپ كەلدى.

ئوغلاقنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى

ۋاي، ۋاي، بىكار ياتماق ئەجەب تەس ئىكەن؛ مەكتەپكە بارغانمۇ، قوي باققانمۇ ياخشىكەن؛ نېمىلا بولمىسۇن ئۇ يەر، بۇ يەردە مېڭىپ يۈرەلەيتتىم، خالىغان ئىشىمنى قىلالايتتىم. خەتنەمنى يا بۇرۇن قىلمىدى، يا كېيىن قىلمىدى، ۋاھ! باشقا باللار قانداق چىدىغان بولغىيتتى، ئۇلارمۇ ماڭا ئوخشاش ۋارقىراپ بولغۇچە ئاغزىغا تۇخۇم كەپلەنگەن بولغىيمىتتى؛ ئەخمەتنىڭكىنى دوختۇر كېسىپتىكەن، ئاغرىماپتىكەن. تېزلا ساقىيىپ كېتىپتىكەن. دوختۇر كېسىپ بولغاندىن كېيىن دورا سۈركەپ، داكا بىلەن تېڭىپ قويىمىش؛ مېنىڭكىنى كېسىپ بولغاندىن كېيىن چىققان قاننى كۈل بىلەن توختىتىپ ئەسكى لاتا بىلەن تېڭىپ قويۇشتى، ھازىرغىچە ئېچىشىپ تۇرىدۇ. ۋاي ئاشۇ موللام دېگەن مەتونى! تېزرەك ساقىيىپ كەتسەم نېمە بولار، قاقاچىنى سويۇۋېتەي دېسەم ئۆتكەنكىدەك بىرقاناپ كەتسە ئاتامدىن يەنە شاپىلاق يەيمەن. پاتىگۈل خانىم بەك ياخشىكەن، ئۇ ماڭا شۇنىڭدىن كېيىن يامان كۆزدە قارىمىدى.

قارىغاندا ئۆزىنىڭ كۆزىنى ئوغلاقنىڭ كۆزىگە ئوخشاتقانلىقىمدىن خۇش بولغان ئوخشايدۇ. ئۆلۈشكۈن مېنى يوقلاپ كەلگەندە ئۇ چوقۇم بىزنىڭ ئوغلاقنى كۆردى، ھەممىنى چۈشەندى. راست، بىزنىڭ ئوغلاقنىڭ كۆزىدەك چىرايلىق كۆز نەدە؟ روشەنگۈل ئۆچكىنىڭ كۆزى دەپ قويدى، ئۆچكىنىڭ كۆزى دېگەن ئىتنىڭ كۆزىگە ئوخشاپ قالىدۇ، مۇئەللىم دەسلەپتە شۇنىڭغا خاپا بولغان گەپ! مۇئەللىم مېنى ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇيسەن دەيدۇ، ئۇنىڭ مېنى يوقلاپ كېلىشى شۇنىڭ ئۈچۈنمىدۇ؟ راست، ئەمدى بۇ مەكتەپنىمۇ تۈگەتتۇق، شاھادەتنامىنىمۇ ئالدۇق. كۆز باشلاندى، ئەتە-ئۆگۈن قىشمۇ كىرىپ قالىدۇ. ئوتتۇرا مەكتەپ دېگىنى ئۆتكەن يىلى بىز باللار بايرىمىدا باشقا دادۇينىڭ باللىرى بىلەن كىرگەن چوڭ مەكتەپ شۇمىدۇ؟ راست شۇ يەر بولىدىغان بولسا ئۆيدىن ھەر كۈنى ئۇ يەرگە بېرىپ بولغۇچە دەرسكە ۋاق قالىدىغان گەپ. سەھەر ماڭسام، دەرسكە ئاران ئۈلگۈر-

سەم، نامازشامدا كەلسەم، قوي يەنە مەرەپ تۇرسا، ئاتام يەنە تىللىغلى، ئۇكام ماڭقا مېنى باق دەپ يىغلىغلى تۇرسا مەن قايسىبىر ئىشنى قىلىمەن؟ مۇئەللىمغۇ غەم قىلما، ياتاقتا يېتىپ ئوقۇيسەن دەيدۇ. بىراق، كىتاب، دەپتەر، قەلەم ئېلىشقا ئاتام پۇل بېرەرمۇ، بەرمەسمۇ؟ مېنى ساق ئەۋەتەرمۇ، ئەۋەتمەسمۇ؟ ھەي، بىلىپ بولمايدۇ. ئۇكام ماڭقا قوي باقالىغان بولسىمۇ مەن خاتىرجەم ئوقۇيالايتتىم، يېڭى باللار بىلەن كۆڭۈللۈك ئوينىيالايتتىم. ئۇ مەكتەپتە چوقۇم بازارلىق باللار كۆپرەك ئوقۇيدۇ؛ ئەگەر بوزەك قىلىدىغان بولسا مەنمۇ بوش كەلمەيمەن. مۇئەللىملەر ئۇرۇپ تىللىسا ئالە شەرىڭنى دەپ قېچىپ كېلىمەن...

نىياز خىيال بىلەن بولۇپ كېتىپ ئۆيگە ئوغلاقنىڭ كىرگىنىنى تۇيمىدى. ئۇ بايا تالاغا سىيگىلى چىقىپ ئىشكىنى ئەتمەي كىرگەنىدى. ئوغلاق قوتاندىن دائىم چىقىپ كېتىپ ھويلىدا، باغلاردا غازاڭ بولامدۇ، سەي-كۆكتات ياكى مېۋە-چېۋىنىڭ شۆپۈكلىرى بولامدۇ تېرىپ يەپ يۈرەتتى. شۇڭىمۇ ئۇ كىچىك بولغىنىغا قارىماي ناھايىتى سېمىز، تۈكلىرى تاراپ قويغاندەك رەتلىك ۋە پارقىراق ئىدى، قوڭۇر رەڭلىك كۆزلىرى پالتىراپ تۇراتتى. ئۇ ئۆيگە دىكىرلاپ كىرىپ، ئۇيان-بۇيان قاراپ، سۇپىدا يوتقانغا يۆگىنىپ تورۇسقا قاراپ ياتقان نىيازنى كۆردى. نىيازمۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئوغلاققا قارىدى ھەم ئۇنىڭ ئۆزىگە خۇددى ئادەمدەك قاراۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ سەل چۆچۈدى. ئۇ ئىلگىرى جىنلارنىڭ دائىم ئۆچكە سىياقىدا كۆرۈنىدىغانلىقىنى ئاڭلىغانىدى. ئۇ نىيازغا ئامراق ئوغلاق بولسىمۇ بەربىر ئۆچكە-دە! جىنلارمۇ باشقا ئۆچكىگە ئايلىنىپ ئۆزىنى چاندۇرۇپ يۈرمەيدۇ، بەلكى كۆرگۈچىگە تونۇش سىياقتا پەيدا بولىدۇ. ئۇنى ئەڭ ياخشىسى جىن دەپ ئويلىمىغىنى ياخشى. ئەگەر ئۇ راستىنلا جىن بولۇپ قالسا نىيازنىڭ تۈگەشكىنى شۇ... ئوغلاقنىڭ كۆزى ئاجايىپ سىرلىق، ۋەھىملىك بولۇپ، نىيازغا غەيرىي بىر تەرىزدە تىكىلىپ تۇراتتى. — «نىيازجان، ساقىياي دېدىڭىزمۇ؟ سىزنى يوقلاپ كىردىم. مەنمۇ مۇئەللىمىڭىزگە ئوخشاش ئەمەسمۇ؟» نىياز غايىبتىن ئاڭلىنىۋاتقان بۇ ساداغا قۇلاق سالدى. ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى: «ماتاڭ چىشلىنىۋالدىڭىزمۇ؟ مۇئەللىم دەرس سورىسا جاۋاب بېرەلمىسىڭىز دائىم مۇشۇنداق دەيتتى-ھە!؟» نىياز ئىچىدە «ھەئە، ھەئە» دېدى. ئوغلاق سۇپىغا ئۇشتۇمتۇت سەكرەپ چىقتى. نىياز بېشىنى يوتقانغا پۈركەپ كۆزىنى يۇمۇۋالدى، ھەممە ياقنى قاراڭغۇلۇق قاپلىۋالدى. ھېلىقى غەيرىي ئاۋاز يوتقاننىڭ يوچۇقلىرىدىن شۇڭغۇپ كىرىپ ئۇنىڭ قۇلىقىغا ئۇرۇلدى:

— قوپۇڭ، قوپۇڭ، نېمانچە قورقىسىز؟! مەن جىن ئەمەس، تالاغا سىيگىلىمۇ چىقمامسىز؟

— بايا سىيىپ بولغان.

— مەن كۆرمىدىم.

— بۇ چۈشۈممۇ، ئوڭۇممۇ؟

— بۇ چۈشىڭىز ئەمەس، ئىشەنمىسىڭىز يوتقانىنى ئېچىپ قاراپ بېقىڭ.

www.uyghurkitap.com

— ياق، ياق! كەت، ئۆيدىن چىقىپ كەت! سەن جىن ئوخشايسەن!

— ياق، مەن جىنغا ئوخشىمايمەن، مۇئەللىمىڭىزگە ئوخشايمەن. بولۇپمۇ ئۇنىڭ كۆزى...

— ئۇغۇ شۇنداق، لېكىن سەن بەرىبىر ئۆچكە، يەنى ئۆچكىنىڭ بالىسى! سەن جىن بولمىساڭ ئەمىسە ،بېشىمنى چۆگىلەپ يۈرمەي قوتانغا كىرىپ كەت! قويلار قوتاندا ساقمۇ؟

— ساق بولمايچۇ ئۇ دۆت بىر نېمە-لەر...

نىيازمۇ ئوغلاقنىڭ ئەقىللىكلىكىگە قايىل ئىدى، ھەر قېتىم قوي باققىلى چىقسا ئوغلاق قويلارغا قېتىلماي ئايرىم ئوتلايتتى، بۇغدايلىقتا قاچماي شاخقا ئېسىلىپ غازاڭ يەيتتى، ئېزىپ كەتسىمۇ ئۆيىنى تېپىپ كېلەلەيتتى. قوتانغا سولاپ قويسا قويدەك جىم ياتماي ئەپ تېپىپ قېچىپ چىقاتتى، ئۆزىدىنمۇ ئېگىز توساقتىن ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتەلەيتتى. روشەنگۈل ئەگەر مۇشۇ ئوغلاقنى كۆرسە ئۇنىڭ كۆزىنى يەنە ئۆچكىنىڭ كۆزى دەپ تۇرۇۋالارمۇ؟ ئۇ مۇبادا ئوتتۇرا مەكتەپكە بارسا بازارلىق كادىر خەقلەرنىڭ قىزلىرى ئۇنى ياراتمايدۇ. ئۇ يەنە ئۇستەلگە بېشىنى قويۇپ يىغلايدۇ. نىياز تەسەللى بېرىدۇ.

نىياز ئوغلاقنى قوغلىۋېتىشكە پېتىنالماي يوتقان ئىچىدە تەرلەپ سۇ بولۇپ كەتتى. بىردەمدىن كېيىن تالادىن بىر كىمنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. نىياز ئاتىسىنىڭ كەلگەنلىكىنى تۇيۇپ يۈرىكى جايىغا چۈشتى. ساۋۇتاخۇن ئۆيگە كىرىپلا توۋلاپ كەتتى:

— ھەي نىياز، ماۋۇ ئوغلاقنى قوغلى-ۋەتسەڭ بولمامدۇ!؟ بىر تاپ بولدۇڭغۇ سەن! ئۆيگە ماياقلاپ بوپتۇ ئەمەسمۇ بۇ جوھۇت! ۋوي، گېلىغا پىچاق يەيدىغان جىن تېكىسى!

ساۋۇتاخۇن ئوغلاقنى ئۇرۇپ تېپىپ ئۆيدىن قوغلاشقا باشلىدى. ۋاي قاتتىق ئۆتۈك! تېپە تەپ، ئوغلاقنىڭمۇ جېنى بار، تەپسە ئاغرىيدۇ. سېنىمۇ بىرى ئاشۇنداق تېپىپ باقسا قانداق بولاتتىڭ؟! نىياز يوتقاننى ئېچىۋېتىپ، ئاتىسىنىڭ ۋاقىلدىتىپ تېپىشكە چىدىيالماي مەرەپ، پەرياد ئۇرۇپ چىقىپ كېتىۋاتقان ئوغلاققا چەكچىيىپ قاراپ قالدى.

بىر ھازادىن كېيىن تالادىن قارا ماشىنىنىڭ گۈركىرىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى، ھويلىغا بىر كىملەر كىردى. ساۋۇتاخۇن ئۇلارنى ئۆيگە باشلاپ كىردى.

— مانا كۆرسىلە ئابدۇۋايىت شۇجى، بالىنى تېخى ئۇلۇشكۈن خەتنە قىلدۇق. ئوتتۇرا مەكتەپكە چۈشەلمەيدۇ.

— بالا دېگەننى بۇرۇنراق خەتنە قىلدۇرىمىز ساۋۇتاخۇن، ئادەمگە قېرىشقاندەك بىر ئىش قىلىپسىز. بالىڭىزنىڭ مۇئەللىمىمۇ، بالا يىغقىلى چىققان مۇئەللىملەرمۇ تۇرۇپتۇ ئەنە، ئۆزىڭىز بىر نېمە دەڭ. بالىڭىزنى بېرەمسىز، بەرمەمسىز؟ بەرمىسىڭىز گەپ ئېنىق، ئۈچ مو يەرنى قايتۇرىسىز، ئۇستىگە جەرىمانە تۆلەيسىز!

نىياز كۆزىنى يۇمۇپ جىم ياتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ھازىرلا ئورنىدىن قوپۇپ ماشىنىغا چىقىۋالغۇسى، باشقا بالىلار بىلەن

كۆرمىگەننى كۆرۈپ، بىلمىگەننى بىلىۋالغۇسى كېلەتتى. ئەمما چاترىقىدىكى مۇنەك ئۇنىڭ بەلدىن تۆۋەن يېنىنى تاشتەك بېسىپ، قىچىشىپ ئارام بەرمەيتتى.

ئۇ شۇ ئەسنادا پاتىگۈل خانىمنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپ مۇئەللىملىرىگە: «بۇ بالا كەپسىزرەك بولغان بىلەن بەك زېرەك، ئۇ زادى داۋاملىق ئوقۇمىسا بولمايدۇ» دېگىنىنى ئاندىن ئاتىسىغا: «ساۋۇتكا، نىيازنى ئوقۇشقا بىز كۆرسىتىپ بەردۇق. ئۇ باشلانغۇچ مەكتەپنى ئەلا نەتىجىدە پۈتتۈردى» دېگىنىنى ئاڭلىدى، ئارقىدىنلا ئاتىسىنىڭ زەردىلىك زۇۋانى ئاڭلاندى:

— نېمە بولسا مەيلى، بالىنى يەنە ئوقۇسۇن دېسىلە ئۆزلىرى ئوقۇتسىلا!

ئابدۇۋايىت شۇجى قايناپ كەتتى:

— ئوقۇتماي ھەددىڭىز ئەمەس ساۋۇتاخۇن! بۇ دېگەن مەجبۇرىيەت! ھۆكۈمەتنىڭ قانۇنى! سىز بىر ئادەم بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلالمايسىز! خىلاپلىق قىلسىڭىز بايا دېگەندەك، يەرنى قايتۇرىسىز، جەرىمانە تۆلەيسىز، شۇنىڭغا چىدىسىڭىزلا بولىدى!

— ئادەمنى بۇنداق قىستىمىسىلا شۇجى، بالىسىنى بەرمىگەن ئادەم پەقەت مەنلىمۇ؟

— يەنە ئۈچەيلەن بار. ئۇلارمۇ بالىسىنى ئاڭلىقلىق بىلەن تاپشۇرمايدىغان بولسا مەجبۇرىي مائارىپ قانۇنى بويىچە جازالىنىدۇ، شۇنداقمۇ مۇئەللىم؟

— شۇنداق، — دېدى ئوتتۇرا ياش بىر مۇئەللىم، — تىزىملىككە چۈشكەن بالىلارنىڭ ھەممىسى جەزمەن ئوقۇشى كېرەك.

— بالىنى مۇشۇ ئەپەندىلەرگە بەرسەم ئوقۇتۇپ كادىر قىلالامدۇ شۇجى دەپ باقسىلا؟ سىلى شۇنىڭغا ھۆددە قىلالاملا؟

— بالىڭىزنى ھۆكۈمەت مەدەنىيەتلىك دېھقان بولسۇن دەيدۇ ساۋۇتاخۇن، ئۆزىڭىز بىر قارا تۈرك، ئەمدى بالىڭىزنىمۇ شۇنداق قىلاي دەمسىز؟

— بالام ساۋاتىنى چىقىرىپ بولدى، ئەمدى مۇشۇنچىلىك ئوقۇسا بولار. ئۇنىڭدىن كۆرە قوي باقسۇن، ھۈنەر ئۆگەنسۇن، ھازىردىن باشلاپ نان تېپىپ يېيىشنىڭ كويىغا كىرسۇن. نېمە دېسەڭلار مەيلى، مەن بۇنى ئەمدى ئوقۇتمايمەن!

— ئوقۇتمامسىز؟ ئوقۇپ قويۇڭ، كەنتىمۇ بۇ ئىشقا قول تىقىدۇ. يېزىدىن ئادەم چىقىپ تەكشۈرىدۇ. مائارىپ بەنزدسىدىن باشلىقلار كېلىدۇ. سىز ئۆزىڭىزگىلا دېھقان ئۆزىڭىزگىلا ئادەم ئەمەس، ئۈستىڭىزدە ھۆكۈمەت، قانۇن، ئىنتىزام، پرىنسىپ دېگەن نەرسىلەر بار، ئۇنىڭغا نېمە دېيەلەيسىزكىن؟ يەنە مۇشۇنداق ئۆكتەملىك قىلىپ ئىنجىق-مىنجىق دەيدىغان بولسىڭىز ئەمدى ئاقمايدۇ.

— ئۆزلىرى بىلىلا شۇجى، بۇ بالا بولمىسا مەن دېھقانچىلىققا يېتىشىپ بولالمايمەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە قوتاندا بەش-ئالتە قوي-كالا، بوشۇكتە بىر بالا تۇرىدۇ.

— ھە ئۇ بالىمۇ چوڭ بولار، ئەمدى ماۋۇ چوڭ بولغىنىنى ئەۋەتىپ تۇرىلى.

— ئەستا، بۇ بالا بۇنداق تۇرسا قانداق ئەۋەتكىلى بولىدۇ؟

— ئەمسە ئاۋۇ قوتاندىكى قويىڭىزنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىرىنى ماۋۇلار ماشىنىغا بېسىپ ئەپكېتىپ تۇرسۇن، بالىنى سىز قاچان ئەۋەتىسىز قويىنى شۇ چاغدا قايتۇرۇپ بەرسۇن.

— ئەستا، بۇ تىرىكتاپنى مەكتەپكە ئەۋەتسمۇ پۇل دەپ كەلسە، ئەۋەتمىسە تېخى جەرىمانە دەپ قىستاۋاتساڭلار، مەن نېمە قىلىمەن ئەمدى!؟...

— قانداق قىلىمىز، — دېدى ئابدۇۋايىت شۇجى بالا يىغقىلى كەلگەنلەرگە قاراپ، — قويىنى بېسىپ ئەپكېتىپ تۇرامسىلەر يا ئۇنى مەن ئېلىپ تۇرۇپ بالىنى جەزمەن ئەۋەتىشكە كېپىللىك قىلايمۇ؟

— ئۆزلىرى بىر ئىش قىلسىلا، — دېدى مۇئەللىملەر.

— ماقۇل ئەمسە، ئەھۋالغا قاراپ بىر ئىش قىلايلى! ئۇنتۇپ قالماڭ ساۋۇتاخۇن، بالىڭىز مەكتەپكە كىرگۈچە قويىڭىز ماڭا ئامانەت، ماشىنا يەنە بىر كەلگۈچە بالىڭىز ساقىيىپ، يوتقان-كۆرپىلىرى، يەيدىغان نورمىلىرى تەييارلىنىپ بولسۇن!

ئۇلار كەتتى، نىيازمۇ كۆزىنى ئاچتى. ئاتىسى ئۇلارنى ئۇزىتىپ قويۇپ يەنە ئۆيگە كىردى. نىيازغا ئۆلۈك ئېشەككە قارىغاندەك بىزارلىق بىلەن قاراپ قويدى. نىياز ئاتىسىنىڭ غەزەپ ۋە جىلخورلۇق چىقىپ تۇرغان ئەپتىگە قارىغۇسى كەلمەي تام تەرەپكە ئۆرۈلۈپ يېتىۋالدى. پاتىگۇل خانىممۇ ئاتىسىنىڭ قوپال گەپلىرىدىن ئۇچۇقۇپ كەتتى بولغاي، كېيىن گەپ قىلمىدى. ئوتتۇرا مەكتەپ مۇئەللىملىرىمۇ ھېلىقى كەنت شۇجىسى بولمىغان بولسا ئاتىسىنى بويسۇندۇرالمايتتى. شۇجىلار مانا كارامەت ئادەمكەن، ئاتىسىنىڭ قەھرىنى سۇندۇرۇۋەتتى. بىر كۈنلەردە ماشىنا يەنە گۈركىرەپ كېلىدۇ؛ ئاتىسى ئۇنىڭ نورمىسىنى ئايرىپ بېرىدۇ، ئاپىسى يوتقاننى تېكىپ بېرىدۇ، ئۇ ماشىنا ئۈستىدە يۇمشاققىنا ئولتۇرۇپ ئوتتۇرا مەكتەپكە ماڭىدۇ؛ ياتاقتا يېتىپ ئوقۇسا ئۆيگە ھەپتىدە بىر قايتىدۇ يا قايتمايدۇ؛ قوي بېقىشتىنمۇ قۇتۇلىدۇ؛ يېڭى-يېڭى كىتابلارنى قانماي كۆرىدۇ؛ تېخى رەسىم سىزىدۇ، باللار بىلەن توپ ئوينايدۇ، پۇتبول، تىكتاكتوپ... پاھ، نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك! ئۇ ئۆلگىرى بۇلارنى ئەجەب ئويلىماپتىكەنە؟!

«نىيازجان، يەنە ئوقۇيدىغان بولدىڭىزمۇ؟» نىياز بېشىنى كۆتۈرۈپ، پەگادا تۇرغان ئوغلاقنى كۆرۈپ ھەيران قالدى. ئوغلاق ئۇنىڭغا مەيۈسلۈك بىلەن تىكىلىپ تۇراتتى. غايىب سادا تۆگۈلۈكتىن كىرگەن سالقىن شامالدەك تېزلا ئۆتۈپ كەتتى. «ماڭ، ماڭ! كەت! ئاتامدىن ھېلى تېپىك يەيسەن!» ئوغلاق ئۇنىڭ ئىشارىتىنى سەزگەندەك كەينىگە ئۇچقاندەك بۇرۇلۇپ تاقلاپ، سەكرەپ چىقىپ كەتتى.

ئەتىسى كەچقۇرۇن ھويلىدىن ئوغلاقنىڭ جان جەھلى بىلەن ئىنجىقلىغان، جېنىنىڭ بارىچە مەرىگەن، ساۋۇتاخۇننىڭ ئۇنى تىللاۋاتقان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئوغلاقنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئېچىنىشلىق پەريادىدىن چۆچۈگەن نىياز يوتقاندىن سوغۇرۇلۇپ چىقىپ، كەشنى كىيمەيلا ھويلىغا ماڭدى. دالاندا تۇرغان ئاپىسى ئۇنى: «ماڭ، ئىشتىنىڭنى كىيىپ چىق، سوغۇق ئۆتۈپ قالىدۇ» دەپ ئۆيگە ھەيدىدى. نىياز ئىشتىنىنى كىيىپ تۇرۇشىغا ھويلىدا تۇرغان

ئاتىسى ۋارقىرىدى:

— نىياز، بۇياققا چىق، قانغا كىر، چاققان بول! ساڭا پايدا قىلىدۇ!

نىياز ھويلىغا چىقىپلا، ئەمدىلا بوغۇزلىنىپ، قانلىرى داسقا شارقىراپ چۈشۈۋاتقان ئوغلاقنى كۆرۈپ يۈرىكى ئىككى تاشنىڭ ئارىسىدا قېلىپ مىجىلغاندەك، يۈرىكىدىن ئېتىلىپ چىققان قانلار گويا ئاشۇ ئوغلاقنىڭ قېنى بىلەن قوشۇلۇپ داسقا ئېقىپ چۈشۈۋاتقاندەك بولدى.

— بولە، ئىشتىنىڭنى سال، نېمە قاراپ تۇرىسەن!؟ — نىياز بۇ پاجىئەلىك مەنزىرىگە قاراپ تۇرالماي ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىرىپ كەتتى ۋە يوتقانغا كىردى؛ پۈتۈن بەدىنى لاغىلداپ تىترەپ، كۆزىدىن تاراملاپ ياش ئېقىشقا باشلىدى.

— ماڭ، ئاتاڭ قانغا كىرسۇن دەيدۇ، — دېدى ئاپىسى ئۆيگە كىرىپ.

— كىرمەيمەن، ئۆزى كىرىۋالسۇن، — دېدى نىياز يىغلامسىراپ.

— ساراڭ، نېمە بولدۇڭ؟ نېمە يىغلايسەن؟

ئوغلاقنىڭ غايىب ساداسى يىراق-يىراقلاردىن يەنە ئۈچۈپ كەلدى:

— نىيازجان، قوپۇڭ قانغا كىرىڭ! قېنىم ئىسسىق ۋە پاكىز، قېنىمنى كەچسىڭىز ھېچنېمە بولمايسىز، ئۇنى پاچىقىڭىزغا سۈركىۋالسىڭىز پايدا قىلىدۇ، تېقىمىڭىز تارتىشىپ قالمايدۇ، بەك يۈگۈرىدىغان، قوينى بەك توسيالايدىغان بولىسىز. ئاتىڭىز مېنى ئۆلتۈردى، ئاخىرەتتە مەنمۇ ئۇنىڭدىن جان سورايمەن ئەمەسمۇ؟

— ئاتامنىڭ قولى قانلىق، سېنى ئۆلتۈرگۈچە قويىدىن بىرەرنى ئۆلتۈرسە بولمامدۇ؟

— ئۇنداق دېمەڭ، تەقدىرىمىز ئوخشىمايدۇ، قويلىرىڭىزغا ئوبدان قاراڭ!...

غايىب سادا ئۆچتى. نىيازنىڭ روھىي ئالىمىدە ئۇچۇپ يۈرگەن گىرىمسەن سۈرەتلەر ئاق ئوغلاقتەك پاك ۋە نۇرانە ئىدى. ئاق ئوغلاق ئاپئاق بۇلۇت ئۈستىدە قاردا ماڭغاندەك مېڭىپ يۈرەتتى، گاھىدا ئۇ بۇلۇتتىن بۇ بۇلۇتقا سەكرەپ قوياتتى. ئۇ سەكرەپ ئاخىر ھېرىپ قالدى-دە، يەنە بىر چوڭ بۇلۇتقا بىر سەكرەپ يېتەلمەي يەرگە پۇلاڭلاپ چۈشۈپ كەتتى. نىيازنىڭ ئىچى سىقىلىپ بېشى لوقۇلداپ ئاغرىشقا باشلىدى، كۆپ ئۆتمەي ئۇخلاپ قالدى، چۈش كۆردى. چۈشىدە ئاق ئوغلاق يەنە ئۆيگە كىرىپ ئۇنىڭ بېشىدا قاراپ تۇرغۇدەك، كۆزىدىن قان قۇيۇلغۇدەك. ئۇ ئوغلاقنىڭ پۇتىدىن تۇتۇپ، دۈمبىسىدىن سىلاپ ئاندىن ۋىلىقلاپ كۈلۈپ: «سەن تېخى ئۆلمەپسەنغۇ!» دېگۈدەك.

ئەلىياتقۇ مەھەلىدە نىياز يان ئۆيدىكى ۋاراڭ-چۇرۇڭدىن ئويغىنىپ كەتتى.

— پاشاخان، بولدى، لىگەننى قويۇپ سىزمۇ كېلىڭ، — دەۋاتاتتى ھېلىقى كەنت شۇجىسى.

— ھە، شۇجى، سىلى گۆشكە ئېغىز تەگكەچ تۇرسىلا، مەن شورپا ئۇسۇپ ئەكىرەي. ساۋۇتاخۇن، قېنى ھارىقىڭلىنى قۇيىمامسىلە، — دېدى ئاپىسى. ئارقىدىنلا ئاتىسىنىڭ سۆزى ئاڭلاندى:

— ئەسلىدە ھەر قايسىلىرىنى بۇرۇنراق چاقىرىپ قويۇش كۆڭلىمىزدە بار ئىدى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇ-بۇ ئىشلار بىلەن بولۇپ كېتىپ قولىمىزنى بوشىتالماي قالدۇق. شۇنداق بولسىمۇ ھە ئا شۇجى ھەم ماۋۇ قالغان يۇرت چوڭلىرى-مىز ئاز بولسىمۇ كۆپكە تاۋاپ قىلىپ ئۇبدان ئولتۇرۇشۇپ بېرەلا. مۇشۇ ھاراقنى شۇجى ئۆز قولى بىلەن ئايلاندۇرسا!

— ئىنىمىز ساۋۇتاخۇننىڭ كۆڭلىگە رەھمەت! سورۇننىڭ مەقستى ئايدىڭ، يەنى ھەممىمىز بىر-بىرىمىزنىڭ ھالىغا يېتىش، دەردىگە دەرمان بولۇش! بۇنىڭدىن باشقا گەپ بولسا تېخى ئەمدى دېيىشىۋالىمىز.

— خوشە ئەمسە كۆپچىلىك!

تەرەپ-تەرەپتىن خوشە، خوش، سىڭسۇن! دېگەن ئاۋازلار كەلدى. ئۇزۇن ئۆتمەي بىرىنىڭ تىرىڭلىتىپ دۇتار چالغان ۋە مۇڭلۇق ئاۋازدا تولغان ناخشىسى ئاڭلاندى:

قوناقلىقتىن ئوت ئالدىم ئاللا گۈلمەيلۇم،
بوينى قارا ئۆچكىگە ھوي، ھوي گۈلمەيلۇم.
مېنىڭ كۆڭلۈم چوشۇپ قايتۇ ئاللا گۈلمەيلۇم،
كۆڭلى قارا ئەسكىگە ۋاي، ۋاي گۈلمەيلۇم.

كەيىندىنلا كۆپچىلىكنىڭ ھە، ھە پاشاخان، ئۇسسۇلغا چۈشسىلە ئۇسسۇلغا! شۇجىنى ئۇسسۇلغا تارتسىلا، شۇجىنى! دېگەن ئاۋازى ئاڭلاندى.

نىياز كىملەرنىڭدۇر مالاچلىتىپ گۆش يەۋاتقان، كىملەرنىڭدۇر ھاراقنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن ئاھ، ئۇھ دەپ چاي سومۇرۇۋاتقان، كىملەرنىڭدۇر قايناق پاشاخان! ئوينا پاشاخان! دەپ توۋلا-ۋاتقان، چوكنى تەخسىگە جىرىڭلىتىپ ئۇرۇۋاتقان، يەرنى گۈپۈلدىتىپ تېپىۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلاپ ياتتى. ئۇ ئوغلاق بىلەن خىيالەن سىرىدىشقا، ئۇنى چۈشە شىكە شۇنىچە ئۇرۇنۇپ كۆردى. بىراق، يان ئۆيدىكى قالايمىقان ئاۋازلار ئۇنىڭغا پۇرسەت بەرمەيتتى. ئۇلار ھەقىقەتەن ياشاۋاتقان، نىياز بولسا بىر ئەسكى مازارلىقتا جۇلدۇر كېپەنگە يۆگىنىپ ئۆلەر ھالدا يېتىۋاتقاندەك ئىدى.

بىر چاغدا داشقازاندەك قايناۋاتقان ئۆي سوغۇق سۇ قۇيۇلغاندەك جىمىپ قالدى. قاراڭغۇ ئۆيدە بىر كىملەرنىڭ خورەك تارتقان، تالادا بىر كىملەرنىڭ ۋىلىسپىتنى يېتىلەپ ماڭغان شەپىسى ئاڭلاندى. بۇ چاغدا نىيازمۇ ئۇيقۇغا بېرىپ قالغانىدى.

ئەتىسى نىياز ئاتىسى بىلەن ئاپىسىنىڭ ئاپتاپتىن كېيىنكى بولۇتتەك تۇتۇلۇپ، بوراندەك گۈركىرىشىپ يۈرگەنلىكىنى كۆردى.

— تەخسىنى كىم چاققاندۇ؟ — دەيتتى ئاپىسى چالۋاقاپ.

— مەستلەر بولمامدۇ!؟...

— ئاخشام سىلىمۇ مەست، ئۆي ئىگىسى بولغاندىكىن ئازراق ئىچىدىغان!

— ساھىبخان بولغاندىكىن ئىچىشىپ بەرمىسەم سەت تۇرامدۇ؟!

— قانداق، ئابدۇۋايىت شۇجى ماقۇل دېدىمۇ؟

— بىر ئوغلاقنىڭ گۆشىنى يېگەندىكىن ماقۇل دەيدۇ-دە!

— ئەمدى قوينى ئالمايدىغاندۇ؟

— ئالمايدىغان بولدى، بىر قوينى ئۇنىڭغا بەرگۈچە ئىلاھىم، ئوغلاق كەتتى، بولدى!

پاشاخان ئۇغلاقنىڭ كاللا-پاچاقلىرىنى ئۆيگە ئەكىرىپ، تورۇسقا قاراپ خىيال سۈرۈپ ياتقان نىيازغا:

— قوپە نىياز، ئوچاققا ئوت قالاپ بېرەي. سەن ئولتۇرۇپ ماۋۇ كاللا-پاچاقنى ئۈتلە، — دېدى.

نىياز قارشىلىق قىلالماي، ئىشتىنىنى كىيىپ، كۆڭلىكىنى يېپىنچاقلاپ ئوچاق ئالدىغا كەلدى. نىياز ئۇغلاقنىڭ تۈكلىرى يالىراپ تۇرغان پاچاقلىرىغا، كېسىلگەن كاللىسىغا قاراپ شۈركۈنۈپ كەتتى، ئۇغلاق تىلىنى چىشلىۋالغان بولۇپ كۆزى مەرمەردەك قېتىپ قالغانىدى. ئۇ بۇ دەھشەتلىك تەسىراتنىڭ ئۇزۇن داۋاملىشىشىنى خالىماي ھەممىنى ئوچاققا تىقىۋەتتى، گۇرۇلدەپ كۆيۈۋاتقان ئوت پاراسلاپ كەتتى؛ ئوچاق ئالدى ۋە ئۆي ئىچى قويۇقا پۇراپ كەتتى؛ نىياز بۇلارنى پۇراپ بىردەم ئولتۇرغانىدى، بېشى ئايلىنىپ كەتتى، چاناقلىرىغا ياش تولدى. ھەي ئۇغلاق! قاراپ تۇرۇپ ئۆلتۈرۈلدۈڭ! كۆزۈڭ ئوچۇق كەتتى! ئەمدى ھەريان تاقلايدىغان پۇتلىرىڭمۇ، ئادەمگە ئاجايىپ قارايدىغان كۆزلىرىڭمۇ كۆيۈپ كەتتى! گۆشۈڭنى قارنى يامانلار يەپ كەتتى! ئۇلار سېنىڭ گۆشۈڭنى قانداق يېيەلىگەندۇ-ھە!

ئوت ئۇغلاقنىڭ كاللا-پاچاقلىرىنى بىر دەمدىلا كۆمۈردەك قاپقارا قىلىۋەتتى، پەقەت ئۇغلاقنىڭ چىشلا دەھشەتلىك پارقىراپ تۇراتتى. ئۇ تىلىنى چايناپ سۆزلەۋاتاتتى: «نىيازجان، ئوتنى ئۇلۇغ قالاڭ، كاللا، پاچاقلىرىمنىڭ ھەممىسنى كۆيدۈرۈۋېتىڭ! بولمىسا ئاتىڭىز چوت بىلەن مۆڭگۈزۈمنى چىقىرىپ، مېڭەمنى يېرىپ قازانغا تىقىدۇ!» نىياز قولىدىكى زىخنى تاشلاپ يەنە يوتقانغا كىرىپ ياتتى، ئىچى ئېلىشىپ قورسىقى كوكىرىغلى تۇردى. ئاڭغىچە ئاپىسى كىردى.

— كاللا-پاچاق قېنى؟

— ئوچاقتا.

— ۋاي خۇدايىم، كۆيۈپ كېتىپتىغۇ بۇ! بۇرنۇڭغا بىر نېمە پۇرىمىدىمۇ ھەي مەينەت!؟

نىياز يوتقان ئىچىدە جاقىلداپ تىترەپ كېتىۋاتاتتى. ئاپىسى غەزەپ بىلەن بېرىپ يوتقاننى ئېچىۋەتتى. نىياز ئورنىدىن چاچراپ قوپۇپ تالاغا قاچقۇچە ئاپىسى ئۇنىڭ تېقىمىغا سۇپۇرگە دەستىسى بىلەن ئۇرۇپ ئۆي ئىچىدە قوغلاشقا باشلىدى.

— ۋۇي جېنىم ئاپا!...

— ھە قاچە، نەگە قاچىسەن؟!

تۇنۇگۈنىنكىياقى سەن تازنى دەپ ئىشلەۋاتىمىز، بىر ئۇغلاقنىڭ خۇنى ئاقتى، ئەمدى كاللا-پاچقىنى ئۈتلە دېسە يوتقانغا كىرىپ ياتىسەنا، ھۇي نانقېپى دەيۈز!...

نىياز چاتىرىقىنى چاڭگاللاپ يىغلىغىلى تۇردى. پاشاخان ئۇنىڭ قولىدىن قان يۇقۇشۇپ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ چۆچۈپ ئالدىغا باردى، پاختا بىلەن ھېلىقى مونەكتىن سىرغىپ چىقىۋاتقان قانلارنى سۈرتتى.

— ماڭە، ئەمدى كىرىپ يات، پاختىنى چىڭ بېسىپ تۇت! قورسىقىڭ ئاچتىمۇ؟

نىياز قورسىقى ئاچقىنىنىمۇ ئۇنتۇپ قالدى. ئۇ ھەر قېتىم قوي باقىلى چىقسا

يانچۇقىدا تۇرۇپ قالغان قاتتىق-قۇرۇق نانلارنى ئوغلاققا بېرەتتى، ئوغلاقنىڭ مىتىلداپ تۇرغان ئېغىزىنىڭ ئالقىنىنى قىچىشتۇرۇشىنى ياخشى كۆرەتتى، قويلار ئوغلاقنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كەلسە ئۇلارنى نېرى ھەيدىۋېتەتتى. ئۇلار بەلكىم ئوغلاقنىڭ ئۆلگەنلىكىدىن تەنتەنە قىلىشىۋاتىدىغاندۇ، بىراق ئۇلارمۇ ئاخىر بىر كۈنى ئۆلىدۇ.

كېيىنكى كۈنلەردە نىياز كۈتكەن قارا ماشىنىمۇ كەلمىدى، پاتىگۈل خانىممۇ يوقاپ كەتتى. ئۇ يەنىلا ئاشۇ جىمجىت ئۆيىدە ئوغلاقنى چۈشەپ ياتتۇەردى. گاھىدا مەھەللىدىكى باللارنىڭ ئاندا-ساندا چۇرقىراشقان ئاۋازى ئاڭلىنىپ قالاتتى. ئۇلار مەكتەپكە بارغۇچە ھەم قويلىرىنى ئېتىزلىققا ئېلىپ ماڭغۇچە دائىم مۇشۇ قاتار تامدىن ئۆتەتتى.

قوي ھالاكىتى

نىياز خىيالىدا ئاتىسى بىلەن تەگەشىۋاتاتتى.

« — نىياز، قوي مەرەپ كەتتى! نىياز، قوينى چىقار! نىياز، گەپ قىل دەيمەن كىسپۇرۇچ!

— مەن تېخى ساقايمىدىم.

— ماڭساڭ ساقىيىسەن، قوينى چىقىرىپ بېرەي. تاياقتىن بىرنى ئېلىپ ئاستا ھەيدەپ ماڭساڭ بولىدۇ. بىر يېرىڭ ئۈزۈلۈپ چۈشۈپ قالمايدۇ.

— ئوغلاقنى نېمىشقا ئۆلتۈرگەن!؟

— ئۇ سېنىڭ نېمەڭ ئىدى؟

— ئۇنى ئۆلتۈرگۈچە قويدىن بىرنى ئۆلتۈرسىڭىز بولمامدۇ؟!

— بولمايدۇ، قوي دېگەن ئوغلاقتىن ئەتىۋار.

— ۋايىيەي، ئاشۇ تولۇمچاشقانلارما؟!

— قوي قانداق چاشقان بولىدۇ ھەي دۆت! مەكتەپتە نېمە ئوقۇيسەن؟ مۇشۇنداق دۆت تۇرۇپ يەنە مەكتەپتە ئوقۇي دەمسەن تېخى!

— مەكتەپتە بىز ئۇنى ئۆگەنمەيمىز، سىزمۇ دۆتكەنسىز!

— ھېلى بىكار جۇمۇ!

— مېنى ئوتتۇرا مەكتەپكە نېمىشقا ئەۋەتمەيسىز، زادى نېمىشقا؟

— ئوقۇمايسەن، قوي باقىسەن.

— باقتۇرىمەنمۇ؟!

— ھوي كالۋا، ئۆتكەندە دېمىدىممۇ، رەسۇلىللامۇ كىچىكىدە قوي بېقىپتىكەن، بىزمۇ كىچىكىمىزدە قوي باققان. قوي دېگەن قۇربانلىققا ئاتالغان ئۇلۇغ نەرسە، قوي بېقىش دېگەن ئاخىرەتكە ئاتالغان ساۋابلىق ئىش.»

نىياز بۇنىڭ راستلىقىغا ئىشىنىپ قالدى. بۇ مەھەللىدە زادى ئەردىن ئايالغىچە، چوڭدىن كىچىككىچە قوي بىلەن ھەپىلەشمەيدىغىنى يوق. ھەر ئائىلىدە كەم دېگەندىمۇ بىر-ئىككىدىن قوي بار. ئۇلارنى يىغىپ مەھەللىنىڭ ئېتىزلىرىغا قويۇپ بېرىدىغان بولسا ھەممە يەر بەئەينى يايلاق بولۇپ كېتىدۇ. نىياز ئەمدى مۇشۇ يايلاقنىڭ چوپانىغا ئايلىنىدۇ. جىلتىسىدىكى كىتاب-دەپتەرلىرىنى بىر ياققا ئېلىۋېتىپ

ئىچىگە نان، ئالما سېلىپ ئۇنى غاجاپ يەپ قويلارنى ئوتلىتىپ يۈرىيدۇ. ئەڭ مۇھىمى، پاتراق ساقىيىپ كەتسەم بولاتتى دەپ ئويلايتتى نىياز كۆرپىدە ئۇيان-بۇيان تولغىنىپ، قويلار قوتاندىن بىر كۈن چىقىرىلمىسا ھويلىنى بېشىغا كىيىپ توختىماي مەرەيدۇ، مەن لام-جىم دېيەلمەيمەن. قاچانغىچە مۇشۇنداق ياتارمەن؟ بىر يەرلەردە قارا ماشىنا گۈركىرىگەندەك قىلىدۇ، بىر يەرلەردىن ئوغلاق مەرىگەن-دەك ئاۋازلار ئاڭلىنىدۇ. قۇلىقىم نېمە بولغاندۇ؟ چاترىقىمنى تۈگمەن تېشىدەك بىر نېمە بېسىۋالغان، ئاخشىمى ئاغرىپ ئارام بەرمەيدۇ. يوتقان شۇنچىكى تېگىپ بولغۇچە يۈرىكىم جىغىلدايدۇ. موللامنىڭ ئۇستىرىسى گال ئوخشايدۇ، چاتاق كېسىپ قويۇپتۇ. ئاشۇ ئۈچكە ساقال ئوغرىنىڭ ساقاللىرىغا ئېسىلىپ، كانىيىنى سىقىپ چىرقىرىتىۋەتسەم دەيمەن. ئاتام ساقىيدۇ، ساقىيدۇ دەيدۇ، نەدە ساقىيدۇ. مانا ئەمدى خوپ بولدى...

كۈنلەر ئۆتۈپ نىياز قوي باقالىغۇدەك ھالغا كەلدى. ئاتىسى ئۇنىڭ قولىغا ئۇزۇن تاياقتىن بىرنى تۇتقۇزدى. ئاپىسى ئۇنىڭغا ئېغى كەڭ پاختىلىق ئىشتاندىن بىرنى تىكىپ بەردى. ئۇ ئالچاڭلاپ، تاياقلىرىنى شىلتىپ، قوينى ھەيدەپ ئېتىزلىققا كەلدى. بىكارلانغان قوناق ئېتىزلىقىدا مەھەللىنىڭ بىر توپ بالىلىرى قوي بېقىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قاشتىم توپ ئوينىسا، بەزىلىرى گاگار ئويناۋاتاتتى. بەزىلىرى نۇر چۆگى-لىتىۋاتاتتى. نېرىقى تېرەكلىكتە تېخى بەزى ئوغۇللار قىزلارنى قوغلاپ يۈرەتتى. نىياز قوينى ئېتىزلىققا ھەيدەپ قويۇپ ئۇلارنىڭ تاماشىسىنى كۆرۈپ بىر چەتتە ئولتۇردى. قادىر قاغا بىلەن سەمەت پاختەك ئۇنى كۆرۈپ بىرقانچە بالىنى ئەگەشتۈرۈپ يېتىپ كەلدى ھەم ئۇنىڭدىن بىردەم ئەھۋال سوراپ يەنە ئۆزىنىڭ ئويۇنىغا چۈشۈپ كەتتى. شۇ ئارىدا بىر بالا:

— ھەي نىياز، قويۇڭ قاچتى! — دەپ ۋارقىرىدى.

نىياز ئورنىدىن قوپۇپ، قويلىرىنىڭ يەنە ھاموت ھەيرانىنىڭ يېڭىدىن ئوندۇرمە بولغان بۇغدىيىغا كىرگەنلىكىنى كۆرۈپ تايىقىنى كۆتۈرۈپ يېرىپ بولغۇچە ھاموت ھەيرانىڭ رەيھان ئىسىملىك چوڭ قىزى ئۇ قوينى ھەيدەپ بىر نېملەرنى دەپ ۋاتىلداپ كەتتى. نىياز يېرىشىغىلا ئۇ قىز قويغا بىر ياقتىن چالما ئېتىپ، بىر ياقتىن سېرىق تۈكلىرىنى ھۈرپەيتىپ ئۇنى تىللاپ كەلدى:

— قويۇڭغا قارساڭ بولمامدۇ ھەي كۈچۈك، ئاتاڭنىڭ يايلىقى يوق بۇ يەردە!

— ھەي، ھەي سېرىق! تىللىماي گەپ قىل جۇمۇ!

— قويۇڭنى ئوڭلاپ باقالمىغان نېمەڭگە ئاتاڭ قەلەندەرگە بەرسەڭ بولمامدۇ؟

— قەلەندەر دېگەن سېنىڭ ئاتاڭ! ئاتاڭ ئۆتكەندە بىزنىڭ قوينى قوتىنىغا سولىۋېلىپ ئاتامغا تىلەمچىلىك قىلىپ بارغان...

— بارسا قېنى بىرنەرسە قىلىپ بېرىشتىڭمۇ؟! يېقىن دەپ ئېززىتىنى قىلىپ بارسا قۇرۇق قول يولغا سېلىپ، شۇجى كەلسە ئوغلاق سويۇپ مېھمان قىلىشىپسەن نىغۇ؟!

— ...
— ھېچكىم سەنلەردەك تېگى پەس يالاقچى ئەمەس. شۇجىنىڭ تەخسىسىنى كۆتۈرىدىغان! ئاتاڭ دېگەن شوۋىچى ئاپاڭنى خەققە سولاپ بېرىپ يۈرىدۇ ئاشۇنداق-ھە، بىزنى بىلمەيدۇ دېمە...

نىياز بۇ سېسىق گەپلەرگە چىداپ تۇرالماي ئېتىلىپ بارغىنىچە ئۇنى بىر ئىتتىرىپ يىقىتىۋەتتى-دە، قويىنى ھەيدەپ قاچتى. رەيھان سېرىق ئورنىدىن قوپۇپ قوغلىدى. نىياز ئىتتىك يۈگۈرەلمىگەچكە، قولىدىكى تاياقنى قوش قوللاپ تۇتۇپ «جەڭ»گە تەييارلاندى.

— كېلە كۈچۈك، ئەمدى كېلە...
— كېلە جالاپ...

رەيھان يەردىن چالما ئېلىپ بىر ئاتقاندى، چالما قىرىشقاندەك بېرىپ نىياز-نىڭ تېخىچە ساقايماي تۇرغان ھېلىقى جان يېرىگە تەگدى. ئاچچىق ۋە ئاغرىق دەستىدىن كۆزىگە ھېچنېمە كۆرۈنمىگەن نىياز يىغلىغانچە نەرە تارتىپ بېرىپ رەيھاننىڭ قەيىرى ئۇدۇل كەلسە شۇ يېرىگە تاياق بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى. رەيھان بىر جايدا پىرقىراپ پۇتلىرىنى شىلتىيتتى، قولى بىلەن يۈز-كۆزىنى تورايتتى. ئاڭغىچە باللار كېلىپ ئاجرىتىۋال-دى. رەيھان قانجۇقتەك قاۋاپ ئېغىزى بېسىققاندىن كېيىن باشقا قىزلار بىلەن قويىنى ھەيدەپ نېرى كەتتى.

نىياز قويىنى ھەيدەپ تېرەكلىككە ئېلىپ كىردى ۋە ئىشتىنىنى سىلىپ قارىدى. ئەمدى قاتقان قاقاچ ئۈتتۈرىدىنلا يېرىلغان، ئۇنىڭدىن چىققان قان ئىشتىنىغا ئازراق يۇقىقاندىن باشقا جايىدىلا قېتىپ قالغانىدى. ئۇ بېشىنى ئىچىگە تىقىپ غازاڭ يەۋاتقان قويىنىڭ قېشىغا بېرىپ: ھەر قايسىڭغا ھامۇت ھەيراننىڭ بۇغدايلىقىدا پوق سوۋۇتۇپ قويۇپتىمكەن؟! دەپ تىللاپ ھەر بىرىنى بىردىن تەپمەكچى بولدى. بىراق، ئاتىسى-نىڭ قويىنى تەپمە، يامان بولىدۇ دېگەن سۆزىنى ئېسىگە ئېلىپ تۇرۇپ قالدى. سەن مۇناپىقلارنى بۇ يەرگە ئەمدى ئېككىنچى ئەكەلمەيمەن دەپ ئويلىدى ئۇ قويلارغا غەزەپ بىلەن ھومىيىپ، ھەممىڭنى بىر ئوغلاققا تېگىشمەيمەن! ھەممىڭ دۆت، نانقېپلار! سەنلەر يەپ-ئى-چىشنى، ماياقلاشنى، مەرەشنى، ئادەمنى قىيناشنىلا بىلىسەن! ھەممە خەق لوق گۆشكە ئامراق بولغاندەك سەنلەرمۇ ھامۇت ھەيراننىڭ ئاشۇ بالا تەگكۈر ئېتىزىغا ئامراق! ھامۇت قەلەندەر، رەيھان سېرىقلار ھەيدىسىغۇ بېشىڭنى ئىچىڭگە تىقىپ ئوبدان مېڭىشىسەن، ئەمدى مەن ھەيدىسەم مېڭىپ بېقىشە قېنى، ھۇ ھاراماتاماقلار!

باشقا باللار قويلىرىنى ھەيدەپ ئۆيىگە مېڭىشتى. نىيازمۇ ئۇلارنىڭ ئارقىسى-دىن قويىنى ھەيدەپ ماڭدى، زاۋال چۈشكەندە ئۆيىگە يەتتى-دە، قويىنى قوتانغا سولاپ ئىشىكنى ئەتتى. ھويلا قاپقاراڭغۇ، ئۆيدە لامپۇچكا غۇۋا يېنىپ تۇراتتى، ئۇ قازاندا ھېچنېمە يوقلۇقىنى كۆرۈپ ئىشكاپتىن نان ئېلىپ ئۇنى سۇغا چىلاپ يەپ قورسىقىنى تويغۇزدى، ئاندىن مەشكە ئۈت قالاپ قويۇپ بالدۇرلا ئۇخلاشقا تەمشەلدى. ئاتىسى بىلەن ئاپىسى قوشنا

كەنتتىكى تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە مېھماندارچىلىققا كەتكەن بولۇپ تېخىچە كەلمەيۋاتاتتى. ئۇ دەرۋازىنى تاقاشنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىنى سېزىپ كىيىمنى كىيدى ۋە تاشقىرىقى ئىشىكتىن چىقىپ قاراڭغۇ هويلىنى كېسىپ ئۆتۈپ دەرۋازا يېنىغا كەلدى. شۇئان بىر كىم ئۇنىڭغا قارا! دېگەندەك قىلدى. ئۇ ئىختىيارسىز شۇ تەرەپكە قاراپ قوتاننىڭ قېشىدا تۇرغان ئاق ئوغلاقنى كۆردى. ئۇ بۇنى جەزمەن جىن دەپ ئويلاپ ئىشتىنىغا سىيىۋەتكىلى تاس قالدى، دەرۋازىنى تاقىمايلا ئۆيگە يۈگۈردى، تاشقىرىقى ئىشىكنى ئېزدىن تاقاپ ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ چىراغنى ياندۇردى. مەشتە تېخىچە گۈركىرەپ كۆيۈۋاتقان ئوت ئۇنىڭ قورقۇنچىنى بىر ئاز پەسەيتكەندەك بولدى.

ئۇ دەرهال يوتقانغا يۆگىنىپ ئىشىككە، دېرىزىگە تىكىلىپ تۇردى. ئوغلاق ئۆيدە هازىرلا پەيدا بولۇپ قالىدىغاندەك تۇيغۇغا كېلىپ يوتقاننى بېشىغا پۈركىۋالدى، شۇنداقتىمۇ هېلىقى قورقۇنچلۇق مەنزىرە كۆز ئالدىدىن كەتمەي تۇرۇۋالدى. ئۇ توختىماي تىترەيتتى، ئۆزى بىلىدىغان سۈرىلىرىنى توختىماي ئوقۇيتتى. بىردەمدىن كېيىن ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا ئاتىسى قەھرلىك تۈستە پەيدا بولدى: «نىياز، هويلىدا هېچنېمە يوق، دەرۋازىنى تاقاپ يات، دەرۋازىنى تاقاپ يات دەيمەن!» ئۇ ئاخىر يەنە ئورنىدىن قوپتى، مەشكە كۆمۈر سېلىپ قويۇپ ئاتىسىنىڭ جۇۋىسىغا يۆگىنىپ ئوت سىنىپ ئولتۇردى ۋە بىرنەچچە سائەتنى شۇ تەرىقىدە ئۆتكۈزدى، ئۇخلىماي دېسىمۇ كۆزى ئۇيقۇغا بېرىپ قالدى. بىر ئۇخلاپ ئويغىنىپ قارىسا ئۆيدە يەنە ئادەم يوق، مەشىنىڭ ئوتىمۇ، ئۆينىڭ توكىمۇ ئۆچكەن. ئۇ يېڭىلا ئۇخلاپ ئويغانغاچقا مېڭىسى سەھەردەك تاپتازا ئىدى، شۇڭا دەرۋازىنى ئەمدى تاقاش نىيىتىگە كېلىپ، قورقماي مېڭىپ تاشقىرىقى ئىشىككە يېقىنلاپ كېلىشىگە قوتاندىكى قويلارنىڭ پۇشقىرىغان، دۈكۈرلىگەن، بوشقىنا مەرىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ بىرنېمىدىن ئەنسىرەپ، ئىشىكنى ئالدىراپ ئېچىپ قورقۇنچلۇق قاراڭغۇلۇققا نەزەر سالدى. قوتاننىڭ يېنىدا ئىككى ئەرۋاھ مېڭىپ يۈرەتتى. بىرى قويلارنى يېتىلەيتتى، يەنە بىرى ئارقىسىدىن ئىتتىرەتتى. ئۈچىنچى ئەرۋاھ بۇ ئۆي خۇددى ئۆزىنىڭكىدەك هويلىدا بەخىرامان مېڭىپ يۈرەتتى، ئۇيان-بۇيان قارايتتى. قويلار ئۇلارغا بويسۇنۇپ، ئەسىرگە چۈشكەن-دۈشمەندەك، ئۇۋىسىنى تاشلاپ چىقىپ كېتىپ باراتتى. نىياز ئېرىك بىلەن قوشقارنىلا پەرق ئېتەلىدى، كۆزلىرى چەكچىيىپ يۈرىكى ئېغىزىغا تىقىلىپ قالدى. ئۇ قورقىنىدىن ۋارقىرالماي تۇرغاندا ئاتىسى يەنە كۆز ئالدىغا كېلىپ: «ھەي مۇناپىق! قويىنى قاراپ تۇرۇپ ئوغرىغا بېرەمسەن!؟ ۋارقىرا، مېنى چاقىر!» دېدى. ئارقىدىنلا ئاپىسى: «ۋاي بالام، قورقما، ئوغرى سېنى يېمەيدۇ، سەن ۋارقىرىساڭلا بىز هازىر بولىمىز» دېگەندەك بولدى. ئۇ بار كۈچى بىلەن: «ئاتوي، ئاپوي!» دەپ ۋارقىرىماقچى بولدى، ئەمما زۇۋانى ئىچىدىلا تۇنجۇقۇپ كەتكەندەك هېچ سادا چىقمىدى. ئوغرىنى قورقۇتۇپ قاچۇرۇۋېتەيمۇيا! ئۇ كاللىسىدىن ئۇشتۇمتۇت كەچكەن

بۇ خىيالى ۋە شۇ خىيالغا ئەگەشكەن ئەقلى بويىچە ئۆيگە كىردى-دە، مەشنى كۆچلايدىغان زىخنى ئېلىپ تاشقىرىقى ئىشىككە تاراڭلىتىپ ئۇرۇشقا، ئىشىكنى غىچىلدىتىپ ئېچىپ-يېپىشقا، ئاندىن يەرگە پاقىلدىتىپ تېپىشكە باشلىدى. شۇ ئەسنادا ئۇنىڭ ئەھۋالىنى ئاللىقاچان بىلىپ بولغان قارانچۇق ئوغرى ئوقتەك ئېتىلىپ كەلدى، نىياز چۆچۈپ: «ئاتوي، ئاپوي! ئوغرى كەلدى، ۋاي ئوغرى كەلدى!» دەپ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىراپ ئۆيگە قاچتى. ساراسىمىگە چۈشكەن ئوغرى ئۇنى تۇتۇۋېلىپ قولىدىن تارتىپ يەنە بىر قولىدا ئېغىزىنى. ئېتىپ قوتاننىڭ قېشىغا ئاپاردى-دە، نىيازنى چېچىدىن تۇتۇۋېلىپ بېشىنى شادىغا تېڭىپ قويدى: قولىنى قوتاننىڭ ئىشىكىنى ئېتىدىغان چىگىدە باغلاپ ئېغىزىغا بىر تۇتام زىغىر پاخلىنى تىقىپ قويدى. نىياز بوي بەرمەي ئوغرىنىڭ پۇتىغا تەپكەندى، ئوغرى ياندۇرۇپلا ئۇنىڭ چاترىقىغا، قورساقلىرىغا تېپىپ جېنىنى ئېلىپ يەردە قويدى. نىياز چىدىغۇسىز ئاغرىقتىن پەرياد ئۇرۇپ ھۆكرەپ يىغلىدى، ئاۋازى بوغۇلۇپ تىنالماي قاتتىق يۆتىلىپ كەتتى، ئۇ زىغىر پاخلىنى چايناپ تۆكۈرۈۋېتىپ: «ھۇ قەلەندەر ئوغرى! قىزىل كۆز ئوغرى!» دەپ تىللىدى. ئوغرى ھويلىدا تۇرغان كالتەكنى ئېلىپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى، نىيازنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىكەنلىشىپ يۈرىكى شىددەتلىك سوقۇپ كەتتى، تەسەۋۋۇرىدا ئوغلاقنىڭ بوغۇزلىنىش ئالدىدىكى تىپىرلاشلىرى، ئېچىنىشلىق ئېڭراشلىرى، شارقىراپ تۆكۈلۈۋاتقان قانلىرى تېزلىكتە تىزىلىپ ئۆتتى. ئۇ جان ئاچچىقىدا تولغىنىپ، بار كۈچى بىلەن تىرەجەپ قولىنى بوشىتىشقا ھەرىكەتلەندى، بىراق بوشىتالمىدى. ئۇ قورقۇنچ ۋە ئۈمىدسىزلىككە تولۇپ «ئاپا!» دەپ چىرقىراپ بولغۇچە كاللىسىغا ئۇشتۇمتۇت تەگكەن زەربىدىن ئۇجۇقۇپ كۆزى چاچراپ چىقىپ كەتكەندەك بولدى. زۇلمەت باسقان ھويلىدا جىن-شەيتانلار ھەرىدەك غۇڭۇلدايتتى. بىر توپ ئوغلاق ھويلىدا تىزىلىپ ئۇسسۇل ئويناۋاتاتتى. ئۇ ئېگىز تېرەككە چىقىپ ئۇلارنى تاماشا قىلىۋېتىپ يەرگە تىك موللاق چۈشتى. ئوغلاقلار ئۇنى يۆلەپ تېرەككە چىقىرىپ قويدى، ئۇ يەنە يىقىلىپ چۈشتى، چۈشكەندىمۇ ھەر نۆۋەت تىك موللاق چۈشتى. بېشىنىڭ چوققىسى ئاۋۋال تۇخۇمدەك، كېيىن قاپاقتەك ئىششىپ چىقتى. قاپاق ئىچىگە چۈشۈپ، پاشا قاتارلىق ھەر خىل ھاشاراتلار كىرىپ قالايمىقان ئاۋاز چىقىرىشقا باشلىدى. بۇ ئاۋازلار ئۇنىڭ قۇلاق مېڭىسىنى يەپ كەتتى. ئاندىن بىر ئىسسىق يىلان ئۇنىڭ چاترىقىغا يۆگىشىپ چاياندەك چېقىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ قېنىنى زەھەردەك ئاچچىق ئاغرىق مۇزلىتىپ، پۇتنى تاشتەك قاتۇرۇپ قويدى...

ساۋۇتاخۇن بىلەن پاشاخان يېرىم كېچىگە يېقىن كەلدى. ساۋۇتاخۇن قويلارنىڭ يىتكىنىنى كۆرۈپ، ئەس-ھوشىنى يوقىتىپ داد-پەرياد كۆتۈردى. پاشاخان نىيازنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە ئېلىپ كىرىپ كەتتى. دادىسى بېشىغا كەلگەن بۇ ئاپەتتىن بەزگەكتەك تىترەپ، قورۇق قوتاننىڭ ئەتراپىنى جۇۋاز كالىسىدەك

ئايلىنىپ يۈردى. ئۆيدىن پاشاخاننىڭ ئەنسىز ئاۋازى ئاڭلاندى:

— ھەي ساۋۇتاخۇن، ما ئۆيگە كىرىڭلا، بالىنىڭ ئەھۋالى چاتاق تۇرىدۇ!

ساۋۇتاخۇن شۇندىلا ئېسىگە كېلىپ ئۆيگە كىردى، پاشاخان نيازنى قۇچاقلاپ كۆزىگە ياش ئېلىپ ئولتۇراتتى.

— بۇنىڭ ھالى بەك ئېغىرمىكەن؟

— ئۇقمىدىم، ئۆلۈپ قالامدىكىن دەپ جېنىم چىقىپ كېتىۋاتىدۇ، ھارۋىنى تارتىڭلا، دوختۇرغا ئاپىرىپ كۆرسىتىپ باقايلى!

ئۇلار نيازنى ھارۋىغا سېلىپ بازارلىق دوختۇرخانىغا يۈرۈپ كەتتى.

نياز بىر ئايدىن كېيىن دوختۇرخانىدىن چىقتى. ئۇزۇن ئۆتمەي ساۋۇتاخۇن بازاردىن يەنە ئۈچ ساغلىق قوي ئالدى. نياز بۇ ئەبگا قويلارنى كۆرۈپ بېشىنىڭ بىر يېرى زىڭىلداپ ئاغرىشقا، ۋۇجۇدى تىترەپ، چىشلىرى سوغۇقتىن توڭغاندەك كاسىلداشقا باشلىدى.

— نېمە بولدۇڭ؟ — دېدى ئاتىسى ئۇنىڭ تاتىرىپ كەتكەن چىرايىغا قاراپ.

نياز ئاتىسىغا ناتونۇش كىشىگە قارىغاندەك ھاڭۋېقىپ قارىدى.

— توۋا، بۇ بالىغا نېمە بولغاندۇ؟ دوختۇرغۇ ساقايدى دەۋاتقان، — دېدى ئاپىسى.

— قوي باققاچ تالا-تۈزگە چىقىپ بەرسە ساقىيىدۇ.

نياز ئاتىسىنىڭ تەلپى بويىچە قويلار-نى ھەيدەپ ئېتىزلىققا ماڭدى. يولدا رەيھان سېرىق ئۇچراپ ئۇنىڭغا ئالىيىپ قويۇپ ئۆتۈپ كەتتى. نياز ئۇنىڭ كەينى-دىن بىر پەس قاراپ تۇردى. ئاندىن ئېشتىنىنى سېرىپ شارقىرىتىپ سىيىشكە باشلىدى. سۇيدۇك چاي رەڭگىدە بولۇپ ئۇدۇل ماڭماي قېيىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ كۆڭگە قاراپ سىيىۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئۇ كۆڭگە قاراپ سىيسە يامان بولىدىغانلىقىنى بىلەتتى، لېكىن بۇنى قەستەن قىلىۋاتقىنىنى ياكى ئىختىيارسىز شۇنداق بولۇپ قالغىنىنى بىلەلمىدى.

مەسئۇل مۇھەررىر ئالىمجان ئىسمائىل

پۇرسەتپەرەس

ئايمەھەممەت ساھىبى

(ھېكايە)

ماڭا ئوخشاش ئىشسىز قالغان شوپۇرلاردىن بەزىلىرى رېمونتخانا، بەزىلىرى ماشىنا سايمانلىرى دۇكىنى ئاچتى. بەزىلىرى ماشىنا يۇيۇش، سۇرتۇش ئىشلىرىنى قىلىپ جېنىنى باقتى. بەزىلىرى ماشىنا توختىتىش مەيدانلىرىنىڭ ئىجارىسىنى يىغىشنى ھۆددىگە ئالدى. ھازىر بۇمۇ بىر خىل يېڭى كەسىپمىش، شۇنداق ئىشلارنى مېنىڭمۇ قىلغۇم بار، لېكىن چوڭىنى قىلىشقا قولۇم قىسقىلىق قىلدى، ئېگىز شاخقا بويۇم يەتمىدى. كىچىكىنى، يېڭى كەسىپنى قىلىشقا نېمىشقىدۇر كۆڭلۈم ئۇنۇمىدى. ماشىنا ئەترىتىدىن چىقىپ كەتكىنىمگە مىڭ پۇشايمان قىلدىم.

بېشىم تاشتەك قاتقان شۇنداق كۈنلەردە بۇ ئىدارىنىڭ شوپۇرىنىڭ يۆتكىلىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ دەررۇ ئىلتىماس سۇندۇم. بۇ ئىدارىگە كېلىشنىڭ كويىدا يۈرگەنلەرمۇ ئانچە ئاز ئەمەس ئىدى. گويا بىر توپ چۈجە بىر-بىرىدىن قىزغىنىپ گۆشكە يۇپۇرۇلغاندەك بولدى. مەنمۇ بوش كەلمىدىم. ئۇياق-بۇياققا مۈكىدەك قاتىرىدىم. يېقىن-يورۇقلىرىمنى ئىشقا سالدىم. يېقىنلىرىمنىڭ ياردىمى بىلەن بۇ ئىدارىنىڭ باشلىقىنى «تەڭرى رېستورانى»دا بىر ئاخشام مېھمان قىلدۇق. پۇلنىمۇ ئايىماي خەجلىدىم. بۇ ئىدارىنىڭ باشلىقى قازان چىراي، بۇقا گەدەن، دورداي كالپۇك، كۆرۈمسىز ئادەم بولسىمۇ خېلى سورۇنچىلىقى بار ئىكەن. سۇنغاننى ياندۇرماي ئىچىدىكەن. تانسىغىمۇ ئامراق ئىكەن. شۇ ئاخشىمى ئۇ يامغۇردىن كېيىنكى ئاپتاپتەك ئېچىلىپ كەتتى. كۆتكۆچى قىزلارغا ئارام بەرمەي تانسىغا تارتىپ، ئۇلارنى ھاردۇرۇۋەتتى. بىزگىمۇ چاقچاق قىلدى. دورداي كالپۇكلىرىنىڭ جاۋغايلىرىغا ماغزاپ يىغىلىپ كەتكىچە لەتىپە سۆزلىدى. يېقىنلىرىممۇ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي، مېنى «ماشىنىنىڭ رېمونتچىلىق ئىشلىرىنىمۇ ئۆزى قىلالايدۇ، قولىقى يۇمشاق، ئىشەنچلىك شوپۇر» دەپ ماختاشتى. ئەتىسىدىن باشلاپ ئۇنى ماشىنىغا ئولتۇرغۇزۇپ يېزىدى-

كى ئۇرۇق-تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىگە، توي-تۆ-
كۆنلەرگە، باشقارمىدىكى يىغىنلارغا ئاپار-
دىم. تېخنىكامىنىڭ يۇقىرىلىقى، قولىقىمىنىڭ
يۇمشاقلىقى ۋە چىقىشقاقلىقىم ئۇنىڭغا يارىغان
بولسا كېرەك. ئىشىم يۈرۈشۈپ كەتتى.
ماشىنىنى رەسمىي قولۇمغا ئالدىم. ئۇ
«213» تىپلىق، خېلى يېڭى ماشىنا
ئىدى. ماشىنا ئۆيىنى تازىلاپ، ماشىنىنى
پاكىز سۈرتۈپ، زاپچاسلىرىنى تەكشۈرۈپ،
ھەيدەپلا ماڭغۇدەك قىلىپ قويدۇم. كۆڭلۈمۇ
خېلى ئېچىلىپ قالغانىدى.

بىر كۈنى ئەتىگەندە ماشىنا ئۆيىدىكى
نەرسە-كېرەكلەرنى رەتلەپ ئولتۇراتتىم.
بىرەيلەن كىرىپ يىغىن بارلىقىنى، مېنىڭمۇ
قاتنىشىشىم لازىملىقىنى ئېيتتى. يىغىن زالىغا
كىرىپ ئارقىدىكى بىر بوش ئورۇنغا جايلاش-
تىم. ئىدارە باشلىقىنى ھەممەيلەن
ئومۇملىشىپ قالغان ئادەت بويىچە ياسىن
جۇيجاڭ دەپ ئاتايتتى. مەنمۇ شۇنداق
ئاتاشنى ئۆگىنىۋالغانىدىم.

— بۈگۈنكى يىغىندا ناھىيەدە ئېچىلغان
نامراتلارنى يۆلەش خىزمىتى يىغىنىنىڭ
روھى يەتكۈزۈلىدۇ، — دەپ سۆزىنى
باشلىدى ياسىن جۇيجاڭ. بىز يىگىرمە
نەچچە ئادەم ئۇنىڭ دورداي كالپۇكلىرىغا
تىكىلىپ ئولتۇردۇق. ناھىيەدە ئېچىلغان
يىغىندا پۈتۈن ناھىيەدىكى نامراتلارنى
يۆلەپ ھاللىق سەۋىيەگە يەتكۈزۈش
چاقىرىقى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپتۇ. ناھىيە
دەرىجىلىك رەھبەرلەر بىردىن يېزىنى
نامراتلىقتىن قۇتۇلدۇرۇشقا مەسئۇل بولۇپتۇ.
ناھىيەگە قاراشلىق ئىدارىلەرمۇ بىردىن
كەنتنى نۇقتا قىلىپ تۇتۇپ نامراتلىقتىن
قۇتۇلدۇرىدىكەن. شۇ قاتاردا بىزنىڭ
ئىدارە ئانار باغ يېزىسىنىڭ قۇمۇشلۇق
كەنتىنى ھۆددىگە ئالىدىكەن. ياسىن
جۇيجاڭ شۇ كەنتتىكى نامرات دېھقان
قاسىم كۆمەچىنى ھۆددىگە ئالىدىكەن.
ناھىيەدىن شۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ.
دورداي كالپۇكنىڭ جاۋغايلىرىغا ماغزاپ
يىغىلدى. يىغىندا ياسىن جۇيجاڭ ماڭىمۇ
ئايرىم تاپىلىدى:

— ئۇكام، سىزمۇ ئەمدى ماشىنىنى
تەق قىلىپ قويۇڭ!

— ماقۇل جۇيجاڭ، تەييارلاپ قوياي.

يىغىندىن كېيىن ھەممىمىز ياسىن
جۇيجاڭنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە
نامراتلارغا ياردەم قىلىدىغان نەرسە-
كېرەكلىرىمىزنى ئەكىلىشكە ئۆيلىرىمىزگە
چېپىشتۇق. مەنمۇ ئۆينىڭ بۇلۇڭ-پۇشقاقلىرىنى
ئاختۇرۇپ، بىر كوناشىم، كونا كەش، بىر
شەپكە، چاشقان قىرقىۋەتكەن بىر پوپايكى-
نى سۇلياۋ خالتىغا قاچىلاپ ئېلىپ كەلدىم.
كىمنىڭ نەچچە دانە، قانداق كىيىم
ئەكەلگەنلىكى تۈرى بويىچە بىرمۇ بىر
دەپتەرگە تىزىملاندى. ھەرخىل رەڭدىكى
لاتا-پۇتلار، ئاللىقانداق نەرسىلەر يىغىن
زالىنىڭ ئوتتۇرىسىغا دۆۋىلەندى.

ئەتىسى ئەتىگەندە ناھىيە بازىرى
قايناپ كەتتى. ماشىنىلارغا خىمىيىۋى
ئوغۇت، يېزا ئىگىلىك ماشىنا-سايمانلىرى،
كونا كىيىم-كېچەك، چىپتا، كەتمەن،
ئورغاق دېگەندەك نەرسىلەر بېسىلدى.
«نامراتلارغا ياردەم بېرەيلى» دېگەن
پىلاكاتلار ئېسىلغان توپ-توپ ماشىنىلار
ناغرا-سۇناي، ئالقىش سادالىرى ئىچىدە

يېزىلارغا يۈرۈپ كېتىشتى.

مەنمۇ شۇ سەپنىڭ ئارىسىدا ماشىنىنى ھەيدەپ كېتىۋاتىمەن. يېنىمدا ياسىن جۇيجاڭ «پاھ، پاھ، ئومۇمىي چاقىرىقنىڭ كۈچى نېمىدېگەن چوڭ-ھە!» دەپ ھاياجىنىنى باسالماي گەدىيىپ ئولتۇردى. بىز ئانار باغ يېزىسىغا بارغاندىن كېيىن توپتىن ئايرىلىپ، قومۇشلۇق كەنتى تەرەپكە قايرىلدۇق. قومۇشلۇق كەنتىنىڭ دېھقانلىرى كەنت قورۇسىدا بىزنى كۈتۈپ تۇرغانىكەن. كەنت كادىرلىرى دېھانلارنىڭ قىزغىن چاۋاك سادالىرى ئىچىدە ياسىن جۇيجاڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى ۋە ئۇنى سۆزگە تەكلىپ قىلدى. ئۇ خەلقنىڭ ئارزۇسى، پارتىيىنىڭ مېھىر-شەپقىتى، نامراتلىقتىن قۇتۇلۇش توغرىسىدا ئۇزۇن سۆزلىدى. ئاخىرىدا ماشىنىدىكى ئىككى چېپتا كونا كىيىم-كېچەكلەر نامراتلارغا تارقىتىپ بېرىلدى.

كېيىن بىز كەنت كادىرلىرىنىڭ يول باشلىشى بىلەن ياسىن جۇيجاڭ يۆلىمەكچى بولغان نامرات دېھقان قاسىم كۆمەچنىڭ ئۆيىگە باردۇق. قاسىم كۆمەچ ئەللىك ياشلار چامىسىدىكى پاكار، ۋىجىك، ئۆچكە ساقال ئادەم ئىكەن. ياسىن جۇيجاڭ ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈۋەتكەندىن كېيىن ھويلىغا كىرگەچ چاقچاق ئارىلاش سورىدى:

— قانداق، قاسىم ئاخۇن، كۆمەچ يەپ تۇردۇڭمۇ؟

— ئەمدى، يەپ تۇردۇق غوجام.

— بۇغداي ئىنگىكىنى يېدۇڭمۇ يا قوناقنىڭكىنىمۇ؟

— ئەمدى، تاپالىساق بۇغداينىڭكىنى، تاپالمىساق خۇدا بەرگەننى يېدۇق.

ھويلىغا كىرگەنلەرنىڭ ھەممىسى پاراقىدە كۈلۈشۈپ كەتتى. قاسىم كۆمەچمۇ خىجىل بولغاندەك گەدىنىنى تاتىلاپ ھىجىيىپ قويدى. بۇ ئائىلىنىڭ ھەممە يېرىدىن ھەقىقەتەن نامراتلىقنىڭ تۇزانلىرى يېغىپ تۇراتتى. قىيسىيىپ قالغان ئىككى ئېغىزلىق ئۆيىنىڭ ئىشىكىدىن بەلنى يادەك ئەگمىسە كىرگىلى بولمايتتى. ياسىن جۇيجاڭ ئۆيىنىڭ ئىچى-تېشى، ئۆي بىساتلىرى، ئېغىل، توخۇ كاتەكلىرىنىڭ ھەممىسىنى چالا قويماي بىرمۇ-بىر قۇر كۆزدىن كەچۈرگەندىن كېيىن ھويلىنىڭ سۇپىسىغا سېلىنغان چىت كۆرپىگە كېلىپ جايلاشتى. قاسىم كۆمەچ بىردەمدىلا داستىخان سېلىپ ئالدىمىزغا بىر لىگەن كاكچا، بىر ئاياق قېتىق قويدى. بېغىدىن ئۈزۈم، شاپتۇل ئەكىردى. بىرىيەردىن قوغۇن، تاۋۇز تېپىپ كېلىپ تىلدى. ياسىن جۇيجاڭ قېتىققا قوشۇق سالغاچ سورىدى:

— قاسىم ئاخۇن، داستىخانغا كۆمەچ ئەكەلمەپتۇققۇ؟

— ئەمدى ئۆزلىرىدەك ئەزىز مېھمان ئاران بىر كەلگەندە...

يەنە كۈلكە كۆتۈرۈلدى. پەگادا ئولتۇرغانلار: «قالتىس ئوچۇق-يورۇق، چاقچاقچى ئادەمكىنا بۇ، قاسىم ئاخۇننىڭ لەقىمىنى قانداق بىلىۋالغاندۇ؟» دەپ كۇسۇرلاشتى. داستىخان يىغىشتۇرۇلغاندىن كېيىن ياسىن جۇيجاڭ خاتىرە دەپتىرىنى، قەلىمىنى قولىغا ئالدى. قاسىم كۆمەچنىڭ بىر ئېشىكى، ئۈچ قويى، ئالتە توخۇسى

بارلىقىنى، بۇ يىل ئىككى مو يەرگە كېۋەز تېرىغانلىقىنى، ئىككى مو يەرگە بۇغداي تېرىپ ئەللىك بەش چارەك بۇغداي ئالغانلىقىنى، يىگىرمە چارەك بۇغداينى باجغا تاپشۇرغانلىقىنى، بۇغداينىڭ ئورنىغا تېرىغان قوناقنىڭ ياخشى ئۆسۈۋاتقانلىقىنى، يېرىم قۇتا يازلىق پىلە بېقىپ قىرىق كويغا ساتقانلىقىنى خاتىرە دەپتىرىگە يېزىۋالدى. خاتىرىگە يەنە قاسىم كۆمەچنىڭ قىيىنچىلىقى، خاپىچىلىقى، ئارزۇ-تىلەكلىرىمۇ يېزىلدى. كېيىن قاسىم كۆمەچنى نامراتلىقتىن قۇتۇلدۇرۇشنىڭ تەدبىرلىرى تۈزۈلدى. ئىككى تەرەپ توختامغا قول قويۇشتى. توختامنامىنىڭ بىر نۇسخىسى قىڭغىر ئىشىككە چاپلاندى. يەنە بىر نۇسخىسى قاتلىنىپ خۇرۇم سومكىغا سېلىندى. ئاخىرىدا ماشىنىغا تاللاپ سېلىپ قويۇلغان كىيىم-كېچەكلەرنى ئۇنىڭغا قۇچاقلىتىپ قويۇپ قايتتۇق. ئۇ بىزنى كۆز يېشى، رەھمەت، ھاياجان، ئۈمىد-تىلەكلەر بىلەن ئۇزىتىپ قالدى.

شۇنىڭدىن بېرى قاسىم كۆمەچنىڭ ئىشكى ئالدىدىن ماشىنىنىڭ ئىزى ئۈچمەيدىغان بولدى. ماشىنىنى ھەپتىدە ئىككى-- ئۈچ قېتىم قومۇشلۇق كەنتىگە تارتىمەن. ماڭا ئۇ يەردە قىلىدىغان ئىشنىڭ ھېچ تايىنى يوقتەكلا تويۇلىدۇ. پەقەت شۇ بىرلا يول، بىرلا ئويۇل. خۇددى ئوگمەن تېشى شۇنچە پىرقىراپمۇ بىر غىرىچ يەرگىمۇ سىلجىمىغاندەكلا. ئاۋۋال يېزا قورۇسىغا بېرىپ يېزا مەسئۇللىرى بىلەن كۆرۈشىمىز، ئۇنىڭدىن كېيىن قومۇشلۇق كەنتىگە بارىمىز، كەنتتە بىزگە ئۇچراپ قالغان بىرەرنى ئوتتۇۋالىمىز، ئۇ پايپاسلاپ يۈرۈپ كەنت مەسئۇللىرىنى ئۆيىدىن، بەزىدە كىملەرنىڭدۇر قورتخانىسىدىن ياكى كېۋەزلىك، قوناقلىقتىن تېپىپ كېلىدۇ. ياسىن جۈيجاڭ ئۇلاردىن ئالدىنقى قېتىم كەلگەندە ئورۇنلاشتۇرغان خىزمەتلەرنى، كەنتنى نامراتلىقتىن قۇتۇلدۇرۇش تەدبىرلىرىنىڭ ئەمەللىيلىشىش ئەھۋالىنى سوراشتۇرۇشتا قىلىدۇ. كەنت مەسئۇللىرى تاغدىن-باغدىن جاۋاب بېرىپ دوكلات قىلغان بولىدۇ. كېيىن قاسىم كۆمەچنىڭ ئۆيىگە كېلىمىز. ياسىن جۈيجاڭ يەنە «قانداق، قاسىم ئاخۇن، كۆمەچ يەپ تۇردۇقمۇ؟» دەپ چاقچاق قىلىدۇ. بەزىدە «ئۆيۈڭلارنى تازىلاپ ئولتۇرماپسىلەر، ئېغىلدىكى قوي سەمرىمەپتۇ، كېۋەزگە ياخشى پەرۋىش قىلماپسىلەر، بىز ئەقىل جەھەتتىن ياردەملىشىپ ھەيدەكچىلىك قىلغۇچى. ئۆزۈڭلار تىرىشمىساڭلار سىلىنى قانداقمۇ نامراتلىقتىن قۇتۇلدۇرغىلى بولىدۇ؟» دەپ كايىپ قويىدۇ.

كۈنلەر شۇنداق ئۆتمەكتە. بىر قېتىم ماڭاش تارقاتقاندا «نامراتلارغا ياردەم» دەپ ئىدارىدىكى ھەر بىر كىشىدىن ئون كويىدىن پۇل تۇتۇپ قېلىندى. يىغىلغان پۇلغا ئىككى خالتا خىمىيىۋى ئوغۇت ئېلىپ ئۇنىڭ يېرىم خالتىسىنى قاسىم كۆمەچكە، قالغان بىر يېرىم خالتىسىنى قومۇشلۇق كەنتىدىكى نامراتلارغا بۆلۈپ بەردۇق.

بۈگۈنمۇ شۇ ئىشلارنى يەنە بىر تەكرارلاپ قايتتۇق. قايتىدىغان چېغىمىزدا قاسىم كۆمەچ بىر سېۋەت ئۈزۈم، بىر سېۋەت شاپتۇل ۋە ئازراق كۆكباشنى ماشىنىغا سېلىپ بەردى.

— ھەي، نېمە قىلغانلىرى بۇ؟

— ئەمدى، ئۆيدىكى باللار ئېغىز
تەگكۈزۈپ باقسۇن. يېزا دېگەندە تېپىلىدىغا-
نى مۇشۇ ئىكەن.
— ھەي، ئاۋارە بولۇپلا.
— ياقەي، بۇ قانچىلىك ئىشتى.
ئۆزىمىزنىڭ بېغىدىن چىققان نەرسىلەر.
— رەھمەت ئەمسە، بىز يانايلى،
شەھەر تەرەپلەرگە بېرىپ قالسىلا بىزنىڭ
ئۆيلەرگىمۇ بارارلا!
ياسىن جۇيجاڭنىڭ قاسىم كۆمەچكە
تەكەللۇپ قىلىپ، رەھمەت ئېيتقانلىقىنى
بۈگۈن تۇنجى قېتىم ئاڭلىدىم.

بۈگۈن ئەتىگەن ئىشقا كېلىشىمگىلا
ياسىن جۇيجاڭ مېنى بىر چەتكە تارتىپ
دېدى:
— سىز ماشىنىنى تارتىپلا ھېلىقى
قاسىم كۆمەچنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كېلىڭە!
ئۇنىڭ يەل-يېمىشلىرى خېلى جىق ئىكەن،
بۈگۈن كەچ يېقىن-يورۇقلار بىزنىڭ ئۆيگە
كەلمەكچىدى، بىر-ئىككى سېۋەت ئۈزۈم--
شاپتۇل، بىر چېپتا كۆكباش، ئىككى-ئۈچ
كاۋا بەرسۇن، ئۆيگە يەتكۈزۈپ بېرىڭ!
— ماقۇل.
— بۇ ئىشنى ھېچكىمگە تىنماڭ.
مەن ماشىنىنى تارتىپلا يولغا چىقتىم.
قاسىم كۆمەچ ياسىن جۇيجاڭنىڭ لەۋزىنى
يەردە قويمىدى. ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلالا-
مىسىمۇ بىر سېۋەت ئۈزۈم، بىر داس
شاپتۇل، يېرىم چېپتا كۆكباش، بىر كاۋىنى
ماشىنىغا سېلىپ بەردى. ئۇنىڭ شاپتۇللىرى
ئاخىرلىشىپ قالغانىكەن. ئۈزۈملىرىنى
قورۇتقىلى ئۆگزىگە سېلىۋېتىپتۇ. تال باراڭ-
نىڭ بىر چېتىدە باللىرىنىڭ يېيىشىگە
ئازراق ئۈزۈم ئېلىپ قالغانىكەن. ئۇنىڭ
ھەممىسىنى ئۈزۈپ بەردى. مەن ئۈزاپ
ماشىنىغا چىققاندا ئۇنىڭ خوتۇن-باللىرى
بوسۇغىدا ياخشى كۆرىدىغان نەرسىسىنى
باشقىلارغا بېرىشكە كۆزى قىيمىغان كىشىدەك
قارىشىپ قېلىشتى.
— مەن بۇيرۇغان ئىش قانداق
بولدى؟
— ئەكەلدىم. ئۆيلىرىگە ئاپىرىپ
قويدۇم.
كۈنلەر ئۆتۈپ كەچكۈز كىردى.
ئىدارىدىكىلەر ھەممىز بىر كۈن ئىشكنى
تاقاپ قومۇشلۇق كەنتىدىكى نامرات
ئائىلىلەرنىڭ پاختىسىنى تېرىشىپ بەردۇق.
شۇ قاتاردا قاسىم كۆمەچنىڭ پاختىسىنىمۇ
تېرىشىپ بەردۇق. بۇ ئىشلار شەكلەن
شۇنداق بولدى. قىلغان ئىشلىرىمىز تايىنلىق
ئىدى. شۇ كۈنى كىملەردۇر بېلىمنى
رۇسلىيالمىدىم دەپ ۋايىسىدى. قايسىدۇر
بىر ئايال پايپىقىمنى شاخ ئىلىۋالدى دەپ
غودۇرىدى. كىملەردۇر ئۈجمە سايىسىگە
بېرىپ، ئۆزىنى يەلپۈپ ئولتۇرۇۋالدى.
ئېتىزلىقتىكى دېھقانلار بىزگە ھەۋەس،
بېتىرقاش نەزەرلىرى بىلەن قارىشىپ
قوياتتى. ئەتىگەندىن پېشىنگىچە يىگىرمە
نەچچە ئادەمنىڭ داۋراڭ سېلىپ تەرگەن
پاختىسى ئىككى خالتا چىقمايتتى. بۇنىڭ
بەدىلىگە كەنت كادىرلىرى بىر كۈن
چېپىپ يۈرۈپ كەنت قورۇسىغا ئىككى-ئۈچ
داشقازان ئاستى. بىر پاقلان سويۇپ
شورپا قىلدى. كۆكباش، كاۋا پىشۇردى.
داستىخان يەل-يېمىشلەرگە كۆمۈلۈپ

كەتتى. بىز قورساقلىرىمىز پومپايغىچە يەپ-ئىچىپ، داستىخاندا ئېشىپ قالغىنىنى سومكىلارغا قاچىلاپ، گېزىتلەرگە ئوراپ قولتۇقلاپ قايتتۇق.

چۈشتىن كېيىن ماشىنا ئۆيىدە گېزىت كۆرۈپ ئولتۇراتتىم. ياسىن جۈيجاڭ ئىشخانىسىغا چاقىرىپ دېدى:

— ھېلىقى قاسىم كۆمەچنىڭ ئۆيىگە شاققىدە بېرىپ كېلىڭە! ئۆيىدىكى توخۇ-كەپتەرنىڭ دېنى تۈگەپ قاپتۇ، بىرەر چىپتا قوناق بەرسۇن، ئۇ قوناقتىن خېلى مول ھوسۇل ئالدى، ھەممىسىنى يەپ بولالماس.

ماشىنىنى يەنە شۇ يەرگە تارتتىم. بۇ قېتىم قاسىم كۆمەچ گېپىمنى ئاڭلاپ سەل تۇرۇپ قالدى-يۇ، يەنە ياسىن جۈيجاڭنىڭ گېپىنى يەردە قويغۇسى كەلمىدى. ئۇ مېنى ئۆيگە باشلاپ كىرىپ تامغا يۆلەپ قويۇلغان ئۈچ چىپتىنىڭ بىرىنىڭ ئاغزىنى ئاچتى. مەن قولۇمدىكى بوش چىپتىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ بېرىپ تۇردۇم. قولۇمدىكى چىپتا يېرىم بولاي دېگەندە بىر چەتتە قاراپ تۇرغان قاسىم كۆمەچنىڭ ئايالى غۇدۇراشقا باشلىدى:

— بولار ئەمدى، يوتقانغا بېقىپ پۇت سۇنايلى! ئاشلىق سېتىپ، باج تۆلەپ قالغىنى ئاران مۇشۇ. يېڭى ئاشقا ئۇلۇ-شۇالمساق بولماس، ئېشەك، قويلارغىمۇ بۇغۇز كېتىدىغان گەپ.

— ئەمدى، مەيلى خوتۇن!

مەن خىجىللىقتىن قولۇمدىكى چىپتىنىڭ ئىچىگە كىرىۋالغۇدەك بولدۇم. تىلىمغا ئاران شۇ گەپ كەلدى:

— بولسۇن ئەمدى!

مەن يېرىم چىپتا قوناقنى ماشىنىغا سېلىپ قايتتىم. يول بويى قاسىم كۆمەچنىڭ بىچارە ھالىتى كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى. ئۇنىڭ خوتۇن-بالىلىرى زار-زار يىغلاپ ياقامغا ئېسىلىۋالىدىغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى.

— مەن بۇيرۇغان ئىش قانداق بولدى؟

— ئىشنى پۈتتۈرۈپ ئۆيلىرىگە ئاپىرىپ قويدۇم.

بىر كۈنى ياسىن جۈيجاڭ يەنە مېنى بىر چەتكە تارتتى.

— ھېلىقى قاسىم كۆمەچنىڭ ئۆيىگە تاققىدە بىر بېرىپ كېلىڭە! ئۇرۇمچىگە يىغىنغا بارىدىغان بولۇپ قالدىم. يېقىن-يورۇقلارنىڭ قېشىغا قۇرۇق قول بارغىلى بولماس، خېلى ئۈزۈم قۇرۇتقاندەك قىلغان، ئىككى-ئۈچ چارەك بەرسۇن، دېھقان دې-گەن قۇرۇق ئۈزۈم يېمەيدۇ.

بۇ قېتىم قاسىم كۆمەچنىڭ ئىشكىدىن قورۇنغاندەك خېلى تەس كىردىم. گېپىمنىمۇ كىچىك بالىدەك دۇدۇقلاپ ئاران دېيەلىدىم. ئۇ تەڭلىكتە قېلىپ بىردەم ئولتۇرۇپ قالدى. ئاندىن خالىمىغاندەك ئورنىدىن تۇرۇپ بىر بۇلۇڭدىكى خالتىنى كۆتۈرۈپ ئالدىمغا ئەكەلدى.

— ئەمدى، بۇ يىل قۇرۇتقىنىمىز مۇشۇ ئىككى چارەك ئۈزۈم ئىكەن، ھەر يىلى ئون نەچچە چارەك ئۈزۈم قۇرۇتاتتۇق، بۇ يىل مۇشۇنچىلىك...

— ئالدىمىزدىكى يەكشەنبە كۈنى سېتىپ، قىشنىڭ غېمىنى قىلارمەن دېگە-

www.uyghurkitap.com

نىدىم... — بىر چەتتە بارمىقىنى چىشلەپ تۇرغان قاسىم كۆمەچنىڭ ئايالى غودۇڭشىدى.

— بولدى، خوتۇن، هاي! ئۆيدە بار نەرسىنى يوق دېگىلى بولمايدىكەن.

— سىلى شۇنداق دەپ مۇشۇ هالغا چۈشۈپ قالدۇق، هى... هى... يازىچە بۇ مېھمانلارنى ئۇزىتىمىز دەپ ئىككى پۈللۈك توخۇم ساتالمىدىم. قوغۇن-تاۋۇز، قېتىقتا بىرمۇنچە قەرزگە بوغۇلۇپتىمىز، ھەر يىلى ئىككى-ئۈچ يۈز كويغا قاق، قورۇق ئۈزۈم ساتاتتۇق. بىزنى ھېچكىم يۆلىمىگەندىمۇ سۆڭگىچىمىز ئۇچۇق قالمىغان. ئەمدى چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى. خەقنىڭ خوتۇن-بالىلىرىدىن ئېشىپ قالغان كونا كىيىمنى ئەكىلىپ بېرىپ... ئېلىپ كەتسۇن ئەمدى ئۇنى... هى... هى...

مەن ھەيكەلدەك قېتىپلا قالدىم. ئۇلارنىڭ چىرايىغا قارىغۇچىلىك، ئىككى ئېغىز ئۆز گەپ قىلغۇچىلىك جۈرئىتىمۇ قالمىغانىدى.

— ئەمدى، ئۇكام، سىزمۇ ئەلچىنىڭ ئورنىدىكى ئادەم، — دېدى قاسىم كۆمەچ، — ئەمدى دېمەي بولمىدى. ھېلىقى باشلىقىڭىز ئەمدى بىزنى يۆلىمىسۇن! بىز باي بولۇپ بولدۇق. سىزدىن خۇش بولاي، شۇنداق دەپ قويسىڭىز! مۇشۇ ئاۋارىچىلىقتىن بىر قۇتۇلايلى.

مەن ئىشىكتىن قانداق چىققۇۋالغانلىقىمنى، ئىدارىگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىمنى ئەسلىيەلمەيمەن.

— مەن بۇيرۇغان ئىش قانداق بولدى؟

— ئۆيدە يوق ئىكەن، — دېدىم.

ياسىن جۇيجاڭنىڭ قاپاقلىرى تۈرۈلدى. قولىدىكى كۆيۈپ يېرىم بولغان تاماكىنى دورداي كالپۇكلىرىغا قىستۇرۇپ ئىككى شورىلا تۈگىتىۋەتتى.

— شۇمۇ گەپمۇ، قورۇق گەپ كۆتۈرۈپ كەلگۈچە ئۆيدە بولمىسا ئىزدەپ تېپىپ ئىشنى پۈتتۈرۈپ كەلسىڭىز بولماسمىدى؟ سىزمۇ-زە، مۇشۇ كۆڭلەردە بىر قىسما بولۇۋالدىڭىز. ئەتە ئەتىگەن ئۆيىدىن بىر يەرگە كېتىپ بولغۇچە يەنە بىر بېرىپ كېلىڭ!

بۇ قېتىم ماقۇل دېيىشنىمۇ خالىمىدىم. كاللام خام قاپاقتەك ئېغىرلىشىپ كەتتى. شوپۇر بولماقنىڭ تەسلىكىنى ئەمدى ھېس قىلىشقا باشلىدىم. بۇرۇنقى شوپۇرنىڭ نېمىشقا يۆتكىلىپ كەتكەنلىكىنى چۈشەنگەندەك بولدۇم. ئەتىسى چۈشكىچە يوتقاندىن چىقماي ياتتىم. بىرەرى ئىزدەپ كېلىپ قالسا كېسەل بولۇپ قالدىم دېيىشنىمۇ ئويلاپ قويدۇم. ئويلاپ باقسام بۇنداق يېتىپمۇ قۇتۇلغىلى بولمىغۇدەك. ئاخىرى يەنە يوتقاندىن سۇغۇرۇلۇپ چىقتىم. يانچۇقۇمغا پۇل سېلىپ بازارغا باردىم-دە، توقسان كويغا ئىككى چارەك قورۇق ئۈزۈم ئېلىپ ئۆيىگە ئاپىرىپ بەردىم. ئىدارىگە كېلىپلا يەنە ياسىن جۇيجاڭ بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدىم.

— مەن بۇيرۇغان ئىش قانداق بولدى؟

— ئەكەلدىم، ئىككى چارەك ئۈزۈم بەردى، ئۆيلىرىگە ئاپىرىپ قويدۇم.

شۇئان ئۇنىڭ چىرايى يامغۇردىن

كېيىنكى ئاپتاپتەك ئېچىلدى.

— مانا، ئوغۇل بالا دېگەن ئىشنى مۇشۇنداق جايىدا قىلغۇلۇق. بىزمۇ ئۇنىڭ نەرسىسىنى بىكارغا ئىشلەتمەيمىز. شۇنىڭ كويىدا شاپاشلاپ يۈرۈۋاتىمىزغۇ.

مەن ئېغىر بىر يۈكتىن قۇتۇلغان كىشىدەك يەڭگىللىشىپ ماشىنا قويۇش ئۆيىگە كىرىپ كەتتىم. لېكىن قاسىم كۆمەچىنىڭ تىلىكىنى ياسىن جۈيجاڭغا يەتكۈزەلمىدىم. ئۇنىڭ تىلەكلىرى بىرنەچچە كۈنگىچە يادىمدىن چىقمىدى.

بىر كۈنى مەشىنىڭ ئالدىدا ئىسسىنىپ ئولتۇراتتىم، ياسىن جۈيجاڭ ئىشكتىن كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ دورداي كالپۇكلىرىدىن بىرمۇنچە سۆزلەر ئېتىلىپ چىقتى:

— ھېلىقى قاسىم كۆمەچىنىڭ ئۆيىگە شاققىدە بېرىپ كېلىڭا! خېلى بولدى، مەنمۇ بارالمىدىم، سالىمىمنى يەتكۈزگەچ بىرەر چېيىنا قوناق ئېلىپ كېلىڭ! توخو-كەپتەرنىڭ دېنى تۈگەپ قالغانىكەن.

ھە راست، قاسىم كۆمەچكە دەپ قويۇڭ، بىرەر ھەپتىگە قالماي بىر ھارۋا سامان ئەكىلىپ بەرسۇن، قويلارنىڭ سامىنى تۈگەي دەپ قاپتۇ.

ئۆزۈمنى يەنە ئېغىر تۈگمەن تېشى ئاستىدا قالغاندەك ھېس قىلىشقا باشلىدىم. قاسىم كۆمەچىنىڭ بىچارە ھالىتى، خوتۇن-بالىلىرىنىڭ كۆز يېشى كۆز ئالدىمغا كېلىۋالدى. ئەمدى ماشىنىمۇ كۆزۈمگە سەت كۆرۈنۈشكە باشلىدى. يەنە بازارغا باردىم. قانداقلا بولمىسۇن ياسىن جۈيجاڭنىڭ قاپىقىنى تۈرگىنىنى كۆرمەسلىك، قوپال گەپلىرىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن يۈز يۈەنگە ئالتە چارەك قوناق ئېلىپ ئۆيىگە ئاپىرىپ بەردىم.

— مەن بۇيرۇغان ئىش قانداق بولدى؟

— بولدى، ئۆيلىرىگە ئاپىرىپ بەردىم.

— قاسىم كۆمەچ قانداقراق ئولتۇرۇپتۇ؟

— باي بولۇشقا ئازلا قاپتۇ.

ئۇ تەنىنى چۈشەندىمۇ، يوق، بىلمەيمەن، لېكىن بىرلا ئىش ماڭا بەش قولدەك ئايان ئىدى. بۇ ئىدارىدە يەنىلا ماشىنا ھەيدەۋەرسەم قاسىم كۆمەچتىنمۇ بەتتەر نامراتلىشىپ كېتىدىغانلىقىم كۆزلىرىمگە كۆرۈنۈپلا تۇراتتى. مەن قەتئىي نىيەتكە كەلدىم. بۇ يەردىن كېتىمەن. بىرەر رېمونتخانىدا ياللىنىپ ئىشلىسەممۇ، ماشىنا يۈيىدىغان ئىشلارنى قىلسامۇ بولۇۋېرىدىغۇ. ئاخىرى ئورنۇمدىن دەس تۇرۇپ، قولۇمغا قەلەمنى ئالدىم-دە، قەغەزنىڭ بېشىغا «ئىلتىماس» دەپ يازدىم.

مەسئۇل مۇھەررىر روزىمەھەممەت جۇمە

www.uyghurkitap.com

ئابلىتىپ ھېمىت

ۋەسىيەت

(ھېكايە)

يەھيا بوۋاينىڭ كېسلى بۈگۈن ئېغىرلىشىپ قالدى. ئۇنىڭ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغىنىغا ئۇزاق ۋاقىت بولغانىدى. ئەتىگەندىن بۇيان گېلىدىن ھېچنېمە ئۆتمىدى. كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ بىر تېرە، بىر ئۇستىخان بولۇپ قالغانىدى. بوۋاينىڭ ئۈچ ئوغلى، بىر قىزى بار ئىدى. ئۇلار بۈگۈن ئاتىسىنىڭ كېسلىنىڭ ئېغىرلىشىپ قالغانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ كەلگەنىدى. شۇ تاپتا بۇ تۆت مىراسخورنىڭ كۆزلىرى قانداقتۇر بىر خىل ئۈمىد، تەمە بىلەن سەكراتتا ياتقان دادىسىغا تىكىلگەنىدى. چۈنكى، بوۋاينىڭ تۆمۈرچىلىك قىلىپ تاپقان نۇرغۇن پۇلى بار ئىدى. بالىلارنىڭ ھەممىسى دادىسىنىڭ مىراس توغرۇلۇق ئېغىز ئېچىشىنى كۈتەتتى، لېكىن بوۋاي مىراس توغرۇلۇق ئېغىز ئاچمىدى. ئاخىرى چوڭ ئوغۇل داۋۇت تاقەت قىلىپ تۇرالماي دادىسىدىن سورىدى:

— بىزگە قىلىدىغان گەپ-سۆزلىرىڭىز يوقمۇ دادا؟

داۋۇت ئىنى-سىڭىللىرىنىڭ كۆڭلىدىكى گەپنى قىلغانىدى. ھەممىسى ئاكىسىدىن رازى بولغاندەك بىر-بىرىگە قاراپ قويۇشتى.

— بار، — دېدى بوۋاي، — كېسىلىم پىشىپ قالدى. مەن ساقىيالمايمەن. مېنىڭ ئورنۇمدا ئۇكىلىرىڭغا ئوبدان ئاتىدارچىلىق قىل. سىڭلىڭغا كۆيۈمچان بول. ئاناڭغا ۋاپادار بول. ھەممىڭلار ئىناق ئۆتۈڭلار.

— ماقۇل، دادا، — دېدى داۋۇت دادىسىغا زور ئۈمىد بىلەن قاراپ، — بىزگە دەيدىغان يەنە باشقا گەپلىرىڭىزمۇ باردۇر؟

— قالغان گەپنى توختى شاڭجاڭ كەلگەندە دەيمەن ئوغلۇم، — يەھيا بوۋاي زەئىپ ئاۋازدا شۇنداق دېدى-دە، ئىشىككە قاراپ قويدى. چۈنكى، بوۋاي ئوغۇللىرى كېلىشتىن بۇرۇن مومىيىنى يېزا باشلىقىنى چاقىرىپ كېلىشكە ئەۋەتكەنىدى. يېزا باشلىقىمۇ ھاۋاخان ئانىغا چوقۇم بارىمەن، دەپ ۋەدە بەرگەنىدى. داۋۇت دادىسىنىڭ يېزا باشلىقىنى چاقىرتقانلىقىنى ئانچە ياقتۇرمىدى.

— بۇ گەپچە ئۇنى چاقىرتىپسىز-دە،

قايناتسا بىزگە شورپىسى قوشۇلمايدىغان
ئادەمنى ئېمىشقا چاقىرتقانسىز!
— ئۇنىڭغا دەيدىغان بىر مۇھىم گېپىم
بار، — دېدى بوۋاي.
— ھەر قانچە مۇھىم گەپ بولسا
ئالدى بىلەن بىزگە دېمەمسىز. قارىغاندا
سىز بىزدىن ياتلارنى يېقىن كۆرىدىغان
ئوخشىمامسىز، — دەپ دوق قىلدى داۋۇت.
— ئۇنداق ئەمەس ئوغلۇم. بۇ
گەپنى سىلەرگە دېگەن بىلەنمۇ بەربىر
ئۇ ئىش قولۇڭلاردىن كەلمەيدۇ، — دېدى
بوۋاي كۆزلىرىنى ئاچماي يېتىپ.
ئوغۇللارنىڭ ھەممىسى دادام يېزا
باشلىقىنى مىراسنى بۆلۈپ بېرىشكە تەكلىپ
قىلغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ قالغانىدى.
بۇ ئىشقا ياتلارنى ئارىلاشتۇرمىساقمۇ ئۆزىمىز
ئادىل تەقسىم قىلالمايتتۇقمۇ، دەپ ئويلىدى
ئۇلار.

بىر چاغدا ئىشىك ئالدىغا بىر جىپ
ماشىنا كېلىپ توختىدى. ئۇ يېزا باشلىقىنىڭ
ماشىنىسى ئىدى. ھاۋاخان ئانا يېزا
باشلىقىنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇنى ئۆيگە
باشلىدى. ئۇ ئەللىك ياشلار چامىسىدىكى
بۇغداي ئۆڭ، ئورۇقراق، چېكە چاچلىرىغا
ئاق سانچىلغان كىشى ئىدى. ئادەتتە
جاپادا ئالدىدا، راھەتتە كەينىدە تۇرىدى-
غان رەھبەر بولغاچقا يېزىلىقلار ئۇنى
«كەتمەن شاگىجاڭ» دەپ ئاتىشاتتى.
— دادىسى، كۆزلىرىنى ئاچسىلا،
مانا، توختى شاگىجاڭ كەلدى، — دېدى
ھاۋاخان ئانا بوۋايغا قاراپ.
يەھيا بوۋاي يېزا باشلىقىغا قاراپ
سۇس كۈلۈمسىرىدى. يېزا باشلىقى بوۋاينىڭ
قولىنى تۇتۇپ مۇنداق دېدى:
— خىزمەت بىلەن بولۇپ كېتىپ
سىزنى يوقلاپ كېلەلمىدىم يەھيا ئۇستام.
ئەسلى سىزنى بۇرۇنراق يوقلاپ كېلىشىم
كېرەك ئىدى.
— ھېچقىسى يوق توختى شاگىجاڭ، —
دېدى بوۋاي زەئىپ ئاۋازدا، — سىزنىڭ
خىزمىتىڭىز ئالدىراش. سىزنى كۆرۈپ خۇش
بولۇۋاتىمەن. ئەمدى ئۆلسەممۇ كۆزۈم
يۇمۇلىدىغان بولدى.
— ئۇنداق دېمەڭ ئۇستام، — دېدى
يېزا باشلىقى بوۋايغا تەسەللى بېرىپ، —
سىز چوقۇم ساقىيىپ كېتىسىز.
— مەن ساقىيالمايمەن شاگىجاڭ.
كېسىلىم پىشىپ قالدى. كۆڭلۈممۇ شۇ تاپتا
بىر ئىشنى تۇيۇپ تۇرىدۇ، — دېدى بوۋاي
ھاسىراپ، — كۆز يۇمۇشتىن بۇرۇن سىزگە
دەيدىغان گېپىم بار ئىدى.
— قېنى دەڭ ئۇستام. قۇلىقىم
سىزدە، — دېدى يېزا باشلىقى بوۋايغا
قاراپ.
— ساندۇقنى ئاچ ھاۋا، — دېدى
بوۋاي، — ھەممە پۇلنى ئال.
ھاۋاخان ئانا ئىتائەتمەنلىك بىلەن
ساندۇقنى ئېچىپ، ياغلىققا چىگىلگەن پۇلنى
ئېلىپ بوۋاينىڭ ئالدىغا قويدى. پۇلنى
كۆرۈپ تۆت مىراسخورنىڭ كۆزلىرى پارقىراپ
كەتتى.
— بۇ پۇللارنى مەن بىر ئۆمۈر
تۆمۈرچىلىك قىلىپ تاپقان. ھەممىسى
يەتمىش مىڭ كوي، — دېدى بوۋاي يېزا
باشلىقىغا قاراپ تۇرۇپ، — مەن بىر ئۆمۈر
ساۋاتسىزلىقنىڭ دەردىنى تارتتىم. كەتمىزدە

www.uyghurkitap.com

مەكتەپ بولمىغاچقا، باللىرىمىز ئوقۇشسىز قىلىۋاتىدۇ. بۇ پۇلغا مەكتەپ سالدۇرۇڭ. باللىرىمىز ئوقۇپ بىلىم ئالسۇن. شۇنداق قىلسىڭىز مېنىڭ كۆڭلۈم ئارام تاپىدۇ.

شۇ پەيتتە بوۋاينىڭ قىزى دەھشەتلىك چىرقىراپ ئارقىسىغا گۈپپىدە يىقىلىپ كەتتى. يېزا باشلىقى چۆچۈپ ئارقىسىغا قارىدى. قىز ھوشىدىن كەتكەنىدى. چوڭ ئوغۇلنىڭ چىرايى ئاپئاق بولۇپ تاتارغان، ئوتتۇرانچىسىنىڭ تۆمۈردەك قارىداپ كەتكەن، كىچىك ئوغۇلنىڭ قارىچۇقى قېتىپ قالغانىدى. ھاۋاخان ئانا قىزىنى ھوشىغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىۋاتاتتى. يېزا باشلىقى بوۋاينىڭ كۆزىگە سوئال نەزەرىدە تىكىلدى.

— چاتىقىڭىز بولمىسۇن، شاگجاڭ، مەن مۇشۇنداق بولۇشىنى بىلەتتىم، — دېدى بوۋاي خىرىلداپ نەپەس ئېلىپ، — مەن ئۇلارنى ئاسراپ بېقىپ قاتارغا قوشتۇم، ئۆيلۈك-ئوچاقلىق قىلدىم. پۇت-قولى بىجىرىم بولغاندىكىن ئىشلەپ يېيىشنى ئۆگەنسۇن.

يېزا باشلىقىنى ھاۋاخان ئانا ئۇزىتىپ قويدى. باللار بولسا ئورنىدىن قوزغىلالمىدى. ئۇلار نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئانچە پەرق قىلالمايۋاتاتتى.

مەسئۇل مۇھەررىر روزنەمەھەممەت جۇمە

(بېشى 73-بەتتە)

(بېشى 73-بەتتە)

كۆزلىرى ئېلىشىپ، يوندا كارىزلىرىغا چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى ئەتىسى ھېكايە قىلىشىپ ھۇزۇرلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ مەنىۋى دۇنياسىمۇ زەئىپ ۋە نامرات. رىقابەت روھى، كىشىلىك غۇرۇرى ھاراق ئىسكىلاتىغا قامىلىپ قالغان.

پەردە ئېگىزلىكتىكى مەكتەپكە قاراپ كەتتى. ئۇنىڭ نېرىسىدا ئادەملەر ياشاۋاتقان مەھەللە يوق. شىمالىي تەرەپتە كۆرۈنگىنى ئاسمان پەلەك قاراقات، چېچەكلىك يايلاقلىرى. ئۇنىڭ نېرىسى تىرەك دەرياسىنىڭ باشلىنىشىدىكى مۇزلۇقلار بىلەن تۆمۈر چوققىغا تۇتىشىدۇ.

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان ئالىپ

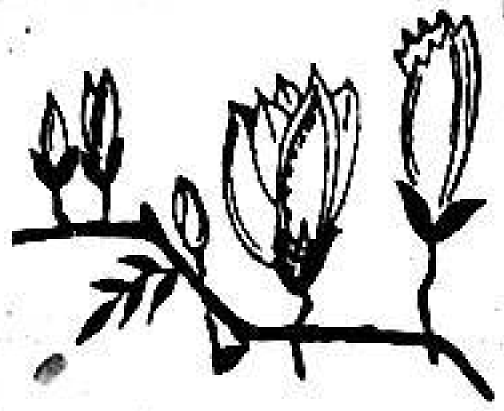

زۇلپىيە ئابدۇراخمان

ئاشىقلىق چۈشى

(نەسىر)

مۇقەددىمە

ئەي، جىمى ھاياتلىقنى ئۆز ھاياتىدەك چەكسىز سۆيىدىغان ئىشق ئەھلى، سىز سۇبھى قوينىدا لەززەتلىنىپ، تاڭ قۇياشىنى ئۈمىد بىلەن كۈتۈۋاتقىنىڭىزدا غۇۋا مانان تۈيغۇسىدەك چۈش دۇنياسىنىڭ ئەسلىملىرىگە غەرق بولغانمۇ؟

بەلكىم شېرىن چۈشلىرىڭىزدىكى لەزىز بىر ھېستىن چۆچۈپ ئويغانغىنىڭىزدا تۇيغۇ-ئىدراكلىرىڭىز قاناتلانغان مەۋھۇم بىر ماكانىنىڭ پاك سۆيگۈسى سىزنى ئەسىر قىلىپ، چۈشلەر دۇنياسى قارىچۇقلىرىڭىزدا قېتىپ قالغاندۇ، ئاشۇ چۈشلەر سىزگە باشقا بىر ھاياتلىقنى تونۇتقانمۇ؟! سۆيگىنىڭىز چۈشلىرىڭىزدىن بارا-بارا ئۆزاقلىشىۋاتقاندا ئەلەم بىلەن تولغانغانمۇ؟!

بىلىسىڭىز يار چېھرىنى چۈشلەردە كۆرۈشمۇ بىر بەخت!

چۈشلىرىڭىزنىڭ خىرە چىغىر يوللىرىدا يارىڭىز بىلەن ئاستا قەدەم ئېلىشلىرىڭىز، غۇۋا جىرالاردىكى ماناندەك ئېقىنلار بىلەن كۈي كۈيلەشلىرىڭىز، تۇمانلار قوينىدا ئەرش ئۇردىسىدىكى ئاشىقلار قىسسىسىدىكىدەك پاك سۆيۈشلىرىڭىز...

بۇلار قارىچۇقلىرىڭىزنىڭ ھەر بىر نۇر تالالىرىغا سىڭىشىپ، كىرپىكلىرىڭىز ھاياجاندىن تېخىمۇ گىرەلىشىپ كەتكەن، تاڭنىڭ مۇقەددەس قەدىمى سىزگە ئىككىنچى ھىجران چۈشى ئاتا قىلغان بولغىيدى؟

مانا قاراڭ، ئويغانغىنىڭىزدا ئىدراكلىرىڭىز ئاللىقاچان قېتىپ قالغان، چېھرىڭىزدىكى بەخت تەبەسسۇمى ئۆچكەن، لەۋلىرىڭىزدە ھارغىن بىر ئېسەنكىرەش ھۆكۈم سۈرگەن، تۇيغۇلىرىڭىز يەنە سىزنى بوگۈننى ياشاش ئېتىقادىڭىز بىلەن كۈتۈۋېلىشقا مەجبۇر قىلغان، دېمەك سىز رېئاللىققا كۆچكەن. چۈشلىرىڭىز، يارىڭىز سىزنى باشقىچە بىر ئىنسان قىلىۋېتىدىكەن.

مەنمۇ چۈشلىرىم بىلەن شادلىنىمەن، چۈشلىرىم بىلەن يىغلايمەن، چۈشلىرىم بىلەن ۋىسال تاپىمەن...

رېئاللىق ماڭا ئاچچىق ساۋاق، بى رەھىم جەرياندىن باشقا نەرسە ئەمەس، مەن چۈشىنىڭ سېھرىلىك ئاۋازىغا ئەگىشىپ، سۇبھىنىڭ غۇۋا نۇرلىرىدا، خىرە ئورمانزارلىقتا ئېزىپ قالدىم: قەدىم ئورمانىنىڭ سۇرلۇك چاقناشلىرىغىمۇ ئوخشىمايدىغان، سۇرلۇك

چاقناشلار، تىللا رەڭلىك، باھار رەڭلىك ئورمانلار... چىغىر يوللارنىڭ تۇتاش يېشىل چىملىق يوللىرىغىمۇ ئوخشىمايدىغان خىرە ئاپئاق چىغىر يوللار...

قەلبتىكى ناخشىنىڭ ئەكسىگىمۇ ئوخشىمايدىغان، كۇيلىرىمۇ خىرە، ئوي-پىكىرىمۇ خىرە ناخشىلار... بۇلار مېنى ئاشىقمىنىڭ ئارامگاھىغا باشلاپ باردى.

خۇددى قەدىم ئورمانلار بارچە چوقانلارنى باسىدىغان، جانغا، كۆكۈلگە ئارام بېرىدىغان بىر سەيلىگاھتەك. خىرە چىغىر يوللار ناخشا ئېيتقان پەرىشتىنىڭ چالغۇسىدەك. ناخشىلارنى — ئاشۇ خىرە كۇيلەرنى ياڭراتقان يارىمنىڭ بارماقلىرىنىڭ ئۇچىغا قولۇمنى تەگكۈزگىنىمدە، مەن ئۇنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغان، نارەسىدە قىزنىڭ پاكلىقىدىنمۇ قىممەتلىك بولغان بۇ ناخشىنىڭ غۇۋا ئەۋجىنى ئۇزۇۋېتىشكە كىم جۇرئەت قىلالىسۇن؟!

ئەمما مەن يارىمنى كۆردۇم...

مېنى سۆيۈندۈرگەن، ئۇزۇن يىل مەن شەيدا بولغان جانان شۇ يەردە — قەلبىم پەنجىرىسى ئېچىلغان، ئىشق شارابى سۇنۇلغان جايدا ئىكەن.

— ئەي، ئىشق ئەھلى. سىزمۇ ئويغىنىۋاتقان تۇيغۇلىرىڭىزدىكى غۇۋا كۇيلەرنى ئېيتىپ خورسىنىۋاتامسىز؟! چۈش ھامان چۈش دەپ قول سىلكىۋاتامسىز؟!

كېلىڭ، چۈشلىرىمنىڭ ئەڭ ئىچكى سادالىرى سىزگە سۆيگۈمدىن بىر ئىشق قىسسىسى سۆزلەپ بەرمەكچى!

چۈش قەدىمى

ئۇڭۇم تەۋشىسىز، باللىق چۈشلىرى بىلەن پۈتۈلگەن ئالبومنى يوقاتقىنىمدا چۈش ئىلاھى يىپەكتەك يۇمشاق ۋە سەزگۈر، ئادەمنى مۇڭلاندۇرىدىغان، غېرىبسىندۇرىدىغان خىيال تۇمانلىرىدەك، ئەبەدىي خاتىرجەملىك بېغىشلىغۇچى قوللىرى بىلەن باغرىمنى سىيلىدى. شەپىسىز قەدەملىرى بىلەن يۈرىكىمگە بۆسۈپ كىرىپ، پەرىشتىنىڭ ئاۋازىدىنمۇ پاك بىر ئاۋازنى ئاڭلاشقا مۇيەسسەر قىلدى. بۇ ئاۋاز كۆزلىرىمنى يۇمسىلا تومۇر-تومۇرلىرىمدا شۇرقىراپ ئېقىۋاتقان ئىسسىق قانغا ئوخشايتتى.

بۇ ئاۋاز كۆزلىرىمنى يۇمسىلا قارىچۇقلىرىمنىڭ ھەر بىر نۇر تالاسىغا سىزىلغان نەپىس رەسىملەرگە ئوخشايتتى.

ئاھ، بۇ ئاۋاز ماڭا ئاجايىپ نازاكەتتىن رەڭ بېرىپ، مېنى لاتاپەت گۈلزارىدا بىر گۈلگە ئوخشاتتى. بۇ ئاۋاز ناۋايىنىڭ غەزەللىرىدەك ماڭا ئىشق ئاتا قىلدى. بۇ ئاۋاز ئامانىسانىڭ ساتارىدەك مېنى مۇڭلاندۇردى.

ئىھ، چۈش قەدىمى، شەپىسىز قايغۇلىرىڭ بىلەن مېنى ئۇخلىتىسەن. تىۋىشلىرىڭ ئۇڭۇمدا ئەبەدىي زاھىر بولماس تۇيغۇلار بىلەن مېنى سەرسان قىلدۇ. چۈشلىرىمدە يەنە شۇ ئاشىقمىنىڭ جېنىمغا جان، تېنىمگە تەن قوشقان ئاۋازىنىڭ داۋامىنى ئاڭلاش ئۈچۈن ئىنتىلىمەن.

ئەي، چۈش قەدىمى. يېقىنلاشساڭچۇ. ماڭا سۆيگەن يارىمنىڭ شەپىسىنى ئاڭلاتساڭچۇ؟! كۆزلىرىمگە سۆيگەن لەۋلىرىنىڭ ئىپار تىنىقلىرىنى ھىدلاتساڭچۇ؟!

كەل، بۇ مېنىڭ رەسمىي ئاشىق بولغان چاغلىرىم!

چۈش سەيلىسى

ئارمان بىلەن كۆلگەن يۈرىكىم جانانىمنىڭ ۋىسال ياشلىرى بىلەن يۇيۇلدى، ئىشق دەستىدە چاقىغان لەۋلىرىم سۆيگۈ شارابى بىلەن يۇيۇلدى. ئۈمىدىنىڭ سولغان گۈللىرى يارىمنىڭ ئەقىدىسى بىلەن يۇيۇلدى. جىسمىم سۆيۈش بىلەن يۇيۇلۇپ، مۇھەببەت تۇغدى. مەن، يارىم ۋە مۇھەببەت ئۈچىمىزنى چېتىپ تۇرغان ئىشق يانار تاغىنىڭ لاۋالىرىدىنمۇ ھارارەتلىك.

بىراق، ئاقۇچ ناخشىلار ساداقەت بىلەن سوقۇۋاتقان يۈرىكىمنىڭ مەيىن ئەۋجىنى بۇزۇپ، يارىمنى تىنماي چاقىرماقتا. ئۆكسۈشلىرىم ئىسيان كۆتۈرمەكتە:

— ئەي، خۇش ناۋا ئامرىقىم! باغرىمنى كۆرۈنمەس ھىجران تىغلىرىڭ بىلەن پارە-پارە قىلدىڭغۇ؟! مەن بېھىش ئۈندەك ئارامبەخش كۆيلىرىڭنىڭ قۇچىقىدا ياشاۋاتسام، سېنى چاقىرغان قايسى نازلىق دىلدارنىڭ ناخشىسىدۇر؟

ئاھ، ئارمان بىلەن سوقىقان يۈرىكىم يارىمنىڭ قارىچۇقلىرىغا دەپنە قىلىندى. نۇرلار بىلەن يۇيۇلغان كىرپىكىم ئازاب توزانلىرىغا مىلەندى. سۆيۈش بىلەن چوغلانغان گۈلۈم ئاقۇچ قارلارغا كۆمۈلدى.

ئاھ، ۋىسال، ئۈمىد ۋە بەخت، ھايات بىر دەملىك بولسا، ھىجران، ئۆلۈم، ئۈمىدسىزلىكمۇ ۋاقىتلىق بولالمىدىغاندۇ؟!

ئاقۇچ تۇمانلار باغرىمغا يېيىلدى، باغرىم ئالەمدىنمۇ كەڭ، دېڭىزدىنمۇ بىپايان...

ئاقۇچ چىغىر يوللار ئىنسان ئەسلا ئېيتالمىغان ناخشىسىنى باشلىدى. بۇ ناخشا ياردىنمۇ ۋاپاسىز، زالىمدىنمۇ زالىم، ئەمما بۇ ناخشىنىڭ نە ئاھاڭى، نە ئوي-پىكىرلىرىمۇ يوق...

ئاقۇچ قەدىم ئورمانلار نۇرلىرىنى قارىچۇقۇمغا چېچىۋەتتى. بۇ نۇر ئاينىڭ ھىجرانلىق تۈنىدىنمۇ پەرىشان، ئاقار يۇلتۇزنىڭ ئاھىدىنمۇ نالىلىك. يارىم ئاقۇچ تۇمانلارنى يېرىپ، چىغىر يوللاردا ئۆزىگە ئەسلا ياد بولغان ھېلىقى ناخشىنى — نە ئاھاڭى، نە ئوي-پىكرى بولمىغان ناخشىنى ئېيتقىنىچە كېتىۋاتماقتا.

— قېنى ئۇ مەن شەيدا بولغان، مەن كۆيگەن پەرىشتىنىڭ ئاۋازى؟ جېنىمغا جان، تېنىمگە تەن قوشقان سۇبھىنىڭ پاك ئىشق قۇياشىدەك يۈرىكىمنى سۆيگەن ئاۋاز؟!

بۇ ئاۋاز — بۇ زالىم ئاۋاز ئەزرائىلنىڭ تىنىقلىرىمىكىن؟! مېنى قىسمەت بوسۇغىسىغا چاقىرغىنىمىكىن؟!

يۈگۈردۈم، يۈگۈردۈم، يارىمغا زادىلا يېتەلمىدىم. ئەمما قۇلاق تۈۋىمدە يەنىلا شۇ ناخشا... بۇ ناخشا گۆرىستانلىقتا ئۇسسۇل ئويناۋاتقان ئەرۋاھتەك گاھ تولغانسا، گاھ غايىب بولاتتى.

كۆردۈم، يارىم ئاقۇچ ئورمانلىققا قونۇۋالغان قۇش بولۇپ، يىغان بىلەن ئۈنلىمەكتە، ئىنسان ئەسلا سۆزلەپ باقمىغان بىر تىلدا چۇۋۇرلىماقتا...

ئاھ، ئاللا ئۆزۈڭ ماڭا ئاسانلىق بەر! بىرىگە ئاشىق بولۇش ھەم سۆيۈش ۋە سۆيۈلۈش شۇنچە مۇشكۇلمىدۇر؟!

چۈش ئۇيقۇسى

چۈشلىرىم ئۇخلىماقچىمىكىن؟!

چارچىغان، ئۈمىدسىزلىكتىن بىتاپ بولغان سەۋدا چۈشلىرىمگە كىم ئەللەي كۈيى

ئېيتىپ بېرەلەمسىز؟!

چۈشلىرىم، كۆزلىرىڭنى يۇمساڭچۇ، غېرىبلىقتىن، خارابلىقتىن، غەيرىيلىكتىن، سۈرەن-چۇقانلاردىن، قارىچۇقلىرىم توقۇغان رىۋايەتلەردىن ئازاد بولساڭچۇ؟!

چۈشلىرىم، ئىشق شارابىم سۇنۇلغان ئاقۇچ جامنى بىر ئۆزۈڭلا كۆرگەن ئىدىڭغۇ؟!

چۈشلىرىم، سۆيۈش بىلەن چوغلانغان لەۋلىرىمنىڭ تەپتىنى بىر ئۆزۈڭلا سەزگەن ئىدىڭغۇ؟! چۈشلىرىم، سۆيۈش بىلەن مۇزلىغان لەۋلىرىمگە بىر ئۆزۈڭلا گۇۋاھ ئىدىڭغۇ؟!

چۈشلىرىم، پاكلىقىمدىنمۇ قىممەتلىك بولغان مۇھەببەت ناخشامنىڭ ئەۋجىدىن سەنمۇ بىھوش ئىدىڭغۇ؟!

چۈشلىرىم، پەرىشتىلەرمۇ ھەسەت قىلغان ئاشۇ ناخشىنىڭ ئۆلۈمگە بىر سەنلا شاھىد ئىدىڭغۇ؟!

چۈشلىرىم، ئارمانلىرىم كەزگەن ئاقۇچ قەدىم ئورمانلارغا سەنمۇ بارغان ئىدىڭغۇ؟! چۈشلىرىم، قۇشلىرىم ھەسرەت چېكىپ ئۆلگەن قەدىم خىرە ئورمانلارنى بىر ئۆزۈڭلا كۆرگەن ئىدىڭغۇ؟!

ئىلاھىي چۈشۈم، زەڭگەر يۈرىكىڭ بىلەن قۇياش رەڭ يۈرىكىمگە تەسەللى بەرگىن! يۈرىكىم يۈرىكىڭدە ئۇخلىسۇن...

سەنمۇ ئۇخلىغىن، ئارام ئال چۈشۈم. مەن ساڭا تۇنجى ئۆگەتكەن مۇقەددەس ناخشام — ھەقىقىي سۆيگۈنى تونۇتقان ئانا مۇھەببىتىگە تولغان بىر ئىلاھىي كۈي — ئەللەي ناخشىسىنى ساڭا ھەدىيە قىلماقچىمەن.

تىنچلان چۈشۈم، بىراق، سەن پەقەتلا چۈش كۆرمىگىن. بىۋاپا ئاقۇچ تۇمانلارنى زىنھار كۆرمىگىن...

— ئۇخلا، ئەللەي چۈشۈم! ئۇخلا...

مانا بۇ چۈش ئۇيقۇسى.

خاتىمە

— ئەي، مۇھەببەت بىلەن تۇغۇلغان، سۆيگۈ بىلەن تونۇلغان ئىشق ئەھلى. سىز سەھەرنىڭ مۇقەددەس تاڭلىرىغا ئۈمىدلىنىپ، گۈزەل، لىرىك تۇيغۇلىرىڭىز قاناتلانغاندا غۇۋا ئاقۇچ تۇمانلاردەك سەرسان چۈشلىرىڭىزنى قايتا ئەسلەيدىغانسىز؟

قارىچۇقلىرىڭىزغا نەقىش بولغان كۆرۈنمەس چۈش دۇنياسى ئەسلىمىلىرىڭىزدەك ئانچە گۈزەل بولمىسا كېرەك، شۇنداقمۇ؟!

ھاياتنىڭ ئۆزىمۇ ئاچچىق-چۈچۈك چۈش.

بەخت مەڭگۈلۈك بولمىغىنىدەك ھىجران كۈيىنىڭ تەكرارلىنىشىمۇ ئەبەدىيلىك ئەمەس.

ھىجران مەڭگۈلۈك بولمىغىنىدەك ۋىسال، سۆيۈش ھەم سۆيۈلۈشمۇ ئەبەدىيلىك بولمىسا كېرەك.

مەسئۇل مۇھەررىر سارەم ئىبراھىم

قۇربان ئېلى

مىكرو ھېكايىلەر

«پاك ئەمەلدار»

ياسىن ھاكىم ۋېلىسىپىتىنىڭ پېدالىغا بىر خىلدا تېپىپ ئۆيىگە كېتىۋاتاتتى. يولدا ئۇچرىغان چوڭ-كىچىك ھەممەيلەن ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلەن سالام قىلىپ ئۆتەتتى. ئۇلارنىڭ كۆزىدىن رازىمەنلىك، پەخىرلىنىش ھېسسىياتىنى سەزگەن ياسىن ھاكىمنىڭ قەلبى ئاللىقانداق شېرىن خىياللار بىلەن ئېرىپ كېتىۋاتاتتى. دېمىسىمۇ ھۆكۈمەت ماشىنىسىنى شەخسىي ئىشىغا ئىشلىتىش ئەۋج ئېلىپ كېتىۋاتقان مۇشۇ كۈنلەردە ئۇنىڭدەك پاك ئەمەلداردىن قايسى پۇقرا رازى بولمىسۇن دەيسىز.

ئۇ قورۇسىنىڭ دەرۋازىسىنى ئېچىشىغا، «خانتاجى» ماركىلىق ياپون ماشىنىسىنىڭ يېنىدا تۇرغان شوپۇر ئىتتىك كېلىپ ۋېلىسىپىتنى ئالدى ھەم ئۇنىڭ قۇلىقىغا شىۋىرلىدى:

— سازەندىلەرنى ئاپىرىۋېتىپ ھېلىلا قايتىپ كېلىشىم.

— ھوي سارەم! — دەپ توۋلىدى ھاكىم شوپۇرغا باش لىڭشىتقاندىن كېيىن، — ھېلىقى گۆش يۇقى داستىخاننى ئېلىۋېتىڭلار، گۆش ئىسكىلاتىغا خىزمەت تەكشۈرگىلى بارىمىز!

كىتاب پۇلى

ئىككى ژۇرنال، بىر گېزىتكە مۇشتىرى بولۇۋىدىم، قولۇمغا ئىش ھەققىمنىڭ يېرىمىلا ئېشىپتۇ. بويتاقچىلىقتا بۇ ئاينى قانداق قىلىپ كېيىنكى ئايغا ئۇلاشنىڭ غېمىگە پېتىپ ئولتۇرسام، پېشقەدەم ئىش بېجىرگۈچى ساۋۇتكام گۈلقەقەلىرى ئېچىلغان ھالدا كىرىپ كەلدى:

— ئۇكام مۇختارجان، قاراڭ، پېشقەدەم زىيالىيلارغا كىتاب پۇلى تارقىتىپتۇ. بىلەمسىزكىن، قايسى ماگىزىندا ئوبدانراق كۆزەينەك باردۇ؟

مەسئۇل مۇھەررىر يۇلتۇز تېيىپجان

www.uyghurkitap.com

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

جۇمادىل مامان

جۇمادىل مامان كۆزگە كۆرۈنگەن قازاق شائىرلىرىدىن بىرى. 1941-يىل نويابىردا كۆنەس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1959-يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى تۈگەتكەن، 1958-يىلى تۇنجى ئەسىرى ئېلان قىلىنغان. ھازىرغىچە ئۇنىڭ «تاغ يالقۇنى»، «قاراتات»، «ئاتىلباي بوۋاينىڭ ھېكايىلىرى»، «ئەكبەر-ھېيت»، «داستانلار» قاتارلىق كىتابلىرى نەشر قىلىندى. بىر مۇنچە ئەسەرلىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇكاپاتلاندى.

ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ئىلى ئوبلاستلىق ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى. تۆۋەندە بىز ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر بەردۇق.

قازاقلارنىڭ قانتى ئۆلەڭ

تەڭلىك

بىراۋغا بىراۋ بەرمەس ئۆز رىزقىنى،
تۇل بولساڭ تۇيۇق ئۆمۈر كەچۈرىسەن.
بار بولسا يېڭىلىقىڭ، يارىڭ كەلسە،
يانپاشلاپ تۆر بېشىدا يېيىلىسەن.
ھەققىمىز يوق چەيلەشكە مايلىق ئاشنى،
قىلمايمىز پاك نومۇسنى داغ ۋە زىيدە.
جۇۋالدۇرۇز بىلەن تىكىپ تەڭلىكنى بىز،
ياشايمىز يەر شارىنىڭ بىر يۈزىدە.
پايدىسىز پاكىتقا يا قۇرۇق گەپكە
تەلمۈرۈپ ئاجىزلارچە تىلەنگىنىڭ.
توققۇزى تەللەر بىلەن مەن تەڭ دېسەڭ،
ھالىڭغا كىممۇ نەزەر تاشلار سېنىڭ؟
دوستمۇ بار، ياتلارمۇ بار ئەتراپىڭدا،
ئىزدىسەڭ تەڭ بولماقنى تايان ئاڭا.
ئىزىڭغا قارا، ياقۇت چېچىلدىمۇ،
مەخمەللەر يېيىلدىمۇ كەڭ دالاڭغا؟
بىرىنىڭ ئەقلى مىڭغا بەردىمۇ نەپ،
باتۇرۇڭ چىدىدىمۇ سىناقلارغا؟
ئاق ئورداڭ ئۇلۇغ تارىخ كارۋىنىنى
يېتەكلەپ يۈزلەندىمۇ يىراقلارغا؟
تەبىئەت ياۋاش بولۇپ بېقىندىمۇ،
ئۆزۈڭدىن ئۆزگىرىگىڭ تېپىلدىمۇ؟
بىلگەننى باش ئەگدۈرۈپ، ئەتراپىڭدا
مەشئىلىڭ مانا مەن دەپ يېقىلدىمۇ؟
ھۈنىرىڭ ئۆرنەك بولدى باشقىلارغا؟
(قېرىلار تەقتىق قىلىپ، ياشلار قېنىپ.)
بولدىمۇ مۇھتاج ساڭا ئۆزگىلەرمۇ،
يۈرەلەمسەن،
تەڭلىكتە مۇندىن باشقا يولمۇ ئېلىپ؟
شۇندىلا ئېيت ناخشاڭنى، كۆيلە راسا،
يايرىسۇن ئوغۇل-قىزىڭ ئويناپ-كۈلۈپ.
سانايدۇ ئۆيلىرىڭنىڭ ياغچىنى

شۇ ھامان ئەۋلىيالار كىتاب كۆرۈپ.
نۇرلىرىنىڭ قاراڭغۇنى ھەيدەپ كېتەر،
چىرايىڭ كۆرگەن كۆزنى مەپتۇن ئېتەر.
شادلىنىپ باشقىلارمۇ ئېگىز كۆكتە
سېنىڭ ئالتۇن بايرىقىڭنى لەپىلدىتەر.

ئاكىلار

ئاكىلار...
خەلقىگە قەدرى ئارتۇق بۇ جاھاندا،
بەختىنى تاپقان جەبرۇ جاپالاردىن.
قەددىنى پۈكمەس ھايات-ماماتلىقتا،
يول ئالغان يۈكسەك قىر ۋە دالالاردىن.
دەسسىگەن ياۋلىرىنى ۋەزنى بىلەن،
قامىتى گويا تاغدەك كەرگەن.
ئار-نومۇس سۈيى بىلەن يۇغان قىلىچ،
ئارمانغا يىراق دېمەي ئۈمىدلەنگەن.
تۆكۈشۈپ مۇشكۇل كۈندە قان-تەرىنى،
ئۆللىتىپ زېمىستاننى يازغا چىققان.
ئەلنى دەپ ئۆششۈسىمۇ پۈت-قوللىرى،
ھەرقاچان تىنىرىمەستىن ئالغا چىققان.
مەردلىكتە بولغان دۇنيا يىگىتى ئۇ،
يۈرمىگەن ئۆزى ئۈچۈن ئىزلەپ نەپنى.
يېرىشقان ھەقىقەت دەپ قىلىنى قىرىق،
ئىشلىگەن، سېتىشمىغان قۇرۇق گەپنى.
يالقۇنى بار ئۇلارنىڭ ئۆچمەيدىغان،
بىلى بوش جانلار ئەمەس ياكى ساياق.
قارىچۇقىدا پارلار ئەلنىڭ كۆرەر تېگى،
يات ئۇلارغا ئوڭ ۋە سولغا ئالاڭلىماق،
تەڭ قىلار تۇپراق بىلەن ناپاكلارنى،
كەچكۈزدە سۆيەلەيدۇ كۆكلەملەرنى.
ياقتۇرماس تاغلىرىدا گەدىيىشىپ
ياستۇقتا يانپاشلىغان ئادەملەرنى.

بولۇتسىز ئوچۇق كۆكتەك كۈلۈپ تۇرار،
مەسلىھەت بېرەلەيدۇ قېرى-ياشقا.
باش ئېگىپ قولاق سالار مۆمىنلەرگە،
تار يەردە بىللە ئېغىز تېگىپ ئاشقا.
كۆزىدە ئوت يانىدۇ بىلىم دېسە،
سىرلارغا بولۇپ تەشنا ئىنتىلىدۇ.
كىمدە كىم ئېچىپ بەرسە نۇقسانىنى،
ئۇنىڭ دەل شاگىرتىدەك يان بېرىدۇ.
سالمايدۇ كۆز قىرىنى ئەمەل-نامغا،
تۆگۈلۈكى يېپىلمايدۇ شامال ئۇرسا.
چاپقۇنىنى توسۇپ، ئويلار ئاقىۋەتنى
تۆگىسە ئاپەت يەنە تىكەر مايسا.
ئاكىلار...
ئۆسىدۇ كۆتۈرۈلۈپ بۈيۈك ئاڭغا،
گۈل تاقار ئوراپ ئېلىپ بىر توپ گۈدەك.
ئويلايدۇ، ئەقىل-ئىدراك شولىسىنى
تۆكىدۇ ئۆز يۇرتىغا نۇرلۇق يۈرەك.
شەپقىتى يېپىلىدۇ چۆللەرگىمۇ،
ياشلارغا تىنىم تاپماي بولار پاناھ.
ئولتۇرسا ئوڭغا تارتماي كىمنىڭ ئىشى،
ئاچىدۇ ئالقىنىنى خالىس ئاكا.
بېشىغا قىرو چۈشمەس ئالدىراپلا،
جان سىرى قېنى بىلەن ئايلىنىدۇ.
ئەلنى دەپ سۇ توشۇيدۇ قارلىغاچتەك،
شۇڭا ھۆر ناخشىلارغا باغلىنىدۇ.

1981-يىل

قازاقلارنىڭ قانتى ئۆلەڭ

قازاقلار تارىختا يۈك ئارتتى قاچان،
تاغ بىلەن بوي تالاشتى شۇندىن بۇيان.
بۇلبۇلغا تەڭكەش بولدى ناخشىلىرى،

قوزغىدى كۆيى ئىلھام ۋە ھاياجان.
ئەسىرلىك ئۆتكەللەردىن ئۆتۈپ كەلدى
ئۈزلۈكسىز ئاق ئۆيلەرگە ياغاچ باغلاپ.
ئېلىشتى بەخت بىلەن بەختسىزلىك،
ئۆتۈشتى بىرنى تۇتۇپ، بىرنى قوغلاپ.
گاھ سۇلغۇن، گاھى جۇشقۇن ئاشۇ كۈنلەر
باغلاندى دومبىرىغا پەدە بولۇپ.
ھاياتىنىڭ داۋان ئاشقان كارۋانلىرى
تارتىلىپ قوش تار بولدى ئاڭا قونۇپ.
ياتسىمۇ باتۇر غۇلاپ، مەيە سۇنۇپ،
تۇرسىمۇ نەيزە كۈندە جاننى نوقۇپ،
ئۆلەڭلەر قېلىشۋەردى ئۆلمەيدىغان،
تۇزاققا چۈشمەس، ئوتتا كۆيمەيدىغان.
سىرلارنى يەتكۈزدى ئۇ نەسىللەرگە،
تارازا بولدى گويا ھالال، سەبي.
شەجەرە قىلىپ زۇلۇم-قارشىلىقنى،
چېلىشتا تىلدى كۆكنى چاقماق كەبى.
ئاھ، قازاق، شۇڭغۇپ كۆرسەڭ تىرەن ئويغا،
قانىتىڭ بوپتۇ ئۆلەڭ پەرۋاز ئۇرغان.
تەۋرىتىپ سۆيۈندۈرگەن يەر يۈزىنى،
باغرىڭ كەڭ — ئاقىن بىلەن تولۇپ تۇرغان.
قاتتىقلىق تىلىمىزنى كېسەلمىدى،
ناخشىنى تاڭغا گۈلدەك تۇتتۇق مانا.
قازاقىنىڭ ئۆلەڭلىرى بىزنىڭ بىلىم
ئازادلىق كۈنلىرىدىن تاپتى پاناھ.

ئارىدا چىقتى يەنە باشقا سادا،
كۆزىمىز مست قىلمىدى نوقۇغاندا.
بىلەندى خەنجەر كەبى بۇ ئۆلەڭلەر،
ئەل تاشقا قارغىشنى يازدى قاندا.
ئوت ئالدى ئۇلۇغ چېلىش ئەلنى سىناپ،
خەلقىمىز تاپتى بۈگۈن نۇرلۇق ماكان.
كۆچەيدى كوممۇنىستىك پارتىيىمىز،
ۋەتەننى ھەق-ئادالەت سوراپ ھامان.
تارىدى بۇلۇت، تۇمان سۈزۈلمەكتە،
ئىلى، ئېرتىش، ئىمىل سۈيى ئاقتى تولۇپ.
جەم بولدۇق شاقپى① بىلەن ئاق ئۈزەن② دە
ھاشىم③ ھەم تاڭجارىققا گۈللەر قويۇپ.
كۆز سالساق قار لەيلىسى ئۆسكەن بەلگە،
ئېگىلىپ تەزىم قىلدى يېشىل ئورمان.
تەۋرىنەر گۈل دېڭىزى، قۇشلار ئۇچار،
ئوقۇلدى ئۆلەڭ ياڭراق گويا پەرمان.
ئۆيۈڭنى بالدۇر تىككىن ياكى كېيىن،
مەن دەيمەن بېغىشنى باغلا مەھكەم.
ياراتقىن زامانغا باب يېڭىلىقلار،
ئەلنىمۇ، ئەرلىكنىمۇ ئۇنتۇما ھەم.
شاد بولسۇن بىزدىن بۇرۇن ئۆزىغانلار،
ئېسىگە كېلىپ قىيىن تاغ-داۋانلار.
جۆر بولسۇن ناخشىمىزغا بۇ سورۇندا
جەم بولسۇن بالدۇر-كېيىن كەتكەن ھەممە،
ئالپىبەك④، سىماغۇل⑤ ھەم قاۋسىلقانلار⑥.

① شاقپى — كۆنەستىكى بىر ئېقىننىڭ نامى.
② ئاق ئۈزەن — قورغاس يايلىقىدىكى بىر ئېقىننىڭ نامى.
③ ھاشىم — ئالتايدا ئۆتكەن مەشھۇر دومبىرىچى.
④ ئالپىبەك — غۇلجىدا ئۆتكەن داڭلىق مۇزىكانت.
⑤ سىماغۇل — ئالتايدا ئۆتكەن مەشھۇر ئاقىن.
⑥ قاۋسىلقان — مەشھۇر ئەدىب قاۋسىلقان قوزىباي ئوغلى.

سورساڭ ئىلى كۆزى بۇ زېمىننىڭ،
بولىدۇ بەدەندىكى تومۇر دېسەك.
تېغى ئالتۇن، تېشى كۈمۈش، ياغىچى تۆچ،
سۇلىرى ئەركەك قويىنىڭ شورپىسىدەك.
تاڭجارىق سۆزلىمەكتە يەنە بىزگە،
يېتەكلەپ ئەقىل-ئويىغا ھەممىمىزنى.
ئانا يەر — ئىنتىپاقلىق گۇۋاھچىسى،
سۆيگۈگە تولدۇرىدۇ قەلبىمىزنى.
ھە، قېنى، راسا ياڭرا بوغۇلغان ئۈن،
بۇ يېڭى، يايراش ئۈچۈن تۇغۇلغان كۈن.
تىزايلى خەزىنىنى تۆرگە راسا،
يىغايلى ئەگەر تاراپ كەتكەن بولسا.
ھە، قېنى، نىشان ئېنىق، تۇغۇڭ روشەن،
تىلىنىڭ ئەي چۆرلىرى، چۈش سورۇنغا!
كۆچەيتىپ شامال كەبى ئۆلەڭ ئوتىنى
ھارارەت بېغىشلىسۇن بۇ ئورۇنغا!

1981 - يىل، ماي

قېرىنداشلىق

سۆيى تىرەن ئاق ئۆستەڭدە ئۈزىمەن،
كۆز ئالدىمدا قەد كۆتۈرگەن قوش چىنار.
مۇقام بىلەن ئاتمىش ئىككى قوڭۇر كۆي ①
چۆشەندۇردى كەچمىشدە نېمە بار؟
ئىلھام يەلپۈپ ھېسسىياتىمنى قوزغايدۇ،
ئەتراپىمدا ناغرا ۋە نەي بوزلايدۇ.
يېپەك يولى بويلاپ باقتىم يىراققا،
بىكەتلەردە ئوتلاردىن نۇر تارايدۇ.
ئۇنتۇيمەن نېمشقا؟
ھەممىزگە تەڭلىك تېگىش بولغاندا،
كۆڭلۈم كۆلۈپ، ئېيىم گۈزەل تولغاندا،
تىكىلىمەن قارىغىش تۆكۈپ كۆزۈمدىن،
يىراقتىكى سۇر قەبرىدەك قورغانغا.
قارلىغاچتەك پەرۋاز قىلىپ ئۇچتۇم مەن،
خانتەڭرىگە ئۆرلەپ ئۇندىن جاي ئالدىم.
تەڭرىتاغنىڭ ئېتەكلىرى گۈل ئىكەن،
رەڭلىرىنى پەرق قىلالماي قىينالدىم.

* *

قېرىنداشتۇر قازاق-ئۇيغۇر بالىسى،
قان ۋە گۆشتەك بۆلۈنمەيدۇ ئارىسى.
شېرىن تىلنى بىللە ئۆگەتكەن ئانىسى،
تۇتاش كىندىك قېنى چۈشكەن دالىسى.
سېزىنگىگە غورا، قورت يېيىشكەن،
تال باراڭنىڭ سۆيىسىدىن ئالغان جاي.
چىققان كەڭرى ماڭلىيىدىن ئاچچىق تەر
ئىچكەن چاغدا ئاق نان بىلەن سۈتلۈك چاي
ساقال قويغان، بۇرۇتمۇ كېلىشكەن،
ساپتاياقتا بىللە قىمىز ئىچىشكەن،
كەڭ ياقىلىق سەنسەن جۇۋا كىيىشكەن،
قۇۋۋىتىمۇ، مۇرادىمۇ سىڭىشكەن.
قوشۇقى ۋە كەپكۈرىمۇ ئوخشاشلا
قىزغۇچ ئۆرۈك ياغىچىدىن ياسالغان،
ئويۇلغاندۇر قېيىن بىلەن تېرەكتىن
تەڭنىسى ۋە تاۋىقىنىڭ ئۈزىمۇ.
ئىككى خەلق مىسالى جۈپ ئاق شۇڭقار،
بىللە ئۇچۇپ بۇلۇتلارغا يول ئالغان،
بىرى بۇلبۇل، بىرى تۇتى، ئوخشاشتۇر
دۇتار بىلەن دومبىرانىڭ يۈزىمۇ.
چېچەن مىڭە ئاتا قىلغان تەبىئەت،

① ئاتمىش ئىككى قوڭۇر كۆي — قازاق خەلقىنىڭ تارىخي كۆيلىرىنىڭ ئاساسلىق غولى.

www.uyghurkitap.com

سانسىز شەھەر، تاش ئۆيلەرنى ياراتقان،
ئاتا ئالىم فارابى ۋە قەشقىرى
كەڭ جاھاننى ئۆزلىرىگە قاراتقان.
داپقا ئويناپ، سۇمۇرۇغ بولۇپ ئۇچقان بىز،
بۇركۇت تۇتۇپ، كەپتەر باققان تۇغقان بىز.
قىز جىبەك ① ھەم ئامانىسا پەخرىمىز،
ئىككى ئەلدىن چىقتى ئىككى داڭلىق قىز.
ئەسلە، قويچى ئاغا ② بىلەن چوقان ③ نى،
ئارزۇ نەگە ئاپارمايدۇ ئىنساننى؟
مىراسخورى دېسەك توغرا بولىدۇ
جىيرەنشە ④ نىڭ ھەمدە ئالدار كوسا ⑤ نىڭ
بىزگە ئورتاق چاقچاقچىمىز ھېسامنى.
ئاش ۋە تۇزنى قەدىرلەشنى خوپ كۆردۇق،
مېھمان بولساق پاخلان بولسا ئۆلتۈردۇق.
ئۇيغۇرلارنىڭ خامىنىدا دان بولسا،
قاپاق تۇرمەي مالخاي بىلەن تەڭ بولدۇق.
تارىخ بويى ئىناق، شېرىن كۈن كەچتۇق،
جۇڭغارىدىمۇ، تارىمدىمۇ ئىزدەشتۇق.
كورساي ⑥ ئاشساق ئۇلاغلارغا تۇز ئارتىپ،
قۇمبۇلاق ⑦ تا يالغۇز ئاتقا مىنگەشتۇق.
تامغا ئويۇپ، سىنتاش قويدۇق تاغلارغا،
دۇنيا شۇندىن بىرلىكىمىزنى بىلمەمدۇ؟
زېمىن جەننەت، جېنىمىز پاك بولمىسا،
شىجۇن خانىم ئانا بولۇپ كېلەمدۇ؟!

*   *

ساداق ئەگسەك ئوقنى بىللە يونۇدۇق،
بىللە كۆچۈپ، ئىز قالدۇرۇپ يول ئاچتۇق.
بۇ يوللاردا ئۆتكەللەردىن تەڭ ئۆتۈپ،
قايغۇ چەكسەك بىللە بولۇپ مۇڭداشتۇق.
باسقۇنچىلار، پادىشاھلار، زالىملار
كەلدى كۆلپەت تاغلىرىنى كۆپ يۈكلەپ.
بىز جۈپ ئىدۇق، ئايرىلمىدۇق شۇندىمۇ،
يېرىم قۇرت، بىر ياڭاقنى بىللە يەپ.
كۆرۈك بېسىپ كۆك نەيزىنى تاۋلىدۇق،
موللىلىقنى ئۆگەنگەندە بىر ئىدۇق.
ئۆمۈر بويى چەكسىز گۈزەل ماكاننى
قول تۇتۇشۇپ قاراقچىدىن قوغدىدۇق.
ئالدىمىز ئوت، ئارقىمىزدا كۆيدى دەرد،
قوۋۇرغىمىز تەشتى سىپىل، تاش تامنى.
سادىر پالۋان قوشىقىدا كۈچەيدۇق
قانلىق دارلار تارتقاندىمۇ ئارقاننى.
زامان ئاچچىق چاققان چاغدا يىلاندەك،
قىلىچ چاپتۇق ۋە ئېتىلدۇق ئوقيادەك.
سانسىز ئەركەك كۆكرەك كەردى ۋارقىراپ،
تۆكمەن دەپ قان-تەرىمنى دەريادەك.
چىقتى ئەجەل بورانلىرى قەھرلىك،
تۇغ يەلپۈندى ۋە چايقالدى يەر-زېمىن.
ئاڭلاپ بۈنى كۈلگەن ئىدى ماۋزېدۇڭ

---

① قىز جىبەك ــ قازاق خەلق داستانى «قىز جىبەك» نىڭ باش قەھرىمانى.
② قازاقلاردىكى قىزاي قەبىلىسى تۆت قىزاي دەپ بۆلۈنىدۇ، رىۋايەت قىلىنىشچە، تۆت قىزاينىڭ ئىككىسى شۇ، قويچى ئاغا، دەپ ئاتالغان ئۇيغۇر مالچىنىڭ ئەۋلادى ئىمىش.
③ چوقان ۋەلىخانوۋ ــ 19-ئەسىردە ئۆتكەن مەشھۇر جۇغراپىيە ئالىمى، قەشقەرگە كەلگەن.
④⑤ جىيرەنشە، ئالدار كوسىلار قازاق خەلقىنىڭ مەشھۇر قىزىقچىلىرى.
⑥ كورساي ــ بورىتالادىن غۇلجىغا ئۆتىدىغان چوڭقۇر ساي.
⑦ قۇمبۇلاق ــ جاي ئىسمى.

قىردا قازاق، ئۇيدا ئۇيغۇر، دەپ قىزغىن.
داستان يېزىپ، رەسىم سىزساق ئەرزىيدۇ
ھەيرانباغدا جان بەرگەنلەر ھەققىدە.
سېپىت باتۇر، رىزۋانگۈللەر ياتىدۇ
چېچەك ئېچىپ قاتارلاشقان قەبرىدە.

* *

دوبۇلغىمىز ئوخشاش بولغان ئاق ئۇچلۇق،
يېپلىرىمىز تاش ئۇرچۇقتا سوزۇلغان.
يىپەك يۇگدىن جىلۋىلەنگەن گىلەمدە
كەچمىشىمىز تارىخ بولۇپ يېزىلغان.
پەي قەلەمنى بىللە چىلاپ دۇۋەتكە،
ئۆمۈر يولى بىر ئىلھامدا جىرلاشقان.
كەۋسەر كەبى بىر بۇلاقتىن سۇ ئىچتۇق،
تەلەي كۈلۈپ، كۆزلىرىمىز نۇرلانغان.
تارىخ قېرى، ئۆزىمىز ياش مايسىدەك،
تويغا چاچقۇ قىلىپ ئۆلەڭ تۆكمەن.
ئوقۇغان بىز تاڭجارىقنى، لوتۇننى،
ئىناقلىقنى شۇنداق كۆيلەپ ئۆتمەن.
ئاپەت كەلسە بىللە ئاغرىپ ئىگرىدۇق،
پىلسىراتتىن بىللە ئۆتتۇق تۇۋا دەپ.
يېڭىپ چىقتۇق، يارىمىزنى ساقايتتۇق،
بەخت بەرگەن پارتىيىنى چۆرىدەپ.

مەن يادلىغان تېيىپجاننىڭ شېئىرىنى،
ئۇمۇ ئالغان ئابايدىنمۇ كۆپ تەلىم.
ماڭا ئۇستاز — شائىر ئاكا سادىقوۋ①،
مېنىڭمۇ بار مەخمۇتلارغا② بېرەرىم.
ئوغۇل ئۆيلەپ، قىز ئۇزاتساق بىللە بىز،
يايلاقلاردا، شەھەرلەردە ئۆي راستلاپ.
ئۇيغۇر، قازاق كېتەلمەيدۇ يىراقلاپ،
توي ئېشىنى بىر-بىرىگە مول ساقلاپ.
بۆلۈنمىگەن نېسۋىلەر كۆپ تېخى،
ئاھ، قېرىنداش، گۇۋاھ بولسۇن باللار.
باققان كەبى بەيگىدىكى ئاتلارغا
زامان كۆزى بىزگە مەمنۇن قادىلار.
تەڭلىك تۇغى ئايان بولار ئۇسسۇلدا،
بەرىكەتنى كۆيلىمەيدۇ قانداق كۆي؟
توققۇزى تەل، كۆتۈردىغۇ قەددىنى
بىز ئولتۇرغان ھەشىمەتلىك مۇشۇ ئۆي.
بۇ شېئىرنى يازمىدىم مەن ئويلانماي،
بارلىق مىللەت چىڭ ئۇيۇشتى قورغاندەك.
قاراپ باققىن، قازاق بىلەن ئۇيغۇرغا
گۆشتە مانتا، مايدا پولۇ بولغاندەك.
ئالدىمىزدا گۈل-گۈلىستان ياشنايدۇ،
قۇملار تۈگەپ، مەڭگۈلۈك مۇز قالمايدۇ.
ئانا يەردە تويلار تويغا ئۇلىشىپ،
يالقۇنىمىز ئۆچمەي مەڭگۈ پارلايدۇ.

قازاقچىدىن ئۇيغۇرچىلاشتۇرغۇچى **قۇربان بارات**

بۇ ساندىكى شېئىرلارنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى **مامۇت زايىت، ئوسمانجان ساۋۇت**

---

① سادىقوۋ — شائىر مەھەممەتجان سادىق
② ماخمۇت — ماخمۇت مەھەممەت

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

قاۋسىلقان قامجان

ئەدەب ۋە باللار ئەدەبىياتى

باللار تۇرمۇشى باللار ئەدەبىياتىنىڭ مەنبەسى، ئاساسلىق ئەكس ئەتتۈرۈش ئوبيېكتى. باللار ئەدەبىياتىنىڭ رولى ۋە مۇھىم ۋەزىپىسى باللارنىڭ ئەقلىي، ئەخلاقىي جەھەتتىن ساغلام تەربىيىلىنىپ، ئەتراپلىق يېتىلىشىگە ياردەم بېرىش ئۇلارنىڭ دۇنيانى، ئۆزلىرى ياشاۋاتقان ئىجتىمائىي مۇھىتتىكى تۈرلۈك ھادىسىلەرنى، ئىجابىي ۋە سەلبىي نەرسىلەرنى چۈشىنىش، پەرقلەندۈرۈشىگە ياردەم بېرىپ، مەنىۋى تۇرمۇشىنى بېيىتىشتىن ئىبارەت.

بىزگە مەلۇمكى، ھەرقايسى دەۋر، ھەرقايسى مىللەت باللار ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسىنى قۇرغان ۋە ئۇنى تەرەققىي قىلدۇرغانلار چوڭلار، تېخىمۇ ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، شۇ دەۋر، شۇ مىللەتنىڭ يازغۇچى، شائىرلىرىدۇر.

باللار ئەدەبىياتى ئۈچۈن قان-تەرىنى ئاققۇزۇپ، مول ھەم سۈپەتلىك مېۋە بېرىپ كېلىۋاتقان يازغۇچى، شائىرلار ھەممە دەۋر، ھەممە مىللەتتە بار. تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىن ئەنە شۇلارنىڭ بىرى. ئۇئۆزىنىڭ ئۆسمۈرلەر كۆڭلىگە ياققان جۇشقۇن، ئاھاڭدار، يۇمشاق، لىرىكىلىق، ئۆزىگە خاس ئۇسلۇبقا ئىگە شېئىرلىرى ئارقىلىق جامائەتچىلىككە تونۇلغان باللار شائىرى. ئۇ قىرىق يىلغا يېقىن ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن ئۆتكەن مەنىلىك ھايات مۇساپىسى داۋامىدا بۈگۈنكى زامان ئۇيغۇر باللار ئەدەبىياتىنىڭ ئاساسىنى مۇستەھكەملەش ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇرۇشتا كۆرۈنەرلىك تۆھپە قوشتى. شائىرنىڭ مەخسۇس باللارغا بېغىشلانغان تەملىك ۋە چوڭقۇر ئىجادىيەت مېۋىلىرى يېڭى دەۋرىمىز ئۆسمۈرلىرىگە مەنىۋى كۈچ، ئېستېتىك زوق بېرىپ كەلدى.

شائىر تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىنىڭ باللار شېئىرلىرىدا باللار تۇرمۇشىدىكى ماھىيەتلىك تەرەپلەر ئۇلارنىڭ ئۆز پسىخىك ئالاھىدىلىكلىرىگە ئۇيغۇن ھالدا يورۇتۇلۇپ سەبىي قەلبلەردە دەسلەپكى قەدەمدە شەكىللەنگەن گۈزەل ئارزۇ-ئىستەكلەر، ۋەتەننى، ئىلىم-پەننى، ئەمگەكنى سۆيۈش، خەلققە سادىق بولۇش، ئومۇمنىڭ،

باشقىلارنىڭ مۈلكىنى ئاسىراش، ئاتا-ئانىسىنى، ئوقۇتقۇچىلىرى، چوڭلارنى ھۆرمەتلەش، غايىلىك، ئەخلاقلىق، ئىنتىزامچان، بولۇش، تىرىشىپ ئۆگىنىپ كۈندىن-كۈنگە يۇقىرى ئۆرلەش قاتارلىقلار يارقىن ئىپادىلەنگەن.

شائىر تۇرسۇنمۇھەممەت پەخىرىدىننىڭ بالىلارغا بېغىشلانغان بالىلارنىڭ كۆڭلىگە ياقىدىغان شوخ ياخشى شېئىرلارنى يازالىشىدىكى ئاساسلىق سەۋەبلەرنى شائىرنىڭ بالىلار تۇرمۇشى بىلەن پىششىق تونۇشقانلىقى، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئۆز مەنتىقىسى بويىچە ئەكس ئەتتۈرۈش جەھەتتە مۇۋاپىق شەكىلنى تاللاپ، پىششىقان بەدىئىي ماھارەت بىلەن ئۆزگىچە ئۇسلۇبىنى شەكىللەندۈرگەنلىكىدىن ئىزدەشكە توغرا كېلىدۇ. ئۇنىڭ شېئىرلىرىنىڭ تولىسى كىتابخانلارغا گويا بالىلارنىڭ ئۆز ئاغزىدىن، ئۆز تەپەككۇرى، ئۆز تەسەۋۋۇرىدىن كۆچۈرۈۋېلىنغاندەك، ئۆز ئېڭى، ئۆز چۈشەنچىسى بويىچە ئۆزلەشتۈرۈلۈپ ئىجاد قىلىنغاندەك تۇيغۇنى بېرىدۇ. ئەگەر بىز شېئىرلىرىنىڭ بېشىدىكى ئاپتورنىڭ ئىسمىنى نەزەردىن ساقىت قىلىپ، ئەسەرنىڭ ئۆزىنى ئوقۇيدىغان بولساق، بالىلارنىڭ ئۆز قەلىمى بىلەن يېزىلغان شېئىرلىرىدەك ھېس قىلىمىز. بۇ شېئىرلاردا بالىلارنىڭ تۇرمۇشى، ئارزۇ-ئىستەكلىرى، ھېس-تۇيغۇسى، پىسخىك خۇسۇسىيەتلىرى چىنلىق بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈلگەن.

تۇرسۇنمۇھەممەت پەخىرىدىننىڭ بالىلار شېئىرلىرىنىڭ تېما مەنبەسى باي ھەم كەڭ، رەڭدار، ئىپادىلەش شەكىللىرى كۆپ خىل، ئۇلاردا بالىلار شېئىرىيىتىدە بولۇشقا تېگىشلىك ئامىللار تولۇق ئىپادىسىنى تاپقان «مېنىڭ جان دوستۇم» شائىرنىڭ ياشلىق دەۋرىدە يازغان شېئىرلىرىدىن بىرى. بۇ شېئىردا ئاپتور ئۆسمۈرلەرنىڭ بالىلىق ئارزۇلىرىنى، كىتابخومارلىقنى ئەكس ئەتتۈرگەن.

«كىمكى ئۇنى دوست تۇتسا،
ئەسقاتىدۇ ھەر جايدا.
ئەسلا ھاردىم دېمەيدۇ،
يەتكۈزىدۇ كۆپ پايدا.
... ...
زوقلىنىسەن سۆزلىسە،
ئېغىزى يوق، يا كۆزى.
ئەقىل قوشار ئەقلىگە
قەن-ناۋاتتەك ھەر سۆزى.»

يۇقىرىقى مىسرالاردا ئىپادىلەنگەن مەزمۇننى بالىلار بىر قېتىم ئوقۇپلا چۈشىنىپ ئالالايدۇ. بۇنىڭدىكى سەۋەب، ئاددىي شەكىل، راۋان تىل ئارقىلىق يەڭگىل ئوقۇمدىكى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مەزمۇنىنىڭ رىتىم، قاپىيەلەرگە چۈشۈرۈلۈپ ئىپادىلەنگەنلىكىدۇر.

شائىر ئۆز ئوبيېكتىنىڭ ئەمەلىيىتىگە يېقىپ مۇھاكىمە قىلىش، ئوخشىتىش، جانلاندۇرۇشتەك ئىستىلىستىكىلىق ۋاسىتىلەرنى قوللىنىپ، شېئىرنىڭ ئىلمىيلىك، بەدىئىيلىك جەھەتلەردىكى سەۋىيىسىنى ئۆستۈرگەن. ئالايلى، كىتاب «ھەممە ئىلىم-ھېكمەتنىڭ مەنبەسى»، «ئۇ، بىلمىگەننى بىلدۈرىدۇ»، «ئەسقاتىدۇ ھەر جايدا»، «بۇ دوستنى پۈتۈن يەر يۈزى بىلىدۇ» دېگەن مىسرالاردا چوڭقۇر پەلسەپىۋى پىكىر، مول مەزمۇن، ئىلمىي تۈس ئالغان مۇلاھىزىلەر بار. مەلۇمكى، بالىلارنى مەلۇم نىشاننى كۆزلەپ تەربىيىلەشنىڭ دەسلەپكى قەدىمى ئالدى بىلەن ئۇلارنىڭ ئېڭىغا مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىسىنى سىڭدۈرۈشتىن باشلىنىدۇ. مانا بۇ بالىلار ئەدەبىياتى ئىجادىيىتىدە ئالاھىدە ئورۇن تۇتۇپ كەلگەن مۇھىم تېما.

«يۇرۇڭلار دوستلار مەكتەپكە»، «سالام مەكتىپىم»، «پەنگە يۈرۈش قوشىقى» قاتارلىق شېئىرلار ئەنە شۇنداق تېمىلاردا يېزىلغان.

«ئەلاچى سىنىپ» ناملىق شېئىردا ئاكا-ئۇكا ئىككى بالىنىڭ ئۆز ئارا سۆھبىتى دىئالوگ ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن.

«سىنىپىمىز ھەر قاچان
تۇرار تازا يوپ-يورۇق.
جاي-جايىدا ئۇستەل، بور،
پارتىلىرى رەت تولۇق.»

بۇ بالىلار ئۆز قوللىرى بىلەن بەرپا قىلغان ئازادە، كۆڭۈللۈك ئۆگىنىش مۇھىتىنىڭ ئوبرازلىق تەسۋىرىدۇر.

ئانا تەبىئەت بىلەن كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ مۇناسىۋىتى نۇقتىسىدىن قارىغاندا، مۇھىتنى بۇزىدىغانمۇ، بۇلغايدىغانمۇ ئادەم. مۇھىتنى تۈزەلەيدىغانمۇ، گۈزەللەشتۈرىدىغانمۇ ئادەم. مۇھىتنىڭ كۆڭۈللۈك ياكى كۆڭۈلسىز بولۇش، پاكىز ياكى پاسكىنا بولۇشى كىشىلەرنىڭ مەدەنىيىتىنىڭ، ئەخلاق، پەزىلىتىنىڭ قانداق بولۇشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. بۇ شېئىرنى ئوقۇغان كىتابخانلارنىڭ كۆز ئالدىغا شۇ گۈزەل مۇھىتنى بەرپا قىلغان گۈزەل، يۇمران قەلبلەرنىڭ ئوبرازى كەلمەسلىكى مۇمكىن ئەمەس.

شائىر شېئىردا يەنە ئىلگىرىلەپ:

«دەرسكە زىل چالغاندا،
ئولتۇرىمىز جىم بولۇپ.

مۇئەللىملەر كىرگەندە،
هۆرمەتلەيمىز تىك تۇرۇپ.
مېهرى بىلەن مۇئەللىم.
سالام دەيدۇ زوقلىنىپ.
زېهىن قويۇپ تىرىشىپ،
ئوقۇيمىز بىز روهلىنىپ.»

دەپ تەسۋىرلەيدۇ.

بۇ مىسرالاردا بىلىمگە تەشنا تىرىشچان ئوماق باللار بىلەن كۆيۈمچان، تەلەپچان باغۋەنلەرنىڭ ئىللىق مۇناسىۋىتى، مېهرى-شەپقىتى جانلىق ئىپادىلەنگەن.

«يول چېتىدە يۈرىمىز،
ئۆيىمىزگە يانغاندا،
ئېسلمايمىز هارۋىلار،
ماشىنىلار ماڭغاندا،
بىزدە يوقتۇر كېچىكىش،
ئۇرۇش-تالاش ئەهۋاللار،
بولغاچ دوستلۇق ئىناقلىق،
خۇشال بىزنىڭ باللار.»

بۇ مىسرالاردا باللار خاراكتېرى ئۆز تىلى، ئۆز هېسسىياتى، مىجەز-خۇلقىغا ماسلاشتۇرۇلغان هالدا تەبىئى هەم يېقىملىق، يىغىنچاق هەم ئوبرازلىق گەۋدىلەندۈرۈلگەن.

باشلانغۇچ مەكتەپ هاياتى باللار ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئۇلارنى ئاڭسىزلىقتىن ئاڭلىقلىققا يېتەكلەش، زېهنى-كۈچىنى ئۆگىنىشكە قارىتىشقا ئادەتلەندۈرۈش باسقۇچى هېسابلىنىدۇ. تەكشى قەدەم، مۇستەهكەم ئىرادە بىرلىكىدە پارلاق مەنزىلنى بويلاپ ئالغا ئىلگىرىلەشنىڭ ئۈلگىسىنى ياراتقان «ئەلاچى سىنىپ» ناملىق شېئىردا باللارنىڭ كوللېكتىپ پائالىيىتى جانلىق ئىپادىلەنگەن. «مەكتىپىمىز مەيدانى» ناملىق شېئىردا كىچىك دوستلارنى جەلپ قىلىش رولىنى ئوينايدىغان، ئۇلارنىڭ جۇشقۇن روهلۇق، شاد-خۇرام كەيپىياتىغا تەسىر كۆرسىتىدىغان يەنە بىر مۇهىم ئامىل — دەرستىن سىرتقى كۆڭۈللۈك تۇرمۇش مەنزىرىلىرى تەسىرلىك سىزىلغان.

«ئۇندا ئۆتەر تەنهەرىكەت،
بەيگىلىرى جۇشقۇنلۇق.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مەنىلىك شاد ئۇيۇنلار،
بېغىشلايدۇ دىلغا زوق.
كۆچەت تىكىپ مەيداننى،
كۆكەرتىمىز ئاسرايمىز.
گۈزەل مەكتەپ قوينىدا،
ئۈم بەختىيار ياشايمىز.
ئوبدان ئوقۇپ دەم ئېلىپ،
ئۆتەر ھايات يېڭىچە،
شۇنداق ئاۋات ھەمىشە.»

مانا بۇ بىزدىن ھېچقانداق ئىزاھ تەلەپ قىلمايدىغان ھەقىقىي باللار ناخشىسىدۇر. باللار ئەدەبىياتىنى چۈشىنىش ۋە ئۇنى تەتقىق قىلىش، باللار ئەدەبىياتى ئەسەرلىرىنى ئىجاد قىلىش ئۈچۈن باللارنىڭ پسىخىك خۇسۇسىيىتىنى، خاراكتېر ئۆزگىچىلىكلىرىنى، تۇرمۇش ئادەتلىرىنى پۇختا ئىگىلەش كېرەك. ئاندىن قالسا باللار ئاسان قوبۇل قىلالايدىغان يېنىك شەكىللەرنى، ئىپادىلەش ئۇسۇللىرىنى، تىلنى ياخشى تاللاش لازىم.

تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىنىنىڭ يۇقىرىدا دېيىلگەندەك باللارنىڭ ئويى، تەسەۋۋۇرى، ھېسسىياتى، تىلى بويىچە يېزىلغان شېئىرلاردىن باشقا بىۋاستە باللارغا بېغىشلاپ يېزىلغان شېئىرلارمۇ بەلگىلىك ئورۇننى ئىگىلىگەن. «ئىنىمنىڭ ئارزۇسىنى» ناملىق شېئىرى بۇنىڭ مىسالىدۇر. بۇ شېئىرنىڭ ئالدىنقى قىسمىدا «مەن» نىڭ ئاغزىدىن ئىنىسىنىڭ تەسىرلىك ئىش-پائالىيەتلىرى ئىخچام بايان قىلىنسا، شېئىرنىڭ كېيىنكى قىسمىدا «مەن» نىڭ ئىنىسىگە بولغان ئامراقلىقى كۆچلۈك ھاياجان بىلەن ئىزھار قىلىنىدۇ.

«ئەخمەت دەپ بىر ئىنىم بار،
سۆزلەپ بېرەي مەن سىزگە.
يۈرەر پاكىز ھەم رەتلىك،
ياقار قىلىقى بىزگە.
تېخى مەكتەپ كۆرمىگەن،
ئەمدى كىردى ئالتىگە،
تاپشۇرۇلسا بىرەر ئىش،
قالدۇرمايدۇ ئەتىگە»

دەپ كىچىك دوست ئەخمەتنىڭ پاكىز، رەتلىك كىيىنگەن، قولىقى يۇمشاق، قىلىقى تاتلىق، مىجەزى يېقىملىق، قىياپىتى ئوماق بىر خىل خاسلىق ئالاھىدىلىكى تەسۋىرلەنسە، كەينىدىنلا:

« قېرىنداشنى چىڭ تۇتۇپ،
ئولتۇرۇشى بىر ئەپلىك.
ھەرپ، رەقەم ئۆگەنسە،
يېزىپ چىقار بەك رەتلىك.
كېلىپ زوقۇم ئۇنىڭغا.
دېسەم نېمە بولسەن.
شەپكىسىنى تۈزەپ ئۇ،
دەيدۇ ئەسكەر بولمەن.»

دېگەن مىسرالار ئارقىلىق ئەخمەتنىڭ زېرەكلىكى، تىرىشچانلىقى، دەسلەپكى قەدەمدە شەكىللىنىشكە باشلىغان غايىۋى ئارزۇسى قاتارلىقلار ئىپادىلەنگەن.

ئەدەبىي ئەسەرلەردە چوڭلار بىلەن بالىلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئەكس ئەتتۈرۈشتە زور پەرق بولغىنىغا ئوخشاش ئوقۇۋاتقان بالىلار بىلەن مەكتەپ يېشىغا توشمىغان بالىلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئەكس ئەتتۈرۈش ئوتتۇرىسىدىمۇ مۇئەييەن پەرق بولىدۇ. ئوقۇش يېشىدىكى بالىلارنىڭ ئارزۇسى، پىكىر يۈرگۈزۈش، چۈشىنىش، ئۆزلەشتۈرۈش، پەرق ئېتىشىدە خېلى ئىلگىرىلەش بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئېڭىدا ئويغىنىش ھاسىل بولۇش بىلەن تەڭلا ئۆگىنىشكە بېرىلىدۇ. ئۇلارنىڭ كاللىسىدا، غايىۋى دۇنياسىدا ئالىم، ئىنژېنىر، ئاگرونوم، دوختۇر، يازغۇچى، لېتچىك بولۇش ئىشتىياقى قوزغىلىدۇ. لېكىن، مەكتەپ يېشىغا يەتمىگەن بالىلار بۇنداق ئىشلارنى تېخى ئويلاشقا ئۈلگۈرەلمەيدۇ.

راستچىللىق ۋە ئىخلاسىنىڭ،
ئەجرىسىدۇر تەر دېگەن.
تەر تۆكۈشتىن قورققانغا،
ئىززەت-ھۆرمەت نەدىكەن.
ئوغلۇم كىچىك بولساڭمۇ
ھەرىكەتلىرىڭ جايىدا.
پاراستىڭ، زېھنىڭدىن،
تاڭ قالمەن گاھىدا.
ئوقۇشلىرىڭ بەك ياخشى

www.uyghurkitap.com

ھەتتا ئىشىك، قىلىقىڭ.
شۇڭا يىگىت دېمەسكە
قانداق چىدايدۇ دىلىم.»
(«ئوغلۇمنىڭ سوئالىغا» دىن)

مەيلى چوڭ ياكى كىچىك بولسۇن، كىشىلەرنىڭ ئەقىل-پاراسىتى، زېھنىي كۈچى، ئويلاش، مۇلاھىزە يۈرگۈزۈش، پىكىر قىلىش ئىقتىدارى ئۇلارنىڭ يېشى، جىسمانىي جەھەتتىكى پەرقى بىلەن ئۆلچەنمەيدۇ. دەرۋەقە «بالا» دېگەن ئۇقۇم بىلەن «يىگىت» دېگەن ئۇقۇمنىڭ ئوتتۇرىسىدا خېلى پەرق بار. چۈنكى «بالا» دېگەن ئۇقۇم پەقەت بالىغىلا قارىتىلغان. «يىگىت» دېگەن ئۇقۇمغا كەلسەك ئۇ، بالىلىق دەۋرىدىن ئۆتكەن ياشلارغا قارىتىلغان. دېمەك، يۇقىرىقى «ئوغلۇمنىڭ سوئالىغا» ناملىق شېئىردا شائىر دادىنىڭ بالىسىنى قايسى ئالاھىدىلىكىگە قاراپ «يىگىت» قاتارىغا كىرگۈزۈلگەنلىكى، بالا بولسا: «مەن تېخى بالا تۇرسام نېمە ئۈچۈن يوغان ئادەملەر قاتارىغا ئۆتۈپ قالدىم؟!» دەپ دادىسىغا سوئال قويۇپ تۇرۇۋالغانلىقىدىن ئىبارەت تۈگۈننى ناھايىتى ئۇستىلىق بىلەن يېشىپ بەرگەن. ئۇ بولسىمۇ بالا ياش جەھەتتە ئەمەس، ئەقىل جەھەتتە «يىگىت» لىك دەرىجىسىگە يېتىپ قالغانلىقىدىن ئىبارەت. بۇ يەردە شائىر ئۆزى تەسۋىرلەۋاتقان ئوبيېكتنىڭ ئەقىل جەھەتتىن يېتىلىپ قالغانلىقىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن «يىگىت» دېگەن ئۇقۇمنى ئوبرازلىق مەنىدە قوللانغان.

بىۋاسىتە بالىلار تىلىدا يېزىلغان شېئىرلاردا بولسۇن ياكى بالىلارغا بېغىشلاپ يېزىلغان شېئىرلار بولسۇن، پىكىر، ھېسسىيات بولىدۇ. بەزىلىرىدە كونكرېت تەپسىلاتلار تەسۋىرى ھەتتا سيۇژېتمۇ بولىدۇ. بۇلارنىڭ قانداق ئىپادىلىنىشى بالىلارنىڭ سەۋىيىسى، بىلىم ئىقتىدارى بىلەن چەكلىنىدۇ. بالىلار ئەدەبىياتى ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانغاندا بۇ نۇقتىغا ئالاھىدە ئېتىبار بېرىشى كېرەك. بۇنىڭغا ئەمەل قىلىنمىغاندا شېئىرنىڭ ئىدىيىۋىلىك ۋە بەدىئىيلىك جەھەتتىكى مۇۋەپپەقىيەتلىرىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۇ، بالىلار ئەدەبىياتىغا كىرمەيدۇ. ئىشلىتىلگەن تىلنىڭ جانلىق، ئوبرازلىق، گۈزەل، ئەسەر قۇرۇلمىسىنىڭ باغلىنىشلىق بولۇشى، مەزمۇنىنىڭ ئېنىق، چۈشىنىشلىك ئىپادىلىنىشى، ھېسسىياتنىڭ تەسىرلىك ئىزھار قىلىنىشى قاتارلىقلار ئەدەبىي ئەسەرنىڭ ھەممىسىگە قويىلىدىغان ئورتاق تەلەپ، بالىلار ئەدەبىياتىغا دائىر ئەسەرلەرمۇ بۇنىڭ سىرتىدا ئەمەس.

بالىلارغا ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى بېرىپ، پاك قەلبىگە بۇ روھنى سىڭدۈرۈشمۇ بالىلار ئەدەبىياتىنىڭ مۇھىم ۋەزىپىلىرىدىن بىرى. شائىر تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىننىڭ بالىلار شېئىرلىرىدا ۋەتەن، ئانا يۇرت مەدھىيىلەنگەن شېئىرلارمۇ خېلى بار. ئۇ «ۋەتەن ھەققىدە قوشاق» ناملىق شېئىرىدا:

« بىزنىڭ ۋەتەن جۇڭخۇانىڭ
پەسلى دائىم گۈل-چىمەن.
شەربىتى-مېھرىنى
مەدھىيلەيمەن زوق بىلەن.
ۋەتىنىمنىڭ تۇپرىقى
ئۇيۇق بويلاپ سوزۇلغان،
خەلقى باتۇر ئەمگەكچان،
دۇنياغا تونۇلغان»

دەپ دەۋرىمىز بالىلىرىنىڭ ۋەتەن-خەلققە ۋە ۋەتەننىڭ گۈزەل تاغ-دەريالىرى ھەم ئەۋزەل شارائىتىغا بولغان مۇھەببىتى چەكسىز سۆيۈنۈشى، پەخىرلىنىش تويغۇسى ئىپادىلەنگەن.

« نۇرلۇق قۇياشلىق قۇچىقىڭدا
كۈچ-قۇۋۋەتكە تولدى قەلبىم.
ئازاد-ئاۋات ھۆر قوينۇڭدا
ئۆسمەكتىمەن ئېلىپ تەلىم.
ئۆرلە ۋەتەن، يۈكسەل يەنە،
ھەر بىر غەلىبە بەختىم.
ئەلا ئوقۇپ سېنىڭ ئۈچۈن
تۆھپە قوشۇش ئەھدىم مېنىڭ.»
(« ئۇلۇغ ۋەتەن» دىن)

كىشىلەرنىڭ ۋەتەنگە بولغان مۇھەببىتى قانچىلىك چوڭقۇر بولىدىكەن، ۋەتەن ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، ۋەتەننى گۈللەندۈرۈش ئىرادىسىمۇ شۇنداق كۈچلۈك بولىدۇ. يوقۇرىدىكى مىسرالاردا شائىر ئازاد زامان، بەختىيار ھايات قۇچىقىدا ئەركىن ئۆسۈپ يېتىلىۋاتقان ئۆسمۈرلەرنىڭ قەلب قاتلىمىدىن ئۇرغۇپ چىققان ئوتلۇق ھېسسىياتى، ئۇلارنىڭ كەلگۈسىدە ۋەتەننى گۈللەندۈرۈش يولىدىكى تۆھپىكارلاردىن بولۇش ئىرادىسىنى گەۋدىلەندۈرگەن.

ئاتا-ئانىلارنىڭ بالىلاردىن كۈتكەن ئۈمىدى، تىلىكىنى بالىلارنىڭ ئاتا-ئانىلارغا بولغان مۇھەببىتىنى، ساداقەتمەنلىكىنى ئىپادىلەشمۇ بالىلار ئەدەبىياتىنىڭ مۇھىم ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى. بۇ نوقتىنى بىز شائىرنىڭ « مېھرىبان ئانا» دېگەن شېئىرىدىن ئېنىق كۆرۈۋالالايمىز.

ئۇنىڭدا :

« قەلبىڭ كۇندەك ئىللىق، ئىسسىق،
مېھرىبانىم، جېنىم ئانا.
سېنى دېسەم ئۆركەش ياساپ،
ئاقار دىلدىن مېھرىم ساڭا.
جان كۆيدۈرۈپ باقتىڭ مېنى،
ئۆستۈم ساغلام يىلدىن يىلغا.
گۈزەل ھايات ئارزۇسىنى
چىراغ قىلىپ ياقتىڭ دىلغا.
ھايات ماڭا قۇچاق ئاچتى،
قارا، بالاڭ سەپتە مانا.
ئەھدىم: ياشلىق باھارىمنى
تەقدىم قىلىش ئەلگە ئانا »

دەپ ئانا قەلبىنى چۈشەنگەن، ئانا قەدرىگە يەتكەن بالىلارنىڭ ئانىغا بولغان مۇھەببىتى، ئانا ئالدىدىكى ئەھدى ئىزھار قىلىنغان.

ئاتاقلىق بالىلار شائىرى تۇرسۇنمۇھەممەت پەخرىدىن شېئىرلىرىدا يەنە مەلۇم سيۇژىت بىلەن يېزىلغان شېئىرلارمۇ خېلى ئۇچرايدۇ. بۇلار « رۇستەمنىڭ بىر كۈنى »، « خەت »، « تۇنجىسى ۋە كەنجىسى »، « جاسارەت ناخشىسى »، « رەھمەت سىزگە پىئونېر » قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. « رەھمەت سىزگە پىئونېر »دە مۇنداق بىر قىزىقارلىق ۋەقە بايان قىلىنىدۇ.

كۈن ئۇپۇققا باش قويغان مەزگىل. مەكتەپتىن كەچرەك يېنىپ، مەنزىرىسى كۆركەم ئورمانلىق ئارىسىدىكى مەھەللىنى ئارىلاپ ئۆيگە قايتىپ كېلىۋاتقان پىئونېر قىز ھۆرىخان يولدىن بىر پورتماننى تېپىۋالىدۇ. ئۇنى قولىغا ئېلىپ، بۇنىڭ ئىگىسى كىم بولغىيدى، شۇ تاپتا ئۇ راسا تىت-تىت بولۇۋاتقاندۇ-ھە؟! بىردەم كۈتەي، بەلكىم ئىزدەپ كېلىپمۇ قالار، دەپ ئويلاپ خېلى ۋاقىتقىچە ساقلايدۇ. لېكىن ھېچقانداق ئادەمنىڭ قارىسى كۆرۈنمەيدۇ. قاراڭغۇ چۈشكەندىن كېيىن ئۇ ئۆيگە كېلىپ بۇ ئەھۋالنى ئانىسىغا سۆزلەپ بېرىدۇ. ئۆيدىكىلەر پورتماننى ئېچىپ كۆرىدۇ. ئۇنىڭ ئىچىدىن نۇرغۇن نەق پۇل، بېلەت، ھۆججەت قاتارلىق نەرسىلەر چىقىدۇ. ئانىسى: « بالام! بۇ نەرسىلەرنى قانداق قىلماقچىسەن؟ » دەپ سورىغاندا قىز دەرھال: « ئەتە مەكتەپ رەھبەرلىكىگە تاپشۇرۇپ بېرىشىم كېرەك » دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئەتىسى ئۇ مەكتەپكە بېرىپلا پورتماننى مەكتەپ رەھبەرلىكىگە تاپشۇرىدۇپ ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇنىڭ ئىگىسى كېلىپ يىتتۈرۈپ قويغان پورتماننى ساق-سالامەت تاپشۇرۇۋالىدۇ ۋە ھۆرىخانغا رەھمەت

ئېيتىدۇ. شائىر بۇ شېئىردا باللار ئۇقۇغان ھامان ئېسىدە تۇتۇپ ئالالايدىغان كىچىككىنە ۋەقەنى تۈز لىنىيە بويىچە قانات يايدۇرۇپ بايان قىلىش ئارقىلىق ئۆلگىلىك پىئونېر ھۆرىخاننىڭ خاراكتېرىگە مۇجەسسەملەنگەن دەۋرىمىز باللىرىغا خاس ئالىيجاناپ خىسلەتنى مەدھىيىلىگەن.

باللارنى ئەمگەكنى سۆيۈشكە، ئەمگەك مېۋىلىرىنى قەدىرلەشكە يېتەكلەش، ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا خەلقنىڭ ئەمگەكچانلىق روھىنى چېچەكلىتىشمۇ باللار ئەدەبىياتىنىڭ مۇھىم بىر تېمىسىدۇر. «پەردە» ناملىق ئېپىك شېئىر مانا شۇنداق تېمىدا يېزىلغان.

باللار ئەدەبىياتىغا تەۋە ئەسەرلەردە باللار تۇرمۇشىدىكى ئىجابىي نەرسىلەر ياكى ئىجابىي پېرسوناژلار ئوبرازىنى يارىتىش ئارقىلىق ئۇلارنى تەربىيىلەشكە كۆڭۈل بۆلۈنۈپلا قالماستىن يەنە باللار تۇرمۇشى ياكى ئۇلارنىڭ مىجەز-خاراكتېرىدىكى بولمىغۇر قىلىقلارنى كۆرسىتىپ بېرىش، تەنقىدلەش يولى بىلەن ئۇلارنى يامان ئىش، ناچار ئىللەتتىن يىرگەندۇرۇش ئارقىلىقمۇ تەربىيىلەش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدۇ. بىۋاسىتە باللار قەلبى بىلەن باغلانغان شائىر قەلىمىدىن تۆرەلگەن «توگمەننىڭ زارى»، «سېيىت ئۇيالدى»، «ئېيتىڭلارچۇ؟ توغرىمۇ»، «ياردەم»، «غوۋۋا» قاتارلىق شېئىرلار ئاشۇنداق مۇددىئادا يېزىلغان ئەسەرلەردۇر. بۇ پەردە شۇنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشىمىز لازىمكى، چوڭلارنىڭ بولمىغۇر تەرەپلىرىگە تەدبىقلاپ يېزىلغان پاش قىلىش، تەنقىدلەش خاراكتېرىدىكى ئەسەرلەر بىلەن باللارنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ئىللەتلەرنى تەنقىد قىلىش مەقسىتىدە يېزىلغان ئەسەرلەر مەزمۇننى ئىپادىلەش ئۇسۇلى، تىل ئىشلىتىش قاتارلىق جەھەتلەردە روشەن پەرقلىنىدۇ. يەنى چوڭلار ئۈچۈن يېزىلغان بۇنداق شېئىرلاردا تىل ناھايىتى ئۆتكۈر، ئاچچىق ھەم كىنايىلىك بولىدۇ. ئەسەرنىڭ پاش قىلىش خاراكتېرى كۈچلۈك بولىدۇ. باللارغا بېغىشلاپ يېزىلغان بۇنداق خاراكتېردىكى شېئىرلاردا بولسا، راۋان، چۈشىنىشلىك بولغان باللار تىلى ئارقىلىق ــ ساقلانغان، سادىر بولغان مەسىلىنىڭ ئۆزى پاش قىلىنىدۇ، تەنقىد قىلىنىدۇ، ئۇنىڭ يامان ئاقىۋىتى، تۈزىتىش ئۇسۇللىرى ۋە ئەڭ ئاخىرقى نەتىجىسى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىلىدۇ.

يىغىپ ئېيتقاندا، پېشقەدەم باللار شائىرى تۇرسۇنمەھەممەت پەخرىدىننىڭ باللار ئەدەبىياتى ئىجادىيىتىدىكى مۇۋەپپەقىيەتلىرى بىزنىڭ قەدىرلىشىمىزگە، مۇناسىپ باھا بېرىشىمىزگە ۋە ئەستايىدىل تەتقىق قىلىشىمىزغا ئەرزىيدۇ.

مەسئۇل مۇھەررىر خاسىيەت ئەمەت

www.uyghurkitap.com

تۇرسۇن ھۇسەيىن

يۇمۇر ۋە باللار ئەدەبىياتى

يۇمۇردىن ئىبارەت بۇ ئەدەبىي ژانىر باللار ئەدەبىياتى خەزىنىسىنى بېيىتتى. باللار يۇمۇرلىرى كۈچلۈك يۇمۇرلۇق تىل ۋاستىسى ئارقىلىق باللار تۇرمۇشى ۋە تەبىئەت دۇنياسىدىكى ئەھمىيەتلىك ۋەقە، ھادىسىلەرنى كۈلكىلىك، قىزىقارلىق ۋە ئوبرازلىق ھالدا يىغىنچاق ئىپادىلەپ، باللاردا ئالاھىدە قىزىقىش پەيدا قىلىدىغان يېڭى بىر خىل ئەدەبىي شەكىل بولۇپ قالدى. يۇمۇر ئىجادىيىتى باللار ئەدەبىياتى ئىجادىيىتىگە ئاكتىپ تەسىر كۆرسىتىپ، باللارنىڭ ياخشى دوستىغا ئايلاندى.

باللار ئەدەبىياتىنىڭ سەھىپىسى ئىنتايىن كەڭ، جۈملىدىن يۇمۇرلارمۇ باللار ئەدەبىياتىنىڭ ژانىرلىرىغا ئوخشاشلا، ئۆزىنىڭ جەلپكارلىقى، يېڭىلىقى، ئوبيېكتىپنىڭ ھەقىقىي ۋە چىنلىقى، تېمىسىنىڭ خىلمۇ خىللىقى، تىلىنىڭ ئوبرازلىق ۋە چۈچۈكلىكى، تەربىيلەش مەقسىتىنىڭ ئېنىقلىقى بىلەن ياش-ئۆسمۈرلەرنى جەلپ قىلىپ، ئۇلارنىڭ زېھنىي قابىلىيىتى ۋە تەپەككۇر ئىقتىدارىنىڭ ئۆسۈشىگە تەسىر كۆرسەتتى. ئۇلارنىڭ ياخشىلىق، چىنلىق، گۈزەللىككە بولغان قىزىقىشى ۋە مۇھەببىتىنى قوزغاپ، ئۇلارنى رەزىللىك، ساختىلىق، چاكىنىلىق قاتارلىق ناچار قىلىق ۋە ئىللەتلەردىن يىرگىنىپ، ئىرىشىپ ياخشى ئوقۇپ، ئەخلاقلىق، غايىلىك، ئىنتىزامچان بولۇشقا ئىلھاملاندۇردى.

باللار يۇمۇرلىرىدا باللار ۋە باللار تۇرمۇشى ئاساس قىلىنىدۇ. ئۇلاردا ياش-ئۆسمۈرلەرنىڭ تەبىئەت ۋە جەمئىيەت ھادىسىلىرىگە بولغان ھەر خىل قاراشلىرى، ھېس-تۇيغۇلىرى، كەلگۈسىگە بولغان ئىنتىلىشى قاتارلىق باللار تۇرمۇشىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى، ئۇلارنىڭ سەبىي، نازۇك ئىچكى دۇنياسى گەۋدىلىك ئەكس ئەتتۈرىلىدۇ. ياخشى يۇمۇرلار باللارنى زوقلاندۇرۇپ، ئۇلارغا كۈچلۈك ئېستېتىك زوق بېرىش بىلەن بىللە ئىجابىي جەھەتتىن ياخشى قىلىق، ياخشى پەزىلەت، ياخشى سۆز-ھەرىكەتلەرنىڭ ئۈلگىسىنى كۆرسىتىپ، ئۇلارنى سۆزى، قىلىقى، مۇھىتى، قەلبى گۈزەل بولۇشقا ئىلھاملاندۇرسا، سەلبىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، ئاچچىق ساۋاق، ئىبرەت ئەينىكى بولۇپ،

كۆچلۈك تەربىيىگە ئىگە قىلىدۇ. بۇ جەھەتتىن ئېيتقاندا، ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولى ۋە ئۈنۈمى زور.

يۇمۇرلارنىڭ يەنە بىر مۇھىم خۇسۇسىيىتى قىسقا، ئىخچام، ئۆتكۈر قىزىقارلىق بولۇش، ئوبىلاندۇرۇش ۋە پىكىر قىلىشقا يېتەكلەش، تەربىيىلەش ئوبيېكتىنىڭ ئېنىق ئىپادىلىنىشىدۇر. باللار يۇمۇرلىرى باللارغا خاس چۈچۈك تىل بىلەن مول مەزمۇننى ئىخچام ۋە ناھايىتى قىزىقارلىق ئەكس ئەتتۈرىدىغان بولغاچقا، ئۇلارنى قىزىقتۇرۇپ ھاياجانغا سالالايدۇ. تۆۋەندە مۇشۇ خىل يۇمۇرلاردىن بىرنەچچىنى كۆرۈپ باقايلى.

كۆچۈرۈش

ئا: بۈگۈنكى ئىمتىھاندا بىرەرسىنىڭ كۆچۈرگىنىنى كۆردۈڭمۇ؟

ب: دىققەت قىلماپتىمەن.

ئا: ئىمتىھاننى بەك ئەستايىدىل بېرىپسەن-دە؟

ب: ياقەي، مەن ئۇ چاغدا كۆچۈرىۋاتقانىدىم.

(«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» دىن)

بۇ يۇمۇردا باللاردا ساقلىنىۋاتقان ئىمتىھاندا ساختىپەزلىك قىلىپ كۆچۈرۈشتەك، ناچار قىلىقلار باللار تىلى ئارقىلىق جانلىق ئېچىپ بېرىلگەن.

ياخشى كۆرۈش

— سەن تارىخ دەرسىنى ياخشى كۆرەمسەن؟

— بەزى چاغدا ياخشى كۆرىمەن.

— قايسى چاغدا ياخشى كۆرىسەن؟

— تارىخ مۇئەللىمى ئاغرىپ قالغان چاغدا.

(«شىنجاڭ ياشلىرى» ژۇرنىلىدىن)

يۇقۇرقى يۇمۇردا باللارنىڭ دەرسكە قىزىقمايدىغانلىقىدەك ناچار كەيپىياتى ئېچىپ بېرىلگەن.

ئادەملەر ئۆگەتكەن

شۆھرەت «مايمۇندىن ئادەمگىچە» دېگەن دەرسنى ئوقۇغاندىن كېيىن، ئۆيگە كېلىپ سىڭلىسىغا ئادەمنىڭ مايمۇندىن ئۆزگىرىپ بارلىققا كەلگەنلىكىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. سىڭلىسى ئىشەنمەستىن سوراپتۇ:

www.uyghurkitap.com

ــ مايمۇن قانداق قىلىپمۇ ئادەمگە ئايلىنالىسۇن؟

ــ بۇنىمۇ بىلمەمسەن، ئەلۋەتتە ئادەملەر ئۆگەتكەندە! ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ شۆھرەت.

(ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتىدىن)

بۇنىڭغا بالىلار ئارىسىدا ساقلىنىۋاتقان قارىغۇلارچە يادلاش، ئۆلۈك ئۆگىنىشتەك ئىللەتلەر ئاچچىق مەسخىرە قىلىنغان.

يۇمۇر ئىجادىيىتى بالىلار ئەدەبىياتىمىزدا بىر جانلىنىش پەيدا قىلىپ، بالىلارنىڭ راستچىل، سەممىي، غايىلىك، ئەخلاقلىق، ئىنتىزامچان بولۇش، تىرىشىپ ئۆگىنىش ئىرادىسىنى تۇرغۇزۇش، گۈزەللىك كۆز قارىشىنى ناتوغرا ئىشلاردىن نەپرەتلىنىش تۇيغۇسىنى يېتىلدۈرۈشكە ئۆزىنىڭ پۈتمەس ھاياتىي كۈچىنى تەقدىم قىلىپ كەلمەكتە. بىز بالىلار ئەدەبىياتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان ئەدىبلەردىن يۇمۇر ئىجادىيىتىگە كۆڭۈل بۆلۈشنى، كۆپلەپ ياخشى يۇمۇرلارنى يېزىپ، بالىلار ئەدەبىياتىنىڭ بۇ ژانىرىنى تېخىمۇ جانلاندۇرۇپ، دەۋرىمىز ياش-ئۆسمۈرلىرىنىڭ ھەر تەرەپلىمە مەنىۋى ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن تىرىشىپ خىزمەت قىلىشنى ئۈمىد قىلىمىز.

مەسئۇل مۇھەررىر يۈلتۈز تېيىپجان

(بېشى 142 ـ بەتتە)

مەسىلىدۇر. ئەلۋەتتە بۇ يەردە مەنە يېڭىلىقى، كىتابخانلار كۆڭۈل بۆلىدىغان تېمىلاردا يېزىش مەزمۇن جەھەتتىكى مۇھىم ھالقا.

ئومۇمەن، شېئىر ئاپتورىنىڭ بەدىئىي تالانتى، بەدىئىي ئۇستىداتى، شېئىرىي ماھارىتى ھەم مەجبۇرىيەت تۇيغۇسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ئۇ باشقا ئەدەبىي ژانىرلاردىن نوقۇل شەكىل قۇرۇلما ئالاھىدىلىكى بىلەنلا ئەمەس، مۇھىمى، شېئىرىي تەپەككۇر جەريانىدا شېئىرىي مەنە بىلەن ھېسسىياتنىڭ يۇغۇرۇلۇپ مۇنتىزلىق بەدىئىي كۆرۈنۈشنى ھاسىل قىلىدىغانلىقى ئارقىلىق پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. ئىچكى مەنىگە، يوشۇرۇن ھېس-تۇيغۇغا، چەكسىزلىككە كېڭىيىدىغان مەزمۇن ۋە بەدىئىي مەنزىرىگە ئىگە بولۇش شېئىرنىڭ مۇھىم خۇسۇسىيىتى ھېسابلىنىدۇ. شېئىرنىڭ بۇ خىل ئالاھىدىلىكلىرى ئۆز نۆۋىتىدە نۇرغۇن ئامىللار بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولسىمۇ، ئەڭ مۇھىمى بەدىئىي ماھارەت مەسىلىگە خاس بولغان «بوشلۇق»قا زىچ باغلىنىشلىق.

مەسئۇل مۇھەررىر غېنىي مۇھەممەت

ئەنەيتۇللا قۇربان

شېئىرىيەت ئىجادىيىتىدىكى «بوشلۇق» ئىپادىسى ھەققىدە

«بوشلۇق» ئاتالغۇسى شېئىرىيەت نەزەرىيىسىدىكى بىر ئاتالغۇ بولۇپ، ئۇ مىسرا بىلەن مىسرا، كۇپلېت بىلەن كۇپلېت، قاتلام بىلەن قاتلام ئوتتۇرىسىدا ۋە بىر پۈتۈن شېئىرنىڭ خاتىمە قىسمىدا ھاسىل بولىدىغان بەدىئىي ھادىسىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ خىل بەدىئىي ھادىسە باشقا ژانىرلاردا ئېنىق مەزمۇن تەرتىپى ۋە ئىزچىللىقى، تىلدىكى ماسلىشىپ كېلىش ۋە كونكرېت شەكىللىك ئۆتۈش ھالىتىدە ئىپادىلىنىپ، بىرقەدەر ئاددىي تەرتىپ ھاسىل قىلىدۇ.

مەسىلەن: «بۇ ئىش ئەسلى مۇنداق بولغان...»، «گەپنى باشتىن باشلاشقا توغرا كېلىدۇ»، «ۋەقەنىڭ تەرەققىياتىنى كېيىنكى قىسمىدىن كۆرگەيسىز»، «ئۇلار بىزگە بولغان ۋەقەنى بىرمۇ بىر سۆزلەپ بەردى» دېگەندەك. بۇنىڭدا كىتابخانلارغا ئېنىق تاپشۇرما بېرىلىپ، ئويلىنىش، پىكىر يۈرگۈزۈش بوشلۇقى قىسقارتىلىدۇ. شۇ سەۋەبلىك ئەسەرنىڭ بىر پۈتۈنلۈكى شەكىل ۋە مەزمۇن قاتلىمى جەھەتتىن ئاشكارا ماسلىقنى شەكىللەندۈرگەچكە، شەكىل ۋە مەزمۇن قاتلاملىرىدا كەڭ «بوشلۇق» بولمايدۇ. شېئىرىيەتتىكى «ئۆتۈش» بولسا ئېنىق تىل شەكلىدە، ئېنىق مەزمۇن ھالىتىدە ئەمەس بەلكى ھېسسىيات ئۆزگىرىشى يەنى ھېسسىيات دولقۇنى، ھېسسىياتتىكى خاراكتېر ئۆزگىرىشى، ھېسسىياتتىكى ئۈزۈكلۈك ھالىتىدە ۋە تىلدىكى ئايرىملىق ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. بۇنىڭدا ئېنىق ئۆتۈش شەكلى، ئۆتۈش سۆزى بولمايدۇ. مەسىلەن:

دەريا بويى گۈزەل نېمىشقا!
گۈل پۇرايدۇ، ئىپار پۇرايدۇ.
يۈرىكىمدە يېقىملىق ناخشا،
چىمەن-چېچەك تويماي قارايدۇ.

تاغ باغرىدا چىغىر يول ئەگىم،
پىچىرلايدۇ جۈپ تىنىق، جۈپ ئىز.
دەريا تامان كېلەر جۈپ ناخشا،
ئاشۇ يولدا بىر يىگىت، بىر قىز.

بۇ شېئىردا مىسرالار ئارا ئېنىق، كونكرېت ئۆتۈش شەكلىدە قۇرۇلما تەشكىللەنگەن ئەمەس، بەلكى ھېسسىيات ئۆزگىرىشى ۋە تىلدىكى ئۈزۈك ئىپادە ئارقىلىق ئىچكى بەدىئىي قاتلام شەكلىدە بىر پۈتۈنلۈك يارىتىلغان. مۇنداقچە ئېيتقاندا، تاشقى بەدىئىي ئاملىغا مەنسۇپ تىل، يەنى سۆز ۋە مىسرالار تىزمىسى بەدىئىي تەسەۋۋۇر مۇھىتىدا، ھېس-تۇيغۇنىڭ ئۆز ئارا گىرەلىشىشى ئارقىلىق بىر پۈتۈنلۈك ھاسىل قىلىنغان. بىز يۇقىرىقى شېئىرنى مىسرالار باغلىنىشى بويىچە تەھلىل قىلغىنىمىزدا، «دەريا بويى گۈزەل نېمىشقا؟» دېگەن مىسرا بىلەن «گۈل پۇرايدۇ، ئىپار پۇرايدۇ.» دېگەن مىسرا بەدىئىي تەسەۋۋۇردا ئىزچىللىقتا ئىگە بولالىسىمۇ، لېكىن لوگىكىلىق مەنە جەھەتتە بىر پۈتۈنلۈككە ئىگە ئەمەس. بۇ يەردىكى بەدىئىي بوشلۇق يەنى مىسرا بىلەن مىسرا ئوتتۇرىسىدىكى «ئۆتۈش» سەكرەتمىلىك ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولۇپ، كىتابخانلارنىڭ تەسەۋۋۇرى ھېس-تۇيغۇسى ئاساسىدا ئۇلىنىدۇ ۋە ئىزچىللىشىدۇ. شېئىرىي تەپەككۇردىكى سەكرەتمىلىك ۋە مۇنتازلىق پىكىر قىلىشتىن ھاسىل بولغان «بوشلۇق» كىتابخانلارنىڭ قايتا پىكىر قىلىشى ۋە ئەركىن تەسەۋۋۇر قىلىش ئىختىيارىغا قالدۇرۇلىدۇ.
مىسرالار ئوتتۇرىسىدا بوشلۇق بولىدۇ، ئەمما چەكسىز بوشلۇق بولمايدۇ. مەسىلەن: يۇقىرىقى ئىككى مىسرا ئارىلىقىدىكى «بوشلۇق» نىسبەتەن قىسقا بوشلۇق، ئۇنى ئادەتتە ھېسسىيات ئۇلانمىسى ئارقىلىق ئىزچىللاشتۇرغىلى بولىدۇ. ئەمدى كەڭ بوشلۇقتا بولسا، خاراكتېر جەھەتتە بىر-بىرىگە يېقىن كەلمەيدىغان ياكى سىستېمىلاشمايدىغان ئىككى خىل ئوبيېكت، ئىككى خىل ھېسسىيات ئىپادىلىنىپ، بۇلار تىل جەھەتتىكى ئۈزۈكلۈك ھالىتىدە گۇرۇپپىلاشقان بولىدۇ. مەسىلەن: بىرىنچى كۇپلېتنىڭ ئالدىنقى ئىككى مىسراسى بىلەن كېيىنكى ئىككى مىسراسى ئوتتۇرىسىدىكى بوشلۇق ۋە بىرىنچى كۇپلېت بىلەن ئىككىنچى كۇپلېت ئوتتۇرىسىدىكى بوشلۇق ئەنە شۇنداق. بۇلار ئوتتۇرىسىدىكى بوشلۇق ئۇلانمىسى دەريا، چېچەك، چىغىر يول، چىمەن، تاغ، بىر قىز بىلەن بىر يىگىت ۋە شېئىرىي قەھرىمان يەنى لىرىك ئوبرازلاردىن ئىبارەت. يۇقىرىقى ئوبرازلار كىتابخانلارنىڭ تەسەۋۋۇر، قايتا تەسەۋۋۇر ۋە باغلاپ تەسەۋۋۇر قىلىشى ئاساسىدا بەدىئىي مۇھىتنى «بوشلۇق» — ئۈزۈك ھالىتىدىن كېڭەيتىپ، بىر پۈتۈن بەدىئىي مۇھىتنى ھاسىل قىلىدۇ. ئەنە شۇ چاغدا مەلۇم بىر شېئىرىي ئەسەر ئۆزىنىڭ ئىجتىمائىي، ئېستېتىك ئۈنۈم ھاسىل قىلىش مەقسىتىگە يېتىدۇ.
ئادەتتە ھەرقانداق شېئىرىي ئەسەرگە يۇقىرىقى ئىككى خىل ئۈنۈم جەھەتتە

ئوخشاش تەلەپ قويغىلى بولمايدۇ. بەزى ئەسەرلەرنىڭ ئىجتىمائىي تەسىرچانلىقى يۇقىرى بولسا، بەزىلىرىنىڭ ئېستېتىك ئۇنۇمى يۇقىرى بولىدۇ. بۇ يەردە ئالدىنقى نۇقتا بىرقەدەر تونۇشلۇق. مەسىلە ئىككىنچى نۇقتىنى قانداق چۈشىنىش ۋە ئىجادىيەتتە قانداق گەۋدىلەندۇرۇشتە.

ئېستېتىك ئۇنۇم بىۋاستە ھەم گەۋدىلىك ھالدا شېئىرنىڭ بەدىئىي قاتلىمى بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ئۇ ئاپتورنىڭ بىۋاستە لىرىكىسى، ھېسسىياتىنىڭ رەڭ، تۈر ۋە خاراكتېر جەھەتتىكى قويۇقلۇقى، ئۆزگىرىشى، شۇنىڭدەك ئاپتورنىڭ تەسەۋۋۇر كۈچى، ئىپادىلەش ماھارىتى، تىل ئىقتىدارى قاتارلىق ئامىللاردىن باشقا، شېئىردىكى «بوشلۇق» نىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى بىلەن زىچ باغلىنىشقا ئىگە. دېمەك، «بوشلۇق» ئەسەرنىڭ بەدىئىي جەلپكارلىقىنى، سېھرىي كۈچىنى ھەمدە قايتا تەسەۋۋۇر قىلىشقا يېتەكلەش ۋە بەدىئىي غىدىقلاش ئالاھىدىلىكىنى گەۋدىلەندۇرۇش ياكى ئېستېتىك ئۇنۇمنى ھاسىل قىلىشنىڭ مۇھىم ئامىلى. «بوشلۇق» ئۆزگىرىشى ئەسەرنىڭ ھېسسىيات رېتىمىنىڭ كۈچىيىشى، ئاھاڭدارلىقىنىڭ ئېشىشى ۋە بەدىئىي پۇراقنىڭ قويۇق گەۋدىلىنىشىنىڭ ئاساسى. ئۇ شېئىرىيەتنىڭ ئۆزىگە خاس تەپەككۇرىنى شەكىللەندۈرىدۇ. ئەسەرنىڭ پىكىر قاتلىمىنى كۆپ قىرلىق، كۆپ خاراكتېرلىك قىلىدۇ.

شېئىرىيەت ئىجادىيىتىدىكى «بوشلۇق» نى شەكىللەندۈرۈش نوقۇل تىل ئامىلى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئەمەس. يەنى ھەر بىر مىسرانى ئورۇنلاشتۇرغاندا تىلنى قوشۇمچىلارسىز، ئۇلانمىلارسىز ئۆزۈك ئورۇنلاشتۇرۇش بىلەنلا چەكلەنمەيدۇ. ئۇ پەقەت شەكىل جەھەتتىكى بىر خىل ئامىل، بىر خىل تەلەپ. شېئىرىيەتتىكى «بوشلۇق» شائىرنىڭ بەدىئىي تەپەككۇر جەريانىدا ھاسىل بولىدىغان شېئىرىي مەنىدىكى «بوشلۇق» تىن ئىبارەت، بۇنى ئاپتور مەقسەتلىك ئورۇنلاشتۇرىدۇ. بۇنداق «بوشلۇق» تا قويۇق ھېس-تۇيغۇ، پىكىر قاتلىمى، بەدىئىي مەنزىرە، شېئىرىي كەيپىيات بولىدۇ. «بوشلۇق» نى ئىزچىل باغلاش شەكلىدە ئەمەس، بەلكى بەدىئىي سەكرەتمە ھالىتىدە ئورۇنلاشتۇرۇش شېئىرنىڭ تەسەۋۋۇر ۋە ھېسسىيات قويۇقلۇقى، پىكىر رېتىمى ھەم ئاھاڭدارلىقنىڭ كۈچىيىشى جەھەتتە ھەقىقىي شېئىر بولۇشىنى بەلگىلەيدۇ. مەسىلەن:

«كەتمەننى ئال، ئېتىزىڭغا ماڭ دېھقان،
تەر ئاققۇزۇپ، تاغدەك ھوسۇل ئال دېھقان.»

* *

«كۆلكە تىلەپ چىققان يىغلار،
ئېزىقتۇرار دوقمۇش كوچىلار.»

www.uyghurkitap.com

دېگەن مسرالارنى ئۆزئارا سېلىشتۇرغىنىمىزدا ئالدىنقى ئىككى مسرا ئادەتتىكى تەپەككۇر بىلەن ھېس-تۇيغۇغا قىسقا « بوشلۇق » قالدۇرۇلۇش شەكلىدە ئورۇنلاشتۇرۇلغان، بۇنى شەكىل جەھەتتىلا رېتىم، تۇراق، قاپىيە ئامىللىرىغا ئىگە مسرا تىزمىسى دېيىشكە بولىدۇ. ئۇنىڭدا مۇئەييەن ھېسسىيات بوشلۇقى، مەنە بوشلۇقى يوق دېيەرلىك. كېيىنكى ئىككى مسرادا بولسا، ھەربىر سۆز شېئىرىي تەپەككۇر ۋە شېئىرىي قۇرۇلما تەلىپى بويىچە تاللىنىپ، بەلگىلىك « بوشلۇق » ھاسىل قىلىنغان. نەتىجىدە بەدىئىي رەڭ، شېئىرىي پۇراق كۈچەيگەن، كىتابخانلارنىڭ قايتا تەسەۋۋۇرىنى قوزغاپ شېئىردىكى ئەسلىي ھېسسىيات رېتىمىنى، پىكىر قاتلىمىنى ئۇلارنىڭ بەدىئىي دىتى، ئىستىداتى بويىچە كېڭەيتىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىنغان. شېئىرىيەتتىكى بوشلۇق يۇقىرىدا دېگىنىمىزدەك مسرالار ئارىلىقىدا، كۇپلېتلار ئارىسىدا ۋە شېئىرلارنىڭ ئاخىرىدا بولىدۇ. بۇ خىل بوشلۇقنى كىتابخانلار ئۆزخاھىشى، ھېسسىياتى تەسەۋۋۇرى بويىچە شۇ شېئىردىكى ئوبرازلىق تىلغا باغلاش ۋە شېئىردىكى پىكىر، ھېسسىياتنى راۋاجلاندۇرۇش شەكلىدە تولۇقلايدۇ. بۇ يەردىكى تولۇقلاش دېگىنىمىز، مەنە، ئېستېتىك سېزىم ۋە بەدىئىي ئۇنۇمنى تولۇقلاشتىن ئىبارەتتۇر.

شېئىرىيەت ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانغۇچى ھەر بىر قەلەمكەش ئۆز ئەسىرىنى قويۇق شېئىرىي پۇراققا، ئېستېتىك تەسىر كۈچىگە ئىگە قىلىشتا « بوشلۇق » نى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشنى بەدىئىي ماھارەتتىكى مۇھىم ئامىل سۈپىتىدە چوڭقۇر ئويلىنىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تۆۋەندىكى بىرقانچە نۇقتىغا دىققەت قىلىش كېرەك:

1. بەدىئىي مەنزىرە بىلەن ھېسسىياتنى ئۆزئارا كىرىشتۇرۇش ئارقىلىق ئەسەرنى ھەم بەدىئىي رەڭگە تويۇندۇرۇش ھەم ھېسسىيات قويۇقلۇقىغا ئىگە قىلىش، بۇنىڭ ئۈچۈن شېئىرىي ئوبراز، شېئىرىي ھادىسىنىڭ جانلىق، ئوبرازلىق قىياپىتىنى سۇبيېكتىپ ھېس-تۇيغۇ ئىچىدە ئىپادىلەشكە دىققەت قىلىش كېرەك، يەنى ھېسسىياتقا مۇناسىپ شەكىلدىكى بەدىئىي تون يېپىلىشى كېرەك.

2. شېئىرىي قۇرۇلمىدا مەقسەتلىك ھالدا بىر قەدەر كەڭ « بوشلۇق » قالدۇرۇش، ھالقىما، سەكرەتمىلىك ئىپادىلەش ئارقىلىق ھېسسىيات، پىكىر، بەدىئىي مەنزىرە جەھەتتە ئەسەرنىڭ ئىپادىلەش دائىرىسىنى كېڭەيتىش، پىكىر رېتىمىنى كۆپ خىللاشتۇرۇش، ھېسسىياتنى خاراكتېر جەھەتتە ئۆزگىرىشچانلىققا ئىگە قىلىش ھەم ئەسەرنىڭ مۇناسىپلىق كۆرۈنۈشىنى شەكىللەندۈرۈش كېرەك.

3. كىتابخانىنى ھەر خىل نۇقتىدىن ئەسەر ئىچىگە باشلاپ كىرىش ۋە ئەسەرنىڭ تەسىرچانلىقىنى بارلىققا كەلتۈرۈش ئىمكانىيىتىنى يارىتىش ئۈچۈن، سۆزلەرنىڭ ئوبرازلىق تۈس مەنىسىنى گەۋدىلەندۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىش. شېئىرىي ئوبرازلارنى جانلىق، ئۆزگىرىشچان، كۆپ خىل قىلىشتا مەنىدىكى سەكرەتمىلىككە ھېسسىياتتىكى دولقۇن ۋە خاراكتېر ئۆزگىرىشىنى ماسلاشتۇرۇپ، تىلدا ئۆزگىچە ئىپادىلەش ئۈنۈمى يارىتىش كېرەك.

بۇ بىز تەكىتلەۋاتقان « بوشلۇق » نىڭ ئېستېتىك رولىغا تەسىر كۆرسىتىدىغان

(ئاخىرى 138 - بەتتە)

ئىسمائىل تۆمۈرى

«ئالتۇن چىشلىق ئىت» ناملىق ھېكايە توغرىسىدا مۇلاھىزە

ئاددىي ۋە كىچىك ۋەقەلەر تەسۋىرى ئارقىلىق تۇرمۇشنىڭ ئادەتتىكى قانۇنىيىتىنى يورۇتۇپ بېرىش ھېكايىنىڭ توپ خۇسۇسىيىتى. ھېكايە مانا مۇشۇ خۇسۇسىيىتى بىلەن تۇرمۇشنىڭ ماھىيىتىنى چوڭقۇر ئەكس ئەتتۈرۈپ، دەۋر روھىغا ئىگە يېڭى-يېڭى تىپلارنى يارىتىپ، ئەدەبىيات تارىخىدا ئۆچمەس ئوبرازلار ئابىدىسىنى تىكلىيەلەيدۇ. «ئالتۇن چىشلىق ئىت» ئەنە شۇنداق ھېكايىلارنىڭ بىرى. ئۇ، بازار ئىگىلىكى شارائىتىدىكى تۇرمۇشىمىزنى ئەكس ئەتتۈرۈشتە بىر قەدەر زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بىر نادىر ھېكايە.

ھېكايىچىلىقتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ ئاساسىي ئامىللىرى نېمە؟ مېنىڭچە، ئالدى بىلەن رەڭگارەڭ تۇرمۇش ھادىسىلىرى ئىچىدىن ئىنچىكە كۆزىتىش ئارقىلىق ماھىيەتلىك نەرسىلەرنى بايقاش ۋە ئۇنى تاللاشتۇر. بىر تامچە سۇدىمۇ كۈننىڭ ئەكسىنى كۆرگىلى بولىدۇ. ھېكايە ئاپتورى ئىسلاھات دەۋرىنىڭ بازار ئىگىلىكى باسقۇچىدىكى تۇرمۇشىمىزنى سەنئەتكارغا خاس بەدىئىي دىت بىلەن ئىنچىكە كۆزىتىپ، دەۋرىمىزنىڭ مۇشۇ باسقۇچىدىكى (بازار ئىگىلىكى شارائىتى باسقۇچىدىكى) ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ماھىيەتلىك تەرىپىنى ماھىرلىق بىلەن تاللىۋېلىپ، ئۇنى «ئالتۇن چىشلىق ئىت» نىڭ سيۇژىتى قىلىپ تاۋلاپ چىققان.

ئېلىمىز 15 يىللىق ئىسلاھات نەتىجىلىرىنى مۇستەھكەملەش ئاساسىدا، سوتسىيالىستىك پىلانلىق تاۋار ئىگىلىكىدىن بازار ئىگىلىكىگە قەدەم قويدى. بىزنىڭ نىشانىمىز سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش. زامانىۋىلاشتۇرۇش جەريانىدا ئىگىلىك سانائەتلىشىدۇ ۋە ئاھالە شەھەرلىشىدۇ . بۇ جەرياندا ئەسلىدىكى ئەنئەنىۋى يېزا ئىگىلىك جەمئىيىتىنىڭ مەنىۋى مەدەنىيىتىگە يېڭى تارىخىي شەرت-شارائىت جەڭ ئېلان قىلىدۇ. بىر مۇنچە ئىجتىمائىي مەسىلىلەر پەيدا بولىدۇ. بىزنىڭ ۋەزىپىمىز تاۋار

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئىشلەپچىقىرىشنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش ئاساسىدا ئىجتىمائىي ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىشتىن ئىبارەت. بىزدە ئىلگىرى يۈكسەك دەرىجىدە مەركەزلەشكەن، بىرلىككە كەلگەن پىلانلىق ئىگىلىك يولغا قويۇلغانىدى. نەچچە ئون يىلدىن بۇيان بۇ خىل پىلانلىق ئىگىلىك ئەندىزىسىگە مۇناسىپ ھالدا ئىجتىمائىي تۈزۈلمە، تۇرمۇش ئۇسۇلى، قىممەت قارىشى ۋە ھەرىكەت مىزانى شەكىللىنىدى. تاۋار ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەرەققىياتى ئەسلىدىكى پىلانلىق ئىگىلىك تۈزۈلمىسىگە زەربە بېرىپ ۋە ئۇنى ئۆزگەرتىپلا قالماستىن، ئەسلىدە بار بولغان ئىجتىمائىي تۈزۈلمە، تۇرمۇش ئۇسۇلى، قىممەت قارىشى، ھەرىكەت مىزانلىرىغىمۇ زەربە بەردى ۋە ئۇلارنى ئۆزگەرتتى. توقۇنۇش ئەڭ كەسكىن بولۇۋاتقىنى بىرلىككە كەلگەن پىلانلىق ئىگىلىك ئەندىزىسى ئاستىدا يېتەكچىلىك رولىنى جارىي قىلدۇرۇۋاتقان ئىجتىمائىي بىرلىك، كوللېكتىپ بىرلىك ئاساسىدىكى قىممەت قارىشى بىلەن بازار ئىگىلىكى جەريانىدا يېتىلىپ تەرەققىي قىلىۋاتقان شەخس بىرلىك قىلىنغان قىممەت قارىشىنىڭ زىددىيىتى بولدى.

ئاپتور بازار ئىگىلىكى شارائىتىدا جەمئىيىتىمىزدە، كىشىلەر ئېڭىدا بارلىققا كەلگەن شەخسنى بىرلىك قىلغان پۇلپەرەسلىك، مەنپەئەتپەرەسلىكنى ئەكس ئەتتۈرگەن. ھېكايىدە ئىلگىرى سۈرۈلگەن ئىدىيىنىڭ نېگىزىدە ئىنسانىي ئەخلاق-پەزىلەتتىن، سوتسىيالىستىك يېڭى كىشىلەردىن ئاسمان-زېمىن پەرقلىنىدىغان شەخسىيەتچى، نەپسانىيەتچى ئادەملەرگە لەنەت-نەپرەت ئوقۇلىدۇ.

ھېكايىنىڭ ئەۋجىدىكى بىر بۆلەكنى كۆرەيلى:

«ئاز كۈن ئۆتمەي، دوختۇرخانىدىكى بىرىدىن يەنە غەلىتە بىر خەۋەرنى ئاڭلاپ قالدىم. ھېلىقى چوڭ دوختۇرنىڭ مۇز چىراي ئايالى يېڭىدىن ئالتۇن چىش سالدۇرغانىكەن. شۇ كۈندىن باشلاپ ھېچ ئىش قىلماي، دېرىزىنى ئېچىپ قويۇپ، كوچىدا ئۆتكەن ئەرخەقلەرگە ھىجىيىپلا قاراپ ئولتۇرىدىغان بولۇپ قاپتۇ.

— چوڭ دوختۇرنىڭ ئۆزىچۇ؟ — دەپ ئالدىراپ سورىدىم مەن.

— چوڭ دوختۇرمۇ بىر-ئىككى تال چىش سالدۇرغانىكەن. ئارىلاپ ئىنتقا ئوخشاش قاۋاپ، خالتىنىڭ يانچۇقىغا پۇل سالمىغانلارغا رەسمىي خىرىس قىلىپ ھۆرپىيىدىغان بولۇپ قاپتۇ.»

بۇ، ھېكايىنىڭ خاتىمە قىسمى بولۇپ، ھېكايىدە ئىلگىرى سۈرۈلگەن ئىدىيىنىڭ يەكۈنىدۇر، يەنى پۇلغا خۇشتار، پۇلنى ھەممىدىن ئەلا بىلىدىغان، پۇل ئۈچۈن ھەرقانداق شەرمەندىلىكتىن يانمايدىغان ئادەملەرگە ئۇرۇلغان ئەجەللىك تەستەكتۇر!

ئاپتورنىڭ ھېكايىدە شۇنچە زور بەدىئىي مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىشىنىڭ يەنە بىر «سىرى» «ئاق خالاتلىق پەرىشتە» سۈپەتىدىكى ئادەمنىڭ پۇل، بايلىق يولىدا ئاينىغانلىقىنى تەققاسلاش ۋاسىتىسى بىلەن يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرەلىگەنلىكىدۇر. ھېكايىچىلىقتا تۇرمۇشتىكى ماھىيەتلىك نەرسىلەرنى تاللاپ ئەكس ئەتتۈرۈش بەدىئىي مۇۋەپپەقىيەتنىڭ

بىرىنچى مۇھىم ئامىلى بولغاندا، شۇنىڭغا ماس كېلىدىغان ئىپادىلەش ئۇسۇلى ئىككىنچى مۇھىم ئامىل ھېسابلىنىدۇ. ئاپتور بۇ ھالقىلىق مەسىلىدىمۇ توغرا يول — ئۇسۇل تاللىغان. يەنى ئۇ ئاللىگورىيىلىك ئىپادىلەش ئۇسۇلىنى تاللىغان (ئاللىگورىيىلىك ئۇسۇلدا ھايۋانات ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش شەيئىلەرنى سۆزلىتىش، قىلىقلاندۇرۇش، جانلاندۇرۇش ۋاستىلىرى قوللىنىلىدۇ. ئاپتور گەرچە سۆزلىتىش ئۇسۇلىنى قوللانمىغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنى ئادەمدەك قىلىقلاندۇرۇش ئۇسۇلىنى قوللانغان). ئاپتور ئادەمنى (مەيلى ئۇ قانداق تەبىئەتلىك ئادەم بولسۇن) مەركىزى پېرسوناژ ئورنىدا تەسۋىرلىگەن ياكى باشقا شەيئىنى تەسۋىرلەش ئوبيېكتى قىلىپ تاللىغان بولسا، مۇشۇ شارائىتتا گەۋدىلىك بولغان بايلىققا ھەددىدىن زىيادە ئىنتىلىش، پۇلپەرەسلىك ۋە پۇلنى ھەممىدىن ئۈستۈن قويۇش — پۇل ھەممىنى ھەل قىلىدۇ، دېگەن تۇرمۇش قارىشىدىكى ماھىيەتلىك مەسىلىنى ئىپادىلەپ، ئۇنى ساتىرىك ئۇسۇل بىلەن بەدىئىي يۇكسەكلىككە كۆتۈرۈپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش مەقسىتىگە يېتەلمىگەن بولاتتى. دېمەك، ئاپتور ماھىيەتلىك تۇرمۇش ھادىسىلىرىنى مۇناسىپ بەدىئىي ئىپادىلەش ئۇسۇلى بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈش جەھەتتە بىزگە نەمۇنىلىك يول كۆرسىتىپ بەردى.

ھېكايە قۇرۇلما جەھەتتە ئۈچ بۆلەككە بۆلۈنگەن. بىرىنچى بۆلىكى مۇقەددىمە ئورنىدا، ئىككىنچى بۆلىكى يەنى ھېكايىنىڭ ئاساسلىق قىسمى — ئىت ئوبرازىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش بۆلىكى، ئۈچىنچى بۆلىكى ئاساسەن ئەۋجىدىن ئىبارەت.

ئاپتور ھېكايە قۇرۇلمىسىدا ھېكايىنىڭ مۇقەددىمىسىنى ناھايىتى جايىدا قۇراشتۇرغان. ئاپتور بازار ئىگىلىكى شارائىتىدا گەۋدىلىك بولۇۋاتقان پۇلغا چوقۇنۇشتەك ماھىيەتلىك تۇرمۇش ھادىسىسىنى ئەكس ئەتتۈرۈش ئۈچۈن مۇشۇ خىل ھادىسىنىڭ پەيدا بولۇش ئامىللىرىنى — سەۋەبىنى بازار ئىگىلىكى شارائىتىنىڭ دەسلەپكى ۋاقىتلىرىدا كۆرۈلگەن كىشىلەر پسىخىكىسىدىكى تەڭپۇڭسىزلىقتىن ئىزدىگەن. بۇنى تۆۋەندىكى بۆلەكلەردىن كۆرىمىز:

« مۇشۇ كۈنلەردە مىش-مىش پاراڭ دېگەن شۇنچە تېز تارايدۇ. ‹ يەنە بىر ئىككى يىلدىن كېيىن ژۇرناللارغا بېرىلىدىغان خىراجەتمۇ توختىغۇدەك › دېگەن گەپ چىقىۋىدى، تەھرىر بۆلۈمىدىكى خىزمەتچىلىرىمىزنىڭ قولى ئىشقا بارماي قالدى. بىر كۈنى، ژۇرنال تاقىلىپ قالغۇدەك بولسا قانداق قىلىپ كۈن كەچۈرسەك بولار، دېگەن خىيال بىلەن كوچىدا كېتىۋاتاتتىم، بىرەيلەنگە سوقۇلۇپ كېتىپ، ئوڭدامىغا چۈشكىلى تاسلا قالدىم...»

« ... قاراڭ، بىزنىڭ باشلىقلىرىمىزمۇ چەت ئەلگە تولا چىقىۋېرىپ، ئاخىرىدا تولىسى سودىگەر بولۇپ كەتكىلى تۇردى. ئۆزى سودا قىلالمىغانلىرىنىڭمۇ بالا-ۋاقىسى سودىگەر...»

« — بۇمۇ بىر غەلىتە ھۆكۈمەتكەن. بىر زامانلاردا باي بولغانلارنى يوقىتىمىز

دەپ، كۆندە ئەپچىقىپ كۆرەش قىلىپ ھالىنى قويمىغانتى، ئەمدى ماختاپ ئۆزىنىڭ ھالى قالمايۋاتىدۇ... مەن سەل قورقۇپ قالدىم. ئاز كۈندىن كېيىن زادى باي بولالمىغان كەمبەغەللەردىن بىر-ئىككىنى ئەپچىقىپ ئاتامدۇ قانداق؟!»

«— مەيلى، ئۇنداق يېرى بولسا يەنە ئۆزۈمنىڭ نامىدا چىقىرىۋېرەي. ئۆتكەنكى ھېكايىلىرىڭىزنى ئېلان قىلىپ خېلى شۆھرەتكە ئىگە بولۇپ قالدىم. قەلەم ھەققى يەنە سىزنىڭ.

— بولدى، بولدى. قەلەم ھەققى دېگەننى ئېغىزغا ئالماڭ. سىلەرنىڭ ئۇ ئازغىنە نېمىلەرنى 〈قەلەم ھەققى〉 دېگەندىن كۆرە 〈سىياھ پۇلى〉 دېگەن تۈزۈككەن. ئۇنچىلىك پۇلنىڭ كارى چاغلىق، ئۇزۇن بولدى يازالمىدىم...»

دەرۋەقە، يۇقىرىقى ھادىسىلەر — كىشىلەر پىسخىكىسىدىكى تەڭپۇڭسىزلىقلار، ھەرخىل چۈشەنچىلەر، ئەندىشىلەر، تەۋەككۇلچىلىكلەر بازار ئىگىلىكىنىڭ دەسلەپكى ۋاقىتلىرىدا كۆرۈلگەن ئىجتىمائىي كەيپىياتنىڭ قىسمەن، لېكىن گەۋدىلىك تەرەپلىرى ئىدى.

تارىخىي ماتېرىيالىزم ئىجتىمائىي مەۋجۇدىيەت ئىجتىمائىي ئاڭنى بەلگىلەيدۇ، دەپ قارايدۇ. ئىجتىمائىي پسىخىكا ئىجتىمائىي ئاڭ كاتېگورىيىسىگە تەۋە بولۇپ، ئۇ جەمئىيەتىمىزدىكى مەۋجۇت ماددىي مەنپەئەت مۇناسىۋىتىنىڭ كىشىلەر مېڭىسىدىكى ئىنكاسى. جەمئىيىتىمىز بازار ئىگىلىكىگە ئۆتۈشتەك تارىخىي دەۋردە تۇرغانلىقى، قانۇن-تۈزۈمنىڭ مۇكەممەللىشىپ كەتمىگەنلىكى، مۇكەممەل نازارەت مېخانىزمىنىڭ بەرپا قىلىنمىغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە كىشىلەردە ئۆتمۈشتىكى پىلانلىق ئىگىلىك تۈزۈلمىسىنىڭ بەزى قالدۇقلىرى ساقلانغانلىقى تۈپەيلىدىن، بىر قىسىم كىشىلەردە كەلگۈسى غايىگە بولغان ئىشەنچ ئاجىزلىشىپ، ئىجتىمائىي كەيپىيات سۇسلىشىپ قالدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە تەقسىماتتىكى ئادالەتسىزلىك، ئاھالىلەرنىڭ (جۈملىدىن ھەرخىل كارخانا، كەسىپىي ئورۇندا ئىشلىگۈچىلەرنىڭ ئەمەلىي كىرىم ئەھۋالىدىمۇ پەرق چوڭ) ئەمەلىي كىرىمىدە پەرق چوڭ بولغانلىقى ۋە كەسىپتىكى ناتوغرا ئىستىللارنىڭ سەلبىي تەسىرى سەۋەبىدىن ئىجتىمائىي پىسخىكا تەڭپۇڭسىزلىقى پەيدا بولدى. مۇشۇ ئامىللار تۈپەيلى كىشىلەر ئۆز غېمىدىلا بولىدىغان، شەخسىي مەنپەئەتنىلا ئويلىشىدىغان، پۇل تېپىشنىڭ ھەر خىل يوللىرى ئۈستىدە ئىزدىنىدىغان ۋە بۇ يولغا ئىنتىلىدىغان ئىجتىمائىي كەيپىيات باش كۆتۈردى.

ئاپتور ئەسەرنىڭ نېگىزلىك ئىدىيىسىنى ئېچىپ بېرىشنىڭ مۇقەددىمىسىدە يۇقىرىقى ھادىسىلەرنى ئەكس ئەتتۈرۈشنى مۇۋاپىق تاپقان ۋە بۇ ئارقىلىق بەدىئىي مۇۋەپپەقىيەتنىڭ ئۇلىنى سالغان. دېمەك، تۇرمۇشتىكى ماھىيەتلىك ھادىسىلەرنى توغرا تاللاش، توغرا ئىپادىلەش بىلەن بىرگە ھېكايىنىڭ جەلپكار قىسمى بولغان مۇقەددىمىنىمۇ مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشتىن ئاپتورنىڭ خېلى يۇقىرى بەدىئىي ماھارىتىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

ئوبراز ئەسەر: ئەگەر جېنى بولسا، خاراكتېر ئۇنىڭ قېنى. «ئالتۇن چىشلىق ئىت»

ھېكايىسىدە ئاللېگورىيىلىك ۋاستە قوللىنىلغان ئەھۋالدىمۇ ئوبراز ۋە خاراكتېر بەدىئىي يۈكسەكلىكتە يارىتىلغان. بۇنى ئىتنىڭ ئىككى قېتىملىق ھەرىكىتىدىنلا كۆرۈش كۇپايە:

«شۇ كۈنلەردە يەنە بىر-ئىككى قېتىم كېچىسى سىرتتا ئىچىپ مەست بولۇپ قېلىپ، شەپكەمنى يىتتۈرۈپ قويۇپ كەلگەنلىكىم زادىلا ئېسىمدىن چىقمايدۇ. مۇنداق چاغلاردا ئاق تاپان ئەتىمگە قاراپ بىر نەرسە چۈشەنگەندەك بولاتتى-دە، تالاغا قاراپ يۈگرەيتتى. تاڭ ئاتماستىن ئىلگىرى ھېلىقى شەپكىنى نەلەردىندۇر تېپىپ كېلەتتى.»

بۇ ئابزاستا بايان قىلىنغىنى ئىتنىڭ ئىگىسىگە بولغان ۋاپادارلىق ھەرىكەتلىرى. چۈنكى ئۇ چاغدا ئىتنىڭ (ئاق تاپاننىڭ) ئىگىسى ھەم ئاق تاپان «كەمبەغەل» بولۇپ، ئاق تاپاننىڭ «كۆزى ئېچىلمىغان» — يۇرت كۆرمىگەنىدى. بۇنداق چاغدا ئاق تاپاننىڭ ئىگىسىنىڭ مېھرىبانلىقىغا ۋاپادارلىق بىلەن «جاۋاب» قايتۇرۇشى تەبىئىي ئەھۋال بولۇپ، خاراكتېر چىنلىقىغا ئۇيغۇن. ئاق تاپان چەت ئەلنى كۆرۈپ كەلگەن ھەم چىشىغا ئالتۇن قاپلانغاندىن كېيىن مىجەز-خۇلقىدا زور ئۆزگىرىش كۆرۈلىدۇ:

«... چەت ئەلدىن قايتىپ كەلگەندىن بېرى ئۇنىڭ تۈزۈكرەك قاۋاپ باققىنىمۇ ئاڭلىمىدۇق. كىرگەن-چىققانلارغا ئۇ خۇددى ئاغزىمدىكى ماۋۇ ۋالىلداپ تۇرغاننى كۆردۈڭلارمۇ؟ ھەممىڭلار جېنىڭلارنى بېرىدىغان ئالتۇن دېگەن شۇ، دېگەندەك قىلىپ، ھېجىيىپ قاراپلا تۇراتتى. تېخى كىشىنىڭ غىدىقىنى كەلتۈرۈپ، ياخشىراق كىيىنگەن مېھمانلارنى كۆرسە قۇيرۇقىنى شىپاڭشىتىپ ناينىقلاپ كېتەتتى؛ كىيىملىرى ناچارراق مۇساپىرلار كەلسە كۆزگە ئىلمىغاندەك قىلىپ چىرايىنى پۈرۈشتۈرەتتى.»

ئاپتور ئاق تاپاننىڭ خاراكتېر ئۆزگىرىشىنى يەنە بىر بالداق كۆتۈرۈپ، مۇنۇ بايانلارنى يازىدۇ:

«بىر كۈنى ئاق تاپاننىڭ ئاغزىدىكى ئالتۇننى ئالالمىغاننىڭ جىلچىلىكىدە تازا ئىچىپ، يەنە شەپكەمنى ئۇنتۇپ قايتىپ كەپتىمەن. ئاق تاپان شەپكىنى نەدىندۇر تېپىپ، چىشلىگىنىچە ئۇدۇل ساقچىغا ئاپىرىپ بېرىپتۇ.»

ئىگىسىنىڭ مېھرىبانلىقىغا ۋاپادارلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرىدىغان، ھويلا-قورۇنى ئىگىسى بولمىسىمۇ ياخشى قوغداپ، يات تىۋش-شەپىلەرگە سەگەك بولۇپ، قاۋاپ تىنمايدىغان ئاق تاپان چەت ئەلگە چىقىپ ئاغزىغا ئالتۇن قاپلانغاندىن كېيىن، كۈندە ئۆگزىگە چىقىۋېلىپ ئۆتكەن-كەچكەنلەرگە ھىجىيىپ، ئالتۇن چىشلىرىنى كۆز-كۆز قىلىپ، سالاپەتلىك ئادەملەرگە خۇشامەتلىك قىلىقلارنى قىلسا، غېرىپ-مىسكىنلەرگە ھاكاۋۇرلۇق، مەنسىتمەسلىك قىلىپ، ھەتتا ئۇلارغا قىلىدۇ؛ ئىگىسىگە ۋاپادارلىق قىلىشتىن ئۆزگىرىپ، ئۇنى رەسۋا قىلىش، بويسۇنماسلىق، پەسەنت قىلماسلىق، ئۆز مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلماسلىق تەرىپىگە ئۆتۈۋالىدۇ. مانا بۇلار ئاق تاپاننىڭ «ھاللانغان»دىن كېيىنكى خاراكتېر ئۆزگىرىشى. بۇنىڭ تۈپ سەۋەبى يەنىلا «ئالتۇننىڭ تەسىرى»دە.

مەلۇمكى، ھەرقانداق ئەسەرنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنى، ئاپتورنىڭ غايىۋى مەقستى ئالدى بىلەن ئەسەردە يارىتىلغان بەدىئىي ئوبراز ئارقىلىق ئۇلارنىڭ خاراكتېر چىنلىقىدا ئەكس ئېتىدۇ. باش قەھرىمان ئوبرازى ئەنە شۇ بەدىئىي ئوبرازلار ئىچىدە ھەل قىلغۇچ رول ئوينايدۇ. شۇڭا باش قەھرىمان ئوبرازىدا دەۋر رېئاللىقى گەۋدىلىك، ھاياتتا پەيدا بولۇۋاتقان ئۆزگىرىش، يېڭى مۇناسىۋەتلەر توغرا ئەكس ئەتتۈرۈلۈشى كېرەك. چۈنكى، ئوبراز، خاراكتېر مەسىلىسى بەدىئىي ئەسەرنىڭ ئومۇمىي مۇۋەپپەقىيىتىنى بەلگىلەيدىغان تۈپ ئامىل.

«ئالتۇن چىشلىق ئىت» ناملىق ھېكايىدە ئاق تاپان ئوبرازى بازار ئىگىلىكى شارائىتىدا پۇل تېپىشقا، بايلىق توپلاشقا ھەر خىل ۋاستە، يوللار بىلەن كىرىشكەن ۋە ھاللانغاندىن كېيىن تەبىئەتتە جىددىي ئۆزگىرىش پەيدا بولغان ئادەملەرگە سىمۋول قىلىنغان. ئاق تاپاننىڭ خاراكتېر چىنلىقىنىڭ مۇكەممەللىكى ئاپتورنىڭ زور بەدىئىي مۇۋەپپەقىيىتى ھېسابلىنىدۇ.

ھەرقايسى خەلقلەر ئەدەبىياتىنى بىر-بىرىدىن روشەن پەرقلەندۈرۈپ تۇرىدىغان بەلگە بەدىئىي ئەسەرگە سىڭدۈرۈلگەن مىللىيلىكتۇر. مىللىيلىك بىرەر بەدىئىي ئەسەردە ئىجابىي تەرەپتىنمۇ، سەلبىي تەرەپتىنمۇ ئىپادىلىنىشى مۇمكىن. ئابايىنىڭ ئەسەرلىرىدە، لۇشۈننىڭ ھېكايىلىرىدە، ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنىڭ شېئىرلىرىدا مىللىيلىك كۆپىنچە مىللىي تراگېدىيە تۈسى بىلەن سەلبىي تەرەپلەرگە سىڭدۈرۈلگەن ھالدا نامايەن بولىدۇ. بۇمۇ ئەدەبىياتتىكى بىر خىل ھادىسە ھېسابلىنىدۇ.

تۇرمۇش بەدىئىي ئەدەبىياتتا چىنلىق بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈلۈشى كېرەك. ھالبۇكى، بۇنداق چىنلىق ناتورال چىنلىق بولماستىن، بەلكى بەدىئىي ئومۇملاشتۇرۇش ئۇسۇلى بىلەن يۈكسەكلىككە كۆتۈرۈلگەن چىنلىق بولۇشى كېرەك. ئەڭ مۇھىمى، چىنلىق مىللىيلىكتىن ئايرىلمىغاندا ئاندىن ئۇ چىنلىققا ئىگە بولالايدۇ. بەزى ئاپتورلىرىمىز بۇ نۇقتىغا ئانچە ئېتىبار بىلەن قارىمايدۇ. بىز بۇ ھېكايىدە بۇ تەرەپتىن نەمۇنىلىك بايانلارنى ئۇچرىتىمىز:

«شۇ كۈنلەردە، يەنە بىر-ئىككى قېتىم كېچىسى سىرتتا ئىچىپ مەست بولۇپ قېلىپ، شەپكەمنى يىتتۈرۈپ قويۇپ كەلگەنلىكىم زادىلا ئېسىمدىن چىقمايدۇ. مۇنداق چاغلاردا ئاق تاپان ئەيتمىگە قاراپ بىرنەرسە چۈشەنگەندەك بولاتتى-دە، تالاغا قاراپ يۈگرەيتتى. تاڭ ئاتماستىن ئىلگىرى ھېلىقى شەپكىنى نەلەردىندۇر تېپىپ كېلەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ بازارغا ئاپارسا بىر سومغىمۇ ئالمايدىغان ئەسكى شەپكە ئىدى، لېكىن ئۇنىڭ ئەستىرىدە ھاراق ئىچىش ئۈچۈن خوتۇنۇمدىن يوشۇرۇپ تىقىپ قويغان بەش-ئون تەڭگە كەم بولمايتتى...».

ئۇيغۇرلار تۇرمۇشىدا «خوتۇندىن قورقۇش» دېگەن سۆز ئەرلىك غۇرۇرىغا تېگىدىغان گەپ. ھاراق-شاراب ئىچىشنى ئۆزىنىڭ دائىملىق ئادىتىگە ئايلاندۇرۇۋالغان

ئەرلەر گەرچە خوتۇندىن «قورقمىسمۇ»، ئەمما خوتۇندىن ئوغرىلىقچە پۇل تىقىشتۇرۇپ يۈرىدۇ. بۇنداقلار پوكەيلەردە تۆت تەڭگە چىقىرىپ «ئوغۇل بالا» لىقىنى كۆرسىتىشنى قولدىن بەرمەيدۇ. ھېكايىدە ئىپادىلەنگەن بۇنداق دېتاللار دەرۋەقە بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزدىكى كىچىك، ئەمما نازۇك تەرەپلەردۇر. تۆۋەندىكى ئابزاسمۇ شۇنداق بايانلار بېرىلگەن:

«ئېيتقۇدەك نېمىگەپ بار دەيسلەر، چەت ئەلدىكىلەرمۇ بىزگە ئوخشاش كۈنىگە ئۈچ ۋاخ تاماق يەيدىكەن، ئۆيقۇسى كەلسە ئۇخلايدىكەن. بىرلا غەلىتە يېرى كۆرۈشكەندە ئۇزاقىچە سۆيۈشۈپ، پومداقلىشىپ كېتىدىكەن. باشتا توۋا، دەپ ياقامنى تۇتتۇم. كېيىن-كېيىن بۇنىڭغىمۇ ئۆگىنىپ، تونۇش-بىلىشلەرنى كۆرگەندە يىراقتىنلا غۇلاچ كىرىپ بېرىپ، ئەر-ئايال دەپ ئايرىپ ئولتۇرمايلا بەھۇزۇر قۇچاقلاۋېرىدىغان بولۇپ قالدىم. ھەممە ئۇرۇق-تۇغقان، تونۇش-بىلىشلەرنىڭ ئۆزىدىن تارتىپ خوتۇن-بالىلىرىغىچە ئالا قويماي سۆيۈپ چىقتىم. قاملاشمىغان يېرى، ئۇلارمۇ مېنىڭ خوتۇنۇمنى سۆيۈۋېرىپ، مەسلىھەتنى قويمىدى. خەپ، چەت ئەل دېگەنگە خوتۇن خەقنىمۇ ئېلىپ چىقامدىغان، دەپ قالدىم.»

بۇ ئابزاستىكى باياندا، بىر قىسىم ئەللەردە ياشايدىغان خەلقلەرنىڭ كۆرۈشۈش-سالاملىشىشتا قۇچاقلىشىپ، سۆيۈشۈش ئادىتى ئىنچىكە تەسۋىرلەنگەن. بىزدە بولسا ئەرلەر بىلەن ئاياللارنىڭ ئوچۇق-ئاشكارا قۇچاقلىشىپ، سۆيۈششى «نامەھرەم» ھېسابلىنىدۇ. بۇ خىل ئادەت ئۇيغۇرلار تۇرمۇشىدىكى نازۇك تەرەپلەر بولۇپ، بىزنىڭ مىللىي پسىخىكىمىزغا چوڭقۇر ئورنىشىپ كەتكەن.

«ئالتۇن چىشلىق ئىت» ناملىق ھېكايىنىڭ ئاپتورى ئەسەرنىڭ مىللىيلىكىنى گەۋدىلەندۈرۈش ئۈچۈن بۇنداق نۇقتىلارغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بەرگەن. ئەدەبىي ئەسەرلەردىكى مىللىيلىك ئەدەبىياتىمىزنى مەملىكەت دائىرىسىگە، خەلقئاراغا، مۇنداقچە ئېيتقاندا، باشقا مىللەت خەلقلىرىگە يۈزلەندۈرۈشنىڭ مۇھىم ئامىللىرىدىن بىرى. مىللىيلىك گەپ-سۆزدە، كىيىم-كېچەكتە ئەمەس، بەلكى مىللىي پسىخىكىدا ئىپادىلىنىشى كېرەك.

يازغۇچىلارنىڭ تۇرمۇش مۇھىتى، ئادىتى، مىجەزى، قىزىقىش دائىرىسى، تۇرمۇش ھەۋىسى، تەربىيىلىنىشى، پسىخىكىسى ۋە ئىدىيىسى ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىدە بەلگىلىك دەرىجىدە ئىپادىلىنىپ بارىدۇ. ئىلى رايونىنىڭ تۇرمۇش مۇھىتىدا ياشاپ، ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان ئاپتور ئۆزىنىڭ بىرقانچە ھېكايىلىرىدە ئىلى خەلقىنىڭ مىجەز-خاراكتېرىدىكى خۇش چاقچاقلىق، يۇمۇرلۇق تەرەپلەرنى گەۋدىلىك ئەكس ئەتتۇردى. بۇ ھال مىللىيلىك بىلەن يەرلىك ئالاھىدىلىكنىڭ ئورگانىك بىرىكتۈرۈلۈشى بولۇپ، كىتابخانلارنىڭ ئېستېتىك زوقىنى قوزغاشتا مۇئەييەن رول ئوينايدۇ. ھېكايىدە بۇ ئالاھىدىلىك مۇنداق گەۋدىلەندۈرۈلگەن:

www.uyghurkitap.com

« ... ئاڭلىدىڭىزمىكىن، چەت ئەلدىكى يازغۇچىلار كۈندۈزى سودا قىلىپ، كېچىسى ئەسەر يازىدىكەن. سىزگە ئوخشاش مۇھەررىرلىرىنىڭ ئىشخانىسىمۇ بولمايدىكەن، يۈگۈرۈپ يۈرۈپ ئەسەر تەھرىرلەيدىكەن. شائىرلىرى 〈 ھېسسىياتقا تەسىر يېتىدۇ 〉 دەپ خوتۇنىمۇ ئالمايدىكەن... قىزىق ئىشلارنى كۆرىمەن دېسىڭىز چەت ئەلگە چىقىڭ. بىر شەھەرگە بارسام پۇقرالىرى شۇنچە پۇزۇر كىيىنىۋاپتۇ، شەھەر باشلىقى يالىڭاياغ يۈرىدىكەن. ئاياللىرى يالغان بۇرۇت قويۇپ، ئەرلىرى ئۇزۇن چاچ سالىدىكەن. تاماقنى بازاردا يەپ، كېچىسى مېھمانخانىدا يېتىپ، ئۆيىنى ئىجارىگە بېرىدىكەن. قىزىق چايغا مۇز سېلىپ ئىچىپ، مارۇژنىنى ئىسسىتىپ يەيدىكەن...»

« ... يېقىندىن بېرى ئۇ بىزنىڭ مىللىي ئەنئەنىمىز نەگە كەتتى، دەپ قايناپ، ماتادىن كۆڭلەك كىيىپ، سەگەزدىن گالستۇك تاقاپ، يېڭى ئالغان پىكاپىنىڭ ئىچىگە بورا سېلىپ ھەيدەپ يۈرىدۇ...»

« ... بۇ يەرگە كېلىپ، ئۇچراشقان كىشى بىلەن سۆيۈشۈشۈپ ئالدى چىشلىرىمىز لىڭشىپ قالغانىدى.»

« — شۇ دوختۇرلىرىڭلار ھۆكۈمەتتىنمۇ مائاش ئالدىغاندۇ؟ — دەپ سورىدى ساددا بىر قېرى دېھقان.

— مائاش ئالىدۇ.

— ئەمدى، ھەم مائاش ئېلىپ، ھەم خەلقنى شىلسا بۇنىڭ سورىقى يوقمۇ دەيمنا؟

— ھەي، قەيەردىكى گەپلەرنى قىلىۋاتقانسىز ئاكا، — دېدى ھېلقى ياشراق يىگىت، — ئايرىملارنىڭ باي بولۇشىغا يول قويۇڭلار، دەۋاتقىنىنى ئاڭلىمىدىڭىزمۇ؟ »

يىغىنچاقلىغاندا، « ئالتۇن چىشلىق ئىت» ناملىق ھېكايە تۇرمۇشتىكى ماھىيەتلىك ھادىسىلەرنى مۇناسىپ ئىپادىلەش ۋاسىتىسى بىلەن يورۇتۇپ بەرگەن مۇنەۋۋەر ئەسەردۇر.

يېڭى ئوقۇتقۇچىنى باھالاش

باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 2 - يىللىقىغا ھېساب دەرسى ئۆتۈشكە كەلگەن يېڭى ئوقۇتقۇچى ئىككى كۈن دەرس ئۆتكەندىن كېيىن، بىر ئوقۇغۇچى يەنە بىر ئوقۇغۇچىدىن سوراپتۇ:

— سىڭىنچە، بۇ ئوقۇتقۇچى قانداقراق؟

— بۇ ئوقۇتقۇچى ئىشەنچلىك ئەمەستەك قىلىدۇ. تۈنۈگۈن ئۈچ كەررە تۆت ئون ئىككى بولىدۇ دېۋىدى، بۈگۈن ئەمدى ئىككى كەررە ئالتە ئون ئىككى بولىدۇ دەۋاتىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ يەنە بىر ئوقۇغۇچى.

يۇمۇر ۋە ساتىرا

يۇمۇرلار

مۇئەللىم بەك دۆت ئىكەن

ئوغلى: ئاپا، بىزنىڭ مۇئەللىم بەك دۆت ئىكەن. ھازىرغىچە كالىنىمۇ كۆرۈپ باقماپتۇ جۇمۇ.

ئاپىسى: شۇنداقمۇ؟

ئوغلى: بۈگۈن مەن بىر كالىنىڭ سۈرىتىنى سىزغانىدىم. مۇئەللىم مەندىن بۇ نېمە، دەپ سوراۋاتىدۇ.

بىرى ئۆلمەيدۇ

دادىسى: ئادەم قېرىغاندا ھامان ئۆلىدۇ.

ئوغلى: ئۆلمەيدىغان پەقەت بىرلا كىشى بار.

دادىسى: ئۇ كىم؟

ئوغلى: مومام.

دادىسى: نېمىشقا بۇنداق دەيسەن؟

ئوغلى: ئاپام مومامنى ئۆلمەيدىغان قېرى دەيدىغۇ.

ئىمزا قويۇش

ئوقۇغۇچى: تاپشۇرۇق دەپتىرىڭلارنى ئۆيگە ئاپىرىپ، ئائىلە باشلىقىڭلارنىڭ ئىمزاسىنى قويدۇرۇپ ئەكىلىڭلار.

ئوقۇغۇچى: دادام ئىمزا قويامدۇ ياكى ئاپاممۇ؟

ئوقۇتقۇچى: ئۆيۈڭلاردا كىمنىڭ گېپى گەپ بولسا، شۇ ئىمزا قويۇپ بەرسۇن.

ئوقۇغۇچى: ئۇنداقتا ياخشى بولدى، بىزنىڭ ئۆيدە مېنىڭ گېپىم گەپ.

دادامنىڭ ئىسمى

باللار باغچىسىدا بىر ئوقۇتقۇچى بىر قىزچاقتىن سوراپتۇ:

— دادىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە؟

قىزچاق: دادا.

ئوقۇتقۇچى: توغرا ئېيتتىڭىز، مېنىڭ سورىغىنىم، ئاپىڭىز دادىڭىزنى نېمىدەپ چاقىرىدۇ؟

قىزچاق: ئۆلگۈر، دەپ چاقىرىدۇ، — دەپتۇ.

ئىقتىسادچىل بىلەن پىخسىقنىڭ پەرقى

بالا: دادا ئىقتىسادچىل بىلەن پىخسىقنىڭ قانداق پەرقى بار؟

دادىسى: مەن پۇلنى تېجەپ ئىشلەتكىنىمدە ئاپاڭ مېنى ئىقتىسادچىل دەپ ماختايدۇ. مەن ئاپاڭنى پۇلنى تېجەپ ئىشلىتىشكە دەۋەت قىلغىنىمدا، ئۇ مېنى پىخسىق دەيدۇ. بۇ ئىككىسىنىڭ پەرقى مانا مۇشۇ.

ئۈچ كالۋا

دادىسى: ئېيتە، بىرگە ئىككىنى قوشسا قانچە بولىدۇ؟

ئوغلى: بىلمەيمەن.

دادىسى: مەسىلەن، مەن، ئاپاڭ ۋە سېنى قوشقاندا قانچە بولىدۇ دەۋاتىمەن.

ئوغلى: ئۈچ كالۋا بولىدۇ.

«يۇمۇرلار توپلىمى»دىن تەرجىمە قىلىندى.

يۇلتۇز تېيىپجان تەرجىمىسى

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

مۇھەممەت ئىمىن

ئازاب

(ھېكايە)

1

پەرھاتنىڭ كۆزىگە زادىلا ئۇيقۇ كەلمىدى. ئۇ يوتقاندىن ئاستا سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ، كارىۋاتتىن چۈشتى-دە، ساپما كەشىنى شىپىلدىتىپ، ئۇياندىن-بۇيانغا مېڭىشقا باشلىدى. ئۈستەل چىرىغى ئۆينى غۇۋا يورۇتۇپ تۇراتتى، يېنىك پۇشۇلداپ ئۇخلاۋاتقان بىلقىزنىڭ چىرايى سۇس چىراغ يورۇقىدا تېخىمۇ ھارغىن، تاتىراڭغۇ كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ يېنىدا تاتلىق ئۇخلاۋاتقان زاكىدىكى بوۋاق ئەمچەك ئېمىۋاتقاندەك تۇرۇپ-تۇرۇپ ئاغزىنى مىتىلدىتىپ قوياتتى. بىلقىز تۇيۇقسىز نازلانغاندەك ۋىلىقلاپ كۈلدى. پەرھات چۆچۈپ، ئاچ بىقىنىغا پىچاق يېگەندەك ئاچچىق تولغىنىپ كەتتى، ئارقىدىن خىيالغا چۆكتى: مانا ئۇ بۈگۈنمۇ ئۆيگە بىر سائەت كېچىكىپ كەلدى، ئاپتوبۇس ۋاقتىدا كەلمەپتىمىش، قىستاڭچىلىقتا ئالدىدا كەلگەن بىر نەچچىسىگە چىقالماي قاپتۇمىش. ئەتەي تېپىپ چىققان باھانە-دە بۇ، باھانە. ئاياللارنىڭ نەيرەڭگى كۆپ بولىدۇ دەيدىغان رەھمەتلىك دادام! بېشىدىن ئۆتمىسە شۇنداق دېمەستى. ئۇ چاغدا ئانام... ۋاي، نېمىلەرنى ئويلاپ كېتىۋاتىمەن. ئانام دېگەن دۇنيادىكى ئەڭ پاك، ۋىجدانلىق، ئەدەب-ئەخلاقلىق ئايال! ئۇنداقتا دادام نېمىگە ئاساسەن شۇنداق دېگەن بولغىيدى؟ ھە، ھە، قوشنا ئاياللارنىڭ توغرا، مەرەمنىسا سەتەڭنىڭ قانداق ھىيلە-نەيرەڭلەرنى ئىشلىتىپ ئاۋۇت ياۋاشنى ئالداپ يۈرگەنلىكنى كۆرگەن-دە. ھەي-ھەي، بۇ ئاياللار نېمە دېگەن ئالا كۆڭۈل، ئىنسابسىز، ۋىجدانسىزدۇ؟ ئالدىڭدىلا كۆزىنى مىت قىلىپمۇ قويماي يالغان دېگەننى توقۇپ چىقىرىۋېرىدۇ. ئەرلەرنىڭ ھەممىسىلا قاپاقباش ئەمەستۇ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىمۇ كاللىسى ئىشلەيدىغانلىرى باردۇ، دەپ ئويلاپمۇ قويمايدۇ. مەن ئاۋۇت ياۋاش ئەمەستە، ئۇنداق ئوڭاي ئالدىنىپ كېتىدىغان. مەن دېگەن پەرھات، تاغنى

كەسكەن، راستىنلا تاغنى كەسكەن
بولغىيمىدى ئۇ؟ نىمە جاپا-ھە، مەن تاغ
كەسمەيمۇ بىلىقىزغا ئېرىشتىمغۇ، ئادەمدە
پەم بولمىسا بىكار. شىكەردىن تاتلىق
گەپلىرىم ئۇنىڭ قەلبىنى شۇررىدە ئېرد-
تىۋەتتى. ياق، توغرىراقى يالقۇنلۇق شېئىر-
لىرىم، تەڭداشسىز قابىلىيىتىم بىلەن ئۇنىڭ
كۆڭلىنى ئۇتۇۋالدىم. ياق، ياق، بۇ گېپىممۇ
تازا ئادىل بولماي قالدى، شېئىرلىرىمدىنمۇ
مۇھىمى، ساۋۇتنىڭ ئوبزورلىرى، مېڭىسى
ئاجايىپ ئۆتكۈر ئادەم-دە! ئۇنىڭ سەزگۈر-
لۈكى، ئەقلىگە ھەققەتەن قايىلمەن.
ئۆزۈم چۈشەنمەي يازغان شېئىرلىرىمغىمۇ
قالتىس تەبىر بېرىۋېتىدۇ. پاھ! ئۆزۈمگە
مەستىنىڭ جۆيلۈشلىرىدەك تۇيۇلغان بۇ
شېئىرىم ئەسلىدە شۇنداق چوڭقۇر مەزمۇن-
لارنى ئۆز ئىچىگە ئالغانىكەن ئەمەسمۇ،
دەپ ئويلاپ ھەيران قالىمەن. نامىڭ
چىقتىمۇ، بولدى، ئامەت دېگەن ساڭا
ياغىدىغان گەپ ئىكەن. بىلىقىزنىمۇ بىر
ھېسابتا شۇنىڭغا ئاپىنىپ ئىندەككە كەلتۈر-
مىدىممۇ. قابىلىيەتلىكلەرنى ياخشى كۆرۈش
قىزلارنىڭ قىن-قىنىغا سىڭىپ كەتكەن
ئادەت-دە. بولمىسا ئەركىنگە تېگىپ كېتەت-
تى بۇ كاساپەت. شۇغىنىسى «ئەرزان
گۆشنىڭ شورپىسى يوق» چىقىپ قالدى.
بىرنى تۇغۇپلا ماڭا بولغان ئوتتەك مۇھەب-
بىتى نەلەرگىدۇر غايىب بولدى، بېشىنى
ياستۇققا قويىدۇيۇ، پۇشۇلداپ ئۇيقۇغا
كېتىدۇ، باياتىنقىدەك، ھېرىپ-چارچاپ
كەتتىم دەيدۇ تېخى. شۇمۇ گەپ بولدىمۇ؟
خۇددى باشقا ئادەم خىزمەت قىلمايدىغان-
دەك. ناھايەت سەككىز سائەت ئولتۇرۇق

ئەتراپىدا ئايلىنىدۇ شۇ. قانچىلىك ئىشتى
ئۇ شۇنچىلىك ھېرىپ كېتىدىغان! زاۋۇتقا
بېرىپ-كېلىشتە ئاپتوبۇسقا چىقىدۇ، ئۆزى
پىيادە ماڭامتى-يا. تاماق ئېتىش، كىر
يۇيۇش دېگەنلەرنىڭ تېخىمۇ كارى چاغلىق،
ئايالار قولىنىڭ ئۇچىدىلا قىلىۋېتىدىغان
ئىشلار ئۇ. كېچىدە بىر قانچە قېتىم ئويغىنىپ
بالىنىڭ زاكىسىنى يۆتكەش، ئېمىتىپ قويۇش
دېگەندەك ئىشلارنىڭغۇ تىلغا ئېلىپ يۈرگۈ-
چىلىكمۇ يوق. لېكىن، بىلىقىز مۇشۇنداق
ئىشلارنىمۇ ماڭا قارىغۇدەك ماجالى قالمىغانلىق-
نىڭ بىر سەۋەبى قىلىپ كۆرسىتىۋاتىدۇ،
تولىمۇ كۆلكىلىك-تە بۇ. گەپ ئۇ يەردە
ئەمەس، ھەقىچان، كۆڭۈلنىڭ ئالىلىقىدا.
بىلىقىزنى ھېلىقى ئەركىن دېگەن نېمە
ئالداپ كەتتىمۇ-يا؟ ئۇلار بۇرۇن مۇھەب-
بەتلەشكەن، قايسىبىر كىتابتىن بىرىنچى
مۇھەببەتنى ئۇنتۇش تەس دېگەن
گەپلەرنى كۆرۈۋىدىم، راست شۇنداقمىدۇ؟
بىر نېمە دەپ بولمايدۇ جۇمۇ. بولمىسا
بىلىقىز ماڭا نېمىشقا چىراي ئاچمايدۇ؟ تۇ
غۇتتىن ئىلگىرىكى ئوتتەك قىزغىنلىقى زادى
نەگە كەتتى؟ بىز توي قىلغاندىن كېيىنغۇ
ئۇلارنىڭ ئۇچراشقىنىنى كۆرمىدىم. خۇما-
رىمدىن چىقارماي ئۇخلىۋالغاندىمۇ چېچىدىن
قامالاپ تۇتۇپ، كارىۋاتتىن سۆرەپ
چۈشۈرۈپ، تازا ئۇردۇم، ئىقرار قىلماي
تۇرىۋالدى، كاساپەت! ئىللا-بىللا ئۇنىڭ
بىلەن ئۇچراشمىدىم، ئادەمگە ئۇۋال
قىلماڭ، ماڭا ئىشىنىڭ، دەيدۇ تېخى كۆز
ياشلىرىنى تۆكۈپ. شۇنداقتىمۇ ئېھتىيات
قىلماي بولمايدۇ-دە. ئايالار دېگەننىڭ
نەيرىگى جىق ئەمەسمۇ، ئۇلارنىڭ گېپىگە

www.uyghurkitap.com

ئاسانلىقچە ئىشىنىپ كېتىش ئەخمەقلەرنىڭ
ئىشى. مانا، باياتىن تېخى مېنى سۆيۈپ
ھالى قالمىغىدى، خۇدا كۆڭلىگە ئىنساب
بەرگەن ئوخشايدۇ دەپتىمەن. نەدىكىنى.
مىنۇت ئۆتمەي ئۇيقۇغا كەتتى. جۆيلۈپ
كۈلۈۋاتىدۇ تېخى. ئاشنىسى بىلەن ئۇچرى-
شىپ، خۇشاللىقىنى ئىچىگە سىغدۇرالماي
قالغان گەپ-دە، بولمىسا بىكاردىن-بىكار
كۈلەمدۇ ئۇ، نېمىشقىمۇ خوتۇن ئالغان
بولغىيتىم؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەقلىمدىن
ئازغاندەك چىرايلىق خوتۇن ئالغىنىمنى
كۆرمەمدىغان، بازارغا ئېلىپ چىقىشتىنمۇ
قورقىمەن ئۇنى. بەزنى كۆرگەن ئوغرى
مۈشۈكتەك قارىشىدۇ گۇيلار. كۈندەشلىك
ئوتىدا كۆيۈپ كۈل بولۇپ كېتەرمەنمۇ،
ئەي خۇدا، ئەجەبمۇ قىيىندىكەنغۇ مېنى؟!
پەرھات تېگى يوق خىياللار قايىنىمىدا
ئۈزۈۋېرىپ ھېرىپ كەتتى. ئىنىكاپتىن بىر
بوتۇلكا ئاق ھاراقنى ئېلىپ، ئاغزىنى
چىشلەپ ئاچتى-دە، غورتۇلدىتىپ بىرنەچچە
يۇتۇم ئىچىۋەتتى. ئاچچىق ھاراق ئۇنىڭ
كارنىيىنى پىژىلدىتىپ كۆيدۈرۈۋەتتى.
ئارقىدىن ئۇ گېزىتنىڭ بىر بۇرجىكىنى
شارتتىدە يىرتىپ، موخوركا يۆگەپ چەكتى،
تاماكا ئىسىدىن قاقىلىپ كەتتى، قەستەن
ئاۋازىنى قاتتىق چىقىرىپ يۆتىلىپ، تېخىچە
تاتلىق ئۇخلاۋاتقان بېلىقىزغا قاراپ تۇرۇپ
كەتتى. ئۇنىڭ قۇندۇزدەك قاپقارا، چۇۋۇ-
ۋېتىلگەن ئۇزۇن چاچلىرى ياستۇق ئۈستىدە
يېيىلىپ ياتاتتى، تارراق كەلگەن ماڭلىيى
قاشتېشىدەك سۈزۈك ۋە نۇرلۇق، ئىنچىكە
قاشلىرى ئورغاق ئايدەك ئەگىم، سەل-
پەل جۇدەپ قالغان سۇلغۇن چىرايى يەنىلا

ئەتىرگۈل بەرگىدەك جەزىبىلىك، قاڭشالىق
بۇرنى ئېلىپتەك تۈز بولمىسىمۇ، خېلىلا
يارىشىملىق، نېمىگىدۇر تەلپۈنۈۋاتقان ۋە
تەلمۈرۈۋاتقاندەك بىلىنەر-بىلىنمەس لىپىلداپ
تۇرغان ۋە تەبەسسۇم ئالامەتلىرى چىقىپ
تۇرغان نېپىز لەۋلىرى گىلاستەك قىزىل
ئىدى. پەرھات كارىۋات بېشىدا ئۇلۇغ-كە-
چىك تىنغان ھالدا ھاڭۋېقىپ تۇرۇۋەردى،
پۇتلىرى تالدى، كىرپىكلىرى بىر-بىرىگە
چاپلاشقىلى تۇردى. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ كۆز
ئالدى تۇتەكلىشىپ كەتتى. مانا، دۇنيادىكى
ئەركەك زاتىنىڭ ھەممىسى بۇ تەرەپكە
يۇپۇرۇلۇپ كەلمەكتە. بەزىلىرى ئارغىماق
مىنىپ چېپىپ كېلىۋاتىدۇ، بەزىلىرى پىيادە
يۈگۈرۈپ كېلىۋاتىدۇ، بەزىلىرى پىكاپلىرىنى
غۇيۇلدىتىپ ھەيدەپ كېلىۋاتىدۇ، يەنە
بەزىلىرى تىك ئۇچار ئايروپىلانلىرىنى
غارقىرىتىپ ئۇچۇپ كېلىۋاتىدۇ. نېمىدېگەن
كۆپ ئادەملەر بۇ! پەرھات قاتمۇ قات
قورشاۋ ئىچىدە قالدى. يىگىتلەر ئۇنى
ئۇرۇپ يىقىتتى، ئارقىدىن بىر-بىرى بىلەن
پىچاقلاشقىلى تۇردى. بېلىقىز مەغرۇرلۇق
بىلەن كۈلۈمسىرىگىنىچە بىرچەتتە تاماشا
كۆرۈپ تۇرىدۇ. ئەڭ ئاخىرىدا ھايات
قالغان قاۋۇل بىر يىگىت بېلىقىزنى قولتۇق-
لىغىنىچە تىك ئۇچار ئايروپىلان يېنىغا ئېلىپ
ماڭدى. ئايروپىلان ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈش
ئالدىدا ھېلىقى يىگىت بۇ تەرەپكە قارىۋى-
دى، پەرھات ئۇنى دەرھال تونۇۋالدى:
ئەركىن! ۋاي خۇمپەر! پەرھات غەزەپتىن
يېرىلغۇدەك بولۇپ كەتتى، چىشلىرىنى
غۇچۇرلاتتى. بېلىقىز ئاپئاق بۇلۇتلار ئارىسى-
دىن بېشىنى چىقىرىپ، قانغا مىلىنىپ ياتقان

پەرھاتقا قولىنى پۇلاڭلاتتى. زاڭلىق قىلىۋاتقاندەك قېشىنى ئۈيىنتىپ، مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى، ئارقىدىن قۇچىقىدىكى زاكىلانغان بوۋاقنى يەرگە تاشلىدى. بوۋاق چىرقىرىغان پېتى پۇلاڭلاپ پەسكە چۈشۈشكە باشلىدى. پەرھات شىددەت بىلەن ئۆمىلەپ قوپۇپ ئالدىغا تاشلاندى...

— ۋاي نېمە قىلغىنىڭىز بۇ؟ — چۆچۈپ ئويغانغان بېلىقىز كۆكرىكىنى ئېغىر قورام تاشتەك بېسىپ توغرىسىغا ياتقان پەرھاتنى كۈچەپ ئىتتەردى، — تاس قاپىسىز بالىنى بېسىپ ئۆلتۈرۈپ قويغىلى! ساراڭ بولۇپ قالدىڭىزمۇ — يا؟

پەرھات كۆزىنى يوغان ئاچتى، ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن بېلىقىزنىڭ كۆكرىكى ئۈستىدە توغرىسىغا ياتقانلىقىنى چۈشىنەلمەدى، بېلىقىزنىڭ نازۇك قولى ئۇنى ھەدەپ ئىتتىرىۋاتاتتى، ئويغىنىپ كەتكەن بوۋاق ئىڭگەلەپ يىغلاۋاتاتتى. خۇدايا شۈكرى، بالا كارىۋاتتا ساق چۈشۈپتۇ، ياخشى ھېچنېمە بولماپتۇ! ئۇ بىر نېمىلەرنى دەپ پىچىرلاپ ئورنىدىن تۇردى. ئۆزىگە غەزەپ ۋە ھەيرانلىق بىلەن تىكىلىپ تۇرغان قوي كۆزلەرگە قاراپ غۇززىدە ئاچچىقى كەلدى:

— ۋاي يۈزسىز، ئاشناڭنى دەپ بالىمىزنىمۇ يەرگە تاشلىۋەتتىڭ-ھە!

بېلىقىز نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئاڭقىرىشقا ئۈلگۈرمەستىنلا كارىۋاتتىن سۆرەپ چۈشۈرۈلدى، ئاچ بېقىنىغا ۋاق-ۋۇق تېپكىشكە باشلىغان پەشۋادىن ئاچچىق تولغىنىپ ئىڭرىدى.

2

بېلىقىز ھوشىغا كەلدى. بېقىنى سانجىپ-سانجىپ ئاغرىۋاتاتتى، يۈز-كۆزلىرى ئىششىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ تىرەجەپ-تىرمىشىپ ئورنىدىن تۇردى. پەرھات خورەك تارتىپ ئۇخلاۋاتاتتى. بوۋاق ئۇنى پۈتۈپ قالغىنىغا قارىماي تېخىچە ئىڭراۋاتاتتى. بېلىقىز تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن زاكىنى يەشتى، ھۆل بولۇپ كەتكەن سۈيدۈك لاتىلىرىنى ئالماشتۇردى، بالىسىنى قايتىدىن زاكىلاپ قۇچىقىغا ئېلىپ ئېمىتىشكە باشلىدى. بوۋاق ئەمچەكنى كۈچەپ شورايتتى، ئۇنىڭ مۇزلاپ كەتكەن قەلبىگە ئىللىق بىر ئېقىم تارىغاندەك بولدى، جاۋغايلىرىغا كۈلكە ياماشتى، شۇ ھامان ئىچ-ئىچىدىن يىغا ئېتىلىپ چىقىپ، ئېسەدەپ يىغلاشقا باشلىدى، مەندىن زادى نېمە سەۋەنلىك ئۆتتى؟ بۇنچىلا تاياق يېگۈدەك نېمە گۇناھ قىلدىم؟ پەرھات نېمە ئۈچۈن مېنى بۇنچە خارلايدۇ؟ پاقلاندەك ئوغۇل تۇغۇپ بەرگىنىمگىمۇ؟ مېنىڭ كەينىمدە شاپاشلاپ يۈرگەن چاغدىكى چىرايلىق گەپلىرى، ۋەدىلىرى، قەسەملىرى نەگە كەتتى؟ نېمىسىنى ياخشى كۆرۈپ قالغان بولغىيتتىم مەن ئۇنىڭ؟ شېئىرلىرىنىمۇ؟ شۇنداقتۇر بەلكىم، چۈشىنەلمىگەنلىكىمدىنمۇ ياكى مەزمۇنىنىڭ ھەقىقەتەن چوڭقۇرلۇقىدىنمۇ، ئەيتاۋۇر ئاجايىپ سىرلىق تۇيۇلىۋىدى ئۇ شېئىرلار ماڭا!

دەرد قوشۇم چېچىمدا ياسىدى ئۇۋا،
ئارزۇيۇم باچكىسى كۆرۈندى غۇۋا.

www.uyghurkitap.com

ئېلەكتۈچ ئۇچىدۇ كىرپىكلىرىمدە،
قان تامچىپ تۇرغان نار تۈگىنىڭ بېشى!

تۇۋا، بۇ شېئىرمۇ-ئەمەسمۇ؟ ئۇنىڭدا زادى نېمە دېمەكچى دېگەنلەرنى ئويلاپمۇ باقماپتىكەنمەنا! ساۋۇتنىڭ ئوبزورىنى ئوقۇپمۇ ھېچنېمىنى چۈشىنەلمىگەنلىكىمنى ئۆزۈمنىڭ سەۋىيىسىنىڭ تۆۋەنلىكىدىن كۆرۈپتىكەنمەن تېخى؟ گۇگۇم پەيتىدە، باغچىمدا دېكلاماتسىيە قىلىپ بەرگەن ھېلىقى شېئىرنىڭ مېنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرغانىدى.

يانپىشىمغا يېپىشتى گۇگۇم،
كىرپىكىمدە تەۋرىنەر ئەللەي.
قاچتى چۈشۈم ئۇمىدكە مىنىپ،
ياسار ئۆتەڭدە سۇبھىدىن بىلەي.
قىلما ئارزۇنى شەپەقتە كاۋاپ،
سۆيگۈنى زىققا ئۆتكۈزمە، تىلەي!

ئۇنىڭ دولقۇنلۇق ئاۋازى قەلبىمنى شۇنداق لەرزىگە سېلىۋىدىكى، تەسىرلىنىپ كېتىپ، ئىختىيارسىز ئۇنىڭ قوينىغا ئۆزۈمنى ئېتىپتىكەنمەن! يەكشەنبە كۈنى شەھەر ئەتراپىغا سەيلىگە چىققىنىمىزدا كەچ كۈز شامىلى سوقۇپ تۇراتتى. ئۇ ئىنتايىن ھاياجانلانغان ھالدا ئاۋازىنى سوزۇپ چىقىرىپ:

ئاھ!
شامال،
توزغاق،
قوڭغۇز،
تولغاق!

دەپ يىراقلارغا كۆز تاشلاپ تۇرۇپ كەتكەنىدە، مېڭىسى نېمە دېگەن ئۆتكۈر ھە! ئەتراپىقا بىر قارىۋېتىپلا بىر شېئىر توقۇش ھەر كىمنىڭ قولىدىن كېلىۋېرىدىغان ئىشمىدى؟ دېگەنلەرنى كۆڭلۈمدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۇنىڭغا قول قويۇپتىكەنمەن، ھەققەتەن قابىلىيەتلىك، ئىستىقباللىق يىگىت ئىكەن، دەپ ئويلاپ قاپتىكەنمەن. ھەي ئىست، نەدىن بىلەي، ئەسلىدە ساراڭنىڭ جۆيلۈشلىرىمۇ ئۇنىڭ ئاشۇنداق مىسرالىرىدىن كۆپ ئەھمىيەتلىك ئىكەن ئەمەسمۇ. مۇھەببەتنىڭ كۆزى قارىغۇ، دەپ كىم ئېيتىۋىدىكىن-تاڭ؟ شۇ چاغدا راستىنلا كۆزۈم كۆرمەس، قۇلىقىم ئاڭلىماس بولۇپ قاپتىكەن جۇمۇ. بولمىسا ئاتا-ئانامنىڭ، ئاداشلىرىمنىڭ نەسىھىتىگە قۇلاق سالماسمىدىم؟ قاراپ تۇرۇپ ئەركىندەك ياخشى يىگىتنى تاشلاپ، ئاتا-ئانامنىڭ مېھرىدىنمۇ ۋاز كېچىپ، مۇشۇنداق بىر ساراڭغا ئۆزۈمنى بېغىشلارمىدىم؟! بىچارە ئەركىن، قولۇمنى تۇتۇشقىمۇ جۈرئەت قىلالمايتتى، تىكىلىپ قاراپ قويسامۇ قىز بالىدەك ۋىللىدە قىزىرىپ كېتەتتى. ئالدىمدا تىلسىز بولۇپ قالغانىدەك گەپ-سۆزلىرىنىمۇ ئوڭشاپ دېيەلمەيتتى. شۇنىڭغا قاراپ، بەدىنىدە ئەركەكتەك تۈكى يوق، ئايال مىجەز بىر نېمە بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ، ئۇنىڭغا كۆڭۈل بەرگۈم كەلمىگەنىدى. پەرھات بولسا ئۇنىڭ ئەكسىچە، تىلى شېكەر بولغاننىڭ ئۈستىگە ھەرىكەت-قىلىقلىرى دادىل ۋە قوپال ئىدى. يىگىت دېگەن يىگىتتەك بولسۇن-دە! دېگەن ئوي-خىيال ئەقلىم كۆزىنى ئېتىۋالغانىكەن، ئۇنىڭ

ھېلقىدەك دادىل ۋە قوپاللىقلىرىمۇ كۆڭلۈمگە
يېقىپ قېلىپ، تەلپىگە ئالدىراپ-تېنەپ
ماقۇل دەپ تاشلاپتىكەنمەن. ئەمدى تازا
تويغۇزدىغۇ مېنى. شۇ چاغدا نېمە ئۈچۈن
ئۇنىڭ قەلبىدە ھەقىقىي مېھىر-مۇھەببەت،
مېھرىبانلىق، شەپقەت-شاپائەت ۋە كۆيۈ-
نۈش دېگەنلەرنىڭ بار-يوقلۇقىغا سەپ
سېلىپ باقمىغان بولغىيتتىم؟! تازىمۇ دۆت
ئىكەنمەن، دۆت! ئۇنىڭ ئەتىدىن كەچكى-
چە ئويلايدىغىنى ئۆز نەپسىنى قاندۇرۇش.
ئەجىبا، ئەر-خوتۇنلار ئوتتۇرىسىدىكى
مېھىر-مۇھەببەتنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا
ئىپادىلىرى يوقمۇ؟! ئۇنىڭ دېگەن يېرىدىن
چىقالماي قالساڭ كەلسە-كەلمەس كۆنلە-
ۋاتقان، ئۇنى ئاز دېگەندەك، خالىغانچە
ئۇرۇپ-دۇمبالاۋاتقان، ئەجەبمۇ تويدۇم بۇ
جاندىن! دېمىسمۇ ئەر ئالدىدا خوتۇنلۇق
بۇرچۇمنى تولۇق ئادا قىلسام، ئوتلۇق
مۇھەببىتىم، ناز-خۇلقۇم بىلەن ئۇنىڭ
كۆڭلىنى ھەر كۈنى تاغدەك كۆتۈرۈپ
تۇرسام ئوبدان بولاتتى. لېكىن ماڭا نېمە
ئامال؟ ئۇ پۇشۇلداپ ئۇخلاۋاتقاندا ئورنۇم-
دىن تۇرىمەن، ناشتىلىققا چاي-پاي
تەييارلايمەن، زاكىنى قورۇقدايمەن، بالىنى
ئېمىتىمەن، ئاندىن بالا باققۇچىغا ئاپىرىپ
بېرىپ ئىشقا يۈگۈرۈيمەن، ئاپتوبۇستىكى
قىستا-قىستاڭچىلىقتا پىشقان شاپتۇلدەك
مىجىلىپ جېنىم ئارانلا قالدۇ. ئاپتوبۇستىن
قىستىلىپ-قاقشاپ مىڭ تەستە چۈشۈپ،
تېلىپ ماغدۇرى قالمىغان پۇتلىرىمنى سۆرەپ
سېخقا كىرىمەن. ئورچۇق ئەتراپىدا
پەرۋانىدەك پىلدىرلاپ بىر كۈن ئايلىنىمەن،
چىشىمنى چىڭ چىشلەپ بەرداشلىق
بەرمىسەم شۇ يەردىلا ئۇخلاپ قېتىپ
قالغۇم كېلىپ كېتىدۇ. ئىشتىن چۈشكەندە
ئۆيگە قايتماقنىڭ تېخىمۇ تەسلىكى. ئاپتو-
بۇس ۋاقتىدا كەلمەيۋاتقان، كەلگەندە
ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن چىققىلى بولمايۋاتقان،
چىققاندا ئىككى تاشنىڭ ئارىسىغا كىرىپ
قالغاندەك، نەپەس قىسىلىپ كېتىۋاتقان،
بىر كۈن جۇۋازغا قېتىلغان كالىدەك ھاسى-
راپ-ھۆمىدەپ ئۆيگە ئاران يېتىپ كەلگە-
نىمدە، تەسەللى ئورنىغا سوئال-سوراق
مۆلدۈردەك يېغىۋاتقان، راست گەپ قىلساڭ
ئىشەنمەيۋاتقان، قاراپ تۇرۇپ يالغان
سۆزلەي دېسەڭ تېخى. ئەي خۇدا، نېمە
كۈنلەرگە قالدىممەن-ھە! كەچتە يەنە
تاماق ئېتىش، كىر يۇيۇش، بالا بېقىش،
تۆگمەس ئىشلار... كېچىدە نەچچە قېتىم
ئويغىنىپ بالامنى ئېمىتمىسەم، زاكىسنى
قورۇقدىمىسام بولامدۇ؟ مۇشۇنداق ئەھۋالدا
مادار قالامدۇ مەندە؟ بۇنى پەرھات
نېمىشقا چۈشەنمەيدىغاندۇ؟ چۈشەنسىمۇ
خۇپسەنلىك قىلىۋاتامدۇ-يا؟ مېنى قويۇۋەتكۈ-
سى كېلىپ باھانە-سەۋەب تېپىۋاتامدىكىن-
تاڭ؟ ئۇنداقتا،ئۇنچىۋالا قىلىپ كەتمەي،
مەندىن زېرىككەن بولسا، كۆڭلىدىكى
گەپنى دېسە، چىرايلىقچە خېتىمنى ئالاتتىم
ئەمەسمۇ. ئىككى گەپنىڭ بىرىدە ئەركىنى
چىشلەپ تارتىدۇ، مېنى زورمۇ-زور ئۇ
تەرەپكە ئىتتىرىدۇ، ئۇنىڭغا چاپلايدۇ.
«ئۇنىڭ بىلەن نېمە بۇزۇقچىلىقلارنى
قىلدىڭ؟ نەگە باردىڭ؟ بولمىسا ئۆيگە
بىر سائەت كېچىكىپ كېلەمتىڭ؟» دەپ،
سوراق قىلىپ كېتىدۇ تېخى ئىزامۇ تارتماي!
توۋا دېگۈم كېلىدۇ، ئۇنىڭ ماڭا ئىشەنمەسلە-

www.uyghurkitap.com

كى، مەندىن بىھۇدە گۇمانلىنىشى ئەمەلىيەتتە ئۆزىنى يەرگە ئۇرغانلىقى ئەمەسمۇ! خوتۇنۇڭنى قىستاپ بۇزۇق، دەپ ئىقرار قىلدۇرۇۋېلىشتىن قانچىلىك يۈز-ئابروي تاپماقچىمىدىڭ سەن؟! ۋاي ھاماقەت، دۆت-قاپاقباش! ئۇنىڭ مۇشۇنداق ئورۇنسىز كۆنلەۋېرىشى، راستىنى ئېيتقاندا، ماڭىمۇ قىلىنغان چوڭ ھاقارەت-دە! ئۇنچىلىك تېگى پەس، پەزلەتسىز ئايالمىدىم مەن؟! توي قىلغاندىن كېيىن ئەركىن بىلەن بىرەر قېتىم ئۇچرىشىپ قالغان بولسامچۇ، كاشكى! يېمىگەن ماتىنىڭ پۇلىنى تۆلە دەۋەرسە ئادەمگە ھەقىقەتەن بەك ئېغىر كېلىدىكەن. ئۇۋالچىلىققا قېلىشتىنمۇ ئازاب ئىش بارمىدۇ بۇ دۇنيادا؟! بۇ گۇمانخورنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ بارلىق ئازاب-خورلۇقلاردىن بىر يولىلا قۇتۇلايمىكىن؟ ۋاي خۇدايىم، نېمە بولغاندىمەن؟ ئالجىپ قالدىممۇ نېمە؟ نېمىلەرنى ئويلاپ كېتىۋاتىمەن-ھە!

بېلىقىزنىڭ خىيالى بارغانسېرى چىگىشلىنىپ كېتىۋاتاتتى. گويا قارا جاڭگالغا كىرىپ قالغاندەك، ھەر قانچە قىلسىمۇ ئۆزىنى ئازابلاۋاتقان بۇ خىياللىرىنىڭ بىر چېتىگە چىقالمايۋاتاتتى. ئۇنىڭ ياش يۇقى كۆزى ئالدىدا پەرھاتنىڭ ئاق-سۈزۈك چىرايى ئاستا-ئاستا خۇنۇكلىشىشكە، قارىداشقا باشلىدى. كېيىنچە ئۆزگىرىپ-ئۆزگىرىپ چۇچۇلغا، چۇچۇل بىردىنلا ئىنتايىن قورقۇنچلۇق قاپقارا بىر ئەجدىھاغا ئايلاندى. ئەجدىھا ھاڭدەك ئاغزىنى يوغان ئېچىپ ئوت پۈركىگىنىچە بېلىقىز تەرەپكە باستۇرۇپ كەلمەكتە. ئالدىغا ئۇچرىغانلىكى نەرسىنى كۆيدۈرۈپ كۈلگە ئايلاندۇرماقتا، بېلىقىز تېپىرلاپ قاچماقتا. شۇنچە كۈچەپ قاچىدىيۇ، قىردىن ئاشالمايدۇ. ۋاي قۇتقۇزۇڭلار! دەپ ۋارقىرىماقچى بولىدىيۇ، ئاۋازىنى چىقىرالمايدۇ. مانا، ئەجدىھا يېقىنلاپ كەلدى، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئېتىلىپ چىققان ئوت بېلىقىزنىڭ كىيىملىرىگە تۇتاشتى، كۆيۈشكە باشلىغان تېرىسىدىن بۇژۇلداپ ياغ تامچىلاشقا باشلىدى، پۈتۈن بەدىنى ۋىژىلداپ ئېچىشىپ كەتتى. ئۇ ئاغرىق ئازابىغا بەرداشلىق بېرەلمەي ئاچچىق تولغىنىپ تۇرغاندا، باش ئۈستىدە بىر سۇمۇرغ پەيدا بولدى-دە، ئۇنى قاماللىغىنىچە ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. بېلىقىزنىڭ بەدىنىدىكى ئوت سۇمۇرغنىڭ پەي-قاناتلىرىغا تۇتاشتى، سۇمۇرغ بۇنىڭغا پەرۋا قىلماي ئۇچۇپ بىر دەرياغا شۇڭغۇدى، ئوت ئۆچتى. سۇمۇرغ ئۇنى ئۈستىگە مىندۈرۈپ قىرغاقا ئېلىپ چىقتى. بېلىقىز مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ بولغىچە، ئۇ بىردىنلا كۆزدىن غايىپ بولۇپ، ئۇنىڭ ئورنىدا ئەركىن پەيدا بولۇپ قالدى.

— بۇ سىزمىدىڭىز، ئەركىن؟

ئەركىندىن جاۋاب چىقمايتتى، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ كۈلۈمسىرەپلا تۇراتتى. ئۇنىڭ قارامتۇل چىرايىدىكى قىز بالىدەك ئويۇلۇش، تارتىنچاقلىق ئالامەتلىرى ھېلىمۇ ئۆچمىگەنىدى.

— جېنىم ئەركىن! — بېلىقىز ئۇنىڭ قۇچىقىغا ئۆزىنى ئاتتى، بوينىغا گىرە سېلىپ سۆيۈپ كەتتى.

— بۇنداق قىلماڭ، سەت تۇرىدۇ، — ئەركىن ئۇنىڭ مەيدىسىدىن ئىتتەردى، — ئېرىڭىز بار، بالىڭىز

بار، ئۇلارنى ئاياڭ!

— مەنمۇ شۇنداق ئويلاپ، دېگىنىڭىزدەك قىلىپ كەلگەن، — دېدى بېلقىز ئۆزىنى ئاقلاپ، — لېكىن، پەرھات مېنى سىزگە چېتىپ قويۇۋاتىدۇ. ئىقرار قىلمىسام دۇمبالاۋاتىدۇ، ئازابلىنىپ كېتىۋاتىمەن، ئەمدى نائىلاج سىزنىڭ قېشىڭىزغا...

— خاتالىشىۋاتىسىز! — ئەركىن ئۆزىگە تېخىمۇ چىڭ چاپلىشىشقا باشلىغان بېلقىزنى كۆچەپ ئىتتەردى، — ئۇ چاغدا تېخىمۇ قاتتىقراق ۋىجدان ئازابىغا قالىسىز، مېنىمۇ ئوتقا ئىتتەرگەن بولىسىز. يېقىندا ئۆيلەندىم، خيانەت قىلسام، خوتۇنۇمغا قانداق يۈز كېلەلەيمەن؟ ئۇجمە كۆڭۈل، ۋىجدانسىز ئادەم بولۇپ ياشاشنى خالىمايمەن، بېلقىز!

— تاش يۈرەكلىك قىلماڭ، ئەركىن، بىر قېتىم بولسىمۇ ياردەم قىلىڭ، ئازابتىن قۇتۇلۇۋالاي! — بېلقىز ئۆزىنى ئىتتىرىپ تۇرغان ئەركىنگە تېخىمۇ يېقىن چاپلاشتى. ئۇنىڭ يۈز-كۆزلىرىگە، قاپقارا بۇرۇتلىرى ئاستىدىكى لەۋلىرىگە ئەسەبىيلەرچە سۆيۈشكە باشلىدى...

— نېمە ئىش قىلىۋاتىسەنوي؟ ساراڭ بولۇپ قالدىڭمۇ نېمە؟

بېلقىز كۆزىنى ئېچىپ چۆچۈپ كەتتى، ئۇ پەرھاتنى يوتقان ئۈستىدىن چىڭ قۇچاقلىۋالغانىدى، پەرھات ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ ئۇنى مەيدىسىدىن كۆچەپ ئىتتىرىۋاتاتتى، تۇۋا، ئەركىن نەدە قالدى، بۇ يەردە پەرھاتنىڭ ياتقىنى نېمىسى؟ ئۇ ئوت چاچىدىغان ئەجدىھاغا ئايلىنىپ كەتكەن ئەمەسمىدى؟ بېلقىز ھېچنېمىنى چۈشىنەلمەي مەڭدەپ قالدى. قۇلىقىغا باياتىنقىدەك ئىنتايىن قوپال، غاراڭ-غۇرۇڭ ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى:

— ئەسلىدە تاياق دورا بولۇپ قاپتىكەن نەدە، ساڭا!

بېلقىزنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى بىردىنلا مۇزلاپ كەتتى، يۈرىكىنى بىر خىل ۋەھىمە، قورقۇنچ قاپلىدى. ئۇ پەرھاتنىڭ ئۈستىدىن لىككىدە ئىرغىپ يەرگە چۈشتى. بۇۋاقنى باغرىغا چىڭ بېسىپ ئىشىككە ئۆزىنى ئاتتى ۋە قاپقارا تۈن قوينىدا غايىب بولدى...

(«قەشقەر ئەدەبىياتى» نىڭ 1992-يىل 6-سانىدىن)

مەسئۇل مۇھەررىر ئارسلان ئالىپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

نېرۋا ئاجىزلىق ۋە نېرۋا فۇنكسىيىسى كېسەللىكىنىڭ

ئېسىل دورىسى — جېيۈ ئەنشېن (解郁安神)

吉卫药宣字 (93) 5—086 号

نېرۋا ئاجىزلىق ۋە نېرۋا فۇنكسىيىسى كېسەللىكى بىر خىل ئاستا خاراكتېرلىك قورقۇنچلۇق كېسەللىك بولۇپ، ئۇزۇل-كېسىل ساقايتىلمىسا ئادەم ئېلىشىپ قېلىشى (ساراڭ، دەلدۈش بولۇپ قېلىشى) مۇمكىن. ئالاقىدار مۇتەخەسسىسلەر ئۇزۇن يىل جاپالىق تەتقىق قىلىپ ياساپ چىققان «جېيۈئەنشېن» دورىسى 3630 نەپەر بىمارنى كلىنكىلىق داۋالاشتا ئىشلىتىلىپ، ئۇنىڭ كۆز تورلىشىش، كۆپ چۈش كۆرۈش، خاتىرىسى ئاجىزلاش، باش قېيىش، چىڭقىلىش، يۈرەك ئېغىش، ئۇنۇتقاقلىق قاتارلىق كېسەللەرگە ئالاھىدە شىپاھ قىلىدىغانلىقى ئىسپاتلانغان. ئۇنىڭ ناچار تەسىرى يوق، داۋالانغاندىن كېيىن كېسەللىك قايتا قوزغالمايدۇ. بىر داۋالاش مۇددىتى (ئىككى قۇتا) دىلا ئۈنۈم بېرىدۇ. ئىككى داۋالاش مۇددىتىدە كېسەلنى ساقايتقىلى بولىدۇ. ھەر بىر داۋالاش مۇددىتىنىڭ دورا ھەم پوچتا ھەققى 68.00 يۈەن.

سىل كېسىلىگە شىپالىق دورا —شياۋخېگاۋ (消核膏)

鲁卫药宣字 (92) 9—0059 号

بۇ مەھسۇلات نۆۋەتتە دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدا ئاستا خاراكتېرلىك يۇقۇملۇق سىل كېسىلىنى داۋالاشتا ئالاھىدە ئۈنۈملۈك دورىدۇر. ئۇ ئۆپكە، لىمفا، ئۈچەي، بۆرەك قاتارلىق ئۇزاق داۋالىنىپمۇ ساقايالمىغان ئىچكى-تاشقى سىل كېسەللىرىگە بىر ئاي ئىشلىتىلسە ئۈنۈم بېرىدۇ. 2 — 4 ئاي ئىشلىتىلسە پۈتۈنلەي ساقىيىدۇ. بۇ دورىنىڭ ھېچقانداق ناچار تەسىرى يوق. باشقا دورىلاردىن تېز تەسىر قىلىدۇ، غەربچە دورىلارنىڭ تەسىرىدىن جىگەر ئىقتىدارى زەخمە يېگەنلەرنىڭ ئازابىنى خالاس قىلىدۇ. بۇ مەھسۇلات دۆلەت ئىچىدە ئىلغار سەۋىيىگە يېتىپ تىببىي ساھەدىكىلەرنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشكەن.

بىر ئايلىق دورا (1500g) ھەم پوچتا ھەققى 97.00 يۈەن.

ئالاقىلىشىش ئادرېسى:

北京市朝阳区 12 支局　新特药销售中心　方明明

邮编: 100012

电话: (010) 4901904

شىنجاڭ نېفت ئىدارىسى پىچان قۇم ساناتورىيىسىنى تونۇشتۇرۇش

شىنجاڭ نېفت باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ پىچان قۇم ساناتورىيىسى 1983-يىلى پىچان ناھىيىسى لۈكچۈن بازىرى ئامانشاھ كەنتىدىكى تەبىئىي قۇم بارخانلىرى باغرىغا قۇرۇلغان. ئون نەچچە يىلدىن بۇيان نېفت ئىدارىسى رەھبەرلىكىنىڭ كۈچلۈك قوللىشى، ساناتورىيە ئىشچى-خىزمەتچىلىرىنىڭ تىرىشچانلىقى ئارقىسىدا ھازىر بۇ يەر 30 مىڭ تۈپ ئىھاتە ئورمانلىقى بىلەن ئورالغان، 2 مىڭ تۈپ ئۈزۈم تېلى، 2 مىڭ تۈپتىن ئارتۇق ئانار، نەشپۈت، ئۆرۈك، ئەنجۈر، شاپتۇل، ئالما، چىلان قاتارلىق مېۋىلىك دەرەخ، 800 كۋادراتمېتىر كەڭلىكتىكى زۇمرەت كۆلنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 13 مىڭ كۋادراتمېتىر كۆلەمدىكى گۈزەل ئارامگاھقا ئايلاندى.

ھازىر ساناتورىيىنىڭ زامانىۋى داۋالاش، ئارام ئېلىش، مۇلازىمەت ئەسلىھەلىرى، 200 كارىۋاتلىق زامانىۋى، ئازادە ياتاق بىنالىرى (بۇنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ياتاقمۇ بار)، چوڭ-كىچىك يىغىن ۋە كۆڭۈل ئېچىش زالى، كېسەللەرنى خالىغان ۋاقىتتا قۇۋۋەتلىك، مەززىلىك تائاملار بىلەن تەمىنلەيدىغان كېسەللەر ئاشخانىسى (مۇسۇلمانچە، خەنزۇچە)، ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئاشخانىسى، مىڭ خىلدىن ئارتۇق ھەر خىل گېزىت-ژۇرنال، كىتابلار قويۇلغان قىرائەتخانىسى، ئۈزۈم بارىڭى ئاستىدىكى رەڭگارەڭ چىراغ ئورنىتىلغان فونتانلىق كۆلچىكى بار.

تۇرپان ئويمانلىقىغا جايلاشقان بۇ قۇم ساناتورىيىسى تۆۋەندىكىدەك ئۆزىگە خاس ئەۋزەللىك ۋە ئالاھىدىلىكلەرگىمۇ ئىگە:

بۇ ساناتورىيىدىكى قۇم بارخانلىرى بىر-بىرىگە چېتىلىپ، ئۇزۇن ھەم كەڭ تاغ تىزمىسى ھاسىل قىلغان بولۇپ، قۇملىرى بۇلغىنىشقا ئۇچرىمىغان، ئىنتايىن پاكىز، سۇزۇك بولۇپلا قالماي، تەركىبىدە ئىنسان بەدىنىگە پايدىلىق بولغان ئېلېمېنتلار بولۇپمۇ ماگنىت قاتارلىق ماددىلار ناھايىتى كۆپ، بۇ يەرنىڭ يىللىق ھۆل-يېغىن مىقدارى ئىنتايىن تۆۋەن بولغاچقا، قۇم ناھايىتى قۇرۇق، بۇ يەردە قىش ۋە ئەتىيازدا كۈچلۈك بوران كۆپ چىققاچقا، قۇملۇقنىڭ ھاۋاسى ۋە قۇملار يېڭىلىنىپ تۇرىدۇ. شۇڭا بۇ قۇمغا كۆمۈلۈپ داۋالانغاندا، ئادەم بەدىنى ئىنفرا قىزىل نۇرنى كۆپ لەپ قوبۇل قىلىپ، قان تومۇرلار كېڭىيىپ، قان ئايلىنىش تېزلىشىدۇ، ماددا ئالمىشىش ياخشىلىنىپ تورسىمان ئىچكى تېرە سىستېمىسى جانلىنىدۇ، نېرۋا ئىقتىدارىنىڭ جانلىنىشى ۋە ئەسلىگە كېلىشى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ. ئاشقازان، ئۈچەيىنىڭ ھەزىم قىلىشى ياخشىلىنىدۇ. تېرە غىدىقلاشقا ئۇچرىغاندا ئاخىرقى نېرۋا رېگېپتاتۇ نېرۋا، مەركىزى نېرۋىغا تەسىر قىلىپ، ئورگانىزمدا ئومۇميۈزلۈك ئىنكاس قوزغايدۇ. قۇمغا كۆمۈلۈپ داۋالانغاندا كۈن نۇرى، قۇرۇق ئىسسىق، بېسىم، ماگنىت قاتارلىق ئامىللار بەدەندە قىسمەن ھەتتا ئومۇميۈزلۈك ئۆزگىرىش پەيدا قىلىپ، ھەرخىل كېسەللىكلەرگە داۋا بولىدۇ.

بۇ ساناتورىيە قۇرۇلغاندىن بويان نېفت ئىشچىلىرىنى ئاساس قىلغان ھالدا ئاپتونوم رايون ۋە قېرىنداش ئۆلكە، شەھەر ھەمدە مۇھاجىرلار ۋە چەت ئەللىكلەردىن بولۇپ ئون نەچچە مىڭ بىمارنى قوبۇل قىلىپ، ياخشى ئىجتىمائىي ئۈنۈمگە ئېرىشتى.

بۇ ساناتورىيە ھەريىلى 25-ئىيۇندىن 31-ئىيۇلغىچە مەخسۇس قۇمغا كۆمۈلۈپ داۋالانغۇچىلارنى قوبۇل قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ھەرقانداق ۋاقىتلاردا شەخس ۋە كوللېكتىپنىڭ سەيلى-ساياھەت، زىيارەت، كوللېكتىپ پائالىيەت (يىغىن، قىسقا مۇددەتلىك كۇرس)لىرىنى كۈتۈۋېلىپ، ئالاھىدە ئېتىبار باھا بىلەن ئەلا مۇلازىمەت قىلىدۇ. قاتناش ناھايىتى قولايلىق، بىۋاستە لۈكچۈن بازىرىغا بارىدىغان كىرا ئاپتوموبىللىرى ساناتورىيىنى كېسىپ ئۆتىدۇ.

ئالاقىلىشىش ئورنى: قاراماي شەھىرىدە: ش ئۇ ئا ر نېفت باشقۇرۇش ئىدارىسى باش ئىشچىلار ئويۇشمىسى

ئۈرۈمچىدە: نېفت ئىدارىسىنىڭ نۇرباغ بېش بېجىرىش باشقارمىسى ئىشچىلار ئويۇشمىسى

پىچاندا: لۈكچۈن قۇم ساناتورىيىسى

شىنجاڭ نېفىت باشقۇرۇش ئىدارىسى بېيجان قۇم ساناتورىيىسى

www.uyghurkitap.com

قۇمغا كۆمۈلۈش

ساناتورىيە باشلىقى ئىمام مۇھەممەت

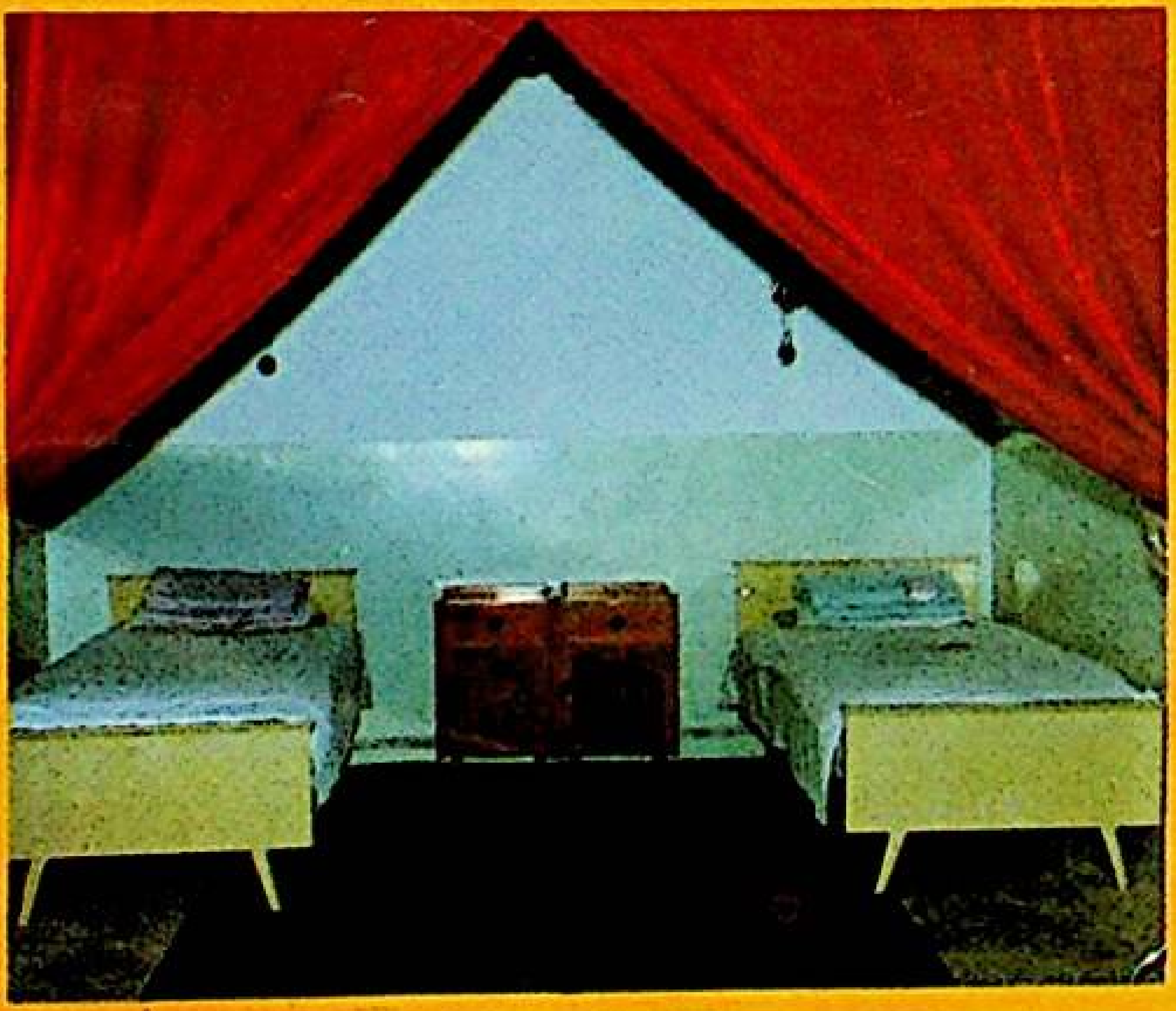

ئازادە ياتاق

زامانىۋى ياتاق بىناسى

ساناتورىيە رەھبەرلىكى ساناتورىيىنىڭ كەلگۈسى تەرەققىيات پىلانى ئۈستىدە مەسلىھەتلەشمەكتە.

زۇمرەت كۆل